

Gary Tennant

Karibiens dolda pärla

Trotskismen på Kuba

PARA COMBATIR EL CONTINUISMO VOTEMOS POR GRAU SAN MARTIN

APOYEMOS LOS CANDIDATOS PROLETARIOS DEL P. R. G.

A un paso de vencer el 30 de mayo será un punto de no retorno para el pueblo de la República Cubana. De la revuelta que tendrá y social que haga el triunfo de las masas proletarias, depende desde sus condiciones el programa de explotación colonial que se le imponga al pueblo cubano, por los grupos reaccionarios.

Este punto crucial lo alcanza entre la más avanzada de la revolución cubana, iniciada en la noche de Mayo de 1958, y la revolución de Mayo de 1959, que se está realizando, más allá de lo que se puede esperar, por el momento las élites reaccionarias se resisten a dar un paso decisivo hacia el socialismo y desprecian del trabajo y del estudio de las grandes revoluciones de pueblos que han seguido su camino.

El Mundo Socialista se Forjará en la Fragua de la

REVOLUCION PROLETARIA

Año I No. 1 MAYO 1 DE 1964 8 cts.

LOS STALINISTAS PREPARARON LA MATANZA DEL C. ERMITA

HERIBERTO BONFAMAS LAS CADERNAS DE LA OBRERA SOCIALISTA

El que se dice, que es un punto, según el grupo "liberal" para hacer el "estado legal para la democracia", lo que son unos días de desorganización, agitación social y violencia, la primera guerra, que es no más que la continuación de la guerra ya hecha bajo el signo de la defensa de "los cuatro libertades". Libertades que se violan a cada instante por los más feroces delincuentes reaccionarios. En el mismo signo de la guerra de Mayo, los trabajadores combatieron a despiertos y en esta PRIMERÍA DE MAYO, reafirmaron su voluntad de lucha, reafirmación de su compromiso con el proletariado todo que por ellos del proletariado mismo.

AL DESCUBIERTO LAS HIPOCRESIAS DE LA DEMOCRACIA INGLESA

Reprimidos Brutalmente Los Puntos Mineros por El Despotismo Imperialista

En los últimos días la prensa burguesa ha estado ocupada de las huelgas que se registran en las minas de Inglaterra. Los reaccionarios británicos, que se caracterizan por su hipocresía, dicen que las huelgas de los mineros son un ejemplo de "democracia" y "libertad" que se debe imitar en otros países. Pero en realidad, lo que ocurre es que los mineros británicos están siendo reprimidos por el despotismo imperialista de la burguesía británica. En el momento de la guerra, los mineros británicos fueron reprimidos por el despotismo imperialista de la burguesía británica. En el momento de la guerra, los mineros británicos fueron reprimidos por el despotismo imperialista de la burguesía británica.

Enérgica Actitud Obrera Contra Los Manejos Contrarrevolucionarios

Desde un lugar de un gran interés, el trabajador cubano debe tener presente que el movimiento de Mayo de 1958, que se está realizando, más allá de lo que se puede esperar, por el momento las élites reaccionarias se resisten a dar un paso decisivo hacia el socialismo y desprecian del trabajo y del estudio de las grandes revoluciones de pueblos que han seguido su camino.

Este punto crucial lo alcanza entre la más avanzada de la revolución cubana, iniciada en la noche de Mayo de 1958, y la revolución de Mayo de 1959, que se está realizando, más allá de lo que se puede esperar, por el momento las élites reaccionarias se resisten a dar un paso decisivo hacia el socialismo y desprecian del trabajo y del estudio de las grandes revoluciones de pueblos que han seguido su camino.

Son Explotados Vilmente los Negros por los Comparsas de Blás Roca, Peña y Marinello

Por RFRAIN O HIDALGO

El momento sigue avanzando con rapidez, se demora, pero a un paso de vencer el 30 de mayo será un punto de no retorno para el pueblo de la República Cubana. De la revuelta que tendrá y social que haga el triunfo de las masas proletarias, depende desde sus condiciones el programa de explotación colonial que se le imponga al pueblo cubano, por los grupos reaccionarios.

Per la V de la Victoria Repudian los Trabajadores las Argucias Electorales Stalinistas en los Sindicatos Obreros de la Isla

Por PABLO DIAZ DONALEZ

El momento sigue avanzando con rapidez, se demora, pero a un paso de vencer el 30 de mayo será un punto de no retorno para el pueblo de la República Cubana. De la revuelta que tendrá y social que haga el triunfo de las masas proletarias, depende desde sus condiciones el programa de explotación colonial que se le imponga al pueblo cubano, por los grupos reaccionarios.

Innehåll

Förord och presentation.....	1
Inledning till ”Trotskismen på Kuba”	2
Bakgrunden – Nationalism och kommunism på Kuba.....	6
J A Mella och rötterna till meningsskiljaktigheterna inom Kubas Kommunistiska Parti.....	28
Uppkomsten av oliktankande kubansk kommunism och Oposición Comunista de Cuba, 1930-33	39
Bolsjevik-leninistiska partiet och 1930-talets revolution.....	54
Trotskismen på Kuba mellan revolutionerna	86
Det återskapade Partido Obrero Revolucionario(Trotskista) och 1959 års revolution	122
<i>Bilagor</i>	150
Till de kubanska arbetarna och bönderna.....	150
Leo Trotskij: Om att uppmana till sovjeterna på Kuba.....	155
Brev från Workers’ Party i USA till de kubanska trotskisterna.....	156
Rapport till Fjärde internationalens kriskonferens (1940)	158
En intervju med Roberto Acosta Hechavarría.....	159
Internationella Sekretariatet och de kubanska trotskisterna	165
Trettio år sedan Ernesto Guevaras död	172
Förkortningar.....	183
Kronologi	184

Förord och presentation

Den kubanska trotskismens historia är ur flera aspekter lärorik och intressant, inte minst därför att trotskismen under 30-talet faktiskt hade ett inte föraktligt inflytande på Kuba, särskilt i vissa regioner och arbetargrupper.

Fram till sekelskiftet fanns mycket litet skrivet om den kubanska trotskismen. På engelska ägnades c:a 20 sidor i R J Alexanders bok *Trotskyism in Latin America* (Stanford 1973) åt trotskismen på Kuba och på franska och spanska var det inte mycket bättre. 1999 förändrades detta radikalt när Gary Tennant lade fram sin doktorsavhandling, *DISSIDENT CUBAN COMMUNISM: The Case of Trotskyism, 1932-1965*, vid University of Bradford, England. Denna avhandling låg sedan till grund för ett helt nummer av den brittiska marxistiska tidskriften *Revolutionary History* (volym 7, nr.3, våren 2000).

I sin doktorsavhandling och i artiklarna i *Revolutionary History* ger Tennant en ingående redogörelse för den kubanska trotskismens historia. Historiken är faktamässigt tillförlitlig och han ger även en bra översikt över den dokumentation och annan litteratur som behandlar ämnet, vilket underlättar för den som vill tränga in djupare i olika aspekter.*

Vi tyckte att Tennants arbete är så viktigt att det borde göras tillgängligt även för en svensk publik och därför beslutade vi översätta och publicera det på marxistarkivet. Nu (i januari 2010) är i stort sett allt klart. Grundtexten och bilagorna är kompletta – bortsett från ett avsnitt med korta biografiska skisser över kända kubanska trotskister (som vi inte planerar att översätta).

Tennants arbete om trotskismen på Kuba är inte okontroversiellt. Det finns en hel del som man kan ställa sig frågande till, ha invändningar mot eller ifrågasätta när det gäller hans analys och slutsatser. Två sådana kritiska kommentarer är [Trotskismen på Cuba](#) av den amerikanske marxistiske veteranen Tim Wolforth, samt [Reflexioner om strategi och taktik utifrån Tennants arbete om Kuba och trotskismen](#) av Martin Fahlgren. Se även [Om Castros Kuba och trotskismen](#) av Martin Fahlgren. Samtliga texter finns på [marxistarkiv.se](#).

Anmärkning om översättningarna:

Flera personer har medverkat vid översättningen, vilket förklarar att stilen och översättningen av begrepp skiljer sig en del mellan olika artiklar, t ex förekommer ”bourgeois”, ”borgarklass” och ”borgerskap” som översättningar till det engelska originalets ”bourgeoisie”. Vi har inte försökt redigera bort sådana skiljaktigheter (ev. gör vi en allmän språklig översyn när allt är översatt).

Martin Fahlgren (i januari 2010)

Tillägg 31 mars 2016: Nu finns på marxistarkivet även Zbigniew M Kowalewski, [Kamrat Mauser har ordet: Trotskisternas allians med de nationalistiska revolutionärerna på Kuba](#), som är en längre kritisk kommentar till Tennants arbete.

* Tennant behandlar det ”officiella” kommunistpartiet enbart då det har relevans för den kubanska trotskismen, vilket betyder att från och med början av 30-talet, då kommunistpartiet staliniserats och trotskisterna organiserade sig fristående från kommunistpartiet, så får vi veta ganska lite om detta partis politik, vilken givetvis är intressant, inte minst som en kontrast mot trotskisterna. Kommunistpartiets historia tas dock upp ganska utförligt i både K S Karols bok [Castros Kuba](#) och S Tutinos [Den kubanska oktoberrevolutionen](#) som därför rekommenderas för den som vill veta mer om detta.

Inledning till "Trotskismen på Kuba"

Artiklarna nedan tecknar trotskismens historia på Kuba. De koncentrerar sig på den teoretiska, taktiska och organisatoriska utvecklingen av *Oposición Comunista de Cuba (OCC)* i början av 1930-talet, *Partido Bolchevique Leninista (PBL)* och *Partido Obrero Revolucionario (POR)* på 1930- och 1940-talen, och *Partido Obrero Revolucionario (Trotskista) (POR(T))*, den trotskistiska grupp som omorganiserades efter den kubanska revolutionen 1959. Den första, och till nyligen mest omfattande studien av dessa oliktankande kommunistiska grupper på Kuba, gjordes av Robert Alexander.¹ Han drog den preliminära slutsatsen att de kubanska trotskisterna, när de var som allra mest inflytelserika inom den revolutionära rörelsen på 1930-talet, stod närmare socialdemokratin eller Joaquín Maurín, ledare för *Bloque Obrero y Campesino (BOC)* i Spanien, än vad de stod Trotskij. Denna karakteristik antyder att de kubanska trotskisterna i själva verket var högerkommunisterna som trodde på en revolutionär process i två stadier, där det första stadiet skulle vara en demokratisk revolution.² Men trots att Trotskij orubbligt betecknade Maurín som "urtypen för en småborgerlig revolutionär", så hade Mauríns politiska strategi många rötter, och under inflytande från Andreu Nin övergav han på 1930-talet denna entydiga tvåstadiestrategi.³ Andy Durgans studie av BOC har t ex övertygande visat att Maurín trodde att den småborgerliga nationalismen så småningom skulle falla sönder och tvinga sina anhängare att förena sig antingen med proletariatet eller kontra-revolutionen.⁴ I ljuset av denna syn på den revolutionära processen, som underförstått accepterar Trotskij's åsikt att småbourgeoisin bara kan hålla statsmakten tillfälligt, och att revolutionen till sist antingen måste bli proletär eller besegras, så drar Durgan slutsatsen att det är lika felaktigt att kalla det spanska *Partido Obrero de Unificación Marxista (POUM)* för "trotskistiskt", som att kalla BOC för "högerkommunisterna".⁵

Alexander nämner inte Mauríns komplicerade politiska utveckling. Samtidigt lider hans arbete om trotskismens historia på Kuba också av att det verkar lita på vittnesmål från personer som förvisso deltog i händelserna på Kuba på 1930-talet, men som vid tidpunkten för intervjuerna på 1970-talet hade en egen politisk agenda att främja som antikommunistiska landsflyktingar i Miami. Allra mest talande är att Charles Simeón Ramírez, en exil-kuban som vid tiden för intervjun uppenbarligen försökte omgruppera olika före detta *Auténtico*-medlemmar⁶ till en Castro-fientlig socialdemokratisk grupp i USA, och som håller med om Alexanders bedömning av de kubanska trotskisternas teoretiska och organisatoriska utveckling på 1930-talet, hade ett uppenbart intresse av att tona ner det revolutionära socialistiska innehållet i de organisationer som han tidigare hade tillhört. Frånsett att framhäva Maurín-vinklingen var han således ganska blygsam angående sin egen aktivitet i den trotskistiska miljön. När Simeón beskriver sitt deltagande och sin roll inom rörelsen, hävdar han att han lämnade PBL 1934.⁷ Men källdokumentet visar att han var aktiv i det trotskistiska partiet fram till slutet av 1930-

¹ R J Alexander, *Trotskyism in Latin America*, Stanford 1973, s 215-35. Det korta stycket i R J Alexanders *International Trotskyism 1929-1985: A Documented Analysis of the Movement*, Durham 1991, s 228-31, är bara en sammanfattning av kapitlet i hans tidigare arbete från 1973.

² **Joaquín Maurín** (1897-1973) och BOC är kanske mest kända för att de förespråkade en "folkfront" där de proletära, agrara och nationella befrielseströrelserna skulle förenas i kampen för en "demokratiskt socialistisk" revolution. Maurín är också ihågkommen för att en gång ha hävdat att man inte bara behövde vinna över den existerande nationella befrielseströrelsen, utan också hjälpa till att bilda den där den inte redan fanns.

³ Angående **Andreu Nin** (1892-1935) se *Revolutionary History*, vol 4, nr 1/2 vintern 1991-92, s 71, not 37.

⁴ A C Durgan, *BOC 1930-1936: El Bloque Obrero y Campesino*, Barcelona 1996, s 334.

⁵ *Op cit*, s 535.

⁶ *Auténtico*-partiet grundades av Ramón Grau San Martín 1934, och var i början en nationalistisk reformistisk grupp som formades efter *Aprista*-modell i opposition till den USA-stödda Batista-diktaturen. Men under 1930-talets lopp erbjöd den föga mer än en konstitutionell variant av Batistas program, och när partiet kom till makten i slutet av 1940-talet föll det offer för de gamla synderna korruption och svansande för USA-imperialismen.

⁷ Manuskript från R J Alexanders intervju med Charles Simeón, 12 april 1970.

talet, och när Gastón Medina Escobar, PBL:s generalsekreterare 1935-36, drabbades av sjukdom, var det Simeón själv som tog över generalsekreterarposten.⁸

Bortsett från Alexander är Pierre Broué⁹ och Osvaldo Coggiola¹⁰ de enda forskare utanför Kuba som har skrivit om trotskismen i detta land. I de avsnitt som handlar om Kuba i artikeln ”Le Mouvement Trotskyste en Amérique Latine jusqu'en 1940”, påstår Broué att de tidiga kubanska trotskisterna delvis visserligen hörde till den revolutionära syndikalistiska traditionen, men ändå stod närmare Maurín än Trotskij. På grundval av Trotskijs analys av Maurín utvecklar Broué ett resonemang om att de kubanska trotskisterna begick politiskt självmord genom att ställa sig i tjänst hos samhällskrafter utanför arbetarklassen. Coggiola å andra sidan ifrågasätter både Alexanders och Broués Maurín-tolkningar. Han menar att de kubanska trotskisterna, långt från att vara högerkommunister, på 1930-talet förespråkade att man skulle bygga en anti-imperialistisk enhetsfront på ett sätt som mycket närmare återspeglade Lenins och Trotskijs tänkande än någon annan trotskistisk grupp i den halvkoloniala världen.

Det finns en omfattande allmän historieskrivning om den kubanska arbetarrörelsen med ursprung på Kuba. Dess vetenskapliga kvalitet är dock ganska tveksam. I synnerhet kännetecknas den av olika grader av förvrängning av både den kommunistiska och icke kommunistiska rörelsen, idoldyrkan och av att lägga tonvikten vid en linjär syn på den historiska utvecklingen, som ofelbart slutar med revolutionens seger 1959 och Fidel Castros maktövertagande efter mer än ett århundrade av kamp. Ännu ett drag hos den kubanska historieskrivningen är att den bara vidgår trotskismens existens för att ge den en nedsättande stämpel. Ända till nyligen erkände kubanerna trotskisterna på Kuba bara som ”reformister” eller ”sekteister” som försökte bryta arbetarklassens enhet eller t o m var antiproletära.¹¹ Genom att stödja sig på samtida dokument från kommunistpartiet, knyter de också i allmänhet hela trotskismens historia till en av Kubas mest korruperade fackföreningsledare, Eusebio Mujal.¹² Dessa arbeten accepterar den version som kommunistpartiet spred på den tiden, och hävdar att trotskismen, personifierad av Mujal, var en arbetsgivarvänlig och pro-imperialistisk splittrande strömning som hindrade den nationella enheten under Andra världskriget.¹³ Vanligare är dock att man förbigår dess existens med tystnad. I ett av de mest omfattande kubanska arbetena om den inhemska arbetarrörelsens historia omnämns exempelvis trotskismen under perioden fram till mars 1935 bara indirekt i en hänvisning till ”Eusebio Mujal och andra splittrare”, som försökte rikta arbetarrörelsens anti-imperialism mot utländska arbetare.¹⁴

⁸ Intervju med Idalberto Ferrera Acosta, Mario Medina Escobar och Francisco Medina Escobar av författaren, 30 juli 1997; *Boletín Interior del Partido Obrero Revolucionario*, mars 1946, s 5; och olika brev vid Hoover-institutet, SWP-samlingen, låda 30, fack 27 och 28, som antingen är undertecknade av Simeón eller hänvisar till hans fortsatta engagemang i PBL.

⁹ P Broué, ”Le Mouvement Trotskyste en Amérique Latine jusqu'en 1940”, *Cahiers Leon Trotsky*, nr 11, september 1982, s 11-30.

¹⁰ O Coggiola, *El Trotskismo en América Latina*, Buenos Aires 1993, s 20-22, 46-49. Ytterligare en kort artikel, som till största delen grundar sig på andrahandsuppgifter, har betonat de kubanska trotskisternas antistalinistiska karaktär (CM Estefanía Aulet, ”El Trotskismo: Vida y Muerte de una Alternativa Obrera No Estalinista”, *Cuba Nuestra* (Stockholm) nr 6, oktober 1996, s 6-9).

¹¹ Se exempelvis det arbete som det kubanska kommunistpartiets försvarare L Soto har skrivit, *La Revolución del 33*, band 3, Havanna 1985, s 182-87.

¹² På sin väg från det officiella kommunistpartiet till *Auténticos* fackliga organisation gick Eusebio Mujal i början av 1930-talet via OCC och PBL. Under första hälften av 1940-talet ledde han *Auténticos* fackliga opposition mot den av kommunistpartiet kontrollerade fackliga ledningen, innan han ledde den undergivna nationella arbetarfederationen under Batistas diktatur på 1950-talet. Efter att ha samlat ihop en personlig förmögenhet som beräknas till miljontals dollar, flydde Mujal från landet efter revolutionen.

¹³ Se ”Instituto de Historia del Movimiento Comunista y de la Revolución Socialista de Cuba” (red), *Historia del Movimiento Obrero Cubano, 1865-1958*, band 2, Havanna 1985, s 90, 112, 129-30.

¹⁴ ”Instituto de Historia del Movimiento Comunista y de la Revolución Socialista de Cuba” (red), *Historia del Movimiento Obrero Cubano, 1865-1958*, band 1, Havanna 1985, s 305.

Den enda nyare kubanska forskning som delvis rättar till detta är Rafael Soler Martínez' doktorsavhandling, *El Trotskismo en la Revolución del 30*.¹⁵ Även om Solers studie innehåller värdefull och omfattande information om PBL:s sociala och geografiska sammansättning, speciellt i Oriente-provinsen, så är hans betoning på att göra en beskrivande analys också den främsta bristen hos hans arbete. Soler nämner knappt de grundläggande politiska frågor som stod på spel under debatten i den kommunistiska miljön, och avhandlingen följer inte upp några av de centrala politiska argumenten. Solers inventarieliknande redogörelse saknar slutligen den spännvidd och skärpa som Broué ger ämnet.

När Soler faktiskt nämner politiska frågor, drar han den ganska förvirrande slutsatsen, att även om trotskisterna aktivt stödde den revolutionära anti-imperialistiska kampen under början och mitten av 1930-talet, så var de samtidigt splittrare, sekterister och dogmatiker som bidrog till att splittra den revolutionära rörelsen och till att den led nederlag.¹⁶ Soler upprepar detta i en kort, summarisk artikel som också indirekt ifrågasätter Coggiolas positiva bedömning av de kubanska trotskisternas enhetsfrontstaktik.¹⁷ Men slutsatsen att trotskisterna var sekteristiska understöds med mycket svaga bevis. I sin sammanfattande artikel är det enda bevis som han lägger fram för att styrka påståendet ett citat från OCC, som säger att frågan om den fackliga enheten krävde en skoningslös kamp mot både det kubanska kommunistpartiets och reformisternas fackliga politik. Soler anklagar också förvirrande nog trotskisterna för att vara sekterister för att de försökte skapa ett revolutionärt förtruppparti. Med tanke på att Soler även påstår att det kubanska kommunistpartiet var sekteristiskt under den period han undersökte,¹⁸ och den allmänna insikten att anklagelser om "sekterism" och "splittring" på Kuba omfattar ett antal olika brott, så ger Solers arbete faktiskt inte läsaren någon klar bild av vad som skiljer de "oliktänkande" kommunisterna från de "officiella".

Det är inte förvånande att Solers arbete också lider av en, medveten eller omedveten, åter- spegling av fördomarna i författarens omgivning. Viktigast är att han faller offer för den vanliga svagheten att upprepa många av de gamla stalinistiska sagorna om trotskismen. För det första vilar hans teoretiska förståelse av teorin om den permanenta revolutionen och innebörden i Lenins tänkande mer på de vulgära tolkningarna från av en sovjetisk "auktoritet" på området, Michail Basmanov, än på Lenins, Trotskijs och det tidiga Kominterns grundläggande skrifter. Utan några bevis hävdar han att Trotskijs förment dogmatiska tolkning av Marx aldrig förstod Lenins bidrag om behovet av ett demokratiskt, anti-imperialistiskt stadium under revolutionen i de koloniala och halvkoloniala länderna,¹⁹ och dessutom att Trotskij inte förstod den leninistiska synen på enhetsfronten och den anti-imperialistiska enhetsfrontstaktiken.²⁰ Men eftersom Soler inte diskuterar den avgörande frågan om hur trotskisterna såg på förhållandet mellan den demokratiska och socialistiska revolutionen, annat än genom föra fram icke underbyggda stalinistiska "sanningar", så lyckas han bara visa att han själv inte har förstått andemeningen i Trotskijs teorier om den revolutionära processen i de koloniala och halvkoloniala länderna.

¹⁵ Alla hänvisningar till denna studie är till R Soler Martínez' utkast, *El Trotskismo en la Revolución del 30*, doktorsavhandling, Universidad de Oriente, Santiago de Cuba 1997, som Soler framgångsrikt försvarade i Havanna 2 juli 1997.

¹⁶ *Op cit*, s 10-11, 138, 141.

¹⁷ R Soler Martínez, "Los Orígenes del Trotskismo en Cuba: Los Primeros Trotskistas Cubanos", *En Defensa del Marxismo* (Buenos Aires), årgång 7, nr 20, maj 1998, s 54-70.

¹⁸ Se till exempel *op cit*, s 65.

¹⁹ Detta påstående gör givetvis inte bara författare som bor och arbetar i samhällen som domineras av stalinismens barbari. Se till exempel arbetet av "den lärde marxisten" Richard Harris, *Marxism, Socialism and Democracy in Latin America*, Boulder 1992. Bland de punkter som utgör ramen för hans diskussion finns argumentet att Lenin delade Stalins uppfattning om en revolution i två stadier, där en speciell demokratisk revolution föregick den socialistiska revolutionen. Det är inte förvånande att Harris också tillskriver Lenin tanken att det går att bygga socialismen i ett land (s 47).

²⁰ Soler Martínez, *El Trotskismo en la Revolución del 30*, *op cit*, s 33.

Solers arbete gör också felet att hävda att den trotskistiska rörelsen på Kuba var obetydlig efter 1935, och bara hade närvaro i Guantánamo innan den fullständigt försvann i början av 1950-talet.²¹ Alexander har slagit fast att en trotskistisk organisation fortfarande existerade på 1960-talet. Eftersom Soler faktiskt citerar Alexanders arbete, så betyder det att även om Solers forskning i allmänhet oavsiktligt förvränger viktiga delar av trotskismens organisatoriska och teoretiska utveckling på Kuba, så finns det också element av mer medvetna försök till förfalskning. För att sammanfatta, så underordnar Soler de vetenskapliga påståendena under politiska krav. Hans slutsatser har helt enkelt inget stöd i fakta, och han bryr sig inte om att utreda det politiska innehållet i begreppen ”sektarisk” och ”trotskism”, utan verkar anta att de helt enkelt är samma sak. Det är högst avslöjande för Solers svaga metod, att det utifrån det källmaterial som han själv åberopar knappast finns någon grund för anklagelsen för ”sektarism”, samtidigt som han förbigår den som det verkar mer passande anklagelsen för ”opportunist”. Kort sagt verkar Soler ha bestämt sig för hur han skulle svara redan innan han inledde sitt forskningsprojekt, och det var uteslutet med några frågor. Som Max Shachtman så skarpsinnigt skrev om stalinisterna: ”[de] har katolikens inställning till sina dogmer: de förutsätter vad som ska bevisas, deras godtyckliga slutsatser framställs som premisser, deras fastställande av problemet är på samma gång deras svar”.²²

Till skillnad från dessa studier, i synnerhet Solers, är mitt centrala resonemang i de följande artiklarna, att de kubanska trotskisterna visserligen försökte tolka Trotskijs tänkande på ett sätt som tog hänsyn till de speciella sammanhangen på Kuba, men de vidhöll aldrig en central tes i Trotskijs teori om den permanenta revolutionen, nämligen att den anti-imperialistiska revolutionen med nödvändighet måste ha en proletär karaktär. Det vill säga: De ansåg inte entydigt att arbetarklassen måste leda den revolutionära processen via sina egna demokratiska organisationer, och följaktligen lyckades de inte koncentrera sin uppmärksamhet på att smida fram ett medvetet proletärt ledarskap för revolutionen, som inte bara genomfördes mot de feodala och imperialismens intressen (en demokratisk anti-imperialistisk revolution), utan också mot de kapitalistiska produktionsförhållandena. Jag vill också hävda att de kubanska trotskisternas misslyckande att dra en klar skiljelinje mellan de proletära och småborgerligt anti-imperialistiska krafterna på 1930- och 1940-talen, ledde till att de till sist gjorde allt större politiska eftergifter mot stalinismen på 1960-talet. Tillsammans med betydande strömningar inom den ”ortodoxa” internationalen på 1950- och 1960-talet förespråkade de alltså en karikatyr av de uppfattningar som Komintern hade om den revolutionära processen efter 1924. De tänkte sig inte att arbetarklassen skulle ha en politiskt självständig inriktning, utan såg den radikala småbourgeoisin eller de ”deformerade” stalinistiska staterna som ledande förkämpar i den anti-imperialistiska revolutionen.²³

Översättning: Göran Källqvist

²¹ *Op cit*, s 134.

²² Max Shachtman, [Lenin och Rosa Luxemburg](#), på marxistarkiv.se, s 1. Soler använder samma metod i artikeln ”Las Luchas Internas en el Partido Comunista de la URSS después de Lenin. Surgimiento del Trotskismo”, *Santiago* (Santiago de Cuba), nr 81-82, 1996-97, s 59-88. Soler gör anspråk på att sammanfatta alla från Trotskijs till Basmanov, och lyckas dra slutsatsen att trotskismen genom sin hetsiga och ibland våldsamma argumentationsteknik bidrog till Sovjetunionens sammanbrott genom att ge socialismens fiender argument som de kunde använda för att bekämpa Sovjetunionen.

²³ De artiklar som följer grundar sig på material och de resonemang som förs fram i min doktorsavhandling, *Dissident Cuban Communism. The Case of Trotskyism, 1932-65*, University of Bradford, 1999. Ett första utkast till mitt arbete om trotskismen på Kuba, som grundade sig på ett begränsat antal dokument, publicerades som G Tennant ”Una Historia del Trotskismo Cubano (1ª Parte)”, *En Defensa del Marxismo* (Buenos Aires), årgång 6, nr 14, september 1996, s 46-60; G Tennant ”Una Historia del Trotskismo Cubano (2ª Parte)”, *En Defensa del Marxismo* (Buenos Aires), årgång 6, nr 15, december 1996, s 65-80.

Bakgrunden – Nationalism och kommunism på Kuba

I detta kapitel skisseras utvecklingen av den kubanska politiska ekonomins huvuddrag och den form som de nationalistiska och socialistiska strävandena antog från 1800-talets kamp för oberoende till 1959 års revolution. Den centrala tesen är att vid sidan av Kubas fortsatta halv-koloniala status, var de klassbaserade institutionernas svaghet det viktigaste särdraget i den kubanska politiska ekonomin efter självständigheten. Detta märkliga karaktärsdrag innebar att den inte bara utgjorde en god jordmån för bildandet av regimer av bonapartistisk typ, utan den gynnade även tillväxten av ett kraftfullt officiellt kommunistparti, som var villigt att göra opportunistiska överenskommelser med olika auktoritära politiska ledare för att befrämja sina egna intressen gentemot både den nationella borgarklassen och arbetarklassen.

Den kubanska politiska ekonomins grundvalar

Den kubanska republiken föddes som ett bihang till USAs ekonomi. Dess inhemska borgarklass, som var försvagad av Spaniens rege- eller-ruinera-politik i slutet av 1895-98 års självständighetskrig, stod öppen för att köpas ut av USA-finansen. Samtidigt som amerikanska investeringar i allt större utsträckning kom att dominera Kubas ekonomi, särskilt sockersektorn, och skapade en arbetarklass i stor skala, var utvecklingen ojämn. Ingen inhemska borgarklass utkristalliserades och följaktligen fanns ingen nationell borgarklass som kunde upprätta bestående institutioner för att främja sitt eget klasstyre. Den härskande kubanska oligarkin var till stor del utestängd från de produktiva källorna till välstånd, medan den formella makten i den kubanska republiken under 1900-talets två första årtionden växlade mellan konkurrerande fraktioner i den härskande kubanska oligarkin som saknade ett program för att främja tillväxten av en stark nationell borgarklass. När den ena fraktionen njöt frukterna av att sitta vid makten, försökte den andra att få del i makten och korrruptionen genom att kombinera krav på hederliga val och en hederlig regering med främjandet av en viss upprorsverksamhet för att provocera fram ingripande från den amerikanska militären.¹

Den första sprickan i detta utvecklingsmönster kom i mitten av 1920-talet, då det dramatiska priset på socker och de bankrutten som följde i dess spår ytterligare stimulerade det allt djupare inträngandet av amerikanskt finanskapital i alla sektorer av den kubanska ekonomin. President Machado, som representerade den lilla inhemska kapitalistklassen, kom till makten genom att förespråka ett försiktigt nationalistiskt program för att pånyttföda Kuba utan att hota USA:s intressen. Men den världsomfattande depression som följde på 1929 års börskrasch fick allvarliga effekter på utvecklingen. Kubas ekonomi, som var så anpassad till export av socker till en enda köpare, var mycket sårbar för införandet av protektionistiska åtgärder av USA. Samtidigt som Machado fortsatte att avbetala utlandsskulden, medförde drastiska nedskärningar av löner, antal anställda och regeringsutgifter, att såväl städernas tjänstemän som arbetare i stort antal sökte sig till ett otal olika nationellt-reformistiska och revolutionära grupper.

Ären då den kubanska arbetarrörelsen formades

Arbetarklassen på Kuba uppkom som resultatet av kapitalistisk utveckling och produktion för export i de två huvudindustrierna – tobak och socker. I tobaksindustrin bildade cigarrarbetarna på 1850-talet organisationer för ömsesidig hjälp och utbildning. Under Saturnino

¹ Genom Platt-tillägget, den amerikansk-kubanska överenskommelse som 1902 avslutade den fyraåriga amerikanska ockupationen av Kuba, påtvingades den kubanska regeringen restriktioner när det gällde rätten att sluta fördrag och låna pengar. Som ett substitut för annektering stipulerade Platt-tillägget även att USA hade rätt att ingripa militärt för att beskydda liv och egendom om den politiska och sociala stabiliteten hotades.

Martínez' ledarskap förblev inflytandet från kooperativism och reformism i den kubanska arbetarrörelsen ohotat fram till 1880-talet, då yngre ledare började förespråka den nya anarkosyndikalistiska ideologin. Anarkosyndikalismen dominerade den kubanska arbetarrörelsen under de följande 40 åren.

Den anarko-syndikalistiska rörelsen på Kuba var inte fientligt inställd till de stämningar för nationell frigörelse som uppstod under 1895-98 års krig efter det att 1892 års arbetarkongress hade enat sig kring en formulering som tillät arbetare att ansluta sig till den separatistiska rörelsen på individuell basis.² Men även om de spanska och kubanska arbetarna verkar ha intagit en i stort sett icke-chauvinistisk hållning under kampen för nationellt oberoende, bibehöll arbetarrörelsen en märkligt inskränkt nationalistisk anstrykning under den kubanska republikens första decennier. Slutet på den fyra år långa militära amerikanska ockupationen lämnade den kubanska arbetarklassen utan någon organisatorisk stomme, och en känsla av "chauvinistisk anarkism" drabbade även den kvarvarande internationalistiska anarko-syndikalistiska förkrigsandan. Huvudorsaken till detta var konflikten mellan spanska och kubanska arbetare där de bättre betalda arbetena inom vissa branscher reserverades åt spanska arbetare. Spanska arbetare dominerade i den kommersiella sektorn och de mer kvalificerade arbetena inom tobaksindustrin. Pga tillströmningen av utländsk arbetskraft under republikens två första decennier, mestadels från Spanien, dominerades arbetarnas stridbarhet och strejker ofta av kampen mot den spanska kontrollen av arbetsmarknaden, snarare än att utgöra en direkt protest mot kapitalistiska intressen som sådana.

Medan anarkisterna var de mer stridbara förespråkarna av strejkvapnet, särskilt när det gällde kraven på att få lönen utbetald i amerikanska dollar i stället för i de devalverade franska och spanska valutorna, försökte reformistiska ledare bilda landsomfattande socialistiska partier under de två första decennierna av oberoende. Men eftersom den fortsatta storskaliga invandringen från Spanien tenderade att stärka den anarkosyndikalistiska andan, hade reformismen ingen social bas. Försöken att bygga upp en opposition mot det anarkistiska inflytandet i arbetarklassen var i allmänhet kortlivade historier i anslutning till perioder omedelbart innan val, då president- och kongresskandidater opportunistiskt försökte organisera stöd från delar av arbetarrörelsen.

Även om den ryska oktoberrevolutionens hade djupgående återverkningar på nittonhundratalets utveckling, på Kuba likväl som överallt annars, var inflytande på den kubanska politiska scenen till en början minimalt. De olika politiska strömningarna inom arbetarrörelsen tolkade händelserna i Ryssland i enlighet med sin egen ideologi, och deras band till bolsjevikerna var mer baserade på känslor än politik. Olika anarkistiska ledare utropade sig själva som Kominterns kubanska sektion, utan att ha någon konkret kunskap om eller förståelse för utvecklingen i Ryssland. I själva verket, vilket vittnar om svagheter hos en oberoende klassbaserad socialistisk tradition vid den här tiden, medförde inte den bolsjevikiska revolutionen någon splittring inom den kubanska arbetarrörelsen, inte heller till något omedelbart grundande av ett kommunistparti. Den ryska revolutionens inflytande begränsades istället till att den revolutionära marxismen inplanterades som en potentiellt framgångsrik vägledning till handling i den anarkosyndikalistiska miljön.

² J Casanovas, *Bread o Bullets! Urban Labor and Spanish Colonialism, 1850-1898*, Pittsburg, 1998, s 230-1. John Casanova bifogar dock anmärkningen att det fanns spänningar inom arbetarrörelsen. Något som också Carlos Estefanía Aulet har framhållit, var det många anarkister, särskilt de av spansk ursprung i Havana, som inte stödde upproret då det bröt ut. Medan de kubanska tobaksarbetarna i Florida var positivt inställda till den separatistiska saken, intog dessa *habanero*-arbetare en mer neutral hållning utifrån ståndpunkten att patriotism och separatisternas liberala nationalistiska ideologi inte tog itu med arbetarklassens grundläggande problem (CM Estefanía Aulet, "Los Anarquistas Cubanos a Fines del Siglo XIX: Los Libertarios y la Guerra de 95", *Cuba Nuestra* (Stockholm), no 9, 1997, s 6-8).

Arbetarklassens organisering tog fart inom alla huvudsektorer på ön under det tidiga 1920-talet. En första nationell arbetarkongress hölls i Havanna och denna tog initiativ till att organisera Havannas arbetarfederation (Federación Obrera de La Habana, FOH) under ledning av anarkosyndikalisten Alfredo López 1920-21. Fastän denna federation bara för- enade och koordinerade fackföreningarnas aktiviteter i huvudstaden, sträckte sig i praktiken dess inflytande bortom Havanna-provinsen. Den radikaliserade studentsektorn, som under ledning av Julio Antonia Mella hade inlett en kampanj för en universitetsreform som ett första steg mot nationell återuppståndelse, började också etablera förbindelser med arbetarklassens organisationer.

Då sockerpriset rasade på 1920-talet, fick sockerarbetarna vidkännas lönesänkningar och perioder av arbetslöshet. Det missnöje som detta väckte gav upphov till en ny våg av arbetar- militans och resulterade i att arbetarrörelsen uppnådde en högre grad av enighet, där fack- föreningar i städerna upprättade förbindelser med arbetarcentra på landsbygden. 1923-24 spreds strejker som inletts av sockerarbetare över hela landet. Dessa strejker förde samman bredare arbetarskikt än i någon tidigare rörelse och eftersom kvarnarna i huvudsak var USA- ägda, fick kampen omedelbart ett antiimperialistiskt innehåll, men förde samtidigt fram en snävare nationalistisk aspekt i förgrunden. Ett centralt krav från sockerarbetarna var att upphöra med den årliga importen av lantarbetare från Jamaica och Haiti, vilket säkerställde att nationalismen fortsatte att utöva inflytande. Strejkrörelsen inspirerade emellertid också till att det vid en kongress i augusti 1925 bildades Confederación Nacional Obrera de Cuba (CNOC), en permanent nationell fackföreningsorganisation. Vid detta historiska möte uttryckte de för- samlade delegaterna, som representerade c:a 200000 arbetare, ett vitt spektrum av reformis- tiska, anarkosyndikalistiska och kommunistiska ståndpunkter. Anarkosyndikalisterna domi- nerade fortfarande, men några veckor efter grundandet av CNOC sammanträffade flera små kommunistiska cirklar för att grunda Partido Comunista de Cuba (PCC).

Machadoregimen reagerade på det fortsatta prisfallet på socker genom att i slutet av 1920- talet minska produktionen, vilket medförde att de redan undersysselsatta sockerarbetarna fick finna sig i en ännu kortare skördesäsong. Det var under denna period av fördjupade sociala konflikter och godtyckliga repressiva handlingar och mord riktade mot arbetarorganisationer- na, som PCCs inflytande inom arbetarklassen på ett påtagligt sätt ökade. PCCs uppgång underlättades av den ledande partimedlemmen Rubén Martínez Villenas arbete, i egenskap av advokat för CNOC. Hans ställning gav PCC tillgång till och inflytande i många fackföre- ningar. Det officiella kommunistpartiets inflytande underlättades också av att arbetarrörelsens erfarna anarkosyndikalistiska ledarskap, som redan var välkänt av regimen, utsattes för den mest omfattande förföljelsen av Machadoregeringens säkerhetsstyrkor. Men PCC fyllde inte bara det uppkomna tomrummet vänsterut, utan vann också anarkosyndikalister som attrahe- rades av kommunisternas fastare organisation och revolutionära stridbarhet.

1930-talets revolution och den radikala kubanska nationalismen

I kölvattnet på 1929 års börskrasch och den påföljande ekonomiska världsdepressionen, drabbades Kubas snävt baserade exportekonomi hårt. Då priserna sjönk skars produktionen ner, företag upphörde och lönesänkningar framtvingades samtidigt som arbetslösheten steg. Då företagskonkurserna nådde rekordproportioner, och regeringens subventioner och utgifter skars ned för att klara utlandsskulden, överflyttade en hårt pressad del av den lilla nationella borgarklassen, liksom friställda regeringstjänstemän och akademiker, sina politiska förhopp- ningar till den konstitutionella oppositionen. Men Machado mötte denna utmaning mot sin regim med ökat förtryck och mord på politiska rivaler av alla slag.

När man undanröjt de mer moderata nationalistiska elementen, vars hot mer bestod i att provocera fram stöd från USA än att stimulera till en folklig massrörelse på Kuba, uppstod

mer militanta grupper. 1931 bildade PCC en aggressiv anti-imperialistisk organisation, Ala Izquierda Estudiantil (AIE – Studenternas vänsterflygel), i syfte att utmana Studentdirektoratets (Directorio Estudiantil Universitario) begränsade demokratiska nationalism i studentmiljön. I en situation där Kubas kommunistiska parti förbjöds, blev AIE ännu en frontorganisation genom vilken PCC kanaliserade mycket av sin aktivitet. Andra frontorganisationer, som hade bildats under Kominterns andra period när man byggde breda antiimperialistiska block, inkluderade kubanska sektioner av Defensa Obrera Internacional (Internationella arbetarförsvaret), anslutet till Internationella röda hjälpen, Liga Anti-imperialista de las Américas, Liga Anti-Clerical och en ungdomsorganisation, Liga Juvenil Comunista.³

Efter en misslyckad väpnad resning i augusti 1931, som planerats och initierats av det social-konservativa Partido Unión Nacionalista under ledning av överste Carlos Mendieta och general Miguel Mariano Gómez⁴, förevigade medelklassen i städerna också traditionen att ta till vapen genom att bilda ABC.⁵ Primärt var det en terroristorganisation, som från mitten av 1932 organiserade yrkesutövare i städerna på basis av hemliga celler med den omedelbara målsättningen att straffa de i Machadoregimen som var ansvariga för godtyckliga våldshandlingar mot olika oppositionsgrupper. ABCs program fastställde USA-imperialismens negativa roll när det gällde att tränga undan kubaner från kontrollen över den nationella ekonomin, men var politiskt en heterogen organisation. Dess band till arbetarklassen var minimala, vilket – bortsett från att den stärkte tendenserna mot individuell terrorism – gjorde den rädd för varje revolution med sociala konsekvenser. Det ledde så småningom till uppslutning på USA:s och kontrarevolutionens sida.⁶

Under 1932 och början av 1933 kom opposition mot Machados styre från alla sociala klasser. Studenternas och medelklassens opposition kompletterades i allt större omfattning av ingripande från arbetarklassen, som också krävde genomgripande ekonomiska och politiska reformer. Då arbetarmilitansen åter tilltog i juni och juli 1933, vid slutet av sockerskörden, inledde i juli USA:s Kubas-ambassadör Benjamin Sumner Welles medlingssamtal mellan Machado-administrationen och de icke-kommunistiska oppositionsgrupperna. Men medan detta pågick paralyserades Havanna av en generalstrejk som utlystes den 5 augusti och snabbt spreds över hela ön. Enligt en rapport från en New Deal-förespråkare i USA, hade strejken under ledning av FOH och CNOC ”förvandlats från en begränsad ekonomisk rörelse till ett politiskt korståg, var karaktär var öppet regeringsfientlig”.⁷ Machado företog en slutlig manöver för att förhindra sitt politiska frångående genom att fördöma USA:s medling och erbjuda begränsade eftergifter i förhandlingarna med arbetarledarna. Som samme pro-New Deal-skribent beskrev det:

”Under hela strejken hade regeringen bibehållit kontakten med arbetarledarna och den 8 augusti beordrade den kommunistledda Kubas nationella arbetarfederation (CNOC) arbetarna att återgå till

³ Kominterns andra periods taktiska linje under 1924-28 fick de kommunistiska partierna att söka allianser med andra s k ”progressiva” delar av befolkningen. Samtidigt som Trotskij delade detta övergripande mål, kritiserade han Kominterns tillämpning av denna linje i de koloniala och halvkoloniala länderna när det gällde den nationella borgarklassens förment ”progressiva” natur.

⁴ Detta väpnade uppror var ett i en serie som hade som målsättning att provocera fram en militär intervention från USA genom att förstöra utländsk egendom och hota utlännningar till livet.

⁵ Namnet ABC var inte en akronym i sig, utan en referens till gruppens hemliga cellorganisation i vilken varje ”A”-medlem kände ett fåtal ”B”-medlemmar, som i sin tur kände fåtal ”C”-medlemmar etc.

⁶ ABC bedrev en sicksack-politik där man å ena sidan stimulerade sociala oreda och å andra sidan accepterade diplomatisk intervention från USA. Dess i huvudsak prokapitalistiska auktoritära ledning förberedde till slut en allians med de pro-amerikanska krafterna för att förhindra revolution, endast för att upptäcka att regeringen inte hade någon nytta av dem då den statliga repressionen visade sig vara tillräcklig för att undertrycka de sociala oroligheterna 1934-35. Se Farber, *Revolution and reaction in Cuba, 1933-1960*. Middletown, USA, 1976, s 52-9.

⁷ CA Thomson, ”The Cuban Revolution: Fall of Machado”, *Foreign Policy Reports* (New York), Volume 11, no 21, 18 December 1935, s 254.

arbetet, i utbyte mot ett löfte från Machado att erkänna organisationens legalitet och frige alla fängslade arbetare och bevilja andra krav. Ordern kritiserades emellertid av Havannas arbetarfederation (FOH) och följdes inte av de strejkande.”⁸

Mitt under det tilltagande kaoset och efter att ha förlorat USA:s stöd, flydde till slut Machado landet den 12 augusti 1933. Då nyheten om Machado-regimens fall blev känd gav USA, som underskattade omfattningen av det folkliga kravet på genomgripande reformer, sitt stöd till en ny regering under ledning av Carlos Miguel de Céspedes. Generalstrejken klingade först av, men när de lokala *Machadista*-råden kollapsade och de lokala militära enheterna temporärt lamslogs uppstod ett maktvakuum på landsbygden. Arbetarna insåg att den gamla kubanska oligarkin, som var knuten till Plattillägget, var på fallrepet och genomförde från mitten till slutet av augusti 1933 ytterligare en serie strejker och ockupationer inom sockerindustrin. Med armén paralyserad, om inte annat av bristande disciplin och upproriskhet, tog en spontan upprorsflodvåg, som delvis tog PCC på sängen och som stod under ledning av äldre lokala fackföreningsledare, tillfälligt kontroll över produktionscentra i landet. Beväpnade arbetargrupper genomdrev sina krav då de säkrade och utökade arbetarnas kontroll över ett stort antal socker-*centrales* (sockerbruk) på Kuba. I några få undantagsfall omvandlades dessa ockupationer till det som i den kubanska litteraturen blivit känt som sovjet.⁹

Även om ingen öppet pro-kapitalistisk grupp lyckades uppbåda en centraliserad väpnad styrka, hade inte heller de strejkande något långsiktigt perspektiv. Samtidigt som denna händelseutveckling visade att arbetarna i det inledande skedet av en spontan massrörelse förstärker sina traditionella organisationer och kampmetoder – i detta fall den apolitiska syndikalismens – tjänade denna manifestation av arbetarmilitans till att visa anarko-syndikalismens misslyckande. Efter det att Batista hade konsoliderat kontrollen över armén i början av oktober 1933 och lovat att armén åter skulle intervensera i *centrales*, medförde oviljan att ställa den politiska frågan om vilken klass som skall ha inneha statsmakten att strejkkommittéerna i allt högre utsträckning strävade efter att nå kompromissöverenskommelser där kontrollen över kvarnarna överläts till ägarna. De strejkandes krav påverkade inte de politiska maktfrågorna, utan var snarare begränsad till ekonomism.¹⁰

I augusti-september 1933 var statsmakten paralyserad och den politiska situationen fortfarande oavgjord. Den 4 september 1933 kom så slutet på Céspedes regering genom sergentrevolten under ledning av sergent Fulgencio Batista.¹¹ På kort sikt medförde ingripande från det inflytelserika Directorio Estudiantil Universitario, som förespråkade radikala reformer, att en insubordinationshandling omvandlades till en *de facto* militärkupp. Under studenternas politiska ledarskap, bildade en ledningsgrupp på fem personer en ny regering, som i sin tur lämnade plats för Ramón Grau San Martín, de radikala studenternas val som president.

⁸ Op cit, s 256.

⁹ Barry Carr har framhållit att dessa s k ”sovjet” inte var dubbelmaktorgan, utan militanta kvarnockupationer som under dödsäsongen syftade till att föregripa att 1934 års skörd annullerades. Se Carr, ”Mill Occupations and Soviets: The Mobilisation of Sugar Workers in Cuba 1917-1933”, *Journal of Latin American Studies*, Volume 28, part 1, February 1996, s 129-58. På ett lokalt plan hade de dock många drag gemensamma med sovjet och maktorgan.

¹⁰ För en redogörelse för försoningsprocessen, se M Marconi Braga, ”To Relieve the Misery: Sugar Mill Workers and the 1933 Cuban Revolution”, i JC Brown (ed), *Workers control in Latin America*, Chapel Hill, 1997, s 16-44.

¹¹ Sergeanternas revolt inkluderade de meniga soldaterna inom armén, under ledning av en grupp sergenter, som drev ut hela skiktet av officerare efter det att trupperna plötsligt insåg att de hade kontroll över Havannas arméläger medan förhandlingarna om löner och tjänstevillkor pågick. Directorio Etudiantil Universitario slöt omedelbart upp bakom de upproriska trupperna och övertalade soldaterna under Batistas ledning att acceptera studenternas program för en provisorisk regering.

I försöken att staka ut en kurs mellan krav på radikala sociala reformer som utgick från arbetar- och studentrörelsen, vars vänsterflygel gjorde anspråk på att vara anti-imperialistisk, och de gamla institutionernas mer försiktiga socialkonservatism, kombinerade den instabila bonapartistiska Grau San Martín-regeringen en politik av paternalistisk intervention i relationerna mellan arbete och kapital med rent chauvinistiska appeller till folkliga nationalistiska känslor. Som de amerikanska pro-New Deal-skribenterna skrev, ”Kuba åt kubanerna” blev dess motto.¹² Samtidigt som man ensidigt upphävde Platt-tillägget och införde sociala reformer i form av lagstiftning om minimilöner, lagstadgad åttatimmars arbetsdag samt drastiskt sänkte elpriset, försökte regeringen Grau San Martín utmana kommunisternas dominerande inflytande inom den organiserade arbetarrörelsen genom att sträva efter att ”kubanisera” arbetskraften och arbetarnas ledarskap. Först och främst fortsatte Grau San Martín att tillämpa Machados politik att deportera arbetslösa utlänningar. Ett dekret, som populärt kom att bli känt som ”Femtiprocentslagen”, slog fast att minst 50% av de anställda på lönelistorna skulle vara infödda kubaner och att alla nya vakanser skulle fyllas av kubaner. Ett annat dekret som gällde arbetarorganiseringen försökte ”kubanisera” fackföreningarna och begränsa det kommunistiska inflytandet genom att göra det olagligt för utlandsfödda fackföreningsmedlemmar att ha förtroendeposter i arbetarorganisationer. Detta dekret innebar också att regeringen upprättade ett register över alla arbetarorganisationer och införde en obligatorisk förliknings- och skiljedomsmyndighet för att lösa alla konflikter inom industrin. Genom att driva in en kil mellan infödd och utländsk arbetskraft, mobiliserades nationalismen i kampen för att försvaga kommunismen inom arbetarleden.

Mycket av den lagstiftning som regeringen Grau San Martín genomförde motiverades av Directorio Estudiantil Universitario program, men det var den unge försvars- och inrikesministern Antonio Guiteras som stod i spetsen när det gällde att snabbt driva igenom den sociala lagstiftningen och infria kraven från de radikala nationalistiska krafterna. Inom den instabila regeringen stärkte dock även Batista sin ställning, genom att han lyckades samla armén för att både slå ned en motkupp från de avsatta officerarna och undertrycka den ökande vågen av strejker och social oro. Förutom att armén våldsamt konfronterade strejkande *centrales*-arbetare, krossade den en demonstration som organiserats av PCC i Havanna för att hedra den återförda askan av den mördade kommunistledaren Julio Antonio Mella den 29 september 1933.¹³ Genom att också plundra CNOCs kontor började Batista vinna förtroende hos de mer moderata nationalistiska sektorerna som var fientligt inställda till det antiimperialistiska innehållet i Grau San Martín-Guiteras’ sociala reformprogram.

Fångad mellan en radikal upprorisk tidvattenvåg och trycket från de konservativa sektorer som ville ha samhällslugn, föll Grau San Martíns s k ”100 dagars”-regering i mitten av januari 1934. Det var dagen efter att det USA-ägda Cuban Electric Company vägrat att rätta sig efter regeringens order att sänka priserna och regeringen hade beordrat att dess anläggningar skulle beslagtas.¹⁴ I början av 1934 års sockerskörd krävde sockerintressenterna på Kuba och i USA en omedelbar politisk lösning som skulle garantera social stabilitet under skördeperioden. Batista överflyttade först arméns stöd från Grau San Martín till Carlos Hevía, den måttfulle jordbruksministern, och sedan tre dagar senare till Carlos Mendieta. Inom fem dagar hade

¹² CA Thompson, ”The Cuban Revolution: Reform and Reaction”, *Foreign Policy Reports*, Volume 11, no 22, 1 January 1936, s 266.

¹³ Enligt detaljerade rapporter om kommunistisk aktivitet på Kuba från USA:s säkerhetstjänst var denna demonstration också första gången då PCCs uniformerade och beväpnade chocktrupper uppträdde (JE Hoover to AA Berle Jr, *Survey of Communist Activities in Cuba*, 14 June 1943, s 4).

¹⁴ Thomson påvisar hur Grau San Martíns medelklass-valmanskår uppsplittrades när en flygel kritiserade regeringens oförmåga att upprätta lag och ordning, medan den andra drog tillbaka sitt stöd på grund av ”den uppenbara övervikten av militärt inflytande i regeringen” (CA Thomson, ”The Cuban Revolution: Reform and Reaction”, op cit, s 238).

USA erkänt den nya regeringen. Den gamla oligarkin hade fråntagits den politiska makten, men samtidigt hade det anti-imperialistiska innehållet i kampen fått en allvarlig törn. Kapitets makt över arbetet vilade återigen på det otvetydiga stödet från en armé som hade förbundit sig att sätta stopp för arbetarnas mobilisering. Eftersom Batista hade litet folkligt stöd, tillgrep han naket förtryck, något som den svaga nationella bourgeoisien var oförmögen att utföra ensam. Samtidigt som Batista i allt högre grad antog skepnaden av en repressiv bonapartistisk figur ovanför de lokala klassformationen, försökte Batista-Mendieta-regimen att under 1934 även ge laga kraft åt många av de arbetslivsreformer som regeringen Grau San Martín hade infört.

I januari och februari 1934, efter regeringen Grau San Martíns fall, följde en strejkvåg som nästan sopade bort regeringen, samtidigt det bildades en myriad politiska grupper som utmanade Batistas maktställning. Grau San Martín flydde till Mexico och grundade i februari 1934 Partido Revolucionario Cubano (*Auténtico*) (PRC(A)), ett parti som med APRA som förebild ville utgöra en nationalistisk opposition till den nya regeringen. Den mest kompromisslösa politiska aktivistgruppen var emellertid Joven Cuba, som grundades av Guiteras. Joven Cuba och som väsentligen var en politisk-militär apparat för att störta Batista och införa socialism ovanifrån. Joven Cuba inrymde ett hopkok av politiska idéer. Först och främst byggde Guiteras' strategi på idéer om revolutionärt våld och en socialistisk diktatur av det slag som Georges Sorel förespråkade under det tidiga 1900-talet.¹⁵ Guiteras förkroppsligade också de voluntaristiska traditionerna i den revolutionära kampen på Kuba, vilka betonade den subjektiva faktorn i den revolutionära processen. Ännu viktigare var dock att Guiteras' synsätt på den revolutionära kampen i många avseenden innebar att Trotskij's teori om den permanenta revolutionen ställdes på huvudet. Medan Trotskij såg revolutionen som en kulmen på en process av ständigt enhetsfrontsarbete för att genomdriva och gå utöver demokratiska krav, gjorde Guiteras' schema ingen åtskillnad mellan imperialismen och den nationella bourgeoisien, förnekade den revolutionära kampens demokratiska politiska uppgifter och försökte tvinga på de förtryckta klasserna frigörelsen.

Joven Cuba såg revolutionen som huvudsakligen en teknisk militär operation och inledde en kampanj med bombattentat och individuella terroristaktioner. Under 1934 bidrog en till stora delar ojämn och spontan strejkrörelse till den utbredda oredan. För att få slut på detta upphävde president Mendieta de konstitutionella rättigheterna och överlät till Batista och armén att ta såväl den formella som reella makten över ön. De tillgängliga kubanska militära resurserna utnyttjades för att krossa ytterligare omgångar av arbetaroroligheter. Arbetarledare över hela det politiska spektrat sköts eller sattes i fängelse, fackföreningar upplöstes och ledarna för *Auténticos* och Joven Cuba fängslades.

Konfrontationen mellan Batista och de radikala nationalistiska och socialistiska styrkorna kulminerade i februari-mars 1935, då ytterligare en generalstrejk organiserades med krav på ett minimum av demokratiska rättigheter. På initiativ av Universitetets strejkkommitté gjordes förberedande arbete bland student- och arbetarorganisationerna för att bygga en enhetsfrontskommitté. Men arbetarorganisationernas politiska splittring kvarstod och aktionsenhet kunde därför inte uppnås. I avsaknad av en centraliserad kontroll började strejker spontant vid olika tider på olika platser och strejkrörelsen blev bara så småningom lika omfattande som generalstrejken i augusti 1933. Detta bemöttes i sin tur med undantagstillstånd och med att de mest extrema åtgärderna i republikens historia tillgreps mot de strejkande. Oförmögen att motstå det våldsamma angreppet från statens styrkor, bröt strejken ihop och förtrycket intensifiera-

¹⁵ Fastän det är svårt att fastställa en enda, konsistent Sorelsk politisk strategi, är Sorel (1847-1922) kanske bäst känd för sin glorifiering av generalstrejker och politiskt våld som medel att vitalisera den revolutionära andan. Se hans bok *Reflections on Violence* (New York, 1972), ursprungligen utgiven 1908.

des. Batistas styrkor förstörde fackföreningshögkvarter, förklarade samtliga fackförenings-tillgångar som statlig egendom och olagligförklarade alla politiska partier. Guiteras blev till slut infångad och skjuten, vilket signalerade tillbakagången för Joven Cubas organisation, vars medlemmar 1935-36 började strömma över till PRC(A). Strejkens misslyckande och det förtryck som följde i dess spår innebar slutet på 1930-talets revolution, fastän återverkningarna av dessa år kom att bestå under de följande decennierna.

Det kubanska kommunistpartiet och 1930-talets revolution

Det kubanska kommunistpartiet grundades av sådana gestalter som Carlos Baliño och Julio Antonio Mella, vilka steg fram ur den folkliga nationella revolutionära rörelsen¹⁶. Med sina rötter i Kubas revolutionära traditioner hade kommunistpartiet inte bara stora möjligheter att vinna ledarskapet över den revolutionära massrörelsen, utan det kontrollerade dessutom – till skillnad från sina motsvarigheter i andra latinamerikanska länder – från 1928 det nationella fackföreningscentret. Trots dessa trumf på hand, lyckades emellertid PCC isolera sig från den nationella revolutionära sektorn under 1930-talets revolution och under de följande tre decennierna fortsatte partiet att betraktas med misstänksamhet från alla andra vänstergrupper på Kuba. Att det gick på det sättet orsakades främst av Kominterns dominerande inflytande och PCC:s godkännande av dess taktiska sicksackande, särskilt under det tidiga 30-talet.

PCC bildades relativt sent, 1925, och var till en början ett litet parti som bestod av studenter, intellektuella och erfarna arbetarmilitanter, av vilka många var födda utomlands. Från Kominterns horisont var PCC något av en ”avkroksorganisation” (eng: ‘backwater’ organisation)¹⁷. Detta att PCC befann sig ganska avsidet, bidrog till att partiet, trots att det formades efter Kominterns organisatoriska principer och politiska perspektiv, till en början inte var något simpelt bihang till Kreml som lojalt genomförde de direktiv som kom från Moskva. Dess underordning under Kremls direktiv konfirmerades i stora drag först när partiet senkommet började tillämpa den tredje periodens taktiska linje, efter ingripande från Kremls karibiska byrå och från USA:s kommunistparti (CPUSA) i november 1930.

Vad strategin beträffar, intog PCC till en början en opportunistisk hållning gentemot den revolutionära borgerliga nationalismen under 1920-talet, och gick därvid så långt att det utforskade möjligheterna till att göra uppror tillsammans med Partido Unión Nacionalista. Detta lokalt utvecklade synsätt placerade PCC inom de breda ramarna för Kominterns taktiska ”andra perioden”-linje, som gick ut på att utan urskiljning söka breda allianser med andra ”progressiva” sektorer av befolkningen. I slutet av 1930 proklamerade dock PCC abrupt sin ”andra perioden”-politik som fel och ersatte den med Kominterns ”tredje perioden”-linje som innebar ultravänsteristisk fientlighet mot den icke-kommunistiska nationalistiska och reformistiska sektorn. PCC ansåg att oppositionsrörelsen mot Machado representerade kampen från en fraktion av borgare-storgodsägar-alliansen, som i allt väsentligt hade samma program och var lika beroende av imperialismen som Machado (och hans fraktion). PCC antog också Kominterns synsätt på den historiska utvecklingsprocessen i Latinamerika. Under den tredje perioden utgick PCC från att Kubas feodala jordägarklass var i allians med imperialismen. Den förväntade kommande revolutionen kunde därför antas vara anti-feodal och anti-

¹⁶ Tillsammans med José Martí (1853-1895) var Carlos Baliño (1848-1926) en av de viktigaste grundarna av Partido Revolucionario Cubano 1891-92, den organisation som gav den revolutionära självständighetsrörelsen ett enat militärt ledarskap mot de spanska trupperna. Medan Martí idéer för förändring mer vilade på 1800-talets frimurartraditioner och moraliska överväganden, var Baliño en gammal arbetarledare som vid denna tid anslöt sig till en tvåstadiestrategi som innebar kamp för nationellt oberoende och utveckling av den nationella ekonomin inom kapitalismens ramar innan man inledde kampen för socialismen.

¹⁷ Se Barry Carr, ”From Caribbean Backwater to Revolutionary Opportunity: Cuba’s Evolving Relationship with the Comintern, 1925-34, in T Rees and A Thorpe(eds), *International Communism and the Communist International 1919-43*, Manchester, 1998, s 234-53.

imperialistisk till sin natur. De återuppväckte också slagordet om ”proletariatets och böndernas diktatur” som Lenin hade övergivit i april 1917.

När den av Partido Unión Nacionalista startade revolten bröt ut i augusti 1931, intog de officiella kommunisterna formellt en position av passiv neutralitet. PCC hävdade att dess samarbete med Partido Unión Nacionalista i förberedelsearbetet med en väpnad expedition från Mexico i slutet av 1920-talet och dess stöd till ett statskupsförsök under ledning av småborgerliga nationalister i oktober 1930 hade fått det att framstå som en simpel chockbrigad till Partido Unión Nacionalista. De officiella kommunisterna förordade i stället kamp mot vad de benämnde som småborgerlig kuppmentalitet och konspiratorisk romanticism och inriktade de kommunistiska ansträngningarna på att utveckla och fördjupa de arbetande massornas dagliga kamp. Denna nya politik inkluderade stöd till PCCs deltagande i de val som organiserade av Machado, på basis av kamp för omedelbara krav, och fick de officiella kommunisterna att även betona värdet av den dubbla eller ”röda” fackföreningstaktiken. PCC förkastade perspektivet av att arbeta i de existerande icke-kommunistiska fackföreningarna i syfte att vinna över arbetarna från deras reformistiska och anarko-syndikalistiska ledare. Istället försökte PCC konfrontera och eliminera fackföreningar med icke-kommunistisk tillhörighet genom att skapa ”röda” fackföreningar. Det mest påtagliga exemplet på detta var kampanjen att överflygla de lokala fackföreningsavdelningarna genom att organisera arbetarna inom sockerindustrin, Kubas mest proletariserade sektor, i en nationell fackförening, Sindicato Nacional de Obreros de la Industria Azucarera (SNOIA). Men, i likhet med i andra industrier, insisterade denna PCC-dominerade fackförening bara på enhetsfront underifrån med icke-kommunistiska arbetare. Fram till 1930-31 fanns fortfarande ett stort antal politiska ståndpunkter representerade i CNOC, men efter det att den Nationella arbetarfederationen antagit Kominterns ”tredje perioden”-taktik, visade sig tecken på att det inom CNOC höll på att utvecklas en opposition mot PCCs linje, när CNOC:s generalsekreterare José Pilar Herreras avgick i slutet av år 1930.¹⁸

På det politiska planet skilde PCC inte mellan den nationalistiska revolutionära kretsen kring studentrörelsen och axeln Grau San Martín-Guiteras å ena sidan, och det socialkonservativa lägret som organiserades kring Menocal och Mendieta å andra sidan. För PCC utgjorde alla dessa grupper och deras anhängare ”de kontrarevolutionära styrkorna, stödda av det (Nord-)amerikanska finanskapitalet”.¹⁹ Ännu en omtvistad slogan som PCC hämtade från den internationella kommunistiska rörelsen var den som manade till ”svarta bälten”. Från slutet av 1930 argumenterade PCC för att i de områden där de svarta var i majoritet utgjorde de en förryckt nation. Med detta som utgångspunkt, agiterade PCC för svart självstyre som även kunde innebära upprättandet av en oberoende stat.

Som nämnts tidigare, vid tiden för generalstrejken kring augusti 1933 förhandlade det PCC-kontrollerade CNOC med Machado, vilket resulterade i att PCC utfärdade en uppmaning om att avbryta strejken. Men denna uppmaning om återgång till arbetet ignorerades av arbetarna och Machado tvingades kort efteråt att fly landet. PCC omprövade snabbt sin uppmaning att avblåsa strejken, som hade gjort partiet sårbart för anklagelser om att försöka påtvinga de folkliga rörelserna sina egna prioriteringar, och efter ett tag karakteriserade man det som ett utslag av politisk närsynthet och ett grovt misstag. Medan den officiella kommunistiska rörelsen vid denna tid förklarade ”misstaget” i termer av ”högeropportunisten” i PCCs centralkommitté, var roten till PCCs anpassning till Machado i själva verket dess ultravänsteristiska fientlighet gentemot en strejkrörelse som de inte kunde kontrollera. Som Fabio

¹⁸ A Kochanski, ”El Sindicalismo Latinoamericano: Materiales del Archivo Moscovita de la Internacional Sindical Roja”, *Estudios Latinoamericanos* (Warsaw), no 11, 1988, s 284.

¹⁹ ”The Present Situation, Perspectives and Tasks in Cuba”, *The Communist* (New York), September 1934, s 878.

Grobart framhöll i sin förklaring till ”augustimisstaget”, hade ”partiledarna dragit slutsatsen att, eftersom det var omöjligt att omedelbart ersätta Machado med en revolutionär arbetarregering, så kunde den objektiva effekten av arbetarkampen bara bli att hjälpa den borgerliga oppositionen till makten”.²⁰ Denna ”det minst onda”-tes, som inbegrep uppfattningen att en försvagad Machado var att föredra framför ett annat starkare borgerligt alternativ eller en direktintervention från USA, gav upphov till interna gräl inom PCC. Mot bakgrund av den grad av autonomi som det kubanska partiet fortfarande hade inom Komintern, verkar det som att de internationella sändebuden på Kuba var emot beslutet att uppmana till återgång till arbetet, men blev överkörda av PCCs centralkommitté, som stod bakom Martínez Villenas ståndpunkt. Meningsskiljaktigheterna ledde till att PCCs generalsekreterare Jorge Vivó, som stött de utländska sändebuden, omedelbart avsattes från sin post.

Som ett resultat av ”augustimisstaget” led PCC en prestigeförlust och förvirring spred sig i dess fackförenings- och partiaktivitet. Enligt en intern rapport från PCC regionala konferens i Oriente, som hölls i slutet av november och i början av december 1933, noterade ”Juan”, ett internationellt sändebud som vistats länge på Kuba och anlant från Mexico 1930, att ”augustimisstaget” hade inneburit ett avbrott i partiets utveckling och att det inom PCCs led i Oriente rådde ett tillstånd av verklig anarki. Den underliggande orsaken var medlemmarnas ovilja att acceptera de aspekter av PCCs politik som så flagrant stred mot de djupt rotade traditionerna av revolutionär syndikalism och den nationella befrielsekampen i den mest östligt belägna provinsen. Förutom att ta ställning mot PCC-ledningens beslut att uppmana till återgång till arbetet under strejken i augusti 1933, ifrågasatte PCC-delegaterna vid Oriente-konferensen även andra direktiv som kommit uppifrån, såsom självbestämmande för svarta i Oriente och uppmaningen att inte sätta den anti-imperialistiska kampen i främsta frontlinjen. Delegaterna vid partikonferensen i Oriente menade att urvattningen av den taktiska linjen skulle urgröpa kampen på dess innehåll, med tanke på att den största delen av jorden och egendomen på Kuba ägdes av en imperialistmakt.²¹

Under första halvåret 1934, även efter Grau San Martín regeringens fall, fortsatte PCC att tillämpa strategin och taktiken från Kominterns tredje period. Vid CNOCs fjärde kongress i januari 1934 upprepade de officiella kommunisterna att de stödde kampen för den svarta befolkningens självbestämmande på Kuba, inklusive avskiljande. PCCs andra kongress, som hölls i april 1934, upprepade att den omedelbara uppgiften var kampen mot vad de betecknade som ”fascistiska påbud” från regeringen Batista-Mendieta, och för upprättandet av en arbetare- och bonderegering genom rådsmyndighet. En annan resolution återupprepade: ”Av alla grupper och partier på Kuba, är det ’vänsterns’ partier, såsom Graus Kubanska revolutionära parti, som är farligast för revolutionen”.²² PCC framhöll att *Auténtico*-partiet och Joven Cuba förblev huvudfaran, även efter deras delvisa nederlag. I periodens anda av ultravänsteristisk sekterism fortsatte PC att framhålla att dessa småborgerliga grupper i själva verket tillhörde de reaktionära partier som ”avledde massorna från revolutionens väg för att säkra det borgerliga-jordägar-imperialistiska herraväldet”.²³ De officiella kommunisterna anklagade

²⁰ F Grobart, ”The Cuban Working Class Movement from 1925 to 1933”, *Science and Society*, Volume 39, Spring 1975, s 99. Den faktiska roll som Fabio Grobart (född Yunger Semjovich) spelade inom den kubanska kommunismen är en kontroversiell fråga. Han kom till Kuba från Polen vid 19 års ålder just innan PCC grundades. Anti-kommunister har hävdade att han därefter var Moskvas man i Havanna. Det är tveksamt om Grobart verkligen skickades till Kuba av Komintern, men man vet säkert att han i början av 1930-talet arbetade vid Kominterns Latinamerikanska sekretariat i Moskva innan han återvände till Kuba.

²¹ Brev från ”Juan” till Kominterns karibiska byrå (Report on the Conference of the PCC in Oriente), Havana, 2 December 1933.

²² ”The Present Situation, Perspectives and Tasks in Cuba, Part II”, *The Communist*, November 1934, s 1157.

²³ Ibid

inte bara *Auténticos* och *Joven Cuba* för att tillhöra det kontrarevolutionära lägret, utan betecknade dem också som fascistiska, allt i den tredje periodens anda.

Men efter PCCs centralkommittés fjärde plenum i oktober 1934, då Komintern förberedde sin omsvängning mot folkfronttaktiken, började de officiella kommunisterna att revidera sin mycket stelbenta ultravänsterlinje. Från att under San Grau Martín-regeringens tid ha utmålade de nationalistiska-reformistiska grupperna som den största fienden, beslöt PCC i slutet av 1934 och 1935, då dessa nationalistiska grupper var mycket svagare, att stödja bildandet av breda ”progressiva” allianser med dem. Denna politiska omsvängning ledde så småningom till att PCC sökte lämpliga, opportunistiska allianser, inte bara med dessa vänster-nationalistiska krafter, som man tidigare fördömt, utan också med självaste Batista.

Fastän de kubanska kommunisterna omsvängning mot att bilda breda allianser hade inletts i slutet av 1934, var den långt ifrån fullständig vid tiden för generalstrejken i mars 1935. I början av 1935 hade PCC i själva verket fortfarande inte helt övergivit sin ultravänsteristiska inriktning och inte heller anammat Kominterns nya tänkande. Under händelserna i februari-mars 1935 ägnade sig PCC i huvudsak åt att uppnå politisk enighet med småborgerligt nationalistiska grupper kring ett omedelbart maximumprogram för revolution snarare än enighet i handling med anti-imperialistiska grupper kring konkreta frågor. I efterdyningarna av nederlaget för generalstrejken i mars, slutade PCC emellertid helt att hänvisa till ett ”klass mot klass”-synsätt, i stället för att kritisera resterna av sin ultravänsteristiska ultimatism. De officiella kommunisterna hävdade därefter att deras misstag varit att de inte insett att slagordet om ”sovjetmakt” var ett hinder för att uppnå nationell enighet, och inte tog hänsyn det nationellt revolutionära stadiet.²⁴ Genom att oreserverat hålla fast vid två-stadie-teorin i den nya folkfrontseran, gjorde PCC en tvärvändning och manade till en folkfront av alla demokratiska krafter som var emot Batista. Vid Kominterns sjunde världskongress, erkände det kubanska partiet sina felsteg under den tredje perioden genom att medge:

”[Den] ... ‘neutrala’ hållning som intogs av partiet beträffande kampen mellan regeringen Grau och det reaktionära ABC-partiet...och arméns överbefälhavare Batistas... underlättade objektivt sett den nuvarande reaktionära regeringens tillkomst. Samma attityd förklarar det faktum att partiet felaktigt karaktäriserade det s k Kubanska revolutionära partiet – en nationell reformistisk organisation under ledning av Grau – som ett ‘fascistiskt’ parti och även klassificerade som ett sådant den nationella revolutionära organisationen ‘Unga Kuba’ under ledning av Guiteras.”²⁵

I stället för att beteckna dem som huvudfaran, försökte nu PCC etablera nära och broderligt samarbete med PRC(A) och *Guiteristas*. I stället för att grovt ställa kampen för ett ”arbetarnas och böndernas” uppror mot en förmodad kontrarevolutionär nationalistisk kamp, började PCC nu att begränsa arbetarrörelsen till den borgerliga demokratiska revolutionens uppgifter.

I sitt försök att tillämpa den nya linjen, vände sig PCC till alla folkliga antiimperialistiska partier och organisationer för att tillsammans med dem bilda en enhetsfront mot Batista, men på grund av sin tidigare tillämpning av Kominterns tredje periods sekteristiska taktiska linje, förblev det kubanska partiets prestige allvarligt skadad i det demokratiska anti-imperialistiska lägret. PCC förmådde inte påverka de revolutionära grupperna som tog till vapen, och de första försöken att få till stånd en gemensam aktionsenhet avvisades. Inom PCC hade dock det våldsamma undertryckandet av generalstrejken i mars 1935 ökat och fördjupat omvärderingen av den tredje periodens taktiska linje. Genom att tolka Kominterns direktiv på ett egenartat sätt, skulle det isolerade kubanska kommunistpartiet öppna sig självt för idén att bilda en folklig allians med Batista.

²⁴ ”La Razón de Ser del Viraje del Partido Comunista”, *Bandera Roja* (Havana), 4 December 1936, s 2

²⁵ ”Comrade Marin (Cuba)”, *International Press Correspondence* (Vienna), 10 October 1935, s 1302.

Den officiella kommunismen och samförståndsnationalismen på Kuba, 1935-52

I kombination med den nationella bourgeoisieens svaghet fortsatte USA:s hegemoni över Kuba under åren 1935-58 att forma utvecklingen av den kubanska politiska ekonomin. I efterdyningarna av 1930-talets revolution, fortsatte betecknande nog den kubanska regimen att uppvisa bonapartistiska drag, vilket först hade visat sig 1934 med Batistas framträdande som en auktoritär nationell figur. Sam Farber har karaktäriserat tiden efter 1935 som en period av konservativ bonapartism, där Batista, som inte representerade det kubanska borgerligheten direkt, dikterade en politik som borgarklassen accepterade på grund av sin historiska svaghet: Den fruktade att det skulle utbryta en revolution om man opponerade sig mot Batista, samtidigt som reformerna och de politiska initiativen i stora drag stod i överensstämmelse med dess allmänna intressen.²⁶

Det faktum att stödet för Batista var smalt hade inte hindrat hans styre under den revolutionära krisen under åren 1934-35, och när behovet av naket förtryck inte längre var en omedelbar angelägenhet efter 1935, sökte han bredda sin bas för folkligt stöd. Detta betydde att den kubanska staten alltmer antog karaktären av en styrande *entente*. De två historiskt sett dynamiska klasserna visade djupgående interna motsättningar och splittringar, vilket hindrade utvecklingen av varje form av sammanhängande klassmedvetande, och den styrande *ententen*, som agerade ovanför de lokala klasserna som ett instrument för USA-kapitalisterna, var sammansatt av fragment från olika klasser. Mest betecknande var att i ansträngningarna att lägga munkavle på oppositionen, försökte Batista förlänga den av Grau San Martín inledda processen att få med ledarna för den del av den organiserade arbetarrörelsen som var för ”nationell enhet” i en ny nationell politisk samförståndsordning.

Ansträngningarna att under perioden 1935-39 inrätta en ny politisk ordning betingades till stor del av den gamla kubanska politiska oligarkins svaghet och PCCs okritiska tillämpning av Kominterns politik. Inledningsvis hade alla oppositionsgrupper som stött strejken i mars 1935 intagit en klart fientlig hållning mot Batistaregimen, även om det inte i någon större omfattning inträffade några individuella aktioner av revolutionärt våld mot den styrande ordningen. 1937-38 intog dock *Auténticos* en mer försonlig ton, då Batista lade fram ett socialt reformprogram som i viss utsträckning stärkte de reformer som gällde de arbetande och som introducerats av regeringen Grau San Martín. Det vidtogs även åtgärder för att inom PRC(A) omgruppera olika icke-kommunistiska, oppositionella organisationer, inklusive resterna av Joven Cuba. Denna omgruppering åtföljdes av att *Auténticos* opposition mot Batista mildrades och därefter var det inte längre så mycket ett parti för den breda vänstern, utan stod för en civil och demokratisk implementering av Batistas reformprogram, snarare än den militaristiska och auktoritära modell som Batista själv förespråkade.

Samtidigt som de vänsternationalistiska partierna och grupperna rörde sig mot ett återhållsamt nationellt reformprogram, genomgick den officiella kommunistiska politiken en metamorfos. Under 1935 och 1936 vidmakthöll PCC en uttalad opposition mot regeringen. *International Press Correspondence* från 18 juli 1936 talade om ”Batistas terroristiska diktatur”.²⁷ I en artikel, publicerad så sent som i april 1937, som misslyckades att klargöra i vilken omfattning USA bestämde den politiska utvecklingen på Kuba, hävdade en talesman för Komintern: ”Batistas mål... är att imitera Hitlers och Mussolinis exempel och eliminera all opposition genom att skapa ett fascistiskt parti helt under sin kontroll.”²⁸ Under den tidiga Batista-ledda regimen föreslog PCC därför, helt i linje med Kominterns politik, att man skulle upprätta en

²⁶ Farber, op cit, s 78-84

²⁷ ”Signs of Bankruptcy of the Cuban Military”, *International Press Correspondence* (Vienna), 18 July, s 883.

²⁸ ”The Militant Dictatorship in Cuba”, *The Communist*, April 1937, s 360.

anti-imperialistisk folkfront och en valallians som inbegrep alla demokratiska organisationer på Kuba som var motståndare till regimen.

Men under det andra halvåret 1937, då Batista alltmer försökte bygga upp ett brett folkligt stöd, ändrades PCCs politik. Batista, som själv var av blandat rasursprung och ganska nyligen hade kommit sig upp ur arméns underofficerskår, möttes med misstro från den gamla politiska oligarkin och vände sig därför till de officiella kommunisterna för att få folkligt stöd från deras naturliga bas, arbetarklassen. Kominterns politik, som inte bara främjade breda anti-fascistiska allianser och som heller inte uteslöt att kommunistiska partier tog plats i regeringen, underlättade det dramatiska närmande som ägde rum, men det innebar inte att det skapades en verklig folkfront. Det var istället en unik allians mellan de officiella kommunisterna och Batista, en allians som uteslöt de folkliga demokratiskt nationalistiska partierna.

Bildandet av den gemensamma PCC-Batista-fronten inleddes i slutet av 1937 och fullbordades 1939. Det första steget, i slutet av 1937, var erkännandet av en legal kommunistisk frontorganisation, känd som Partido Unión Revolucionaria. Detta följdes av utropandet av en allmän politisk amnesti, som även innebar att de officiella kommunisterna tilläts att åter ge ut sin dagstidning, *Hoy*. I juni 1938 höll partiets centralkommitté sitt tionde plenum som antog sina första ganska återhållsamma pro-Batista-resolutioner. I september 1938 slutligen, var partiet helt legaliserat och senare gick man samman med Partido Unión Revolucionaria och bildade i januari 1939 Unión Revolucionaria Comunista.²⁹

I utbyte mot detta fortsatte det kubanska kommunistpartiet att stödja Batista, för att så småningom bli hans mest högljudda försvarare. I korthet hade Batista, för de officiella kommunisterna, blivit demokratins viktigaste försvarare, i stället för reaktionens brännpunkt.

I slutet av januari 1939 upplöste det kubanska kommunistpartiet också CNOC och bildade Confederación de Trabajadores de Cuba (CTC). Med stöd från arbetarministeriet, fördjupades regeringens förmyndarmentalitet gentemot arbetarna. Med uppmuntran från Batista, blev CTC omedelbart ”arbetsministeriets favoritson och CTC blev i praktiken en statlig fackförening. Ända från början gick de nya ledarna direkt till ministeriet istället för att förhandla med arbetsgivarna.”³⁰ Denna strävan efter samförstånd ledde till utformningen av 1940 års konstitution som, genom att erkänna en hel rad demokratiska och sociala rättigheter liksom respekt för privat egendom, tjänade som en kompromiss som tillfälligt gjorde slut på 1930-talets revolutionära kamp och garanterade Batistas folkliga bas. Samtidigt som denna *modus vivendi* kompromissade bort arbetarklassens politiska oberoende och avtrubbade deras förmåga att engagera sig i politisk kamp, fick den nationella bourgeoisien varken tillfälle att forma en ideologi eller skapa institutioner för att bedriva en kompromisslös kamp.

Reformalliansen mellan Batista och de officiella kommunisterna i det nyligen organiserade Unión Revolucionaria Comunista (URC) var vid den aktuella tidpunkten till fördel för båda parter, eftersom inget av dem fick stöd från de demokratiska nationalisterna och *Auténtico*-partiet. Batista, den till synes socialt medvetna militäre ledaren, fick sin riktiga belöning 1940, då han presenterade sig som kandidat i presidentvalet i maj 1940. URC var det första av sex pro-Batistapartier som slog sig samman i Coalición Socialista Democrática till stöd för hans kandidatur. Under sin följande ämbetsperiod kunde Batista använda sig av de officiella kommunisterna för att neutralisera oppositionen i regeringen och i förhållandet mellan arbetsmarknadens parter, i synnerhet från *Auténticos*. Vad de officiella kommunisterna beträffar, så kunde de dra fördel av den svaga borgerliga demokratin och Batistas stöd för att snabbt ta

²⁹ B Goldenberg, ”The Rise and Fall of a Party: The Cuban CP (1925-59)”, *Problems of Communism*, Volume 19, no 4, July-August 1970, s 61-80.

³⁰ H Thomas, *Cuba: The Pursuit of Freedom*, New York, 1971, s 713

kontrollen över de viktigaste delarna av fackföreningsrörelsen och nästan över en natt bli en inflytelserik massorganisation. Men genom att det omdöpta PCC uppnådde sin position via diskussioner med Batista bakom stängda dörrar i stället för att delta i klasskampen, kunde det inte legitimt göra anspråk på att leda eller uttrycka en aktiv och oberoende arbetarrörelses intressen. Istället avstod det kubanska kommunistpartiet från att aktivt intervensera i arbetarkampen i utbyte mot en statligt gynnad dominans i arbetarrörelsen och begränsade ekonomiska förmåner.

De officiella kommunisterna beskrev till en början Andra världskriget som imperialistiskt på alla sidor, men efter det att Sovjetunionen gått in i kriget ändrade URC och det URC-ledda CTC sin linje till att kräva att alla ansträngningar måste inriktas på att främja de allierade krigsinsatserna. URC bekräftade att det underordnat den revolutionära strategin under Kremles utrikespolitik, genom att stödja principen om nationell enhet och förklarade att det var en patriotisk plikt att avstå från strejker och åstadkomma en krigsanda för att öka krigsproduktionen, vilket omvandlade fackföreningsapparaten till en regeringens hjälppolis. USA förändrades från ett imperialistiskt förtryckarcentrum till en betrodd allierad, och två ledande kommunister, Juan Marinello och Carlos Rafael Rodríguez, fungerade som ministrar utan portfölj i Batistas kabinett.³¹ 1941 blev URC också en stark anhängare av allmän värnplikt och av att skicka kubanska trupper till Europa.

Under kriget var den moderata oppositionen till alliansen mellan Batista och kommunisterna centrerad till PRC(A) under Grau San Martíns ledning. Inom arbetarrörelsen utmanades de officiella kommunisternas kontroll över CTC av Comisión Obrera Nacional (Nationella arbetarkommissionen). Ledare för denna *Auténtico*-styrda nationella arbetarkommission var Eusebio Mujal, en f d medlem av PCC och Oposición Comunista, som hade anslutit sig till PRC(A) under Grau San Martín i mitten 1930-talet.

I överensstämmelse med uttalanden efter Teherankonferensen om att samexistens mellan Sovjetunionen och den borgerligt-demokratiska kapitalistiska världen var möjlig, vilket sedan följdes av att Komintern upplöstes, bytte URC i januari 1944 namn till Partido Socialista Popular (PSP). Officiellt anslöt sig PSP till browderismen, som hävdade att den imperialistiska epoken var slut och att det även var nödvändigt att upplösa de kommunistiska partierna. I de kommande presidentvalen stödde PSP Batistas kandidat Carlos Saladrigas (en av ABCs grundare i början av 1930-talet) och lanserade ett program för pånyttfödelse av den nationella ekonomin. Då dessa förslag blev kända före valen, klassificerade USA:s säkerhetstjänst dem som moderata åtgärder som redan tagits av andra icke-socialistiska länder i syfte att försvara och utveckla sina nationella intressen. Dessutom lovordade amerikanska tjänstemän privat de kubanska kommunisterna för deras vakenhet när det gällde att ge form åt icke koordinerade nationalistiska aspirationer, i skarp kontrast till andra politiska partier.³²

På grund av det nära förestående militära nederlaget för axelmakterna och det allmänna internationella förkastandet av militärdiktaturer, resulterade 1944 års i stort sett hederliga val i nederlag för det av Batista och PSP sponsrade *continuismo*-projektet och en seger för Grau San Martín och *Auténticos*. Fastän *Auténtico* i grund och botten var anti-PSP, bröts inte omedelbart PSPs kontroll över CTC och regeringsinflytande. Trots *Auténticos* seger i presi-

³¹ Juan Marinello (1898-1977), en ledande akademiker under 1920- och 1930-talet, var, under det andra världskriget, ordförande i URC, det ombildade kommunistpartiet. Fastän han var en PSP-ledare 1959, spelade han ingen framstående roll under Castroregimen. Carlos Rafael Rodríguez, som hade gått med i PCC 1932, blev 1939 medlem i det reorganiserade partiets centralkommitté. Som en av de viktigaste PSP-ledarna träffade han Castro i Sierra under upproret i slutet av 1950-talet. Det ledde så småningom till att PSP upphörde att vara fiendligt till gerillakampanjen. Efter 1959 var han Fidel Castros huvudsaklige talskrivare, och gavs en betydande roll i ekonomiska frågor. Han är den ende personen som tjänstgjort i både Batistas och Castros regeringar.

³² Brev från S Braden till US utrikeskontor i Havanna, 16 mars 1944, s 3.

dentvalen, saknade Grau San Martín majoritet i kongressen och kontrollerade inte de väpnade styrkorna. Ett fortsatt kommunistiskt samarbete i regeringen betingades ytterligare av PSPs tolkning av den fredliga samexistensens politik som den lagts fram av Sovjetunionen.

Men när det kalla kriget bröt ut 1947 och USA inledde en världsomfattande offensiv mot kommunismen, tvingades PSP att under ganska förödmjukande former ta avstånd från browderismen och återgå till Moskvas fälla.³³ De alltmer skärpta motsättningarna mellan de två blocken i internationell skala, tillsammans med att *Auténticos* vann kontroll över parlamentet vid 1946 års kongressval, medförde att basen för en fortsättning av alliansen mellan PSP och Grau San Martín underminerades.

Auténticos var nu bättre i stånd att agera mot PSPs dominerande inflytande inom arbetarrörelsen. Dragkampen fortsatte under hela 1947 och efter en del våldsamheter och mycket byråkratiskt manövrerande kulminerade den med att regeringen officiellt erkände det *Auténtico*-dominerade CTC(A) och tog ställning mot det kommunistiska utbrytarfacket CTC(C). Kommunisterna blev brutalt utkastade från CTCs lokaler i juli 1947. Trots sin obestriddliga hängivenhet och sin personliga integritet när det gällde att motstå frestelserna till personlig vinning som de politiska befattningarna hade inbjudit till, så smälte de officiella kommunisternas stöd bland massorna samman när de förlorade den officiella regeringens stöd. Såsom Farber har gjort gällande, så saknade "arbetarklassen den vilja, träning och uthållighet som krävdes för att de skulle fortsätta att följa sina tidigare ledare...De flesta arbetarna betraktade antingen med ligkiltighet hela denna nya operation i toppen, där återigen en grupp ledare ersattes av en annan uppsättning ledare som var mer välvilligt inställd till den nuvarande administrationen vid makten, eller så sympatiserade de med det kalla krigets nya våg av anti-kommunism."³⁴

Från den tiden gav administrationen Grau San Martín alltmer efter för de gamla mönstren av omfattande korruption i den offentliga förvaltningen. Detta åtföljdes av att öppen gangsterverksamhet tolererades på gatorna i de stora städerna. Flera terroristgrupper, av vilka Movimiento Socialista Revolucionario (MSR), Unión Insurreccional Revolucionaria (UIR) och Acción Revolucionaria Guiteras (ARG) var de viktigaste, kunde angripa vem som helst av ekonomiska skäl, personlig rivalitet eller för politiska inflytande. De väpnade aktionerna i mitten och slutet av 1930-talet hade utförts utifrån politiska grunder för att främja revolutionens sak mot dem som man uppfattade hade usurperat 1930-talets "äka" revolution. 1940-talets våld och gängkrigföring var mindre ideologiskt inspirerad. Fastän gängen behöll en politisk fasad via sina namn, och genom att vagt anknyta till någon ideologi, kom de snabbt att användas för beskyddar- och utpressningsverksamhet och olika sätt att berika sig. I en politisk atmosfär som tolererade dem, inte minst därför att de använde våld för att hjälpa till att undanröja officiella kommunister från ledande positioner inom arbetarrörelsen, utnämnde Grau San Martín själv Emilio Tró, chefen för UIR, till polischef.

Uppgivenheten bland de mer radikala och idealistiska elementen inom *auténtico*-koalitionen ledde till att centrat för oppositionen mot regeringen övergick till den hetlevrade folktalaren och grundaren av *Ortodoxo*-partiet, Eduardo Chibás, som ursprungligen bröt med *Auténticos* på frågan om korruption. Såsom en del skribenter har hävdad, representerade inte Chibás och *ortodoxia* en återgång till traditionerna med radikal nationalism inom den konstitutionella

³³ Trots att det kubanska kommunistpartiet utsattes för kritik i Duclos' berömda brev från i april 1945, vilket signalerade början till slutet för Browders upplösningstendens, reagerade PSP-ledarna till en början genom att utesluta de i de egna leden som mest högljutt hade stött kritiken som den ledande franska stalinisten Jacques Duclos hade framfört. Det var först i början av 1946, efter ytterligare tryck från Moskva, som PSP började erkänna sina "fel". Se B Carr, *Marxism and Communism in Twentieth-Century Mexico*, Lincoln, 1992, s 134-5.

³⁴ S Farber, *Revolution and Social Structure in Cuba, 1933-1959*, PhD Thesis, University of California, Berkeley, 1969, s 256.

demokratins ramar, utan det var ett enfråge-parti som koncentrerade sig på korrruptionen i regeringscirkel. Slagordet ”Hederlighet i stället för pengar” var till stor del vad deras program handlade om. Vid slutet av ett decennium i vilket de officiella kommunisterna hade lett organiserade arbetare till en politisk ordning baserad på samförstånd och berövat arbetarklassen en oberoende klassröst, hade de radikala sociala programmen med ursprung i antingen arbetarklassens organisationer eller i de småborgerliga nationalistiska grupperna som inbegrep antiimperialistiska element, i stort sett helt försvunnit.

Batistaregimen och upprorskriget

När Batista den 10 mars 1952, med hjälp av unga arméofficerare, grep statsmakten genom en kupp, var motståndet från *Auténtico* och *Ortodoxa* helt verkningslöst. Trots de syndikalistiska traditionerna och arbetarklassens storlek,³⁵ gjorde inte heller den nu till stora delar avpolitiserade arbetarrörelsen något motstånd. När den misskrediterade *Auténtico*-regeringen nu så enkelt avsattes, erkände USA snabbt Batista-regimen. Inom tre dagar, uttalade också CTC under ledning av Mujal, sitt stöd till den nya regimen och man kom överens om att fortsätta med en PSP-fientlig politik i arbetarsfären. I ett försök att under åren 1952-58 vinna folkligt stöd, försökte Batista återskapa den sociala *ententen* från början av 1940-talet. I praktiken innebar det emellertid att CTCs anpassning till regeringen, som på 1940-talet baserats på ett reformprogram, ersattes av en anpassning som mer öppet tillät *mujalista*-arbetarbyråkratin att sko sig själva i utbyte mot dess fortsatta stöd och dess ansträngningar att hålla oron inom arbetarleden i schack.

I denna situation, där en arbetarklass som saknade varje oberoende utblick och uttalade långsiktiga mål ställdes mot en svag nationell bourgeoisie som för länge sedan övergett sin tro på sitt eget dynamiska öde, kom en atmosfär av politisk stagnation att dominera. Genom att fylla ett tomrum, hade armén, vars band med den typiska latinamerikanska oligarkin brutits på 1930-talet, återuppstått som dominerande kraft i det nationella politiska livet. Men med föga del i ägandet av produktivkrafterna och utan att kunna erbjuda några historiska perspektiv för någon klass bland kubanerna, berikade sig armén genom att återta sin forna roll som skiljedomare och parasitär profitör i de sociala striderna.

Politisk agitation togs åter upp av den unga, artikulerade småbourgeoisien i städerna. Protestutbrott kom från studentmiljön ända fram till dess Batistaregimens kollapsade, men det var attacken på Moncadakassernen i Santiago de Cuba den 26 juli 1953, ledd av Fidel Castro som återuppväckte traditionen av väpnad politisk kamp. Även om stormningen var ett militärt misslyckande, fortsatte denna väpnade grupp, som kom att bli känd som 26 juli-rörelsen (M26J), att stödja idén med ett väpnat uppror. Från sin exil i Mexico, planerade Castro och ledarna för M26J det gerillakrig som skulle inledas med landstigningen med *Granma* på Orientekusten den 2 december 1956.

En anmärkningsvärd aspekt av upproret var det omfattande passiva stöd som rebellarméns aktioner fick i en atmosfär som påtagligt saknade såväl pro-kapitalistisk som anti-imperialistisk retorik. Som den framstående kubanske historikern Jorge Ibarra har framhållit, var inte ledarskapet för M26J definierat som ett klassbaserat projekt, vilket återspeglar M26J:s heterogena sammansättning.³⁶ Samtidigt som M26J förkroppsligade en klart liberal politisk komponent av folklig nationell revolution, var vagheten i M26J:s diffusa sociala program i allt väsentligt baserat på Chibás *Ortodoxa*-partis program, det parti som Fidel Castro själv tillhörde. Såsom Theodore Draper framhöll försökte Castro att förbli Chibás renaste principer

³⁵ Kuba var inte bara det tredje mest urbaniserade landet i Latinamerika på 1950-talet, utan hade också den näst högsta graden av proletarisering (J Barra, *Prologue to Revolution: Cuba, 1898-1958*, Boulder, 1998, s 177-8)

³⁶ Op cit, s 189, 200

trogen. Han gjorde inte anspråk på att representera någon politisk tendens utanför chibanismen, utan snarare en effektivare ”aparato” för att störta Batistas diktatur.³⁷

M26J hade en gren som opererade i städerna, *llano*-rörelsen (stadsgerillan), men den avgörande revolutionära enheten var rebellarmén i *sierran* (bergen). Dess kamp, som involverade högst 2000 ganska illa utrustade krigare, var tillräcklig för att påskynda det sociala sönderfall som hade gjort det möjligt för Batista att komma till makten i första vändan. I frågan av typiska, väldefinierade ideologiska och institutionella strukturer för klassvälde som knöt armén till lokala klassformationer och politiska partier, blev Batista alltmer isolerad och hade alltmer bara sig själv att luta sig mot. Då rebellarmén våren 1958 framgångsrikt öppnade upp en andra front i Oriente, och därefter gjorde stadiga framsteg, kollapsade de till stora delar demoraliserade och dåligt tränade väpnade Batista-styrkorna.³⁸ Slutet på det två år långa inbördeskriget kom snabbt den 1 januari 1959, då Batista flydde landet efter att ha insett att han förlorat stödet från USA:s regering. Arbetarklassen hade till stor del förblivit en passiv åskådare under gerillakampanjen, men genom en generalstrejk, som syftade till att förhindra ett militärt maktövertagande efter Batista, knöts fastare band mellan ledarskapet för rebellarmén och de folkliga massornas uppvaknande anti-Batistastämningar. Rebellarméns enheter korsade framgångsrikt ön mot Havanna, och tog kontroll över strategiska militärläger från en armé som upphört att existera.

Institutionaliseringen av 1959 års revolutionära regering

Vilka krafter som säkrade störtandet av Batistaregimen och ledde den snabba omvälvningen av egendomsförhållandena är en kontroversiell fråga. Kubanska förklaringar av den revolutionära processen lägger tyngdpunkten på en arbetare-bonde-allians som genomförde den socialistiska samhällsomvandlingen som en del av hundra års kamp.³⁹ Icke-kubanska tolkningar, å andra sidan, är oeniga om huruvida Fidel Castro sedan en tid tillbaka varit en dold kommunist och bara bidade sin tid innan han kastade masken,⁴⁰ eller om han och den revolutionära regeringen istället drevs mot kommunismen genom det kombinerade trycket från USA:s politik och arbetarklassens massmobilisering.⁴¹

En annan tolkningskategori pekar på Kubas exceptionellt svaga sociala grupperingar och avsaknaden av starka regeringsinstitutioner, och menar att Fidel Castro själv fyllde det strukturella tomrummet. Kontentan i denna argumentation är att i avsaknad av ett återhållande inflytande från konservativa pro-kapitalistiska institutioner, väl förankrade i historien och med ett sammanhängande perspektiv på nuet och framtiden, blev den enda enhetliga militära styrkan på Kuba, med Castro som befälhavare, den enda effektiva politiska institutionen. Genom att dra fördel av det internationella klimatet, förmådde Castros ledarskap styra revolutionens utveckling på ett hittills okänt sätt genom att basera sig på en kombination av folkligt

³⁷ T Draper, *Castroism: Theory and Practice*, London, 1965, s 10.

³⁸ Vissa författare hävdar att den kubanska staten krossades av två års revolutionärt krig (se exempelvis, M Löwy, *The Politics of Combined and Uneven Development: The Theory of Permanent Revolution*, London, 1981, s 143), medan andra mer grundliga studier kommer fram till att staten istället kollapsade. Se LA Pérez Jr, *Army Politics in Cuba, 1898-1958*, Pittsburg, 1976, s 153-65.

³⁹ Se t ex CR Rodríguez, *Cuba en el Tránsito al Socialismo*, Havana, 1979.

⁴⁰ Den mest konsekventa och följdriktiga beskrivningen av denna ”förrådade revolution”-teori enligt vilken Castro påtvingade sin dolda kommunism på ett aningslöst liberalt medelklassuppror skisseras i T Draper, *Castro's Revolution; Myths and Realities*, New York, 1962.

⁴¹ Dessa mer Castro-vänliga tolkningar inkluderar C Wright Mills, *Listen Yankee*, New York, 1960; L Huberman and P Sweezy, *Cuba: Anatomy of a Revolution*, New York, 1961.

stöd samtidigt som man såg till att de folkliga rörelserna inte organiserade sig själva i representativa politiska institutioner.⁴²

Den ”humanistiska” eller ”olivgröna” revolutionen, som de själva kallade den, gjorde till en början anspråk på att utstaka en tredje väg mellan socialism och kapitalism, men då jordreformen hotade USA-ägd egendom, valde Fidel Castro en i huvudsak stalinistisk lösning på de sociala frågor som uppstod. Detta blev uppenbart i oktober 1959, då den ursinnigt PSP-fientliga militära ledaren i Camagüeyprovinsen, Huber Matos, arresterades och offentligt fördömdes.⁴³ Castros beslut var också uppenbart när han intervenerade vid CTCs tionde kongress i november 1959. CTC hade varit den enda institution som genomgick en demokratisk omstrukturering under de veckor och månader som följde efter januari 1959, men då det nu uppstod en politisk debatt mellan *psepistas* och M26J:s PSP-fientliga fackföreningsfolk, som hade vunnit kontrollen över CTC, då ingrep Castro personligen genom att uppmana till att man för stabilitetens skull skulle upprätta neutrala ”enhets”-listor, snarare än att föra fram öppet pro- eller antikommunistiska kandidater. Castros faktiska intervention mot anti-PSP-grupperingarna vid CTCs kongress bekräftade att PSP sågs som en stöttepelare på den väg som Castro föredrog och markerade det första steget i den process som ledde till att ett potentiellt autonomt ledarskap inom fackföreningarna avlägsnades och ersattes av erfarna PSP-kadrer. Det visade också hur den bonapartistiske Castro, med användning av sin egen personliga förmåga och prestige, förmådde se till att inget alternativt ledarskap växte fram genom omdaning av befintliga eller bildandet av nya representativa institutioner. I så måtto var revolutionen inget verk av arbetarklassen själv.

På samma sätt som de klassbaserade institutionernas svaghet hade gjort det möjligt för det officiella kommunistpartiet att sluta avtal med den bonapartistiska Batistaregimen i slutet av 1930-talet, gjorde avsaknaden av väldefinierade politiska institutioner i slutet av 1959 det möjligt för PSP att vinna gehör från en annan auktoritär politisk ledare. För Castro hade PSP inte bara ett organisatoriskt och politiskt ramverk som överlevt alla andra politiska partier på Kuba, utan också en erfaren och hängiven medlemskara som hade de nödvändiga erfarenheter och kunskaper som behövdes för att genomföra en bestämd politisk linje. Så länge som *psepistas* strävade efter att skapa ”enhet” och inte försökte utmana Castro för att ta över kontrollen och ledningen, hade PSP också fördelen att förfoga över kommunikationskanaler med Sovjetunionen, som i slutet av 1950-talet och början av 1960-talet fortfarande hade en viss internationell prestige.

I den fortsatta frånvaron av ett nationellt politiskt parti mellan 1959 och 1961, var det Fidel Castros karismatiska auktoritet, ihop med den folkliga massmobiliseringen via det Nationella jordreforminstitutet (INRA), Kommittéerna för revolutionens försvar (CDR) och miliserna, som revolutionen kunde konsolideras politiskt innan de ekonomiska svårigheterna kom upp till ytan. Inom revolutionen fungerade en uppifrån styrd aktivism och empirism som ett substitut för en revolutionär politik och ett revolutionärt medvetande som skapades i och genom en politisk kamp i arbetarklassens representativa organ. Då staten annekterade de representativa arbetarorganisationerna, kom avvikande åsikter att i allt högre grad under-

⁴² Denna tolkning, som hävdar att Castro haft bonapartistiska drag beskrivs mest koncist i S Farber, *Revolution and Reaction in Cuba, 1933-1960*, op cit. Se även T Wohlforth, *Teorías del Socialismo en el Siglo XX*, Coyoacán, 1982, s 201-42

⁴³ Medan arresteringen av Matos anfördes som ett bevis på Castro-ledningens kommunistiska natur av konservativa i USA, så var det först i början av 1960 som USA-regeringens misstankar mot Castro blev uttalat fientliga. Relationerna mellan USA och Kuba var relativt goda under första halvan av 1959, då USA uppvisade viss öppenhet mot politiska förändringar. Men i mars 1960, godkände president Eisenhower formellt en första plan på att störta Castro via hemliga operationer.

tryckas.⁴⁴ Till och med det kortlivade Rådgivande tekniska rådet, som bildades 1960 för att underlätta förbindelserna mellan de styrande och arbetarna i de nationaliserade företagen, uteslöt varje form av kollektivt beslutsfattande. Administratörerna hade alltid sista ordet. Omröstning vid CTC-kongressen blev enhällig, och en politik som kombinerade folkomröstningar med repression såg till att ingen legitim opposition mot Castros tolkning av *la patria* och socialismen kunde uppkomma. Eftersom arbetarklassen hade lika lite kontroll över Kubas politiska ekonomi som det hade haft när det gällde att påverka gerillakampanjen 1956-58, manipulerade Castro de oberoende arbetarorganisationerna för att stärka sin egen ställning som den obestridde högste ledaren. Detta innebar, att från och med CTCs kongress 1959, framhävde eller bagatelliserade han effektivt meningsskiljaktigheterna och fiendskapen mellan de gamla grupperna av *psepistas* och *Fidelistas* i M26J-rörelsen i enlighet med sitt eget behov av att förhindra att det växte fram organisationer och fraktioner som var oberoende av hans makt och för att bibehålla flödet av sovjetisk militär och ekonomisk hjälp.

När debatter uppstod, särskilt om vilken ekonomisk modell som skulle antas för den ”socialistiska omvandlingen”, gjordes detta inom ramen för offentlig enhet kring den högste ledaren Fidel Castro. Ett massivt folkligt stöd mobiliserades, särskilt i kampen mot exilkubanernas invasion i april 1961 och under Raketkrisen i oktober 1962. Men samtidigt stryptes utvecklingen av ett självständigt politiska tänkande, och självständiga organisationer kvävdes effektivt efter bildandet av Organizaciones Revolucionarias Integradas (ORI) i mitten av 1961. Under ledning av Aníbal Escalante från det gamla PSP, inkorporerade ORI medlemmar från M26J, den Revolutionära studentdirektoratet och PSP. Detta gav i sin tur upphov till Partido Unificado de la Revolución Socialista (PURS) 1963, men först efter det att Fidel Castro intervenerat då Aníbal Escalante visat organisatoriska intentioner bortom de gränser som den högste ledaren föreskrivit. Den så kallade ”Escalanteaffären” illustrerade relationerna mellan den bonapartistiske Castro och medlemmarna i det gamla Moskva-orienterade PSP. Såsom ORI:s sekreterare utnyttjade Escalante sin ställning till att gynna gamla PSP-medlemmar i bygget av en ny partiorganisation. Det innebar i praktiken ett försök från de Moskva-trogna sida att inte bara ersätta M26J-anhängare, utan också självaste Fidel Castro från revolutionens ledarskap. Men Castro kunde mobilisera folkliga stämningar mot Escalante och de gamla PSP-medlemmarnas intentioner och Escalante avsattes från sin post. På detta sätt lyckades Castro, trots att han behövde de officiella kommunisterna, begränsa deras makt och gick med på att det bildades ett nytt kommunistparti först i den Moskvavänliga miljö som rådde i oktober 1965.

Debatten om vilken ekonomisk modell som man skulle använda vid den socialistiska omvandlingen, där självfinansierad planering ställdes mot ett centralt planerat budgetsysteem, var en stor fråga som hade djup politisk innebörd i den meningen att den öppnade upp för stora meningsskiljaktigheter i ledarskapet. ”Den stora debatten”, som kretsade kring planens struktur och roll, rörde det centrala problemet hur ett halvkolonialt land som i hög grad är beroende av en enda jordbruksprodukt och en enda marknad kan röra sig fram mot socialismen. Å ena sidan tillät den självfinansierade planeringsmodellen kapitalistiska former av konkurrens mellan statligt ägda företag för att bestämma produktion, investeringar och distribution. Det finansiella budgetsysteem, å andra sidan, avvisade varje form av existerande marknad mellan företagen. Penningtransaktioner mellan företagen skulle förbjudas och alla intäkter överföras till det centrala ministeriets konto för att fördelas i enlighet med de med-

⁴⁴ För en beskrivning av de kubanska anarkisternas svåra belägenhet under den kubanska regimen efter 1959 och deras försök att övertyga resten av den anarkistiska världen om att Fidel Castro stod i spetsen för en stalinistisk diktatur, se F Fernández, *Cuba: The Anarchists and Liberty*, Sidney, 1987, s 16-19. För en anarkistisk redogörelse för den revolutionära processen och införandet av en totalitär diktatur., se A Iglesias, *Revolución y Dictadura en Cuba*, Buenos Aires, 1963.

vetna prioriteringarna av revolutionens beslutsfattare. Medan Carlos Rafael Rodríguez och de sovjetiska teknikerna på Kuba försvarade det förra systemet, vilket tillät materiella incitament bland arbetare för att stimulera produktionen, var Che Guevara en ståndaktig förespråkare av det centralt planerade budgetsysteem. Det var under dessa debatter som Guevara provokativt hellre höll möten med Ernest Mandel,⁴⁵ ledare för det nyligen bildade Fjärde Internationalens Förenade Sekretariat (USec).⁴⁶ Nyckelelementet i Guevaras argument, som Mandel i huvudsak stödde,⁴⁷ var att det senare systemet tillåter att industrisektorn utvecklas genom att korrigera de jämförelsevisa marknadsfördelar som jordbruket hade. I stället för att öka effektiviteten med materiella incitament förespråkade Guevara moraliska incitament som ett steg för att skapa den Nya människan, den subjektiva, viljemässiga hävstång som skulle övervinna den ojämna ekonomiska utvecklingen.

Men precis som Castro 1963 hade förnyat Kubas åtaganden i projektet med jordbruksproduktionen, ett förslag som understöddes av Sovjet, mot Guevaras förslag att utveckla industrisektorn, kom debatten om planering och materiella kontra moraliska incitament till ett avslut. Guevaras teser föll, och han själv blev alltmer marginaliserad från det ekonomiska beslutsfattandet. När Guevara försvann från offentligheten i mars 1965, bekräftades nederlaget för hans strategi i mitten till slutet av 1965, då ingen av hans skyddslingar invaldes i det nya kommunistpartiets 100 personer starka centralkommitté.

Bortsett från att bestämma Kubas relationer med Sovjetunionen, formade och utvecklade den inriktning som debatten tog under 1962-65 också Guevaras politiska perspektiv. Medan hans förbindelser och åtaganden med den officiella, i det stora hela pro-sovjetiska kommunismen hade stärkts i slutet av 1958 efter det att PSP övergivit sin fiendlighet till gerillakrig, innebar raketkrisen 1962 att Guevaras desillusionering när det gällde "realsocialismen" i Sovjetunionen blev alltmer uppenbar. Efter att ilsket ha fördömt Kremels bortdragande av raketbaserna på Kuba som ett svek,⁴⁸ blev Guevara i allt högre grad tvingad att ta ställning mot olika aspekter av revolutionen. Under perioden 1964-66 skedde en omsvängning av den kubanska politiken i riktning mot Sovjetunionen i den sino-sovjetiska konflikten, vilket kulminerade i Fidel Castros fördömande av den kinesiska regimen vid Trikontinental-konferensen i januari 1966. Men medan Fidel Castro rörde sig mot att offentligt bekänna sig till sovjetiska politiska ståndpunkter, förkastade Guevara högljutt uppfattningen om ett fredligt byggande av socialismen i ett land och insisterade på giltigheten av sitt perspektiv på spridandet av den socialistiska revolutionen i Latinamerika genom gerillakrig. Som Jon Lee Anderson framhöll:

⁴⁵ Ernest Mandel (1923-1995) var den främsta ledaren för den trotskistiska rörelsen efter Trotskijs död. Trots att arbetarklassens organisationer i Östeuropa krossades, såg han stalinismens expansion under efterkrigstiden som ett stadium på vägen mot socialismen. Samtidigt som han alltid hävdade att dessa stalinistiska stater måste demokratiseras, gav Mandel och hans "ortodoxa" trotskistiska organisationer kritiskt stöd till flera totalitära regimer och argumenterade bara för politiska reformer inifrån. Se urvalet av dödsrunor i *Revolutionary History*, Volume 6, no 1, Winter 1995-96, s 152-61.

⁴⁶ Den kubanska revolutionen var till stor del ansvarig för en lång rad teoretiska och organisatoriska omgrupperingar inom den internationella trotskistiska rörelsen. Den viktigaste förändringen närmandet mellan SWP (USA) och de europeiska sektionerna av Fjärde internationalens Internationella sekretariat som kulminerade 1963 med bildandet av ett nytt internationellt trotskistiskt centrum under namnet Fjärde Internationalens Förenade Sekretariat (USec). Teoretiskt ansåg i huvudsak USec-grupperna att i frånvaro av ett revolutionärt arbetarklassparti med förmåga att leda en kamp byggd på arbetarklassens demokratiska maktorgan, fungerade M26J under Castros ledning som det "trubbiga instrumentet" för att skapa en arbetarstat på Kuba.

⁴⁷ Se P Kalfon, *Che. Ernesto Guevara, una Leyenda de Nuestro Siglo*, Barcelona, 1997, s 406. [De viktigaste debattinläggen finns i svensk översättning på marxistarkivet: [Planeringsdebatten på Cuba](#).]

⁴⁸ I själva verket betraktade Guevara tillbakadragandet av baserna som ett förräderi från Sovjetunionen, och gick så långt att han ansåg att kärnvapenmissilerna borde ha använts i en oförsonlig kamp mot imperialismen. Se JG Castañeda, *Compañero: The Life and Death of Che Guevara*, London, 1997, s 231-2.

”För Che, var termen ‘fredlig samexistens’ en hädelse, en ren undanfallenhet mot det imperialistiska systemet uttryckt på diplomatiskt språk...det rådde inte längre något tvivel om att hans och Fidel hade börjat gå åt olika vägar. Fidels mål var att befästa Kubas ekonomiska välmåga och sin egen politiska överlevnad, och för att uppnå detta var han beredd att kompromissa. Ches mål var att sprida den socialistiska revolutionen.”⁴⁹

Genom att hävda gerillaorganisationernas avantgardistiska roll och möjligheten att på landsbygden upprätta ett upprors-*foco*, i syfte att skapa förutsättningar för revolution utmanade Guevara det som var kännetecknande för den officiella kommunismen efter 1935, nämligen strategin med ”den fredliga samexistensen”. I ljuset av den sino-sovjetiska konflikten,⁵⁰ då Guevara själv var den ende ledande kubanske kommunisten som inte var anti-kinesisk, kom guevarismen som identifierbar ideologi att representera maoismen i den latinamerikanska miljön. Det vill säga, båda perspektiven centrerades till kring idén om en elitistisk ”socialistisk gerillastyrka” beredd att ta till vapen för att installera en regering baserad på att expropriering av kapitalistisk egendom. Guevarismen accepterade också taktiken med antiimperialistiska radikala nationella befrielseörelser baserade på flerklassblock, i den meningen att Che delade uppfattningen att revolutionen kunde säkras, inte via en medveten kamp från oberoende arbetarpartier, råd och miliser, utan istället via småbourgeoisens trubbiga instrument. Dessutom var dessa uppfattningar inte olika de som vid denna tid förespråkades av stora grupper inom den internationella trotskistiska rörelsen, t ex de som leddes av Michel Pablo och USec.⁵¹ I likhet med Guevara, insisterade denna trotskistiska tendens inte på behovet av ett revolutionärt marxistiskt parti för att leda en proletär anti-imperialistisk revolution. I den mån som Guevara förespråkade att det revolutionära ledarskapet snabbt skulle konfiskera imperialistisk egendom, reducerade både Guevara och de till USec knutna trotskistiska grupperna teorin om den permanenta revolutionen till en objektiv process i en revolution under ledning av stalinistiska och småborgerliga ledarskap, snarare än en medveten socialistisk strategi.⁵²

Efter att otvetydigt ha brutit med Sovjetunionen i ett tal i Alger i februari 1965, där han be- tecknade Kreml som ”medbrottsling till imperialismens”,⁵³ försvann Guevara från offentli- heten den 22 mars 1965. Var han befann sig blev föremål för en våg av rykten. I själva verket hade han beslutat sig för att lämna Kuba för att försöka starta en ny antiimperialistisk revolu- tion, först i Afrika och sedan i Bolivia. Som avskedssalva, lämnade Guevara sina tankar om

⁴⁹ J L Anderson, *Che Guevara: Fosterlandet eller döden 1959-1967*, Stockholm, 2007, s 214

⁵⁰ Den viktigaste stridsfrågan i den sino-sovjetiska konflikten var Sovjets betoning på fred och nedrustning medan det kinesiska kommunistpartiet betonade kampen mot imperialismen. Kineserna ansåg att den anti-imperialistiska kampen måste föras på samtliga nivåer och med alla tillgängliga metoder, dock borde man särskilt inrikta sig på den imperialistiska kedjans ”svagaste länk”, nämligen regimerna i de underutvecklade länderna i Asien, Afrika och Latinamerika.

⁵¹ Pablo (Michel Raptis, 1911-1996) har förknippats med ståndpunkten att efter det andra världskriget gick de enskilda kommunistpartierna inte nödvändigtvis i Sovjets ledband beträffande dess utrikespolitiska manövrar, utan tvingades av objektiva omständigheter att ta ledningen i att driva fram den revolutionära flodvågen som svepte fram i efterkrigstidens värld. Stalinism och krig var därmed att betrakta som ombud för revolution, och ”pablism” kom att identifieras med den nya taktiken med långvarig entrism av trotskistiska partier i småborgerliga partier och rörelser. Denna upplösningsprocess var skenbart orsaken till splittringen mellan det Internationella sekretariatet och den ”anti-pabloistiska” Fjärde Internationals Internationella kommitté under perioden 1951-54. Se dödsrunan i *Revolutionary History*, Volume 6, no 2/3, Summer 1996, s 255-6.

⁵² Överensstämmelsen i åsikter mellan Guevara och olika trotskister om revolutionär strategi och revolutionens organ förklarar hur ledande intellektuella inom USec kan framhålla att Guevaras i sin kritik av den officiella Moskva-trogna kommunismen på sätt och vis var en ”omedveten” eller ”smyg”-trotskist. Se t ex M Löwy, *The Marxism of Che Guevara*, New York, 1973, särskilt s 80-3.

⁵³ Citerat från Anderson, op cit s 251. Guevara hade intagit en mer offentlig ställning till Sovjets fredliga sam- existens-politik efter sin resa till Sovjetunionen i november 1964. Se till exempel utdraget och kommentaren till hans tal i Förenta Nationernas generalförsamling i december 1964 i Sinclair, *Che Guevara*, Stroud, 1998, s 90-1.

sin nu besegrade ekonomiska politik, särskilt debatten om moraliska kontra materiella incitament, i sin skrift *Socialismen och människan*.⁵⁴ Men genom att undvika kritik av den socialistiska processen på Kuba som sådan, misslyckades Guevara med att se ett samband mellan strategin och kampmetoderna under upproret, bonapartismen under Fidel Castro och bristen på proletär demokrati på Kuba efter 1959. Samtidigt som Guevaras gerillastrategi bröt med Moskvas synsätt, innebar hans uppslutning bakom den stalinistiska modellen med en enpartistat och undertryckandet arbetardemokrati att systemet till stor del förblev intakt. Som Jorge Castañeda sammanfattade, Guevara befann sig i en situation där han ”fördömde felen och samtidigt hyllade deras orsaker”.⁵⁵

Trots att han av en del Moskvaorienterade stalinister blev anklagad för maoism och även trotskism, fortsatte Guevara i sina påföljande gerillakampanjer i Afrika och Bolivia att förkasta en strategi som baseras på att arbetarklassen själv genom medveten kamp för demokratiska anti-imperialistiska uppgifter skulle gå vidare och ställa sig socialistiska mål, och i denna kamp skapa organ för en ny form av demokrati. Istället önskade han att de teoretiska meningsskiljaktigheterna bland vänsteraktivister skulle läggas åt sidan till förmån för ett omedelbart bildande av en gemensam ”socialistisk gerillastyrka” och en militär kampanj med basen på landsbygden. När nu Guevara som en marginaliserad revolutionär ledare inte kunde spela en roll liknande Trotskijs när det gällde strategi och ideologi, kom den kubanska politiska ekonomin att gradvis anpassas till den sovjetiska modellen, samtidigt som Kuba uppvisade en viss kulturell och stilistisk särprägel.

Översättning: *P. Hansson* och *M. Fahlgren*

⁵⁴ Skriften finns i svensk översättning på marxistarkivet: [Socialismen och människan på Kuba](#) – *Red anm*

⁵⁵ Castañeda, op cit, s 305.

Julio Antonio Mella (1903-1929)

J A Mella och rötterna till meningskiljaktigheterna inom Kubas Kommunistiska Parti

Frågan om huruvida *Julio Antonio Mella*, sannolikt den mest framstående kommunistledaren i den karibiska regionen i slutet av 20-talet, hade blivit trotskist, åtminstone i sitt tänkande månaderna innan han i januari 1929 mördades i Mexico City har ställts av Robert Alexander och Alejandro Gálvez Cancino¹. I sin redogörelse drar Alexander slutsatsen att även om Mella hade fattat viss sympati för Trotskijs ståndpunkter, vilket kan vara orsak till att han mördades, är det förmodligen att gå för långt att hävda att Mella faktiskt rekryterats för trotskismens sak. Gálvez Cancino, däremot, hävdar att Mella var en de viktigaste personerna i bildandet av en trotskistisk strömning i Mexico, där han befann sig i exil sedan 1926. Gálvez Cancino menar att de mexikanska trotskisterna såg Mella som pionjär inom Partido Comunista de México (Mexikos kommunistiska parti, PCM) för den strömning som senare, i slutet av 1929 och början av 1930, bildade den mexikanska vänsteroppositionen. Samtidigt som han medger att Mella inte var medlem i någon vänsteroppositionell grupp, redogör Gálvez Cancino i detalj för flera episoder som visar att Mella på ett personligt plan hade sympati för den fördrivne Trotskij. Enligt Gálvez Cancinos forskning finns, bland de hänvisningar Mella gör till Trotskij, den dedikation han skrev i en kopia av *Vänsteroppositionens plattform*² som han gav till en framtida medlem av den mexikanska kommunistiska vänsteroppositionen. Den lød: ”Till Alberto Martínez med målsättningen att återupprusta kommunismen, Julio Antonio Mella”³.

Andra studier har på liknande sätt framhållit Mellas latent trotskism. Oliva Gall har exempelvis gjort gällande att Mella befann sig i den cirkels mitt som efter hans död gav upphov till den mexikanska vänsteroppositionen⁴. Bernardo Claraval, en aktivist i den mexikanska

¹ RJ Alexander, *Trotskyism in Latin America*, op cit, s 217-8; A Gálvez Cancino, ”Julio Antonio Mella: Un Marxista Revolucionario. (Debate en torno a su Vida Y Muerte)”, *Críticas de la Economía Política* (Mexico DF), no 30, 1986, s. 101-51.

² *Vänsteroppositionens plattform* var det viktigaste dokumentet från Trotskijs och Zinovjevs förenade opposition 1926-27. Liksom Trotskijs tidigare programmatiska ställningstaganden, betonade det sambandet mellan den ekonomiska situationen i Sovjetunionen, krossandet av den interna demokratin och Kominterns revolutionära strategi. (Se [Den förenade vänsteroppositionens plattform](#) på marxistarkiv.se).

³ Gálvez Cancino, op cit, s. 145

⁴ O Gall, *Trotsky en México y la vida Política en el Período de Cárdenas, 1937-1940*, Mexico DF, 1991, s 46-50.

kommunistmiljön⁵, var övertygad om att Mellas relationer till de som skulle bilda den mexikanska västeroppositionen var avgörande för trotskismens framtida utveckling i Mexico. Med hänvisning till Mellas meningsskiljaktigheter i det mexikanska kommunistpartiet, skrev Claraval på 1940-talet: ”Mella var den första i oppositionen som sköts i Mexico... Den andra var Blackwell”.⁶ Kubanska trotskister har också själva hävdad att Mella, i sina tvister med den officiella kommunismen på Kuba och annorstädes i Latinamerika, stod för själva kärnan i trotskismen, nämligen motståndet mot klassarbete⁷ och att han, när han efter sin visit i Moskva 1927 lämnade Ryssland, identifierade sig med den internationella vänsteroppositionen.⁸

Även om man på Kuba efter 1959 har tillbakavisat varje antydning om att meningsskiljaktigheterna mellan Mella och PCC-ledningen skulle ha gällt något annat än frågor om stil⁹ och inte innebar en utmaning mot partiledningens teori och praktik, satte många av Mellas politiska rivaler i den internationella kommunistiska rörelsen vid flera tillfällen etiketten ”trotskism” på Mella. Denna artikel undersöker dessa omstridda hypoteser, och hävdar att alla anklagelser om trotskism mot Mella i själva verket dolde det verkliga innehållet i hans opposition. Med andra ord, trotskiststämpeln var mer ett knep som användes för att attackera och misskreditera honom vid en tidpunkt då vändningen till den stelbenta tredje periodens förbereddes varvid ideologisk homogenitet fick en allt större betydelse. Jag tror att Mella, snarare än att hylla den permanenta revolutionens strategi, var fången i ett perspektiv som hade mer gemensamt med kubanska syndikalistiska och nationellt revolutionära traditioner, politiska traditioner som var förenliga med Kominterns linje under den andra perioden. Fastän Mella betonade betydelsen av en oberoende arbetarklassorganisation på det ekonomiska området, insisterade han inte på att arbetarklassen skulle agera politiskt självständigt. Istället förespråkade han kampen för en demokratisk antiimperialistisk revolution inom ramen för antiimperialistiska rörelser bestående av flera klasser, vilket tenderade att reducera revolutionens problem till en teknisk, militär fråga.

Som djärv och vänstersinnad student vid Havanna-universitetet i början av 1920-talet, var Mella sekreterare i universitetets studentfederation (Federación Estudiantil Universitaria, FEU), som 1923 fördömde ”alla former av imperialism, särskilt USA-imperialismens inblandning i kubanska frågor”¹⁰, och kungjorde sitt motstånd mot den privata äganderätten av produktionsmedlen. Tillsammans med andra universitetsstudenter och föreläsare, bildade Mella också en arbetarskola, José Martí folkuniversitet (Universidad Popular José Martí). Under inflytande av marxistiska idéer var han även till stor del ansvarig för det närmande som ägde rum mellan student- och arbetarrörelserna. Efter att 1924 ha gått med i en liten kommunistisk cirkel, Havannas kommunistiska sammanslutning (Agrupación Comunista de La Habana), kom Mella alltmer att omfatta ståndpunkten att rörelsen för universitetsreformer måste överskrida de akademiska gränserna och kallade den ”ytterligare ett redskap för klasskamp”.¹¹

⁵ Bernardo Claraval var medlem i det mexikanska kommunistpartiet 1929-1933.

⁶ B Claraval, *Cuando Fui Comunista*, Mexico DF, 1944, p150. Russell Blackwell (eller ”Rosario Negrete”, 1904-1969), medlem av CPUSA, skickades till Mexico i slutet av 1920-talet, där han arbetade med Mella i PCM. Som en av de första som uteslöts ur PCM på grund av oppositionella aktiviteter, återvände han till USA och blev där en ledande medlem i Amerikas kommunistiska förbund, och senare anhängare till Hugo Oehler.

⁷ Se ”Mella y el Marxismo revolucionario en Cuba”, *Voz Proletaria* (Havana), mars 1964, s 1-3

⁸ Editoriales: Julio Antonio Mella”, *Revolución Proletaria* (Havana), 31 januari 1945, s 4

⁹ Se exempelvis, Soto, op cit, p128. Andra, de mer helgonförklarande kubanska biografierna nämner inte ens bråken mellan Mella och ledningarna för PCC och Komintern. Se, exempelvis, E Dumpierre, *JA Mella: Biografía*, Havana, 1977; F Pérez Cruz, *Mella y la Revolución de Octubre*, Havana, 1980.

¹⁰ Citerad i LE Aguilar, *Cuba 1933: Prologue to Revolution*, Ithaca, 1972, s 73-4

¹¹ Citerad i J Suchlicki, *University students and Revolution in Cuba, 1920-1968*, Florida, 1969, s 21.

I juli 1925, vid den tidpunkten då han organiserade de kommunistiska klassöverskridande hjälporganisationerna, det Antiklerikala förbundet (Liga Anticlerical) och Amerikas anti-imperialistiska förbund (Liga Anti-Imperialista de las Américas),¹² utarbetade Mella sina tankar på den revolutionära kampens väsen och revolutionens socialistiska karaktär. Han skiljde på demokratiska och socialistiska målsättningar och gick utöver Martí's demokratiska ramar. Mella slog fast:

”De revolutionärer i Amerika som strävar efter att besegra tyranniet i sina respektive länder... kan inte utgå från 1789 års principer. Trots den mentala efterblivenheten hos somliga, har mänskligheten gjort framsteg, och för att göra revolution i detta århundrade bör man ta en ny faktor i anspråk: socialismens idéer, som i en eller annan form slår rot i varje hörn av jordklotet.”¹³

Mellas vetgiriga och oberoende tänkande var påtagligt vid PCCs (Partido Comunista de Cuba, Kubas kommunistiska parti) grundningskongress. Han ifrågasatte Enrique Florés Magón, den emissarie som PCM sänt till Kuba 1925 för att hjälpa till att på particellens och den demokratiska centralismens grundval sammansvetsa de olika små kommunistiska grupperna till PCC.¹⁴ Under inflytande från arbetarrörelsens och den revolutionära rörelsens anarkosyndikalistiska traditioner på Kuba, uttryckte Mella bestämt motstånd mot varje deltagande i de kubanska valen. Det var uppenbarligen bara med största ansträngning som Magón lyckades vinna acceptans för Kominterns synpunkter när det gällde vissa av dessa idéer.

Mellas passionerade övertygelse ledde också honom till att ge sig in på några ganska ovanliga individuella heroiska motståndshandlingar. En sådan handling, som visade sig vara en vattendelare var den hungerstrejk som han företog efter att ha blivit arresterad och fängslad den 27 november 1925 på den falska anklagelsen att ha placerat en bomb på Payret Theatre i Havana. Hungerstrejken, som inleddes den 6 december, föranledde bildandet av Kommittén för Mellas frigivande, som organiserade demonstrationer över hela Kuba och i exilcentra från New York till Paris. Inför det växande trycket, lades åtalet ned den 23 december och han frigavs. PCC hade emellertid varit emot hungerstrejken och kritiserade Mella för detta. Medan kubanska skriftliga källor efter 1959 bara antyder att ”partiet inte såg positivt på hungerstrejken” och uppmanade Mella att avbryta den,¹⁵ har historiker med tillgång till Kominterns arkiv funnit att Mella ”separerades” från PCC i början/mitten av januari 1926 på grund av sitt agerande. Den PCC-tribunal som behandlade ärendet anklagade Mella för disciplinbrott och opportunist, och uppenbarligen försökte partiledningen övertya PCM och Kominterns exekutivkommitté (EKKI) att Mella övergett det kubanska partiets grundläggande principer. Men efter det att både Kominterns och det mexikanska partiets ledning, som båda kraftigt motsatt sig PCC-beslutet, hade intervenerat i frågan, återupptogs Mella i det kubanska kommunistpartiet i maj 1927. Enligt Lazar och Víctor Kheifets, ansåg Komintern att uteslutningen av Mella var en dåraktig åtgärd som medförde att PCC isolerades från de småborgerliga massor som följde det Antiimperialistiska förbundet.¹⁶

¹² Det panamerikanska antiimperialistiska förbundet försökte samordna den nationella borgerliga frihetsrörelsen i Latinamerika under kommunistisk hegemoni. De inkluderade borgerliga nationalister och kommunister. Trotskij avvisade det antiimperialistiska förbundet som ett uttryck för andra periodens Guomindangpolitik i internationell skala. Se L D Trotskij, ”The Krestintern and Anti-imperialist League”, *Writings of Leon Trotsky (1930-31)*, New York, 1973, s 34-5.

¹³ Se ”Imperialismo, Tiranía, Soviet”, *Venezuela libre*, 1 juli 1925, i JA Mella, *Escritos Revolucionarios*, Mexico DF, 1978, s 75-7.

¹⁴ P Serviat, 40 *Aniversario de la fundación del Partido Comunista*, Havana, 1963, s 112-4.

¹⁵ B Castillo, ”Como Vieron A Mella. Fragmentos De Entrevistas”, *Pensamiento Crítico* (Havana), no 39, april 1970, s 49, Se även Soto, op cit, s 145-6

¹⁶ L Jeifets och V Jeifets, ”Quién Diablos Es Andrei?”, *Memoria* (Mexico DF), no 121, mars 1999, s 23; LS Kheifets, ”Komintern i Kompartii Kuby: Pervye Gody”, *Mezhdunarodnoe Levoe Dvizhenie 1918-1945: Tezisy Dokladov Nauchnoi Istoricheskoi Konferentsii*, 1995, s 25-8; LS Kheifets, ”Delo Khulio Antonio Melí i

I ett läge där Mella i praktiken var utesluten från PCC och han återigen blev beordrad att infinna sig till domstol den 18 januari 1926, valde han att gå i exil. När Mella anlände till Centralamerika, blev han utvisad från både Honduras och Guatemala, innan han till slut hamnade i Mexico, där han omedelbart anslöt sig till PCM, och även blev medlem i exekutivkommittén för den mexikanska sektionen av det breda blocket Amerikas antiimperialistiska förbund. Tidpunkten för Mellas ankomst till Mexico sammanföll med en period av interna strider inom PCM. Strider mellan vänster- och högerfalanger uppstod först kring frågan om den mexikanska regeringens karaktär och vilket stöd man från kommunistpartiet skulle ge presidentpretendenterna.¹⁷ Det var mot denna bakgrund som Mellas meningsmotsättningar med både PCM och PCC utvecklades.

I Mexico centrerades Mellas kritik mot det kommunistiska partiets politik i fackföreningsfrågan. Det reformistiska fackförbundet, La Confederación Regional Obrera Mexicana (CROM), var på väg att falla sönder, då anhängare till presidentkandidaten Alvaro Obregón, förespråkade bildandet av oberoende fackföreningar.¹⁸ Mella menade att PCM skulle dra fördel av denna kris och bilda en central fackförening som förenade samtliga oberoende fackföreningar, fria från den nationella bourgeoisins inflytande och mexikanska *caudillos*. För Mella var arbetarklassens oberoende på det fackliga området av största vikt. Men majoriteten av PCM:s centralkommitté fördömde all aktivitet som kunde påskynda CROM:s sönderfall och menade att det var kommunistpartiets uppgift att ena det existerande fackföreningscentrat och vinna över det från reformisterna.¹⁹

Mellas inställning medförde att han sågs som talesman för Andrés Nin och Alexander Lozovskij,²⁰ den politiska vänstern respektive centern vid Profinterns fjärde kongress i Moskva i mars-april 1928.²¹ Rötterna till dessa anklagelser låg uppenbarligen i Mellas möten med Nin, som var medlem i Profinterns exekutivkommitté när Mella deltog i de latinamerikanska kommunisternas möten i Moskva från början till mitten av 1927, efter den världskonferens mot kolonialt förtryck och imperialism som hölls i Bryssel. Detta var första gången

Komintern”, *Problemy Otechestvennoi i Zarubezhnoi Istorii: Materialy Nauchnoi Konferentsii*, St Petersburg, 1997, s 21-6. Se också CM Rubiera, ”La Huelga de Hambre de Julio Antonio Mella”, *Bohemia* (Havana), 18 januari 1953, s 20-4, 84-7; E Ravines, *The Yenan Way*, Westport, 1972, s 22.

¹⁷ De resolutioner som antogs vid PCM:s fjärde kongress i maj 1926 ändrade på alla grundläggande punkter de beslut som antagits vid den tredje kongressen. Denna vändning, som återspeglade av Bucharin initierade ändringar på den internationella nivån, betraktade den mexikanska regeringen under Plutarco Elías Calles som den antiimperialistiska kampens bastion vilken, tillsammans med Chiang Kai-shek och Guomindang i Kina, genomförde den nationella demokratiska revolutionen.

¹⁸ Alvaro Obregón (1880-1928) var den första presidenten i Mexico efter den mexikanska revolutionens våldsamma fas var avslutad 1920. Han började en process med begränsade jordreformer, och lanserade en anti-klerikal kampanj. Han vann en andra period på sin post efter att ha utövat påtryckningar på sin efterträdare, Plutarco Elías Calles, att avskaffa icke-omvalsprincipen från konstitutionen. Innan han kom till makten blev han emellertid skjuten av en högersinnad seminariestudent.

¹⁹ När PCM antog den andra periodens taktiska linje, antog den en mjukare linje gentemot CROM. PCM strävade efter att arbeta tillsammans med CROM för att bygga upp den kommunistiska fraktionen.

²⁰ För Andreu Nin (1892-1937), se *Revolutionary History*, volume 4, nos 1/2, Winter 1991-92, s 71, n37. Alexander Lozovskij (1878-1952) var en andra rangens fackföreningsledare som uteslöts från bolsjevikpartiet i januari 1918, men återinträdde 1919. Han fick en framträdande plats i början av 1920-talet på grund av sina erfarenheter och språkkunskaper före kriget då Tomskij, den viktigaste bolsjevikiske fackföreningsledaren, koncentrerade sig på arbetet i det ryska ledarskapet för fackföreningarna. Lozovskij tjänstgjorde som general-sekreterare för Röda fackföreningsinternationalen (RILU, mer känt som Profintern) från dess grundande 1921 till dess upplösning 1936-37. Ironiskt nog överlevde han utrensningarna i slutet av 1930-talet, antagligen på grund av att RILU hade upphört, bara för att bli offer för Stalins antisemitiska utrensningar under perioden efter andra världskriget.

²¹ A Gálvez Cancino, ”Le Mouvement Ouvrier Mexicain, les Communistes et Julio Antonio Mella”, *Cahiers Leon Trotsky*, , no 59, August 1997, s 44.

en kuban kom i kontakt med trotskismen och enligt Gálvez Cancino²² gick Nin och Mella igenom den ryska vänsteroppositionens program och kampen (som skulle komma att betecknas som ”trotskism”) mot Bucharin-Stalins höger-centristiska ledarskap.

Vid dessa möten i Moskva, rörde Mella också hur hans självständiga tänkande kom i konflikt med de ökande kraven på fastare ledarskap över den kommunistiska rörelsen när det gällde de interna striderna i det ryska kommunistpartiet. Victorio Codovilla²³ skickade ut ett dokument som krävde att Nin uteslöts ur Profintern och det ryska partiet på grund av hans medlemskap i vänsteroppositionen och uppmanade delegaterna underteckna ett dokument. Enligt Gálvez Cancino²⁴ undvek eller vägrade Mella och två peruaner (med anknytning till det peruanska socialistpartiet som leddes av José Carlos Mariátegui) att skriva under dokumentet.²⁵ Codovilla vägrade sedan att understödja förslaget att Mella skulle stanna kvar i Moskva för att arbeta med latinamerikanska fackföreningsfrågor i Profinterns centrum. Enligt Eudocio Ravines,²⁶ ifrågasatte Codovilla Mellas kandidatur och grälade med kamrater som stödde den. Genom mycket bedrägligt manövrerande säkerställde Codovilla att Mellas kandidatur omintetgjordes.²⁷ Mella återvände till Mexico efter en oannonserad vistelse i New York där han enligt en redogörelse klagade på Moskvas inblandning i de olika partiernas interna angelägenheter.²⁸

Mellas oberoende vilja hade således råkat i konflikt med de allt strängare kraven på att rätta sig efter de officiellt påbjudna organisationsmetoder som ”bolsjeviseringsprocessen” medförde. Men samtidigt var hans skrivelser och aktiviteter efter återkomsten till Mexico motstridiga. Trots att hans mest välkända pamflett, som skrevs månaderna efter hans avresa från Moskva, uttryckte en strategi i permanenta revolutionens anda, avslöjade hans påföljande aktivitet att han huvudsakligen hade en andra periodens uppfattning om kampen för socialismen. Mellas pamflett *¿Qué es ARPA?* [Vad är ARPA?], som gavs ut i april 1928, var

²² Gálvez Cancino, ”Julio Antonio Mella: Un Marxista Revolucionario...”, op cit s 118. Tyvärrs anför inte Gálvez Cancino några bevis till stöd för detta påstående. Det är någonting som kräver närmare undersökning, särskilt med tanke på det faktum att han daterar kontakten mellan Nin och Mella till Profinterns fjärde kongress. Denna kongress hölls i mars-april 1928, då Mella inte längre var i Ryssland.

²³ Victorio Codovilla (1900-1950), var tillsammans med sin italienske landsman Vittorio Vidali, en av de mest ökända och hänsynslösa Kominternagenterna under spanska inbördeskriget. Denne lojale stalinist ägnade också en stor del av sitt liv till att utvidga sin kontroll över alla kommunistpartier i Latinamerikas södra hörn, fastän hans verkliga kontroll begränsade sig till det argentinska kommunistpartiet.

²⁴ Gálvez Cancino, ”Julio Antonio Mella: Un Marxista Revolucionario...”, op cit, s 118.

²⁵ José Carlos Mariátegui (1894-1930) bröt med APRA 1928 och grundade Perus socialistparti eftersom Víctor Raúl Haya de la Torres hävdade att en oberoende kapitalistisk utveckling var möjlig i Latinamerika och speciellt i Peru. Trots att han betecknade APRA som Latinamerikas Guomindang, bröt han aldrig helt med Kominterns taktiska linje under den andra perioden, som syftade till att upprätta ett parti baserat på ett brett block av förtryckta klasser – i det peruanska fallet innefattade det Socialistpartiet som arbetar- och bondemassornas parti. Viktigast av allt tilldelade han bönderna i Peru en närmast mytisk roll på grundval av indianernas traditioner med gemensam egendom.

²⁶ Ravines, op cit, s 57. Eudocio Ravines (1897-1969) var först medlem i APRA innan han i slutet av 1920-talet började arbeta som Komintern-agent i APRA. 1930 blev han generalsekreterare för det av Mariátegui grundade peruanska socialistpartiet, och ledde efter dennes död kampanjen mot Mariátegui's tolkning av marxismen. Efter att ha sänts till Chile för att organisera den chilenska folkfronten i mitten av 1930-talet och därefter till Spanien under spanska inbördeskriget blev han så småningom utesluten ur det chilenska partiet vid slutet av andra världskriget, efter det att Stalin-Hitlerpakten hade försvagat hans tro på kommunismen. Han slutade som en extremt antisocialistisk högeranhängare.

²⁷ Se Ravines, op cit, s 58, för en redogörelse för dessa manövrer

²⁸ J García Montes och A Alonso Ávila, *Historia del Partido Comunista de Cuba*, Miami, 1970, s 83. Detta speciella dokument som skrevs av kubaner i exil, innehåller, trots att det är giftigt antikommunistisk i sitt språkbruk, på samma gång en uppsjö av detaljerad och väldokumenterad information och är det enda större historiska verket om det officiella kubanska kommunistpartiets historia som publicerats inom och utanför Kuba till dags dato.

kanske hans viktigaste skriftliga bidrag till kampen för socialismen. Som en kritik av den föregivna antiimperialism som Víctor Raúl Haya de la Torre och APRA-rörelsen stod för,²⁹ och i stort sett i överensstämmelse med Trotskijs analys, hävdade han för första gången att även om proletariatet kunde arbeta med de organisationer som representerade borgarklassen i den nationella kampen mot imperialismen, så var arbetarklassen den enda garanten för en äkta nationell frigörelse.

I *¿Qué es ARPA?* vidhöll Mella att *Aprista*-tolkningen av den antiimperialistiska enhetsfronten var tvetydig och gjorde politiska eftergifter åt småbourgeoisin.³⁰ Enligt Mella erkände inte APRA på en enda punkt att den grundläggande principen i den sociala kampen var arbetarklassens hegemoni.³¹ Beträffande de kämpande klassernas roll skrev han:

”Den nationella bourgeoisins och småbourgeoisins förräderi har en enda orsak som alla arbetare nu förstår. Den består i att de inte kämpar mot den utländska imperialismen för att avskaffa den privata äganderätten, utan strävar efter att försvara sin egendom mot den plundring som imperialisterna vill genomföra. I sin kamp mot imperialismen – den utländske tjuven – är bourgeoiserna – de inhemska tjuvarna – förenade med proletariatet, den gamla goda kanonmaten. Men till slut kommer de att göra gemensam sak med imperialismen, som i slutändan står för samma intressen. Så kallade progressiva har blivit reaktionärer. De loften de i början ger till proletariatet för att vinna dem på sin sida kommer att svikas längre fram då proletariatet blir ett större hot mot dem än imperialismen. Från denna stund kommer stridsropet att bli ‘mot kommunismen’.”³²

Som ett eko av Trotskijs och Mariáteguis karaktäristik av APRA som en latinamerikansk motsvarighet till Guomintang, vid analysen av Chiang Kai-shek i Kina, hävdade Mella att småbourgeoisin och bourgeoisin i de koloniala länderna slutligen kommer att förråda arbetarklassen under sin skenbara antiimperialistiska kamp, oavsett hur revolutionära de icke-proletära sektorerna verkade vara.³³ Han skrev: ”Småbourgeoisin [i Amerika] är inte mer lojal med den äkta nationella frigörelsen än deras klassfränder i Kina eller något annat kolonialt land. De kommer att överge proletariatet och ställa sig på imperialismens sida innan den slutgiltiga striden.”³⁴ Med hänvisning till den nationella frigörelsekampen var han otvetydig i sin slutsats: ”Kort sagt kan bara arbetarklassen uppnå absolut nationell frigörelse, och det blir genom en arbetarklassrevolution.”³⁵

Mella hävdade således entydigt att enbart socialismen och den proletära revolutionen garanterade den nationella frigörelsen, men vid samma tid som hans pamflett *¿Qué es ARPA?* publicerades höll Komintern på att förbereda vändningen bort från den andra periodens

²⁹ Víctor Raúl Haya de la Torre (1895-1979) var grundare och ledare för Alianza Popular Revolucionaria Americana (APRA). Han hävdade att den begynnande arbetarklassen i Latinamerika var alltför svag och bondeklassen alltför primitiv för att införa socialismen och därför måste den urbana medelklassen ta rollen som ledande social klass för att utmana utländska intressen och genomföra en antifeodal revolution. Denna slutsats ledde Haya till att på kontinental basis bilda APRA som en bred antiimperialistisk front bestående av flera klasser. APRA, som i likhet med det Antiimperialistiska förbundet inte organiserade på klassbasis, råkade i konflikt med Komintern, inte enbart därför att det utmanade den senares monopol över revolutionära organisationer utan också därför att allianser med borgarklassen kom ur modet i kölvattnet av nederlaget i Kina.

³⁰ JA Mella, ”¿Que es el ARPA?”, i *Escritos Revolucionarios*, op cit, s 9. Den här pamflettens titel använder akronymen ”ARPA”, hellre än ”APRA”.

³¹ Op cit, s 20.

³² Op cit, s 24

³³ Chiang Kai-shek (1887-1975) var den högerorienterade militära ledaren för Guomintang, Kinas viktigaste borgerliga nationalistparti. Se *Revolutionary History*, Volume 5, no 3, Autumn 1994, s 131, n38. Komintern beordrade det kinesiska kommunistpartiet att gå in i Guomintang 1922-23, en allians som krävde att kommunistpartiet strikt underordnade sig nationalistledarna. Stalinisterna ändrade emellertid sin syn på Chiang Kai-shek som en progressiv revolutionär i april 1927 då han sände sina trupper till Shanghai för att massakrera kommunister och fackföreningsfolk.

³⁴ Mella, op cit, s 38.

³⁵ Op cit, s 25

politik. Hayas *Aprista*-strategi att skapa klassöverskridande och progressiva antiimperialistiska block hade redan kommit i konflikt med Kominterns ändrade prioriteringar och efter nederlaget i Kina höll Komintern på att vidta mått och steg för att tillämpa den tredje periodens taktiska linje, som innebar att arbetarklassens absoluta oberoende från de borgerliga nationella krafterna betonades.

Ännu viktigare är det faktum att Mella, även om mycket tyder på att han hade tillägnat sig kontentan av vänsteroppositionens teori efter sin vistelse i Moskva, vid återkomsten till Mexico i det stora hela agerade i enlighet med kubanska syndikalistiska och nationellt revolutionära traditioner. Samtidigt som Mella var för att arbetarklassen skulle organisera sig självständigt i fackföreningar, vilket framgår klart av hans bidrag om fackföreningsfrågan, förespråkade han en flerklassfront i den kubanska exilmiljön i Mexico 1928, utan att kräva politiskt oberoende för den kommunistiska fraktionen.

I den kubanska exilmiljön i Mexico 1928 grundade Mella och blev generalsekreterare för *Asociación Nacional de Nuevos Emigrados Revolucionarios de Cuba* (ANERC, Nationella förbundet för nya revolutionära emigranter från Kuba). Utanför PCC:s och PCM:s kontroll, strävade ANERC efter att ena anti-Machadostyrkorna som då befann sig i exil. Ett omedelbart mål var att organisera en expedition till Kuba med kubanska revolutionärer 1928-29 i syfte att starta ett uppror mot Machadoregimen.³⁶

Mellas uttalade syfte var att sätta igång en antiimperialistisk revolution och han underordnade den kommunistiska fraktionen inom ANERC detta projekt. Enligt ett tidigare nummer av *¡Cuba libre!* [Det fria Kuba!], som var ANERCs tidning, var den uppgift som ANERC gett sig själv att uppställa ett "enat program för det kubanska folket i syfte att omedelbart handla för att återupprätta demokratin".³⁷ I artikeln "¿Hacia donde va Cuba?" (Vart går Kuba?) talade Mella själv om "en nödvändig demokratisk, liberal och nationalistisk revolution" och hävdade att bara en socialistisk och revolutionär rörelse, alltså en som var beredd att möta våld med våld, "kunde inge nationen hopp".³⁸ Samtidigt som proletariatet på Kuba var av särskild vikt för Mella, var detta bara i den mån som dess relativa storlek och koncentration på Kuba gynnade utvecklingen av en mer revolutionär rörelse än i andra mindre utvecklade latinamerikanska länder.³⁹ Snarare än att tillämpa permanenta revolutionens strategi och insistera på arbetarklassens politiska oberoende från ett tidigt stadium i kampen för en otvetydigt proletär antiimperialistisk revolution, hävdade Mella att proletariatet måste delta i upprorsrörelserna, även om han var medveten om att de kunde ge upphov till en ny Chiang Kai-shek, Guomindangs ledare i Kina. För Mella skulle det tryck som de folkliga massorna utövade leda till en äkta demokratisk revolution och som exempel på vad som var möjligt hänvisade han till den mexikanska revolutionen, snarare än den ryska oktoberrevolutionen.⁴⁰ Olga Cabrera har påpekat att även trots att Mella refererade till socialismen på andra ställen, hänvisade han inom ANERC varken till Lenin eller kommunismen. Istället betonade han nödvändigheten av ett väpnat uppror, enhet med den revolutionära nationalistiska rörelsen, ANERC:s demokratiska program och revolutionens stadier.⁴¹

³⁶ Se R Roa, *El fuego de la Semilla en el Surco*, Havana, 1982, s 290-7, 322-4, 350-1, och J Ortiz, *Julio Antonio Mella L'ange rebelle: Aux Origines du Communisme Cubain*, Paris, 1999, s 64-9, för detaljer om Mellas aktiviteter i ANERC och hans förberedelser för en väpnad resning på Kuba tillsammans med den liberala nationella bourgeoisie.

³⁷ Citerad i Roa, op cit, s 292-3, från *¡Cuba Libre!*, no 2.

³⁸ Mella, "¿Hacia Dónde Va Cuba?", *Documentos y Artículos*, Havana, 1975, s 407, 410.

³⁹ Op cit, s 408

⁴⁰ Op cit, s 409

⁴¹ O Cabrera, "La Tercera Internacional y su Influencia en Cuba (1919-1935)", *Sociedad/Estado* (Mexico), no 2, 1989, s 57.

I överensstämmelse med Mellas uppfattning om ett brett demokratiskt block, ingick i ANERC, förutom en kärna av kommunister, även det förbjudna Nationella unionspartiet (Partido Unión Nacionalista), ett parti som representerade den borgerliga oppositionen mot Machado. Deras gemensamma arbete var sådant att en nära vän till Mella 1929 i Mexico ansåg att det var svårt att skilja PCC:s aktiviteter från motsvarande aktiviteter från det Nationella unionspartiet inom ANERC och vid förberedelserna för en väpnad expedition.⁴² Detta arbete och övergripande perspektiv, noterade samma rapport, kritiserades oupphörligen av en del kamrater. Som Russell Blackwell, en annan av Mellas kamrater i Mexico, skrev: ”Otaliga meningsskiljaktigheter uppstod mellan kamraterna i den kommunistiska fraktionen inom ANERC i Mexico och i det mexikanska kommunistpartiets CEC [centrala exekutiv-kommitté], och relationerna mellan Mella och partiledningen blev mot slutet av 1928 alltmer spända.”⁴³ Detta var återigen vid den tidpunkt då Komintern förberedde sig på att slå in på den tredje periodens taktik som innebar en total fientlighet mot alla ickekommunistiska krafter, inklusive den nationalistiska revolutionära delen.

Mellas konfrontation med PCM:s ledarskap förstärktes också av hans förnyade polemik i fackföreningsfrågan. Denna debatt pågick medan han fungerade som nationell interimsekreterare i PCM under andra halvåret 1928 på grund av att två medlemmar var frånvarande och i Moskva på Kominterns sjätte kongress. Mella tog åter ledningen i diskussionen genom att hävda att en fortsatt enad front med CROM var ohållbar i en situation då arbetarklassen var nära att lämna konfederationen. Han vidhöll att PCM omedelbart skulle bilda ett nytt fackföreningscentrum.⁴⁴ Som Blackwell berättade:

”I september 1928 kallade partiet till ett krismöte på grund av den ändrade politiska situationen. På konferensen krävde Martín att Mella skulle uteslutas för brott mot partilinjen i riktning mot en ’tudelad fackföreningsrörelse’. Högerflygeln föreslog en gemensam front med reformisterna mot Obregonisterna (och vänsterflygeln inom CROM) som splittrade fackföreningarna. Men istället för att vid denna tidpunkt bli utesluten ur partiet lyckades Mella, tillsammans med delegationen från Mexico City, framgångsrikt samla hela konferensen (med ett undantag) i kamp mot central-kommitténs opportunistiska svanspolitik.”⁴⁵

Men, medan de två delegaterna väntades hem från Moskva, saboterade PCMs central-kommitté dessa beslut. Enligt Gálvez Cancino, blockerade och konfronterade PCCs och PCMs ledarskap Mella i fackföreningsfrågan och kritiserade hans politiska aktiviteter i ANERC.⁴⁶ Enligt Blackwells redogörelse:

”... då delegationen återkom från Moskva efter Kominterns sjätte världskongress, blev Mella inte bara avsatt från sin post (som nationell sekreterare) utan han blev också snart avsatt från central-kommittén efter att högerflygeln, ledd av Martín (Stirner) och (Rafael) Carrillo, insisterat på detta... Mot slutet av 1928 blev relationerna mellan Mella och partiledningen alltmer spända.”⁴⁷

Det var mot bakgrunden av kritik mot både hans aktiviteter inom ANERC och hans inställning i fackföreningsfrågan som Mella, som redan en gång uteslutits ur PCC, åter fick utstå en skur av anklagelser, inklusive att vara trotskist. För det första, vid ett kommunistmöte i Montevideo i april 1928, där Codovilla och Ricardo Martínez hävdade att Mella hyste

⁴² *El Movimiento Revolucionario Latinoamericano: Versiones de la Primera Conferencia Comunista Lation Americana, Junio de 1929*, Buenos Aires, uå, s 126-7.

⁴³ R Blackwell, ”Julio A Mella”, *The Militant* (New York), 15 January 1931, s 3.

⁴⁴ Gálvez Cancino, ”Le Mouvement Ouvrier Mexicain, les Communistes et Julio Antonio Mella”, op cit, s 46; Gálvez Cancino, ”Julio Antonio Mella: Un Marxista revolucionario...”, op cit, s 134.

⁴⁵ Blackwell, op cit. ”Martin”, även känd som ”Alfredo Stirner”, var i själva verket Edgar Woog (1898-1973), den schweiziska kommunist som var en av Kominterns representanter i PCM.

⁴⁶ Gálvez Cancino, ”Le Mouvement Ouvrier Mexicain, les Communistes et Julio Antonio Mella”, op cit, s 46-7.

⁴⁷ Blackwell, op cit.

trotskistiska åsikter och inte accepterade PCM:s partidisciplin.⁴⁸ PCM-ledningen undersökte anklagelserna, men fann inga bevis på att Mella arbetade med vänsteroppositionen. Men i ljuset av den växande internationella kampanjen mot trotskismens så kallade faror krävde PCM:s ledarskap att Mella öppet skulle uttala sig mot trotskismen. Han gjorde även detta, med ”ett formellt avståndstagande från vänsteroppositionens ståndpunkter”.⁴⁹

Försöken att misskreditera Mella fortsatte från PCC:s och PCM:s ledarskap. I ett brev till Bertram och Ella Wolfe, från Rafael Carrillo, generalsekreterare för PCM, hävdade Carrillo att det var nödvändigt att ta itu med den trotskistiska ”pesten”, han skrev:

”Det är väldigt mycket en fara som våra fiender kan dra nytta av. Förra veckan hade vi något liknande här: Somenti (Vittorio Vidali) och Ramírez (Manuel Díaz) som vid sin återkomst (från Kominterns sjätte kongress) passerade Kuba, där de under en vecka var med PCC:s centralkommitté. Den kubanska centralkommittén antog en resolution som krävde att den kubanska gruppen i Mexiko skulle underordna sig PCM:s centralkommitté, och att de inte skulle skriva eller arbeta på egen hand och på egen risk, vilket skulle kunna kompromettera våra kamraters arbete på Kuba på ett verkligt kriminellt sätt. Vi lät Mella och hans anhängare få kännedom om denna resolution och han släppte lös sin ilska mot PCC:s centralkommitté. Vi är beredda att publicera en resolution om detta och sprida den till hela Latinamerika och USA, men igår fick jag ett ursäktsbrev från honom i vilket han drog tillbaka sin avgång och lovar att fortsätta arbeta i partiet. Denna vecka kommer vi att reda ut denna sak... Mella har alltid haft trotskistiska ‘djävulskaper/svagheter’.”⁵⁰

Mitt i turerna med alla falska anklagelser och konfrontationer med PCM:s ledarskap, utslöts Mella från partiet efter att ha sänt ett förhastat brev till ledningen i vilket han förklarat att han inte kunde arbeta med dem. Han begärde snabbt att detta yttrande skulle omprövas, erkände att han gjort fel, och återinsattes i partiet – detta beslut togs ”på villkor att han inte fick inneha några ansvarposter under tre års tid.”⁵¹ Men på kvällen den 10 januari 1929 sköts Mella på en gata i Mexico City. Han dog i gryningen följande dag. Komintern gav, vid den här tidpunkten, skulden på den kubanske presidenten Machado.⁵² Sedan dess har emellertid ett flertal författare ifrågasatt denna version och menat att Kominternagenter, särskilt Vittorio Vidali, var djupt inblandade i mordet.⁵³ Motivet skulle ha varit Mellas ”avvikelser” och hans förmodade sympatier för vänsteroppositionen. Även om dessa anklagelser om mordets upphovsmän aldrig helt vederlagts eller bekräftats,⁵⁴ är de indicier som stödjer hypotesen att den kubanska regeringen var inblandad i mordet på Mella övertygande. Medan brevet från Mellas nära vän och kamrat, Leonardo Fernández Sánchez, varnade Mella för att kubaner var på väg

⁴⁸ Gálvez Cancino, ”Julio Antonio Mella: Un Marxista Revolucionario...”, op cit, s 130

⁴⁹ Blackwell, op cit.

⁵⁰ Brev från Rafael Carrillo till Bertram D och Ella Wolfe, Mexico, 4 december 1928, s 2-3. Min användning av frasen ”djävulskaper/svagheter” i översättningen relaterar till Carrillos användning av ordet ”devilidades”. Genom att placera detta ord inom anföringstecken i originalbrevet, tänkte bevisligen Carrillo leka med orden. Bertram Wolfe (1896-1977) var en ledande supporter och teoretiker i Lovestones högergrupp inom CPUSA

⁵¹ Blackwell, op cit.

⁵² Se exempelvis, RA Martínez, ”Assassination Of JA Mella By Agents Of Yankee Imperialism”, *International Press Correspondence*, 1 February 1929, s 96; ”Ante el Asesinato de Julio A Mella”, *El Trabajador Latino Americano* (Montevideo), 15 January 1929, s 3-4.

⁵³ Medan följande arbeten – K Rienffer, *Comunistas Espanolas en Amércia*, Madrid, 1953, s 130-9; V Alba, *Esquema Histórico Del Comunismo En Iberoamérica*, Mexico DF, 1960, s 61; J Gorkin, *Cómo Asesinó Stalin A Trotski*, Barcelona, 1961, s 204 – alla torgför denna anklagelse, är det Galls arbete, op cit s 46-55, som presenterar den mest fullödiga och heltäckande framställningen av detta ämne.

⁵⁴ Medan A Gálvez Cancino’s artikel, ”L’Auto-Absolution de Vidali et la Mort de Mella”, *Cahiers Leon Trotsky* (Paris), no 26, June 1986, s 39-53, presenterar bevis för både åtalet och försvaret av Vidali och hans inblandning i Mella’s död, är Cabreras motståndsarbete det mest kompletta försöket av en kubansk vetenskapsman att skringra missstankarna om officiell kommunistisk inblandning i Mella’s likvidering (O Cabrera, ”Un crimen Político que Cobra Actualidad”, *Nueva Antropología* (Mexico DF), Volume 7, no 27, July 1985, s 55-65.

till Mexico ”med allvarliga drastiska syften mot dig personligen”⁵⁵, tyder på att det fanns avsikter från den kubanska regeringen att mörda honom, är de bevis som återges av Daniela Spenser ännu mer talande. Hon hävdar att från april 1926, efter det att Mella och andra kubanska kommunister hade tagit sin tillflykt till Mexico och öppet börjat att planera en väpnad expedition till Kuba, hade Machado upprepat kraven på att de mexikanska myndigheterna skulle tygla exilkubanernas öppna aktiviteter. Men under åren 1926-28, med Kominterns taktiska linje under den ”andra perioden”, upprätthöll PCM goda relationer med den mexikanska regeringen och stödde den även i kritiska ögonblick. Spenser menar att den mexikanska regeringen inte ville trassla till dessa relationer och vägrade att vidta åtgärder mot Mella. Det vägrade man även efter det att den kubanska regeringen presenterat, säkerligen förfalskat, material för sin mexikanska motsvarighet, som vittnade om att PCM var inblandat i en hemlig sammansvärjning i syfte att destabilisera landet efter mordet på Obregón, den tillträdande presidenten, i mitten av 1928. Spensers övertygande hypotes är att den kubanska regimen i ljuset av mexikanernas ovilja att agera såg sig tvungen att själva likvidera Mella.⁵⁶

Mellas kamp i Mexico hade som regel varit emot högern inom PCM som höll fast vid den linje om fackföreningarnas roll som internationellt företräddes av Bucharin. Men i en artikel, som publicerades i *El Machete* två dagar efter sin likvidering, gjorde Mella det klart att han inte delade ultravänsterns ståndpunkt att bygga ett smalt rött kommunistiskt fackförbund utifrån den linje som det nya centrum så småningom grundade.⁵⁷ Han skrev:

”Vi ställer frågan om fackföreningarnas enhet, inte partiets enhet. Ett parti förenar ett visst antal människor som gör anspråk på att företräda dess ståndpunkter. Fackföreningarna för samman arbetarklassen i den dagliga kampen oavsett vilka politiska åsikter som finns inom den. Vi stödjer friheten att kritisera och kampen för olika politiska tendenser inom fackföreningsrörelsen.”⁵⁸

Detta insisterande på en oberoende fackföreningsorganisation var mer ett uttryck för den revolutionära syndikalismens tradition än trotskism. Mella ansåg att det reformistiska centret CROM var på väg att upplösas under angreppen från centralregeringen, och proletariatet behövde därför en ny klassbaserad organisation för att försvara sina ekonomiska intressen.

Mella uttryckte oro över vad han uppfattade som en allvarlig utveckling inom den kommunistiska rörelsen, vilket även stod i centrum för den grupp unga PCM-are som senare grundade den mexikanska vänsteroppositionen. Denna grupp betraktade honom som en av sina pionjärer, men deras öppet trotskistiska opposition tog form först efter det att Mella likviderats. Även om, som trotskister i det första numret av *Den mexikanska kommunistiska vänsteroppositionen* skrev:

”Kamrat Julio Mella och en del andra såg med oro vad som höll på att hända men förstod självklart inte att det mexikanska partiet också var direkt hotat av att lida konsekvenserna av Kominterns

⁵⁵ Brev från Leonardo Fernández Sánchez till Mella, New York, 14 december 1928. Leonardo Fernández Sánchez var medveten om information från kubanska regeringskretsar via familjeförbindelser. Han var en av de kubanska kommunister som lämnade partiet 1938 på grund av att det strävade efter att bilda en allians med Batista. Han var också en av de viktigaste grundarna av *Ortodoxos* i slutet av 1940-talet och blev ambassadör för den kubanska regeringen under perioden efter 1959.

⁵⁶ Se D Spenser, *El Triángulo Imposible: México, Rusia Soviética y Estados Unidos en los Años Veinte*, Mexico DF, 1998, s 214-9. Se även C Hatzky, ”Julio Antonio Mella: Sein Leben für die Befreiung Lateinamerikas und sein Bild in der Historiographie”, *The International Newsletter of Historical Studies on Comintern, Communism and Stalinism* (Leipzig), Volume 4/5, nos 9-13, 1997-98, s 84-97.

⁵⁷ I motsats till Mellas projekt, organiserade den nya förenade mexikanska fackföreningsfederationen (CSUM) enbart de fackföreningar som redan var kommunistdominerade.

⁵⁸ JA Mella, ”Proyecto de Tesis sobre la Unidad Sindical latinoamericana”, *Memoria* (Mexico DF), Volume 1, no 6, February-March 1984, s 137.

felaktiga och opportunistiska linje, de försökte inte uppmärksamma våra kamrater på dessa problem”,⁵⁹

så hade inte den oro som Mella uttryckt en trotskistisk nyans. Som i fallet med Mariátegui, var Mellas opposition inom den officiella kommunistiska rörelsen motsägelsefull, och han dog innan han blev tvungen att ifrågasätta rötterna till sin opposition och välja sida i de mer klart definierade konflikterna i Latinamerika mellan vänster, höger och center. De mexikanska oppositionellas framtida ståndpunkter skulle också direkt ha utmanat Mellas arbete inom ANERC.

Sammanfattningsvis, de mest avslöjande debatterna kring Mellas påstådda trotskism var hans engagemang i ANERC:s aktiviteter. Medan han senkommet höll med om Trotskijs varning om farorna med att låta proletariatet underordnas den borgerliga nationalismens partier, som exempelvis Guomindang, så visade hans engagemang att förbereda en motståndsrörelse tillsammans med de liberala nationalistiska styrkorna från Nationella Unionens parti, att hans opposition inte i något avseende kan betraktas som det första exemplet på trotskism bland kommunisterna på Kuba.

Till skillnad från Trotskij och det tidiga Komintern, insisterade inte Mella på att den kommunistiska fraktionen skulle vara oberoende inom ANERC, inte heller tillämpade han Trotskijs perspektiv att bara en proletär antiimperialistisk revolution kunde genomföra en äkta borgerlig revolution. Även om Mella var den förste kuban som kom i kontakt med Trotskijs idéer och också den förste kuban som anklagades för trotskism, var detta en falsk anklagelse som skymde hans ensidiga betoning av den nationella befrielsekampen och sitt engagemang för att utveckla en okritisk allians med det socialkonservativa Partido Unión Nacional.

Översättning: *P. Hansson*

⁵⁹ ”Lo que Propone la Oposición Comunista”, *El Boletín de la Oposición Comunista* (Mexico DF), 5 January 1930, s 1.

Uppkomsten av oliktankande kubansk kommunism och Oposición Comunista de Cuba, 1930-33

Denna artikel söker rötterna till meningsskiljaktigheterna inom Partido Comunista de Cuba (PCC, Kubas kommunistiska parti) och redogör för Oposición Comunista de Cuba (OCC, Kubas kommunistiska opposition) under åren 1932-33. Fastän den vid sitt bildande inte var en uttalat trotskistisk grupp, var OCC den första organiserade gruppen på Kuba som etablerade kontakter med den internationella trotskistiska rörelsen. Min huvudtes är att fastän OCC:s huvudsakliga dispyt med PCC:s ledarskap gällde den kubanska revolutionens karaktär och vilken strategi man skulle tillämpa, förespråkade de oppositionella till en början en återgång till PCC:s andraperioden-politik som förts före november 1930. Således förespråkade OCC vid sitt bildande en strategi för en bred demokratisk anti-imperialistisk revolution, vilket innebar att man förkastade Trotskijs uppfattning att bara en proletär anti-imperialistisk revolution kunde uppnå verklig nationell frigörelse. En förändring mot en mer uttalad strategi för ”permanent revolution”, som strävade efter att placera arbetarklassens förtrupp i ”permanent tävlan” med den småborgerliga nationalismen om ledningen av städernas arbetande massor, utvecklades först i mitten av 1933 under inflytande av en grupp medlemmar i OCC:s ledning som strävade efter att orientera den kubanska kommunistiska oppositionen mot den internationella trotskistiska rörelsen.¹

OCC:s bildande, aktivitet och sammansättning

Efter mordet på Mella i januari 1929, fortsatte relationerna mellan PCM och de kubanska kommunister som arbetade inom ANERC att vara ansträngda. I juni 1929, under den första latinamerikanska fackföreningskonferensen i Buenos Aires, ledde en ordväxling mellan David Alfaro Siqueiros (eller ”Suárez”)², en mexikansk delegat, och Sandalio Junco (eller ”Juárez”)³, en av de kubanska delegaterna och blivande OCC-ledare, till att den senare anklagade PCM för att göra allt för att sabotera de kubanska kommunisternas arbete i exil.⁴ Vid konferensen gjorde Junco delegaterna uppmärksamma på vad han ansåg vara av särskild vikt för Kuba, nämligen möjligheten av en allianz med den borgerliga nationalistiska rörelsens vänsterflygel i kampen mot Machado. Medan meningsskiljaktigheter i denna fråga senare till stor del skulle komma att definiera oppositionen inom PCC, noterade Junco för stunden att trots att nationalisterna och kommunisterna hade olika slutmål, kunde man inte bortse från möjligheten att de förra startade en revolution. Junco informerade konferensen om att trots Partido Unión Nacionalista hade sökt amerikanskt stöd för att besegra Machado, vilket gjorde ett samarbete med den omöjlig, kunde fortfarande en annan del av den nationalistiska rörelsen sätta igång en revolt. Samtidigt som Junco dömde ut ett samarbete med sådana rörelser där man inte närmare definierat form och innehåll för en sådan allians, noterade han icke desto

¹ Trotskij använde den suggestiva frasen ”permanent tävlan” när han argumenterade att arbetarklassen, för att ta ledningen i den revolutionära processen i den koloniala och halvkoloniala världen, hela tiden måste inta en politiskt oberoende hållning *vis-a-vis* den nationella bourgeoisien. Han sade: ”Vi är i en permanent tävlan med den nationella borgerligheten som det enda ledarskapet som är kapabelt att försäkra massorna seger i kampen mot de utländska imperialisterna.” (LD Trotsky, ”Latin American Problems: A Transcript”, *Writings of Leon Trotsky: Supplement (1934-40)*, New York, 1979, s 785).

² David Alfaro Siqueiros (1896-1974) extrema anti-trotskism ledde honom att spela en viktig roll i de två mordförsöken på Trotskij 1940.

³ Se Sandalio Juncos biografiska skiss på sidorna 230-3 i *Revolutionary History*, volym 7, nr.3.

⁴ *El Movimiento Revolucionario Latinoamericano: Versiones de la Primera Conferencia Comunista Latinoamericano*, op cit, s 185.

mindre att PCC fortsatte att försöka ta itu med den besvärliga frågan hur man skulle dra nytta av den vänsterorienterade nationalistiska rörelsen.⁵

Inom de kubanska kommunistiska kretsarna, var frågan om den vänsternationalistiska rörelsens roll i revolutionen i centrum för ytterligare debatt efter oktober-november 1930, då det kubanska kommunistpartiet antog den tredje periodens taktiska linje. PCC övergav sitt samröre med icke-proletära krafter och betraktade den borgerliga nationalistiska oppositionen som kontrarevolutionär. De reformistiska och anarkosyndikalistiska fackföreningarna blev på liknande sätt stämplade som "socialfascistiska". Varje möjlighet av allans med den kubanska nationalistiska rörelsen i kampen mot Machado dömdes därför ut och därigenom förkastades även sådana åsikter som Junco fört fram vid den Latinamerikanska fackföreningskonferensen 1929. Mella blev själv sedermera också kritiserad av Kominterns karibiska byrå för att försöka placera arbetarrörelsen som en svans till borgarklassen.⁶

PCC:s accepterande av Kominterns tredje periods taktiska linje orsakade inledningsvis motsättningar inom PCC:s fackförenings- och studentmiljö. Den första samordnade interna oppositionen, som organiserades i juli 1931 under ledning av Pedro Varela (eller "Magón"), förkastade PCC:s fackliga linje med enhetsfront underifrån.⁷ Den följande månaden ställdes PCC inför ytterligare inre meningsskiljaktigheter från den kommunistiska fraktionen inom Ala Izquierda Estudiantil (AIE) beträffande de officiella kommunisternas fasthållande vid passiv neutralitet under revolten i augusti 1931 som startats av Partido Unión Nacionalista.⁸

Det var troligen vid den här tidpunkten som trotskismens idéer, om än i liten skala, blev kända för ett begränsat antal kommunistiska dissidenter i dessa organisationer. Talesmannen för dessa idéer var Juan Ramón Breá, en kuban i exil i Spanien, som själv anslöt sig till Trotskijs åsikter efter att ha varit i kontakt med Nin och andra spanska trotskister.⁹ Han skickade trotskistisk litteratur på spanska till ett antal militanter på Kuba. Enligt Charles Simeón Ramírez,¹⁰ ledare för Partido Bolchevique Leninista (PBL) i slutet av 1930-talet, gjorde dessa tidningar och tidskrifter från den spanska trotskistiska gruppen, särskilt tidskriften *Comunismo*, mycket för att stimulera det trotskistiska inflytandet inom den relativt isolerade oppositionen på Kuba.

När förföljelserna som riktades mot den revolutionära rörelsen satte igång i början av 1932, ökade antalet arresterade aktivister inom den kommunistiska rörelsen och studentrörelsen. Det var då, under de debatter som ägde rum bland de fängslade kommunisterna, som de oppositionella började agera som grupp och meningsskiljaktigheternas innehåll började ta form.¹¹ Carlos González Palacios, Marcos García Villareal, Gastón Medina Escobar¹² och Juan Pérez de la Riva var några av huvudaktörerna i dessa händelser. Breás bidrag till dessa debatter, denna gång inifrån ett kubanskt fängelse, gav dem ett klart trotskistiskt innehåll. Men det verkar vara Junco som, efter sin återkomst från Sovjetunionen, agerade som katalysator när

⁵ Op cit, s 126-7

⁶ R Martínez Villena, *Poesía y Prosa*, Volume 2, Havana, 1978, s 512-4.

⁷ PCC:s CK, *El partido Comunista y los Problemas de la Revolución en Cuba*, (u.å., men kan från interna bevis dateras till kort efter Machadoregimens fall i augusti 1933), s 8

⁸ PCC, *Proyecto de Resolución sobre la Oposición en el Partido*" (Utkast till resolution om oppositionen i partiet), 1 november 1932, s 7

⁹ G Roche, "Förord", i M Low och Breá, *Carnet de la Guerre d'Espagne*, France, 1997, s 13-14. Se Juan Ramón Breás biografiska utkast på sidorna 233-6 i detta nummer av *Revolutionary History*.

¹⁰ Manuskript från en intervju av Charles Simeón till RJ Alexander, op cit, s 2. Se det biografiska utkastet av Charles Simeón Ramírez på sidorna 241-2 i detta nummer av *Revolutionary History*.

¹¹ *El PC y los Problemas de la Revolución en Cuba*, op cit, s 8.

¹² Se det biografiska utkastet av Gastón Medina Escobar på sidorna 237-41 i detta nummer av *Revolutionary History*.

det gällde att ge en organisatorisk struktur åt meningsskiljaktigheterna inom PCC.¹³ Han var redan välkänd i landet som ledare för Bageriarbetarfacket, Sindicato de Obreros Panaderos, och hade en ledande position i PCC. Obekräftade uppgifter gör gällande att han ”hade vunnits över till vänsteroppositionen under... sin vistelse i Moskva av Andreu Nin själv, dåvarande sekreterare i den Röda fackföreningsinternationalen... och att han så snart som han hade blivit övertygad tog tillfället i akt att vid en officiell mottagning häftigt ställa frågor till Stalin om förföljelserna mot Trotskij och hans kamrater”.¹⁴ Det som finns dokumenterat är att Junco vid sin återkomst från Sovjetunionen, i början av 1932, omedelbart vidtog åtgärder för att omgruppera de olika oppositionella grupperna inom PCC. Efter att först ha tilldelats flera uppdrag i PCC, ”kopplade han bort sig själv helt från partiet” från och med slutet av mars 1932.¹⁵ Han var arresterad av polisen från början av och till mitten av 1932 och efter sitt frigivande hade han möte med PCC:s centralkommitté, där han informerade dem om att frågan inte gällde det arbete han blivit tilldelad i sig, utan meningsskiljaktigheter om PCC:s linje som gick tillbaka till 1930, då PCC antagit den tredje periodens taktiska linje.

Det var då i augusti 1932 som de ledande oppositionella inom PCC bildade Kubas Kommunistiska Opposition (OCC) som en egen organisation inom PCC:s led.¹⁶ Enligt Carlos M Padrón Ferrer, som snart kom att bli en av dess ledare, organiserades OCC vid ett möte med fyra medlemmar från AIE, Marcos García Villareal, Luis Busquet, Roberto Fontanilla och Charles Simeón och ett antal medlemmar ur Federación Obrera de la Habana (FOH)¹⁷, som självklart också inkluderade Junco. Bildandet av OCC sammanföll också med att PCC:s ledning vidtog åtgärder för att utesluta ledande oppositionella ur partiet. Det är ändå oklart om PCC:s centralkommitté verkligen var medvetet om att OCC formellt hade bildats. Hursomhelst, då PCC-ledningen den 24 augusti 1932 träffades för att utesluta den förste oppositionelle ur partiet, García Villareal, nämnde resolutionen ingenting om grundandet av OCC.¹⁸

Då den kommunistiska fraktionen inom AIE vägrade att acceptera beslutet att utesluta García Villareal, och istället krävde att frågan om PCC:s politiska och fackliga linje skulle bli föremål för en nationell konferens eller kongress,¹⁹ vidtog PCC:s centralkommitté ytterligare åtgärder för att utöva mer kontroll över sina stödorganisationer. I ett försök att tygla autonomi för Liga Juvenil Comunista (Kommunistiska ungdomsförbundet), avlägsnades dess ledare ”Miró” och ”Reyes” från sina poster.²⁰

Hursomhelst var det i detta tidiga skede inte lätt för PCC-ledningen att isolera de tidiga oppositionella. Det som gjorde det mycket svårt var att partiet efter att ha dragit till sig en mängd aktivister till FOH, AIE och PCC under Kominterns breda andra period, abrupt började förkasta den nationella befrielseörelsen just vid en tidpunkt då kraven på nationell frigörelse restes alltmer kraftfullt i den tilltagande revolutionära situationen. Således, när den revolutionära flodvågen började fylla leden i de oppositionella grupperna över hela det politiska spektret, fungerade inledningsvis OCC som en attraktionspol för många aktivister som tidigare hade anslutit sig till PCC och dess frontorganisationer innan oktober-november

¹³ M Medina Escobar, *Algunos Apuntes sobre la Vida de Gastón Medina Escobar*, Havana, u.å. (opublicerad); *El PC y los Problemas de la Revolución en Cuba*, op cit, s 8

¹⁴ Leon Trotsky, *Oeuvres (March-July 1933)*, Paris, 1978, s 161, not 11.

¹⁵ Utkast till ”Resolución sobre la Oposición en el Partido”, op cit, s 14.

¹⁶ Brev från PBL till Det Internationella sekretariatet för det Internationella Kommunistiska Förbundet, Havana, 20 mars 1935, s 7.

¹⁷ Brev från Carlos M Padrón Ferrer til Rafael Soler Martínez, Miami, 7 november 1996.

¹⁸ PCC:s centrala kontrollkommission, *Resolución sobre el c Gómez-Villar*, Havana, 24 augusti 1932.

¹⁹ Den kommunistiska fraktionen av AIE, *Al Comité Central del PCC*, Havana, 5 Ocober 1932, s 2

²⁰ PCC:s politbyrå, *Resolución del Buró Político del PCC sobre la Liga Juvenil Comunista*, Havana, 9 september 1932; PCC, *Resolución sobre el Trabajo de la Liga Juvenil Comunista y Sus Relaciones con el Partido*, u.å..

1930 och som nu förkastade den tredje periodens sekteristiska taktiska linje som PCC förde i tron att det höll partiet på marginalen av händelserna.

Fastän oppositionen hade anhängare i alla PCC:s stödorganisationer, var den starkast inom AIE.²¹ Under ledning av Marcos García Villareal (eller "A Gómez Villar"), som var redaktör för AIE:s tidskrift *Línea*, lyckades oppositionen utöva inflytande på, om än inte kontrollera, alla AIE:s centra på Kuba. AIE kom dock aldrig att bryta *en masse* med PCC. Det som trotskisterna senare kom att kalla "kapitulationstrenden", vilken inbegrep de som till sist följde PCC:s ledarskap, visade sig i själva verket vara starkast inom AIE. Enligt Gastón Medina: "Med undantag av Matanzas-sektionen, en del av Santiago-sektionen och en liten minoritet av Havanna-institutet, kom huvuddelen av organisationen inklusive universitetssektionen under stalinistiskt inflytande."²²

Till en början hade oppositionen även stöd från Defensa Obrera Internacional (DOI – Internationella arbetarförsvaret), en annan hjälporganisation till PCC. Efter en period av betydande tillväxt, särskilt i Havanna, på grund av tillströmningen från tidigare *Apristas*, var DOI en heterogen organisation, med en stor del av sina rötter i den klassöverskridande antikapitalistiska frontpolitik som präglade Kominterns andra period. Som PBL sedermera medgav, utgjorde de som fyllde DOI:s led mestadels av "en spontan strömning med sitt ursprung i den folkliga kampen mot den brutala diktaturen".²³ Återigen, de som ville bryta med den sekteristiska tredje periodens linje under PCC:s ledarskap följde två spår. En sektor, ledd av före detta *Apristas*, orienterade sig mot småbourgeoisin, medan den andra förenade sig med OCC och inriktade sig på att stödja FOH:s fackliga kamp.²⁴ DOI:s viktigaste ledare, inklusive Gastón Medina, som 1931 var dess nationella sekreterare, Busquet, Fontanilla, Juan Pérez de la Riva, José Antonio Díaz Ortega och Andrés Vargas Gómez, sonson till Máximo Gómez, tog ställning för och anslöt sig senare till oppositionen.²⁵ Genom att göra så, förde de under mitten till slutet av 1932 fram sina åsikter till DOI:s nationella exekutivkommittés möte.²⁶

OCC vann också majoritetens stöd inom FOH, fackföreningsfederationen i Havanna, vilken 1932 hade blivit samlingspunkt för alla syndikalistiska strömningar som var på tvärs mot CP:s linje.²⁷ Medan den heterogena blandningen försäkrade att även anarkosyndikalisterna fick inflytande inom FOH, kom den största fackföreningen i federationen, Sindicato General de Empleados del Comercio de Cuba (Kubas Allmänna Handelsarbetarfackförbundet på Kuba), under oppositionens kontroll. Denna fackförening, som grundades 1931 och organiserade hotell-, restaurang-, bar- och affärsanställda samt tryckeriarbetare, hävdade i januari 1934 att man hade 7000 medlemmar i Havanna,²⁸ en stor andel av dem spanjorer. Enligt PBL var de flesta fackföreningar i Havanna under deras kontroll mitten av 1933,²⁹ men majoriteten av PBL-medlemmarna i städerna var anställda i affärssektorn och tillhörde som sådana de Handelsanställdas allmänna fackförening på Kuba (Sindicato General de Empleados del Comercio de Cuba).

Heterogeniteten bland OCC:s gräsrotter vid dess bildande avspeglade sig också inom oppositionens tidiga ledarskap, som bestod många olika slags aktivister från både student- och

²¹ Utkast till "Resolución sobre la Oposición en el Partido", op cit, s 13.

²² Brev från PBL till ICLs Internationella sekretariat, op cit, s 8-9.

²³ Op cit, s 7

²⁴ Op cit, s 9

²⁵ *El PC y los Problemas de la Revolución en Cuba*, op cit, s 43.

²⁶ Utkast till "Resolución sobre la Oposición en el Partido", op cit, s 13

²⁷ Brev från PBL till ICLs Internationella sekretariat, op cit, s 9.

²⁸ SGECC, *El Sindicato General de Empleado del Comercio de Cuba Frente al IV Congreso Obrero Nacional*, Havana, 12 januari 1934, s 8.

²⁹ Brev från ILO:s internationella sekretariat till den Kubanska vänsteroppositionen, 29 juni 1933.

fackföreningsrörelsen. En del av medlemmar hade även internationell erfarenhet, såsom Junco i Moskva, Breá i Spanien, och Padrón i franska kommunistpartiet. Denna blandning när det gäller OCC-ledningens verksamhetsområden, ålder och erfarenheter, framgår av en PBL-rapport.

Vid sidan av Junco, en erfaren fackföreningsaktivist som började närma sig 40, och García Villareal, en student i 20-årsåldern, bestod OCC:s tidiga ledarskap av ”Mario Gonzáles”, som var kring 20 år gammal och saknade egentlig politisk erfarenhet innan OCC bildades; ”Maurín”, en gammal fackföreningsaktivist som anslutit sig till PCC då anarkosyndikalisterna var på nedgång, men som senare uteslöts för att ha opponerat sig mot partiets fackföreningslinje; ”R Gómez”, också med ursprung i den syndikalistiska tendens som fanns innan PCC bildades och som hade uteslutits från PCC långt innan OCC kommit till; och ”Marcial”, en advokat som nyligen blivit aktiv i Santiago de Cuba och provinserna utanför Havanna.³⁰

Denna ganska heterogena sammansättning av OCC:s tidiga medlemmar och ledning avspeglade oppositionens svaga trotskistiska meriter vid sin tillblivelse. Till skillnad från andra kommunistiska oppositionsgrupper som dök upp i Latinamerika i början av 1930-talet, var den kubanska kommunistiska oppositionen en bred strömning som hade bildats nästan helt av inhemska skäl. Men med tiden kom OCC, på initiativ av en liten grupp ledande medlemmar, att orientera sig mot trotskismen och den internationella vänsteroppositionen (ILO). Medan den viktigaste talesmannen för specifika trotskistiska idéer från början var Breá, var García Villareal³¹ vänsteroppositionens mest framträdande förespråkare på Kuba. Till skillnad från den mer heterogena högeroppositionen, underlättades OCC:s organisatoriska samröre med ILO även av att några av de oppositionella hade otrevliga minnen av relationerna med representanter för högerflygeln i PCM och Komintern.³² Mellans meningsutbyten i Moskva och hans kamp inom PCM beträffande frågan om en väpnad expedition till Kuba hade också till en början riktats mot högerfalangen.

Under inflytande från kärngruppen av medlemmar, som hade viss sympati med de ståndpunkter som Trotskij försvarade i den internationella kommunistiska rörelsen, tog OCC sin första kollektiva kontakt med vänsteroppositionen i Europa via ett brev som sändes till Nin i Spanien i mars 1933. I brevet informerade de om att det existerade en vänsteropposition i PCC och bad om material från den spanska vänsteroppositionen, samt noterade att den kubanska kommunistiska oppositionen, som även om den inte sa ”ja” till en internationell linje, ”inte heller är, eller kan vara, helt nationell”.³³ I den påföljande brevväxlingen mellan de franska och spanska sektionerna av den Internationella vänsteroppositionen och OCC upprepade de oppositionella kubanerna att de var isolerade från den teoretiska kamp som pågick på den internationella nivån och begärde att man skulle snabbt ta itu med deras förslag att upprätta förbindelser, och upprepade sina önskemål om mer material.³⁴

³⁰ Brev från PBL till ICLs Internationella sekretariat, op cit s 3.

³¹ Op cit, s 9, 15

³² Se S Junco, *!!Fuera Caretas!! Contra la Demagogia, las Vilezas y a la Incapacidad de los Líderes de la CNOC Havana*, januari 1934, s 7.

³³ Brev till Andrés Nin undertecknat av Juan López, Havana, 31 mars 1933.

³⁴ Brev från A Gómez Villar till den franska sektionen av ILO, u.å. (från interna vittnesmål, juni eller juli 1933). Till svar på kubanernas begäran av material, kunde ILO:s internationella sekretariat bara lova att material på franska sändes. Fastän de internationella ledarskapet hävdade att den spanska tidningen *Comunismo* kom ut oregelbundet, fungerade de i praktiken som censor och försökte att strypa inflytandet från den spanska vänsteroppositionen. Under den första hälften av 1933, var relationerna mellan Nin och den spanska oppositionen i Izquierda Comunista de España (ICE) å ena sidan, och ILO:s internationella sekretariat, baserat i Paris, och Trotskij själv, å andra sidan, sämsta tänkbara. Vid ILO:s förkonferens i februari 1933, fördömdes ICE för att svansa efter Maurín, den s. k. ”småborgerliga nationalisten och frasmakaren”. Se *Revolutionary History*, Volume 4, nos 1/2, Winter 1991-92, s 21-7.

På grund av oppositionens geografiska spridning, bildade OCC inledningsvis distriktskommittéer i Havanna, Mantanzas och Santiago de Cuba i Oriente-provinsen, de orter där AIE bestämt sig för att helt eller delvis bryta med PCC. I Matanzas anslöt sig en majoritet av ungdomarna i AIE till OCC. Den vann även över spanjoren Miguel Busto García, ledare för bageriarbetarfackföreningen, från PCC och bildade Federación Obrera de Matanzas, med direkta förbindelser med FOH i Havanna. I Santiago de Cuba kom också de ursprungliga OCC-medlemmarna från AIE, vänsterflygeln i stadens starka studentrörelse, liksom från Kommunistiska ungdomsförbundet, Internationella arbetarförsvaret och från själva PCC. Bland de viktigaste ledarna var advokaten Carlos Martínez Sánchez, som varit medlem i PCC:s exekutivkommitté i Oriente, en annan advokat, Carlos González Palacios, samt Padrón, Rubén Martí och Augustina Arce. Det var en av Augustina Arces döttrar, América Lavadí Arce, som blev trotskisternas första martyr efter att ha anslutit sig till OCC via Internationella arbetarförsvaret – hon sköts av polisen vid en demonstration i Santiago de Cuba den 1 augusti 1933.³⁵

Oppositionen i Santiago de Cuba startade i sin tur upp sektioner i andra städer och samhällen i Oriente bland studenter och fackföreningsfolk som var missnöjda med PCC:s taktiska linje. De viktigaste centra i vilka dessa sektionskommittéer bildades inkluderade Holguin, Puerto Padre, Victoria de las Tunas och Guantánamo. Mindre avdelningar bildades också i centra på landsbygden där det bedrevs sockerproduktion, som Gibara, Bayamo och Palma Soirando.³⁶ I Victoria de las Tunas lyckades OCC vinna hela AIE:s Las Tunas-distrikt på sin sida, liksom ett antal andra medlemmar i det officiella partiet. Generalsekreteraren i OCC:s Las Tunas sektionskommitté, Roberto Pérez Santiesteban (eller ”Lasalle”), kom till exempel direkt från PCC.³⁷

Oppositionens mest påtagliga framgång ifråga om numerär styrka och inflytande i den revolutionära rörelsen var dess sektionskommitté i Guantánamo. Eusebio Mujal (eller ”Chapovolov”), som hade rekryterats till PCC från studentrörelsen i oktober 1932, lade grunden till oppositionen mot PCC:s linje i Guantánamo när ett antal sektionsledare i partiet befann sig i fängelse 1932. När en av dessa fängslade ledare, Manuel Tur Lambert, släpptes i slutet av 1932, utlystes ett möte av de fraktioner i partiet som var anhängare av OCC resp centralkommittén. Aníbal Escalante (eller ”Cid”) representerade PCC:s centrala ledarskap och Junco och Breá närvarade å OCC:s och det regionala ledarskapets vägnar. Enligt Turs redogörelse, röstade 38 medlemmar för OCC:s linje och 8 för PCC:s dito efter två dagars debatt.³⁸ Bland de PCC-kadrer som oppositionen inledningsvis attraherade fanns många av de ursprungliga medlemmarna. Bland dessa kan nämnas Rafael Sebastián, som hade varit PCC-sektionens första sekreterare i bondeärenden, Pedro Torres, Gustavo Fraga Jacomino, Ramón Cesar och Gilberto Goliat.

Under 1933 kom oppositionen att dominera arbetar- och den revolutionära rörelsen i regionen. PCC strävade efter att upprätta en pakt med Machado och när partiet krävde återgång till arbetet under generalstrejken i augusti 1933 tjänade detta endast som en användbar rekryteringsgrund för OCC nationellt. I Guantánamo bekräftades oppositionens ledande roll av de händelser som ägde rum i anknytning till strejken. PCC var ej representerat i den lokala strejkkommittén,³⁹ och enligt Cuza, en PCC-medlem som gått med i OCC, hade det officiella kommunistpartiet ”förlorat prestige....på grund av ledarnas usla taktik. Oppositionen kon-

³⁵ ”America Lavadí Arce 1933-1941”, *Cuba Obrera* (Havana), August 1941, s 6; Roa, op cit, s 481.

³⁶ Manuskript från intervju av Luis Miyares till Rafael Soler Martínez, 31 mars 1995, s 2.

³⁷ Manuskript från den intervju som Pedro Verdecie Pérez gav till Rafael Soler Martínez, den 3 juli 1996.

³⁸ M Tur Lambert, *Esbozo Histórico de la Corriente Política Trotskista en Guantánamo*, u.å., s 4-10 (opublicerad).

³⁹ *Informe del Comité Seccional de Guantánamo al CC del PCC*, 3 november 1933.

trollerar allt, [och] är det enda starka organisationen!”⁴⁰ Enligt samma berättelse hade 42 av PCC-sektionens 48 medlemmar i Guantánamo anslutit sig till OCC. Vid denna tidpunkt ingick i OCC:s led även Isidor López Suárez, den förste generalsekreteraren i Guantánamos PCC-sektion.

Under 1933 konsoliderades OCC som en distinkt fraktion i den kommunistiska miljön på Kuba och utvecklade förbindelser med den internationella trotskistiska oppositionen. OCC:s *Estatutos* [Stadgar], publicerades i juni 1933, och i dessa fastslogs formellt organisatoriska principer och disciplinära normer som återspeglade Lenins partiteoretiska modell från 1917.⁴¹ Det formulerades här klart att OCC såg sig som en fraktion av PCC, och *Stadgarna* underströk att OCC:s strävade efter att väcka det officiella partiet till nytt liv och förhindra att den kommunistiska rörelsen gick under på Kuba. *Stadgarna* skisserade även OCC:s intentioner att bygga fraktioner i alla arbetar- och bondeorganisationer, från fackföreningar och studentorganisationer till PCC:s frontorganisationer. Från mitten av 1933 präglades dock förhållandet mellan OCC och PCC i praktiken av ömsesidig fiendskap, där båda anklagade varandra för att ha bussat polisen på varandras organisationscentra och bryta upp möten, och där den kommunistiska oppositionen inte lyckades kontrollera AIE:s eller Internationella arbetarförsvarets organisationer, etablerade man parallella organ.

OCC:s karaktär, som var oberoende snarare än fraktionell, förstärktes ytterligare av *Stadgarnas* utkast till interna organisatoriska principer för den kommunistiska oppositionen. Organisationens grundläggande enheter var de lokala cellerna, som i sin tur var sammansvetsade i lokala sektionskommittéer. Dessa sektionskommittéer var sedan grupperade i distriktskommittéer. Oppositionens högsta instans var nationalkongressen där representanter för partiets basenheter (celler) deltog. Centralkommittén som utsågs av en sådan kongress var högsta beslutande organ mellan kongresserna. *Stadgarna* stipulerade också att en nationell konferens skulle hållas utifall det inte var möjligt att hålla en nationell kongress. Konferensen skulle hållas av delegater från de olika sektionskommittéerna, i stället för delegater från cellerna. En politbyrå, som valdes av centralkommittén, utsågs som ansvarig för OCC:s aktiviteter mellan centralkommitténs möten. *Stadgarna* nämnde ingenting om bildandet av fraktioner för att strukturera den interna politiska debatten, men slog fast att OCC tillämpade den demokratiska centralismens principer. Således insisterade man på största möjliga interna demokrati, samtidigt som man krävde enighet i handling utåt efter majoritetsbeslut fattats. Detta skulle, enligt OCC, garantera gruppens enighet.

Till en början var den kubanska kommunistiska oppositionen en heterogen grupp, bestående av anti-Machado- och anti-imperialistiska militanter som opponerade sig mot tillämpningen av den tredje periodens sekteristiska Komintern-direktiv i PCC och i dess satellitorganisationer. På initiativ från de viktigaste ledarna som var positiva till den internationella trotskistiska rörelsens kamp, kom dock OCC att orientera sig mot den Internationella vänsteroppositionen. OCC etablerade avdelningar på hela Kuba och med det uttalade syftet att återupprätta PCC som ett förtruppssparti kapabelt att leda den socialistiska revolutionen, men i praktiken kom den att fungera som ett parti vid sidan om PCC: OCC hade byggt upp en parallell struktur till PCC och dess hjälporganisationer och i juni 1933 hade man formellt antagit en centraliserad partistruktur enligt bolsjevikisk modell.

⁴⁰ Citat från brev från José Soler Calvo till Den karibiska byrån av Komintern, Panama, 12 november 1933.

⁴¹ Centralkommittén of OCC, *Estatutos de la Oposición Comunista de Cuba*, Havana, 30 juni 1933.

OCC och den revolutionära strategin: Från ett demokratiskt till ett permanenta revolutionens perspektiv

Fastän OCC antagit bolsjevikiska organisationsprinciper och satt som mål att förnya det officiella kommunistiska partiet, inriktades denna tilltänkta förnyelse till en början på att förmå PCC att återgå till den andra periodens politik som förts innan november 1930. Det vill säga, trots PCC:s anklagelser att oppositionens program var identiskt med ”den ’Permanent revolutionens’ kontrarevolutionära trotskistiska plattform”,⁴² insisterade inte oppositionen inledningsvis på att den anti-imperialistiska revolutionen skulle ha en proletär karaktär. Istället anslöt de sig till perspektivet på en klassöverskridande anti-imperialistisk revolution för att uppnå jordreform och nationellt oberoende, vilket var detsamma som ett förkastande av Trotskijs uppfattning att enbart en anti-imperialistisk revolution som direkt ledde till arbetarmakt och åtgärder mot kapitalets rättigheter kunde uppnå verkligt nationellt oberoende. Det var först under första halvan av 1933, åtta månader efter det att organisationen formellt bildats, som OCC förkastade sitt ursprungliga perspektiv med en demokratisk anti-imperialistisk revolution och antog en strategi baserad på den permanenta revolutionen. Denna kvalitativa kursändring var ett resultat av inflytandet från en kärna av medlemmar inom OCC:s högsta ledning som hade utvecklat ett internationellt perspektiv.

Missnöjet inom PCC:s och dess hjälporganisationer över den tredje periodens linje som antagits efter oktober 1930 handlade främst om fyra punkter som hängde ihop med varandra. Dessa fyra punkter föll inom följande kategorier: för det första arbetarklassens roll i revolutionen på Kuba, för det andra den borgerliga oppositionens roll i den revolutionära processen; för det tredje PCC:s fackliga linje och för det fjärde frågan om valdeltagande. Innan vi tittar närmare på hur OCC under 1933 utvecklades mot en omfatta en inriktning som vi kan beteckna som en proletär antiimperialistisk revolution, ska vi skissera hur OCC från början, med utgångspunkt från de fyra punkterna, formulerade en huvudsakligen ”andra perioden”-baserad kritik mot den tredje periodens taktiska linje

Först och främst, när det gällde arbetarklassens roll i revolutionen och revolutionens faktiska karaktär, vände sig oppositionen mot att PCC karaktäriserade revolutionen som anti-imperialistisk och antifeodal och där arbetarklassen var den primära drivkraften. I huvudsak vände man sig mot PCC:s inriktning att ”proletarisera” kampen, insisterade på småborgarklassens revolutionära potential på Kuba och agiterade öppet för en demokratisk anti-imperialistisk revolution. Som de tidiga oppositionella såg det, hade PCC okritiskt accepterat en orientering som motsvarade ett medelutvecklat kapitalistiskt land där ett solitt och välorganiserat industriproletariat existerade. Detta innebar, menade de, att PCC:s centralkommitté överdrev proletariatets roll och underskattade den roll som bönderna och städernas revolutionära småbourgeois spelade. Både Junco, i *El Obrero Panadero*, bageriarbetarnas tidning, och García Villareal uttryckte att industriproletariatet på Kuba var litet, med en svagt utvecklad klassmedvetenhet, och att det av sig självt var oförmöget att utveckla en seriös och oberoende rörelse. Samtidigt hävdade de att det både på landet och i städerna fanns en stor småbourgeois som var villigt att ta till våldsamma revolutionära kampmetoder.⁴³ García Real citerades i det ha skrivit i sitt brev till AIE efter sin uteslutning från PCC att eftersom

”...industriproletariatet befinner sig på en mycket låg nivå och besitter mycket lågt klassmedvetande kan man inte tala om en proletär revolutionär rörelse som något omedelbart och tillämpbart. Istället måste vi tala om en rörelse bestående av industri- och jordbruksarbetare, av fattig- och

⁴² *El PC y los Problemas de la Revolución en Cuba*, op cit, s 22.

⁴³ AIE, *Al Comité Central del PCC*, op cit, s 1; Utkast till ”Resolución sobre la Oposición en el Partido”, op cit, s 4-6; Manuskript av intervjun som gavs av Charles Simeón till RJ Alexander, op cit, s 1

medelbönder, av landsbygdens och städernas småborgarklass, dvs alla förtryckta och exploaterade sektorer i landet under industriproletariatets hegemoni.”⁴⁴

Således, även om de första oppositionella rösterna inom PCC, liksom Trotskij, förkastade de officiella kommunisternas ultraradikala avvisande av alla icke-kommunistiska krafter, var de samtidigt ganska oklara över revolutionens faktiska natur. De tenderade att bortse ifrån arbetarklassens omedelbara potential, och liksom Mella, vidhöll de värdet av den andra periodens klassöverskridande revolutionära projekt. De tog föga notis om Trotskijs teori om den permanenta revolutionen, ingenstans i sin analys betonade de nödvändigheten av att arbetarklassen utmanade den borgerliga oppositionen om ledarskapet för nationen genom att utarbeta ett klart definierat anti-imperialistiskt handlingsprogram. Istället förespråkade de en vagt formulerad bredare klassöverskridande demokratisk revolution.

När det gällde frågan om den demokratiska borgerliga oppositionen mot Machado, ansåg PCC:s ledarskap i början av 1930-talet att det väpnade upproret mot Machado endast var en maktkamp mellan två sektorer av borgerskapet, som båda var lika beroende av USA-imperialismen. Därför betraktades den borgerliga nationella kampen gå emot arbetarklassens intressen och PCC förespråkade att avstå från att delta i ett uppror mot Machado. PCC-oppositionen, som till en början utmålade denna politik som en ”barnslig vänsteravvikelse”⁴⁵, argumenterade för att det var ett misstag att likställa all icke-PCC-opposition mot Machado. De tidiga oppositionella hävdade att den borgerliga oppositionsrörelsen inte utgjorde någon homogen enhet som tjänade imperialismen på det sätt som Machado gjorde. Genom att skilja mellan en del av det tidiga embryot till en kubansk nationell borgarklass som var knuten till nordamerikanskt finanskapital, och en annan del som var knuten till den inhemska marknaden, belyste oppositionen de olika ursprung och utvecklingen hos sådana grupper som ABC å ena sidan och Partido Unión Nacionalista å den andra. Såsom PCC-oppositionen skriver:

”[PCC:s] centralkommitté betraktar ABC-rörelsen som borgerliga *caudillos* som maskerat sig för att lura massorna ... [Men vi] säger att ABC är den radikala falangen av den borgerliga oppositionen, dess bas utgörs av element som är missnöjda och vill slåss effektivt mot Machados diktatur.”⁴⁶

De oppositionella erkände det motsägelsefulla i ABC:s tidiga program och menade att *abecedarios* försökte ta kamp som gick längre än att bara återgå till konstitutionen före 1901:

”... de pratar om de slaveriets villkor i vilken kolonin befinner sig, de talar om de monopol som en del imperialistiska företags har, allt som visar vilka utvecklingsmöjligheter denna organisation har.”⁴⁷

Med utgångspunkt från denna analys, som helt riktigt höll isär de olika strömningarna inom den borgerliga oppositionsrörelsen, ansåg de oppositionella att det var nödvändigt att delta i ett väpnat uppror som startats av borgerliga nationalisterna. Men samtidigt som oppositionen förkastade PCC:s ultravänsteristiska avvisande av alla borgerliga nationella planer på revolution, så tog de inte heller till sig Trotskijs linje om arbetarklassens politiska oberoende i en anti-imperialistisk front, utan stod i mångt och mycket fast vid den linje som Mella förespråkade i förhållande till ANERC och den förväntade expeditionen från Mexico. Denna okritiska hållning till ett uppror som startats av den borgerliga oppositionen mot Machado var den linje som oppositionen förespråkade under den revolt som i augusti 1931 leddes av

⁴⁴ Citat från utkastet till ”Resolución sobre la Oposición en el Partido”, op cit, s 5.

⁴⁵ Citerat i op. cit., s 6.

⁴⁶ Citat i *El PC y los Problemas de la Revolución en Cuba*, op cit, s 29, från *El Trabajador*, september 1932.

⁴⁷ Citerat i op. cit., s 29.

Partido Unión Nacionalista. Under denna resning, där PCC intog en typisk ultravänsteristisk position som innebar passiv neutralitet, anklagade de officiella kommunisterna med viss rätta de oppositionella för opportunistisk ”putschism”, för att de följde i borgarklassens släptåg och sade att de förvandlats till ”ytterligare en chockbrigad i borgarnas och storgodsägarnas opposition, ett ’vänster’stöd till ABCs vänsterflygel”.⁴⁸ De oppositionella, via den kommunistiska fraktionen i AIE, manade i en artikel med rubriken ”Tiene la Palabra el Camarada Mauser” (Kamrat Mauser har ordet) massorna till att sluta upp i revolutionens led till stöd för revolten.⁴⁹ De oppositionella kontrade på detta sätt PCC:s ultravänsteristiska attityd till den småborgerliga nationalismen, med att inta en okritisk och opportunistisk attityd, liknande den som Trotskij hade kritiserat under den kinesiska revolutionen i mitten av 1920-talet.

Den tidiga oppositionen förkastade också PCC:s fackliga linje, som hade varit i bruk sedan november 1930. De ansåg att politiken som innebar att taktiken med enhetsfront ovanifrån ersattes med enhetsfront underifrån var en sekteristisk vändning. De var emot att bilda helt kommunistiska ”röda” fackföreningar och menade att den första nationella kongressen för sockerarbetare, SNOIA, borde inkludera de fackföreningar som redan bildats.⁵⁰ De oppositionella hävdade också att de strejker och ”delta och spring”-gatudemonstrationer (”pisa y corre”) som PCC uppmanat till från 1930 hade resulterat i att många fackföreningar krossats, och lett till att massorna i ökande grad hade förkastat kommunisterna. De menade att eftersom detta slags demonstrationer bara underlättade förtrycket och medförde onödiga offer, hade PCC förlorat i prestige och inflytande.⁵¹ Enligt de oppositionella var det inflytande som kommunisterna hade i fackföreningsrörelsen till stor del bara på ytan, på en nivå där en kommunistisk politik inte trängde ner i de djupa leden. Som den kommunistiska fraktionen i AIE skrev:

”De så kallade röda fackföreningarna, dvs de som partiet har kontroll över genom att de följer vårt ledarskap, är till stora delar splittrade fackföreningar, utan medlemmar. I de fackföreningar där det finns massor av arbetare, har partiet ingen verklig och seriös kontroll, som vunnits genom ett systematiskt och genomtänkt massarbete. Det är snarare kontroll i toppen, av ledarskapet.”⁵²

Den fjärde punkten där de tidiga oppositionella inom PCC inte var överens med partiets ledarskap var att PCC ställde upp i val utlysta av Machado. Kontentan i de oppositionellas argument var att de utlysta valen endast tjänade till att stärka och befästa Machados regering och att man som revolutionärer inte skulle delta i sådana val. De rättfärdigade denna hållning med hänvisning till valen i Ryssland 1905 och Lenins inställning att inte delta i val då en omedelbar revolutionär situation var möjlig. PCC:s centralkommitté vidhöll å sin sida att de oppositionella blandade ihop kampen i Ryssland 1905, i vilken de såg arbetarklassen som den huvudsakliga aktören, med situationen på Kuba i början av 1930-talet, då varje omedelbar resning skulle komma från borgarnas och storgodsägarnas opposition. För PCC kunde det, när allt kom omkring, inte uppkomma någon revolutionär situation där frågan ”vilken klass som skulle styra? omedelbart skulle ställas”. Enligt PCC:s ledarskap var detta att avstå från att del-

⁴⁸ Utkast till ”Resolución sobre la Oposición en el Partido”, op cit, s 11.

⁴⁹ Op cit, s 7. Denna artikel tillskrevs faktiskt Raúl Roa (Se R Roa, ”Tiene la Palabra el Camarada Mauser”, *Pienseamiento Crítico* (Havana), no 39, April 1970, s 143-5), en som skulle förbli utanför OCC liksom det officiella kommunistpartiet tills efter revolutionen 1959. Under 1940- och 1950-talet, tillägnade Roa sitt liv åt akademiska och opolitiska angelägenheter och vägrade prompt att träffa Castro i Mexico 1955 under föreivändningen att han var en gangster. Det hindrade inte Roa från att svälja sin uttalande anti-kommunism efter 1959 då han under en lång period tjänstgjorde som Castros utrikesminister.

⁵⁰ *El PC y los Problemas de la Revolución en Cuba*, op cit, s 39.

⁵¹ Utkast till ”Resolución sobre la Oposición en el Partido”, op cit, s 9-9a: *!!Fuera Caretas!!*..., op cit, s 11.

⁵² AIE, *Al Comité Central del PCC*, op cit, s 2.

ta i val att betrakta som en barlast från en del av oppositionsledarnas anarkistiska rötter, och avslöjade att oppositionen inte kunde föra fram och presentera en oberoende klasstrategi.⁵³

Dessa fyra punkter som 1932 skilde oppositionen från PCC:s ledarskap sammanställdes i OCC:s första publicerade dokument, det programmatiska manifest som signerades av byrån för den kommunistiska oppositionen i Santiago de Cuba i januari 1933.⁵⁴ Detta dokument från den nybildade kommunistiska oppositionen i Oriente, förtydligade och skärpte å ena sidan kritiken av PCC:s historiska och politiska analys. Men, i linje med Mellas revolutionära strategi, betonade det också OCC:s utfästelse att gentemot den radikala nationalistiska rörelsen inte insistera på proletariatets politiska oberoende i tävlan gentemot det nationella borgerskapet. Dvs dokumentet visade att den kubanska oppositionen i sin kamp strävade efter vad de kallade en ”Folklig agrar [jordbruks] och anti-imperialistisk revolution” snarare än en otvetydig proletär anti-imperialistisk revolution som den som Trotskij förespråkade.

För att vidareutveckla sin kritik av PCC:s historiska analys, menade de oppositionella i Santiago de Cuba att det inte fanns någon allians mellan den traditionella jordägaroligarkin och imperialismen, som PCC påstod, eftersom den inhemska jordägarklassen krossats i det tioåriga befrielsekrig som utkämpades 1868 till 1878. Det påföljande kriget 1895-98, menade OCC, tog en radikalt borgerlig-demokratisk prägel med utarmning av de inhemska konservativa elementen och framväxten av en ny arbetarklass. Den samtidiga uppgången för den amerikanska imperialismens ledde till att den kubanska borgerliga demokratiska revolutionen i praktiken blev överspelad. Med mycket insikt vidhöll OCC att inflödet av amerikanskt kapital försäkrat att ingen inhemska kapitalistklass skulle kunna uppstå och ta full kontroll över den nya staten:

”Det stora inflödet av amerikanskt kapital och som en följd därav den politiska inblandningen, med andra ord USA-imperialism, förhindrade all oberoende utveckling och konsolidering av den inhemska borgarklassen som en ledande klass. Det har medfört att den härskande klassen inte har utvecklat sin ekonomiska bas tillräckligt på Kuba för att kunna utöva absolut kontroll över staten. Dn inhemska borgarklassens avsaknad av kontroll över staten av förklarar våra regeringars politiska och ekonomiska uppträdande. De är alltid tvungna att agera i de amerikanska bankernas intressen, även om det inverkar menligt på den inhemska borgarklassens intressen.”⁵⁵

De oppositionella menade att en historiskt svag nationell borgarklass alltid gynnar imperialismen, och betonade, i likhet med Trotskij, att en nationell borgarklass under den imperialistiska epoken var oförmögen att leda en borgerligt demokratisk revolution. De vidhöll att den borgerliga oppositionen mot Machado helt skulle förråda de arbetande massorna med pseudodemokratiska fraser om frihet och rättigheter, utan att ta itu med imperialismens grundläggande problem. På samma sätt som de tidiga oppositionella hade gjort kom OCC emellertid att skilja mellan de två sektorer som uttryckte nationalistiska stämningar. Förutom den historiskt komprometterade sektorn av borgarklassen, representerad av Mendieta och Menocal och de regeringsbyråkrater som levde på statens budget och som i tider av ekonomisk nedgång fann sig åsidosatta, framhävde *santiaguero*-oppositionen också ett mer radikalt uttryck för nationellt missnöje. Denna andra sektor representerades av det nationalistiskt orienterade ABC, som enligt OCC, uppvisade småbourgeoisens oförmåga att genomföra

⁵³ Utkast till ”Resolución sobre la Oposición en el Partido”, op cit, s 11-12.

⁵⁴ Ett annat manifest, utfärdat i januari 1933 av de oppositionella kommunisternas byrå; *¿Que Significa el Congreso de la UFON?*, Santiago de Cuba, 15 januari 1933, fördömde Juan Arévalos och Unión Federativa Obrera Nacionales aktiviteter, och anklagade dem helt korrekt för att gå förtryckarnas ärenden, och krävde att de skulle uteslutas från arbetarorganisationerna. Samma manifest uppmanade också till en enad front i kampen mot lönesänkningarna, mot avskedanden, och för införande av åtta timmars arbetsdag och social trygghet för arbetslösa.

⁵⁵ *Manifiesto Programa del Buró de Oposición Comunista de Santiago de Cuba*, januari 1933

någon form av revolution, vilket yttrade sig i att de tillgrip individuell terrorism. OCC avvisade dock inte potentialen inom denna revolutionärt nationalistiska sektor, och kritiserade PCC för att inte göra några försök att gruppera några basmedlemmar i ABC:s led bakom ett klart formulerat antiimperialistiskt program.⁵⁶

De oppositionella baserade sin analys av den rådande situationen på Kuba på denna förståelse av den borgerliga och småborgerliga nationalistiska oppositionen mot Machado, och fäste i sitt första program uppmärksamheten på vad de kallade ”Den folkliga agrara och anti-imperialistiska revolutionen”⁵⁷ som den enda verkliga och omedelbara lösningen för de förtryckta massorna. De omständigheter som gynnade den folkliga agrara och antiimperialistiska revolutionen var, enligt OCC, den spontana kamp som fördes av de små sockerbrukarna och småborgerskapet på landsbygden mot de imperialistiska expropriationerna, den kamp som fördes av småhandlarna och befolkningen i gemen mot de imperialistiska elektricitets- och telefonbolagen och deras avgifter, liksom lant- och industriarbetarnas kamp till försvar för sina löner. Genom att kritisera PCC för att bortse från denna folkliga kamp, visade OCC vägen för hur dessa utbrott av förbittring skulle kunna ledas framåt, med hänsyn till att det stod tre möjliga alternativ öppna för den borgerliga oppositionen. De oppositionella betonade att det nationella borgerskapet förr eller senare skulle förråda massorna till förmån för imperialismens intressen, och om – detta var det första alternativet – den borgerligt nationalistiska sektorn kom så långt som till att den startade en väpnad revolt, måste massorna gripa till vapen för att förvandla upproret till en folklig agrar och antiimperialistisk revolution. Om – detta var det andra alternativet – borgarklassen skulle nå en uppgörelse med Machado, så måste ”lant- och industriarbetarna, småbönderna, den stora armén av arbetslösa, studenterna och de hungrande arbetarna enas i en enhetsfront med vilken de skulle kunna genomföra den folkliga agrara och antiimperialistiska revolutionen”⁵⁸ Om – det tredje alternativet – en militär intervention från USA var förestående kunde inte upproret överges. Vid ett sådant läge ”skulle återigen Sierra Maestra och kamrat Mauser ta golvet i besittning”⁵⁹

Fastän OCC:s första programförklaring klart erkände att det nationella borgerskapet var oförmöget att framgångsrikt leda en antiimperialistisk revolution i syfte att förverkliga ett minimum av den borgerliga demokratins uppgifter, innebar det i själva verket ett förespråkande av bildande av en folklig allians i syfte att genomföra en agrar, demokratisk revolution. Trotskijs ståndpunkt att revolutionen måste vara proletär till sin karaktär, låt vara i nära allians med de fattiga bönderna, eller besegras, ingick inte i deras schema från början av 1933. De tenderade istället att begränsa det omedelbara målet till en massornas demokratiska antiimperialistiska revolution och därigenom länkades arbetarrörelsens öde till småborgerskapets dito.

De oppositionella försökte hursomhelst att etablera formell kontakt med den internationella vänsteroppositionen under första halvåret av 1933, och det blev alltmer uppenbart att OCC förfinade sin analys och sina perspektiv till att innefatta det väsentliga i Trotskijs analys av permanenta revolutionen. Detta innebär, att fastän de oppositionella fortsatte att föra fram sin slogan om en agrar folklig anti-imperialistisk revolution, betonade de nu att revolutionen bara kunna gå framåt på en proletär grundval och underströk att den centrala och omedelbara frågan för proletariatet var att upprätta sitt politiska oberoende och vinna ledningen över bondeklassen och den revolutionära småbourgeoisin i städerna.

Det faktum att OCC, i teorin, hade antagit den permanenta revolutionens perspektiv var uppenbart i pamfletten *En el Camino de la Revolución* som gavs ut av oppositionens central-

⁵⁶ Op cit, s 4-6

⁵⁷ Op cit, s 6

⁵⁸ Op cit, s 7-8

⁵⁹ Op cit, s 8

kommitté i maj 1933. I detta dokument – som publicerades utan att ställa det till omröstning på en nationell kongress eller konferens och vid en tidpunkt då OCC-ledningen försökte upprätta kontakt med den internationella trotskistiska rörelsen – reviderade oppositionen formellt perspektivet på en omedelbar resning som man i januari 1933 skisserat i det programmatiska manifest som undertecknats av byrån för den kommunistiska oppositionen i Santiago de Cuba. OCC baserade sin nya inriktning på uppfattningen att olika delar av den nationella bourgeoisien hade kapitulerat för imperialismens önskan att på fredlig väg ersätta Machado-regeringen med en ”neutral provisorisk regering”.⁶⁰ I taktiska och strategiska termer, i ljuset av den nya situationen, fortsatte OCC att förkasta PCC:s linje att på ett ultravänsteristiskt manér föra fram slagordet ”en arbetare- och bonderegering”, om en sådan ”neutral provisorisk regering” skulle komma till makten. Med en formulering som liknade det som Lenin och Trotskij förespråkade 1917, hävdade de oppositionella också att deras uppgift skulle vara att avslöja den anti-demokratiska och anti-neutrala karaktären hos en eventuell ”provisorisk regering”. Målet var att snabbt överskrida det temporära borgerligt demokratiska stadiet. Enligt OCC hade denna särskilda kamp som mål att vinna ledarskapet över bönderna och andra förtryckta och missnöjda sektorer i landet, och skulle utgöra en preliminär fas i den utveckling som skulle leda till att en riktig arbetarregering kom till makten.⁶¹

I maj 1933 var verkligen den kubanska oppositionen otvetydig när det gällde nödvändigheten av att proletariatet stod i ledningen för den revolutionära rörelsen. De menade att den proletära förtruppens omedelbara uppgift var att bakom sig ena inte bara de heterogena sektorerna av arbetarklassen, utan också massorna på landsbygden. För OCC var den omedelbara uppgiften inte att kämpa för att gripa makten, utan snarare att vinna massorna, varvid politiska kompromisser inte kunde tillåtas. Som de skrev:

”Det fasta och resoluta centrala slagordet måste vara ’den proletära förtruppens orubblighet, dess oberoende politiska kamp, dess väldefinierade och djärva handlingar inför händelsernas gång’.”⁶²

Oppositionen ansåg att det var troligt att ”en neutral provisorisk regering” kom till makten inom en snar framtid, men i deras kamp om ledarskapet ingick inte att beteckna alla oppositionsgrupperna som social-fascister och imperialistlakejer. För OCC tjänade denna PCC-strategi bara till att isolera arbetarklassen från övriga förtryckta grupper. OCC framhöll istället att det för att bemöta inflytandet från den borgerliga oppositionen mot Machado, som huvudsakligen organiserades runt parollen ”Ned med Machado”, var nödvändigt att framföra ett program med övergångskrav som drog med massorna bakom proletariatet i en kamp för att genomföra och gå utöver de demokratiska uppgifterna till sådana som var öppet socialistiska.⁶³ De oppositionella reviderade sitt tidigare motstånd mot att delta i val till en konstituerande församling organiserade av Machado, och krävde allmän rösträtt för alla män och kvinnor över 18 år. Samtidigt som man insåg att varje församling skulle vara utformad för att medla och pacificera, var OCC:s uttalade mål att undvika att massornas proletära förtrupp isolerades från massorna som hade illusioner om en sådan demokratisk församling. Enligt OCC:s nya perspektiv, skulle de uppnå detta genom att föra fram ett eget program med krav som syftade till att bryta den borgerliga liberalismens inflytande på arbetarklassen och den fattiga landsbygdsbefolkningen, och samtidigt vinna kvinnor och ungdomen för proletariatets sak.⁶⁴

I sitt handlingsprogram som syftade till att, i Trotskijs anda, placera proletariatet i permanent tävlan med den nationella bourgeoisien om massornas ledarskap, utvecklade oppositionen en serie krav som riktade sig till både arbetarklassen och den fattiga landsbygdsbefolkningen. De

⁶⁰ Kommunistiska oppositionens centralkommitté, *En el Camino de la Revolución*, 10 maj 1933, s 2-3.

⁶¹ Op cit, s 4

⁶² Op cit, s 5

⁶³ Op cit, s 12-13

⁶⁴ Op cit, s 13-14

föreslog att de skulle sätta igång en kamp mot alla rester av feodala avtal och mot restriktioner på sockerrörsskörden på landsbygden. De punkter som riktade sig specifikt till själva arbetarklassen inkluderade krav på arbetslöshetsunderstöd, sju timmars arbetsdag, strejkrätt och viktigast av allt arbetarrörelsens aktionsenhet. OCC reste också krav som mer direkt riktades mot imperialismen, såsom krav på avskaffande av Platt-tillägget och icke-betalning av utlandsskulden. Bortom dessa demokratiska minimikrav, utarbetade de kubanska oppositionella även ett antal mer militanta krav som avsåg att leda kampen vidare från de omedelbara demokratiska och antiimperialistiska kraven till frågan om socialismen och en proletär regering. Dessa innefattade konfiskation utan kompensation av den jord som ägdes av de stora monopolen, nationalisering av järnvägarna och allmännyttiga företag, arbetarkontroll i industrin och statlig reglering av ekonomin.⁶⁵

Den enda kvarlevan av OCC:s ursprungliga tvåstegsstrategi, som såg den demokratiska antiimperialistiska revolutionen som ett särskilt stadium i den revolutionära processen, var en hänvisning till en ”agrar antiimperialistisk revolution”.⁶⁶ Men trots detta var OCC:s formulering av den revolutionära strategin i mitten av 1933 anmärkningsvärt lik den som Trotskij försvarade. Till skillnad från det programmatiska manifestet som utgavs i Oriente i januari 1933, så knöt OCC inte längre arbetarrörelsens öde till småbourgeoisin genom att begränsa dess omedelbara mål till en demokratisk antiimperialistisk revolution. Varje antiimperialistisk demokratisk revolution betraktades istället endast som en tillfällig fas i den djupare proletär revolution. Det programmatiska dokumentet *En el Camino de la Revolución* [På revolutionens väg], som publicerades i maj 1933, övertygade verkligen den Internationella vänsteroppositionens Internationella sekretariatet om att den kubanska oppositionen hade antagit en ”plattform på nationell nivå i överensstämmelse med Vänsteroppositionens huvudprinciper”.⁶⁷

Även om vi bara kan bygga på indicier, så verkar anledningen till den kvalitativa förändringen i den kubanska oppositionens strategi ligga i OCC-ledningens utveckling i ljuset av en alltmer hårdnande revolutionär situation. Dvs även om OCC:s antagande av en distinkt strategi baserad på den permanenta revolutionen var ett beslut som den kubanska oppositionen tog själv, utan påtryckningar utifrån, togs det av organisationens högsta ledning. Det härrörde inte från krav på ändring från OCC:s basmedlemmar, eller ens de många distrikts- och sektionskommittéerna. Som vi kommer att visa i nästa kapitel, så utmärkte sig de kubanska trotskisternas praktiska tillämpning av det perspektiv som uppställdes i pamfletten *En el Camino de la Revolución* av en massa inkonsekvenser, vilket låter förstå att de djupa leden i oppositionen inte helt hade övergivit OCC:s ursprungliga andraperiods-kritik av PCC och den revolutionära processen.

Slutsatser

Oppositionen bestod till en början av en blandning av radikala rebeller, genomsyrade av en anda av revolutionär aktivism från 1920-talet, som inte smet undan från uppgiften att revoltera mot den officiella kommunismens disciplin då den karibiska byrån styrde bort PCC från arbete i de redan existerande fackföreningarna, bort från icke-deltagande i val och bort från att stödja ett väpnat uppror som startats av den nationalistiska småbourgeoisins partier och grupper.

Denna inriktning, som i mångt och mycket var en fortsättning på Mellas linje, präglades av anarko-syndikalism och revolutionär nationalism, som PCC:s tidigare på andra perioden baserade politik varit i stånd att inkorporera. I själva verket, fastän Mella, Junco och Breá

⁶⁵ Op cit, s 14-15

⁶⁶ Op cit, s 6

⁶⁷ Brev från ILO:s internationella sekretariat till de kubanska kommunisternas vänsteropposition, 29 juni, op cit.

hade kommit i kontakt med trotskister och Trotskijs idéer innan OCC:s bildades i augusti 1932, utvecklades ursprungligen OCC:s förkastande av PCC:s sektaristiska vändning under tidigt 1930-tal som en andra periodens kritik av tredje periodens stalinism. Vitktigt var här att oppositionen inte hade utarbetat någon kritik av PCC:s inställning från före oktober 1930 om att skapa antiimperialistiska block med borgerliga nationalistiska partier liknande Goumindang i Kina.

Även om detta födelsemärke innebar en tendens till att kompromissa med den nationalistiska småbourgeoisien, vilket kom att påverka trotskismens utveckling på Kuba under 1930- och 40-talet, skulle OCC:s centralkommitté i mitten av 1933, under inflytande av ett antal ledare från oppositionens centrum, som var angelägna om att upprätta förbindelser med den internationella vänsteroppositionen, anta en strategi som i mycket överensstämde med Trotskijs tes om den permanenta revolutionen.

Detta innebar, att samtidigt som OCC i Santiago de Cuba hade uppvisat en tendens att föra en politik som gick ut på att bilda breda demokratiska anti-imperialistiska block med revolutionära nationalistiska krafter i syfte att få till stånd en demokratisk antiimperialistisk revolution, visade senare centralkommittén i Havanna, åtminstone i teorin, att OCC delade Trotskijs starka betoning på den antiimperialistiska revolutionens proletära karaktär. Som ett resultat av detta utvecklade de oppositionella ett program som syftade på att OCC, det proletära avantgardet, skulle ta upp kampen med den nationella småbourgeoisien om ledarskapet över städernas och landsbygdens massor. Fastän deras principprogram fortsatte att hänvisa till en agrar och anti-imperialistisk revolution, inte utvecklade någon kritik mot Sovjetunionen eller tog upp internationella frågor, insisterade de på proletariatets politiska oberoende i den kubanska revolutionen. Genom att de följaktligen inte knöt revolutionens öde till den radikala småbourgeoisins öde, fick OCC:s linje allmänt godkännande från ledarskapet för den internationella trotskistiska rörelsen i juni 1933.

Översättning: *P. Hansson*

Ramón Grau San Martín (1887-1969, Kubas president 1933–34, 1944–48)

Bolsjevik-leninistiska partiet och 1930-talets revolution

Denna artikel spårar den kubanska trotskismens organisatoriska och teoretiska utveckling, från grundandet av *Partido Bolchevique Leninista* [Bolsjevik-leninistiska partiet, PBL] i september 1933, fram till slutet av 1930-talets revolution. Därvid kartläggs hur den kubanska trotskismen svarade när Grau San Martíns nationalistiska vänsterregering kom till makten och fram tills generalstrejken krossades i mars 1935.

Den centrala tankegången är att PBL:s utveckling under perioden 1933-35 huvudsakligen bestämdes av den inre striden mellan två breda politiska tendenser som slutit sig samman under baneret *Oposición Comunista de Cuba* [Kubas kommunistiska opposition, OCC]. Å ena sidan fanns en gruppering, som återspeglade OCC:s ursprungliga brokiga politiska sammansättning och som stod för en politik som gick ut på att bilda fler-klass-block med målsättningen att genomföra en demokratisk, anti-imperialistisk revolution såsom ett avgränsat stadium fram mot den socialistiska revolutionen. Genom att uttryckligen knyta arbetarklassens öde till den småborgerliga nationalismen, höll denna del i stort sett fast vid den strategi som Kominterns förespråkade under sin andra period, och som Trotskij hade kritiserat under 1920-talet. Den andra strömningen inom PBL var den som i början av 1933 hade påbörjat vändningen, både organisatoriskt och ideologiskt, i riktning mot den Internationella vänsteroppositionen. Denna senare tendens betonade att arbetarklassen inte kunde gripa makten på Kuba utan stöd från bönderna, liksom att bönderna inte kunde förverkliga jordrevolutionen utan ledarskap från arbetarklassen. Detta sätt att ställa frågan innefattade det väsentliga i Trotskijs teori om den permanenta revolutionen, men samtidigt var även denna tendens benägen att bilda okritiska allianser med småborgerligt nationalistiska krafter. I PBL:s fall gjordes detta, under perioden 1933-35, främst med *Guiteristas* och *Joven Cuba* [Unga Kuba]. Denna artikel, som kartlägger striden mellan de två tendenserna, gör gällande att det trotskistiska partiets sjunkande medlemsantal och minskande inflytande på händelserna fr o m 1934 inte bara var ett resultat av det statliga förtrycket och de hätska angreppen från de officiella kommunisterna, utan även av PBL:s alltmer öppna försvar av teorin om en fristående demokratisk, anti-imperialistisk revolution och, i konsekvens därmed, den begränsade åtskillnad som PBL i praktiken gjorde mellan den revolutionära socialismens och den radikala nationalismens krafter.

PBL:s bildande, organisatoriska tillväxt och kris 1933-35

OCC övergick från att vara en organiserad oppositionell fraktion inom det officiella kommunistpartiet till ett öppet och fullfjädrat självständigt politiskt parti, PBL, med siktet inställt på att bygga en ny International, vid ett möte med ombud från Kubas kommunistiska opposition den 14 september 1933. En fotnot i Trotskijs *Oeuvres* anges medlemsantalet vid denna

tidpunkt till 1000¹, en siffra som inte är orealistisk, och det innebär att det kubanska partiet utgjorde ett av de största inom den internationella trotskistiska rörelsen. Samtidigt som grundandet av PBL överensstämde med mått och steg som Trotskij påbörjat i juli 1933, för att vrida den internationella vänsteroppositionen i riktning mot perspektivet att grunda en ny revolutionär International, svarade bildandet av det kubanska partiet även mot den verklighet som OCC stod inför lokalt. Först och främst var de oppositionella djupt förankrade i fackföreningar och studentrörelser runt om i landet, och kontrollerade Havannas Arbetarfederation (FOH). Vidare, och detta långt innan den Kubanska Kommunistiska Oppositionen publicerat sina *Stadgar* i juni 1933, hade OCC i allt väsentligt upphört att fungera som en fraktion inom *Partido Comunista de Cuba* [Kubas kommunistiska parti, PCC]. De kubanska trotskisterna motiverade sin övergång från en kommunistisk opposition till ett separat parti på två grunder. För det första hävdade de att Komintern visat sig vara bankrutt som revolutionär organisation i ljuset av det sätt på vilket dess tyska sektion tillät Hitler att gripa makten utan att göra motstånd. Det betydde att en politisk förnyelse av PCC blev omöjlig nu då den stalinistiska flygeln hade förskansat sig i partiet. För det andra hävdade PBL att händelseutvecklingen på Kuba, där Grau San Martíns vänster-nationalistiska regering kommit till makten i augusti-september 1933, gjorde det gynnsamt att bilda ett nytt revolutionärt arbetarparti.²

PBL:s centralkommitté stadfäste det nya partiets stadgar den 15 september 1933. Genom att anta den leninistiska modellen bekräftade man att arbetsplatscellen, bestående av minst tre medlemmar, utgjorde partiorganisationens grundläggande enhet. Följande utdrag ur *Stadgarna* skisserar hur delegaterna avsåg att strukturera partiet nerifrån och upp:

Cellkommittén är det högsta ansvariga organet inför cellmedlemmarna. På ställen där det finns många celler, organiseras dessa i sektioner. Det högsta organet som är ansvariga för dem är sektionskonferensen, som består av delegater från cellerna. Under perioderna mellan sektionskonferenserna är sektionskommittén det ledande organet. Sektionerna grupperas i distrikt. Inom området för varje distrikt är distriktskonferensen, som består av delegater från sektionerna, det ledande organet. Under perioderna mellan distriktskonferenserna är distriktskommittén ledande organ. PBL:s högsta organ är den nationella kongressen, som består av delegationer från PBL:s celler. Centralkommittén, PBL:s högsta organ mellan två kongresser, väljs på kongressen. Om en nationell kongress inte kan avhållas, ska i stället en nationell konferens med delegater från alla sektioner av PBL genomföra val till centralkommittén.³

Stadgarna upprepade även att PBL:s funktionssätt skulle vägledas av den demokratiska centralismens principer, precis som den formellt sett hade väglett OCC. Bland andra överväganden innefattade detta bestämmelsen att minoriteten, efter det att ett beslut hade fattats, skulle verka i enlighet med majoritetens vilja. *Stadgarna* fastslog: ”Resolutionerna som antas på kongresser, konferenser och i PBL:s cellkommittéer måste verkställas helt och hållet, även om någon medlem eller grupp av medlemmar i det organ som utfärdar eller erhåller dem inte samtycker till dessa direktiv”.⁴ Även om det även hänvisades till att tvistefrågor skulle diskuteras fritt och öppet, så föreskrevs, precis som i fallet med OCC, återigen ingen stadga som specificerade rätten att bilda interna fraktioner där en minoritet inom partiet kunde ge uttryck för sina meningsskiljaktigheter.

På nationell nivå var PBL som störst och mest inflytelserikt omkring perioden för dess grundande och kort därefter. Det hade medlemmar och kontakter i alla Kubas sex provinser och upprättade stora distriktskommittéer i provinserna Havanna och Oriente samt Matanzas,

¹ LD Trotskij, *Oeuvres* (november 1933 – april 1934), Paris, 1978, s 78, fotnot 5.

² ”To The Cuban Workers and Peasants: Manifesto of the Bolshevik-Leninist Party of Cuba”, *The Militant*, 18 november 1933, s 3-4.

³ *Estatutos del Partido Bolchevique Leninista*, Havanna den 15 september 1933, s 6.

⁴ Op cit, s 4

de två förstnämnda var landets viktigaste provinser ekonomiskt och politiskt. Till dem var allehanda sektionskommittéer knutna i större tätorter och städer i respektive region. I de tre andra provinserna, Pinar del Río, Las Villas och Camagüey, verkar det dock som om PBL bara drog till sig individer, som inte införlivades i partistrukturen via sektions- och distriktskommittéer.⁵

När det gäller de kubanska trotskisternas förankring i fackföreningsrörelsen, fortsatte PBL att dominera ledningen för *Federación Obrera de La Habana* med Gastón Medina som generalsekretare, likaså *Sindicato General de Empleados del Comercio de Cuba* [Handelsanställdas allmänna fackförening på Kuba], som var huvudstadens viktigaste fackförening. Genom den trotskistiskt dominerade *Federación Obrera de Mantanzas*, kontrollerade PBL de lokala avdelningarna av bagarnas och de handelsanställdas fackföreningar i Mantanzas. *Matancero*-trotskisterna vann också stöd i olika fackliga *centrales*, inräknat España, Tinguaro och Guipúzcoa, liksom bland butiks-, transport- och bageriarbetare.

Men det var i Oriente-provinsen som den kubanska trotskismen var som allra starkast förankrad i arbetar- och revolutionsrörelsen. Dess *oriental*-distriktskommitté bestod av fem stora sektioner; den för Santiago de Cuba, Guantánamo, Puerto Padre, Victoria de las Tunas och Manatí, med ett antal mer isolerade celler i några av de viktigare *centrales* i sockerprovinsen. Detta innefattade *centrales* i Palma, San Germán, Tacajó, Jobabo, Chaparra och Delicias.

I likhet med på andra håll i landet, utgjordes PBL:s huvudsakliga styrka i Oriente av studentrörelsen och *Sindicato General de Empleados del Comercio de Cuba*. Likaså, såsom på andra håll, började *oriental*-trotskisterna sitt arbete i fackföreningsrörelsen genom att försöka omgruppera de lokala fackföreningar som motsatte sig den fackliga linje som drevs av den PCC-kontrollerade *Federación Obrera Local* [Lokala arbetarfederationen]. Den propagandamöjlighet som öppnade sig när Oriente nåddes av nyheter om PCC:s försök att organisera en återgång till arbetet under generalstrejken i augusti 1933, utnyttjade trotskisterna för att i september 1933 grunda *Unión Obrera de Oriente* [Orientes arbetarförening], en provinsomspännande arbetarförening, under ledning av Rogelio Benache. Enligt de officiella kommunisterna, hade trotskisterna trängt in i Orientes viktigaste arbetscentra⁶ och Orientes arbetarförening vann snabbt stöd från många olika slags fackföreningar, inräknat de som företrädde arbetare i handeln, brännerier, cementgjuterier, tryckerier, tobaksframställning, sockernärigen, hamnar och transportsektorn.

PBL:s starkaste sektionskommittéer i Oriente var i Santiago de Cuba och Guantánamo. I Santiago de Cuba, där en ledande medlem uppskattade PBL:s medlemsantal till mellan 100 och 150⁷, koncentrerades organisationen till studentmiljön och de Handelsanställdas allmänna fackförening. Vid Grau San Martíns makttillträde, registrerade sig *santiaguero*-trotskisterna i studentrörelsen formellt med den nya provinsregeringen, och vid ett möte den 20 september 1933 där 56 aktivister deltog, enades de om sammansättningen på deras provisoriska kommitté. *Santiaguero*-avdelningen av PBL hade även framgångar i den regionala fackföreningsrörelsen. En intern PCC-rapport från december 1933 medgav att Santiago de Cubas trotskister ”dagligen vinner terräng”, och ersätter kommunister i de fackföreningar som PCC självt hade organiserat, och detta i en sådan utsträckning att trotskisterna vid denna tid uppenbarligen dominerade dessa fackföreningar.⁸

⁵ A Gómez Villar, *A Propósito del Primer Congreso del Partido*, ett orubricerat interndokument i PBL, från 1934 i april, s 2.

⁶ Brev från ”Juan” till Kominterns karibiska byrå, Havanna den 2:a december 1933, s 2

⁷ Manuskript från en intervju som gavs av Luis Miyares till Rafael Soler Martínez, den 31 mars 1995, s 4.

⁸ Brev från ”Juan” till Kominterns karibiska byrå, op cit, s 7.

Ett slående drag hos den kubanska trotskismen var emellertid att dess numerära styrka och inflytande i Guantánamo var betydligt större än i såväl Santiago de Cuba som Havanna. I Guantánamo kontrollerade PBL huvuddelen av kaffearbetarnas fackförening och, genom *Sindicato Obreros Azucareros de la Región* [Sockearbetarnas regionala fackförening] i Guantánamo, sju av nio *centrales*. Det PCC-dominerade sockearbetarfacket, SNOIA, kontrollerade bara två.⁹ Trotskisterna kontrollerade även bageriarbetarfacket, och hade fraktioner i den lokala hamnarbetarföreningen och i *delegaciones* 10 och 11 av *Hermandad Ferroviaria* [Järnvägsarbetarnas brödraskapsförbund], de två avdelningarna av järnvägsarbetarnas brödraskap i Guantánamo. Guantánamos PBL-avdelning föresatte sig även att organisera en *Federación Obrera Local* [lokal arbetarfederation], ett regionalt fackföreningscentrum som gjorde anspråk på att förena 14 000 arbetare i olika fackföreningar, uppifrån såväl som underifrån. I november 1933 uppskattade den lilla PCC-avdelningen i Guantánamo att dess motspelare PBL hade omkring 400 medlemmar.¹⁰

Orsakerna till trotskisternas relativa styrka i Guantánamo är flera. Främst av dem var att Guantánamo var ett relativt industrialiserat centrum med kubanska mått mätt, med många storskaliga *centrales*, hamnanläggningar för både militära och handelsmässiga ändamål, och en motsvarande utveckling av järnvägsnätet. Särskilt järnvägarna tillhandahöll relativt stabila anställningar i jämförelse med det som gällde sockearbetarna, och det blev svårare för de officiella kommunisterna att använda sig av sin apparat för att helt enkelt som i sockerindustrin upprätta och dominera nya ”röda” fackföreningar när en ny anställningsperiod påbörjades. Eftersom två skilda järnvägsnät betjänade staden och flottbasen å ena sidan och *centrales* å den andra, var dessutom Guantánamo den enda region där två åtskilda avdelningar av järnvägsarbetarnas brödraskap var verksamma.

Vid sidan av Guantánamos relativt sett höga industrialiseringsgrad, drog trotskisterna även fördel av PCC:s sekteristiska taktik under den avgörande perioden 1931–33, som bröt mot regionens djupa revolutionära traditioner. PCC:s ultra-radikalism i början av 1930-talet, som avfärdade revolutionärt nationalistiska och anarko-syndikalistiska krafter som kontra-revolutionära, hade negativa återverkningar på hela Kuba, men denna politik fick särskilt djupgående effekter i Guantánamo. Eftersom alla större resningar, ända tillbaka till tioårskrigen 1868–78, hade haft sitt centrum i Oriente, var traditionerna av revolutionärt våld och breda allianser, inräknat allianser mot utländska förtryckare, som starkast i denna region. Närvaron av en amerikansk flottbas på kubanskt territorium i Guantánamo sedan republikens bildande, kunde enbart ytterligare skärpa de radikala nationalistiska strävandena att förena sig i kamp mot denna synliga symbol. PCC:s taktiska linje, som gick tvärtemot dessa stämningar för ett brett anti-imperialistiskt enhetsfrontsarbete, fördjupades ytterligare 1933 när partiet manade till att avstå från angrepp på amerikansk egendom.

Förutom dessa yttre faktorer förklaras trotskismens snabba tillväxt i regionen även av PBL:s organisatoriska principer lokalt i Guantánamo. Som jag beskriver mer detaljerat längre fram, förespråkade *guantameño*-trotskisterna bildandet av lösliga anti-imperialistiska block av arbetare, studenter och bönder, vilket mer liknade Kominterns syn på enhetsfronten under ”andra perioden” än ett förtruppparti i trotskistisk tappning. Regionens PCC-avdelning noterade att PBL:s rekrytering ägde rum på samma grundval som inom vilket som helst borgerligt parti, utan disciplin eller någon cell-struktur.¹¹ Enligt en rapport i den trotskistiska pressen i USA, konstaterade det första numret av *Rayo* [Blixten], PBL:s åttasidiga officiella centralorgan från den 4 februari 1934, att det hade uppstått ”skarpa teoretiska

⁹ Emiliano (PCC), *Informe sobre la Situación del Movimiento Revolucionario en las Provincas de Oriente, y Camagüey*, den 18:e september 1933, s 1

¹⁰ *Informe del Comité Seccional de Guantánamo al Comité del PCC*, den 3:e november 1933.

¹¹ Samma

meningsskiljaktigheter beträffande den karaktär...som partiet borde anta” mellan det nationella ledarskapet och Gunantámo-sektionen.¹² Centralkommittén framhöll giltigheten av de stadgar som antagits vid PBL:s grundande, och gjorde gällande att Guntánamosektionen, ända sedan den nationella grundningskongressen i september 1933, hade framhåvt ”skapandet av en ‘bred’ arbetar-, bonde- och studentsammanslutning i motsats till ett ‘snävt’ bolsjevikparti”, och i praktiken hade agerat oberoende av centralkommittén och struntat i dennas direktiv.¹³

Även om ledande organisatörer av latinamerikansk trotskism i mitten av 1934 rapporterade att PBL hade ungefär 600 medlemmar¹⁴, verkar det rimligt att PBL nådde sin topp när det gäller medlemsantal och inflytande i den revolutionära miljön mot slutet av 1933, innan det drabbades av nedgång och oreda under 1934-35. Orsakerna till denna organisatoriska kris inbegrep yttre faktorer å ena sidan och interna politiska överväganden å den andra. Till de yttre faktorer som betingade tillbakagången av PBL:s medlemsantal hörde den politik som genomdrevs av de på varandra följande regeringarna från och med regimen Grau San Martín till Batista-Mendiata. Först och främst de lagar, bl a Femtioprocentlagen [som innebar att anställningar skulle delas lika mellan kubaner och spanjorer – *Red ann*] och lagen om Nationalisering av fackföreningar, som regeringen Grau San Martín införde för att motverka det kommunistiska inflytandet, var ett direkt angrepp på anställningsstatus och uppehållstillstånd för de PBL-medlemmar av spansk ursprung som var anställda i Havannas handelssektor, som många av PBL:s medlemmar tillhörde.

Den allmänna kampanjen för att ”kubanisera” och därigenom splittra arbetarrörelsen återupptogs under de första månaderna av regeringen Batista-Mendiata 1934, när den klagade sin bestämde avsikt att krossa arbetarrörelsens organisering. Som den amerikanska trotskistiska tidningen *The Militant* rapporterade, var statliga åtgärder mot facklig organisering avgörande. Hela FOH:s ledning, inklusive Junco, arresterades sedan polisen hade överraskat federationens plenarmöte.¹⁵ Ett internt dokument från PBL, daterat april 1934, beskriver även hur mer än ett dussin PBL-medlemmar i Havanna fängslats, inklusive en medlem av centralkommittén.¹⁶ I samband med den mer öppet fientliga regeringen Batista-Mendiata, blev dessutom PBL-medlemmar av spansk härkomst deporterade till Spanien.¹⁷

PBL:s organisatoriska oreda betingades även av bristen på finansiella resurser som stod till de kubanska trotskisternas förfogande. PBL saknade inte bara de slags bistånd som officiella kommunistpartier fick från Moskva, utan det drabbades även när insamlingen av prenumerationer från de egna medlemmarna bröt samman. PBL:s generalsekreterare, García Villareal, klagade på att de olika sektionerna hade visat sig vara oförmögna att samla in och överföra pengar till centralen som betalning för de tidningar och den litteratur som tillsänts dem.¹⁸ Dessa kroniska finansiella problem förklarar, åtminstone till en del, att de kubanska trotskisternas publikationsverksamhet var så kortlivad och oregelbunden. PBL:s 64-sidiga program och det andra numret av PBL:s centrala organ, *Rayo*, blev t e x försenade p g a brist på pengar¹⁹, medan nummer två av *santiaguero*-trotskisternas studenttidsskrift, *Frente*, också blev det sista. Detta försvagade i sin tur både medlemmarnas och sympatisörernas identifiering med partiet och drev på tendensen i riktning mot en lösare organisatorisk sammanslutning.

¹² ”The Cuban Bolshevik-Leninists”, *The Militant*, den 10:e mars 1934, s 2.

¹³ Samma

¹⁴ Brev från A González till Octavio Fernández, New York den 3:e juni 1934

¹⁵ ”Arrest Leaders of the Cuban Labor Movement”, *The Militant*, den 7:e april 1934, s 1.

¹⁶ A Gómez Villar, *Importante*, orubricerat interndokument i PBL, april 1934, s 7.

¹⁷ Samma, ”Cuban Arrests”, *The Militant*, den 14:e april 1934, s 1.

¹⁸ A Gómez Villar, *La Reaparación de ”Rayo”*, orubricerat internt PBL-dokument, april 1934, s 12.

¹⁹ Samma, s 12; PBL:s centralkommitté, *Programa del Partido Bolchevique Leninista*, Havanna 1934, s 3.

De yttre strukturella faktorerna och finansieringsproblemen bidrog till röran i PBL:s led, men de var inte avgörande, utan bidrog bara till att ytterligare underblåsa de inre djupt liggande politiska orsakerna till den organisatoriska upplösningen. Dvs den huvudsakliga förklaringen till organisationens kris var OCC:s och fr o m 1933 PBL:s heterogenitet, och ledningens oförmåga att utarbeta en klar linje som effektivt kunde avskilja de strömningar som stod bolsjevismens närmast, från de som föredrog en syndikalistisk eller öppet demokratisk, anti-imperialistisk strategi. Politiskt hade PBL vuxit fram genom att huvudsakligen utgå från Kominterns andra period (från c:a 1924 fram till 1928 – *Red ann*) i sin kritik av den officiella kommunismens vändning till Tredje periodens taktiska linje, och det fortsatte att fungera som en samlingspunkt för allehanda anti-imperialister som främst hade det gemensamt att de var emot PCC:s ultravänsterism. Trots att PBL-ledningen formellt anslöt sig till trotskismen, förblev en stor andel av OCC och sedan PBL väsentligen syndikalister och radikala demokratiska nationalister, som ryggade tillbaka inför tanken på varje slags centraliserad auktoritet och disciplin. Som PBL själv kunde konstatera med eftertankens kranka blekhet, hade partiets formella bildande i september 1933 bara tillfälligt bromsat den upplösningssprocess som redan tagit fart bland de allehanda oliktankande politiska strömningar som utgjorde Oppositionens ”motsägelsefulla läger”.²⁰ Dessa motsättningar var redan från första början uppenbara när det gällde hur de olika falangerna såg på organisatoriska frågor.

Medan Guantánamo-sektionen av PBL vägrade foga sig efter den demokratiska centralismens principer och förklarade sig självständiga från PBL:s centralkommitté vid partiets grundningskonferens, så gjorde de syndikalistiska influenserna att det fanns ovilja och opposition mot idén om ett arbetarklassens förtruppssparti i stadscentrat Havanna. Gastón Medina förklarade sedermera: ”Den av anarkistisk och 'icke-politisk' sekterism genomsyrade traditionella syndikalismen, hade t ex befriats från trycket från den stalinistisk centrismen, men då den inte heller stod under inflytande från ledningsgruppen, var den i stånd att utveckla en verksamhet som var skadlig för det nya partiets framtid”.²¹

Som ett uttryck för denna allmänna avsaknad av aktivt intresse för att bilda en revolutionär kommunistisk förtrupp, medgav PBL:s centralkommitté också att den organisatoriska oredan i partileden delvis berodde på att en allmän motvilja mot hela tanken på en internationell proletär revolution hade slagit rot i ljuset av det som man uppfattade som Kominterns förräderi. PBL:s ledarskap hävdade att denna desillusionering hade lett till att delar av dess medlemskår förkastat möjligheten att den världsomspännande arbetarrörelsen skulle kunna återuppstå. García Villareal skrev att de som bidragit till den organisatoriska oredan inom partiet trodde att ”bolsjevik-leninisternas ansträngningar att öppna nya vägar för den proletära revolutionen” var ”meningslösa”: ”dessa kamrater tror att Kominterns död är ett obestridligt faktum, men att våra styrkor inte är i stånd att bygga en ny International”.²²

Enligt samma interna dokument hade denna ideologiska defaitism resulterat i en tilltagande passivisering av partiaktiviteten, liksom en faktisk flykt från det revolutionära projektet, vilket var särskilt påtagligt i Kubas inland. Detta stod i bjärt kontrast till PBL:s aktivitet i de fackliga striderna i Havanna, och fick PBL:s ledning att uttrycka sin frustration över det man uppfattade som brist på aktivitet i Orientes landsbygdsområden, trots det man kallade PCC:s fullständiga vanrykte i regionen.²³ PBL-ledningen, som var stationerad i Havanna, kritiserade *oriental*-sektionerna för att bara göra uppgifter halvfärdiga. Det viktigaste exemplet som de framhävde var sockerarbetarnas planerade provinskonferens, som skulle hållas före sockersköörden. Målet hade varit att befästa arbetarnas landvinningar och organisering. Trots det

²⁰ Brev från PBL till Internationella sekretariatet för ICL, Havanna den 20:e mars 1935, s 10.

²¹ Samma

²² Gómez Villar, ”A propósito del Primer Congreso del Partido”, op cit, s 1.

²³ Op cit; s 1-2.

faktum att 26 *centrales* hade besvarat inbjudan, inskränktes hela upplägget till att i slutändan bestå av ett flygblad. Av förstaeliga skäl fastslog centralkommittén följande: ”vi missade den mest lysande möjligheten att befästa vårt inflytande i Orientes sockerområden på landsbygden pga oacceptabel försumlighet”.²⁴

Passiviteten när det gällde uppgifterna att bygga ett revolutionärt, proletärt förtruppssparti var som mest påtaglig bland de brokiga leden i PBLs Guantánamoavdelning. Efter att ha deklarerat sin politiska oavhängighet från PBL:s centralkommitté i september 1933, slog *guantanameño*-trotskisterna in på en väg av opportunistiska manövrer genom att mot slutet av 1933 bygga anti-imperialistiska block med Grau San Martín-förvaltningen i regionen. I sitt försvar av regeringen Grau San Martíns anti-imperialistiska åtgärder mot både PCC och de konservativa samhällssektorerna, verkar det som om PBL i Guantánamo gav ett okritiskt stöd till regeringen Grau San Martíns lokala representanter i sin strävan att kunna påverka och förena sig med förvaltningen med hjälp av rådgivande församlingar. Ett sådant perspektiv var mycket långt från Trotskijs, som framhävde behovet att i all kamp mot imperialismen föra fram en självständig arbetarklasständpunkt och insisterade på att alla block med krafter från andra klasser bara fick ingås på grundval av tydligt definierade konkreta sakfrågor. Interna dokument från PCC rapporterade att PBL-medlemmar innehade poster i det nya lokala rådet och tull expeditionerna.²⁵ Ett annan intern PCC-rapport hävdade mer specifikt att tre ledande medlemmar av Oppositionen hyste förhoppningar om att kunna få myndighetsposter; Mujal som chef för tullmyndigheten, Gustavo Fraga Jacomino som vicechef för polisen och Ramón Cesár ett annat ämbete inom tullen.²⁶ Det finns även bevis för att PBL inte stödde strejker i regionen under regeringen Grau San Martín.²⁷

Denna underlåtenhet att hävda nödvändigheten av proletariatets politiska självständighet gentemot den småborgerliga nationalismen både urvattnade den äkta trotskismen i det regionala PBL och fick organisatoriska konsekvenser. Fr o m början av 1934 bekräftade *guantanameño*-PBL i stort att de var mot att bygga ett förtruppssparti, genom att påbörja en blockbildning med *Guitaristas*, på grundval av perspektivet om en omedelbar resning. Denna allmänna inriktning, noterade PBL:s centrala ledning, lämnade över proletariatet i händerna på ”vänster”-regeringen Grau San Martín och småborgerligheten²⁸, men ledde även till avhopp och nedgång för PBL:s största avdelning under 1934-35. Denna tendens blev särskilt tydlig efter nederlaget för generalstrejken i mars 1935, då PBL-medlemmar i regionen alltmer anslöt sig till det Joven Cuba på individuell basis.²⁹

När PBL:s generalsekreterare, i april 1934, krävde att Orientedistriktet snabbt skulle ta itu med frågan om självstyret och den märkbara passiviteten i Guantánamo-sektionen, genom att identifiera de verkliga bolsjevik-leninisterna och avskilja dem från det han kallade de opportunisterna som bekände sig till *Guitarismo*³⁰, så nådde den ihållande oredan i partiet såsom disciplinerad nationell organisation en kritisk punkt. PBL:s ledning i Havanna accepterade att

²⁴ A Gómez Villar, *Los Camaradas de Oriente y el Caso de Guantánamo*, orubricerat internt PBL-dokument, april 1934, s 6.

²⁵ Mötesprotokoll från PCC:s sektionskommitté i Guantánamo, 8:e november 1933; *Informe del Comité Seccional de Guantánamo al CC del PCC*, op cit

²⁶ *Informe sobre la Situacion del Movimiento Revolucionario en las Provincias de Oriente, y Camagüey*, op cit, s 1.

²⁷ Manuskript från en intervju som gavs av Luis Miyares till Rafael Soler Martínez, op cit, s 3; *Informe sobre la Situación del Movimiento Revolucionario en las Provincias de Oriente, y Camagüey*, op cit, s 1.

²⁸ Gómez Villar, *Los Camaradas de Oriente y el Caso de Guantánamo*, op cit, s 6-7.

²⁹ Detta medlemsuttråde i Guantánamo innefattade Mujal, vars trotskism, likaväl som den officiella kommunismen, bestod av en övergångsfas i hans resa till Auténticos och sedemera kryperi för imperialistiska intressen under 1950-talet.

³⁰ Gómez Villar, *Los Camaradas de Oriente y el Caso de Guantánamo*, op cit, s 7.

opportunismen, utmattningen och defaitismen kunde förklaras med nyrekryteringen från småborgerskapet, men noterade samtidigt att även de mer etablerade elementen, de som hade tagit upp kampen mot stalinismen, kännetecknades av förvirring. Situationen var sådan att partiets första nationella kongress inkallades för att diskutera den kubanska revolutionens inriktning och gripa sig an PBL:s organisering.

Under kongressförberedelserna var avsikten att alla PBL-sektioner på förhand skulle diskutera de problem som partiet stod inför och de teser och resolutioner som kongressen hade att debattera. Det uttalade målet var att på ett rättframt sätt tackla de begångna misstagen och företa en rad åtgärder som skulle leda till att partiet regioner och sektioner omstrukturerades och omorganiserades.³¹ Två centrala organisatoriska frågor pekades ut. Den första var att organisera PBL-celler inom de industrisektorer där partiet hittills inte varit närvarande. Utan en bas i fabriker och fackföreningar kunde det inte finnas något bolsjevikparti, hävdade PBL. Den andra trängande uppgiften var att bilda distriktskommittéer i Pinar del Rio, Las Villas och Camagüey, där de små PBL-grupperna riskerade att försvinna om de inte fick någon struktur.³²

Men den föreslagna nationella kongressen hölls aldrig. Samtidigt som avhoppet fortgick, fortsatte i stället den organisatoriska oredan utan hejd, och i juli 1934 sammankallades en nationell kriskonferens. I detta skede återstod bara två medlemmar av OCC:s ursprungliga centralkommitté, García Villareal och ”R Gómez”. Av de andra, hade ”Marcial” och ”Mario González” i mitten av 1934 ”övergett alla sina ansvarigheter i partiet”, medan ”Maurín”, ”begärde ledigt från all partiverksamhet” vid Havannas distriktskonferens några dagar före den nationella kriskonferensen.³³ Breá, en centralgestalt vid bildandet av OCC, återvände till Europa 1934, medan Junco, som var den mest framstående fackföreningsledaren i OCC, verkar ha blivit avsatt från ledningen t o m före PBLs bildande i september 1933.³⁴ Tidigt 1934 anslöt han sig till *Comisión Obrera Nacional* [Nationella arbetarkommissionen], som stödde Grau San Martín-Guiteras.

Vid den nationella kriskonferensen valdes en ny centralkommitté och politisk byrå. Trots detta försök att omstrukturera partiledningen, fortsatte PBL:s upplösning. Gastón Medina beskrev det så här: av de sju medlemmarna i den nya Havanna-baserade politiska byrån, ”drog sig R Gómez tillbaka från partiet utan någon officiell förklaring alls” i oktober 1934, och ”Pereda” lämnade i november. Samtidigt som dessa två ledande medlemmar inte ersattes inom politiska byrån, medförde det statliga förtrycket att de fem återstående politbyrå-medlemmarna förlorade kontakten med varandra, varpå PBL-ledningen återigen föll sönder. ”Brimbal”, en av ledarna för de Handelsanställdas allmänna fackförening, fängslades i början av december för ett år framåt; ”Rufo” förlorade uppenbarligen kontakten med resten av ledningen på grund av att han bodde utanför Havanna och de svårigheter som förorsakades av behovet att verka underjordiskt, medan Gastón Medina själv tydligen sändes iväg för partiarbete i inlandet. I början december 1934 var det därför bara García Villareal och fackföreningsaktivisten ”Soto” som aktivt kunde utföra det arbete som ålåg PBL:s politiska byrå.³⁵

Det ännu fungerande Havanna-distriktet av PBL arbetade i slutet av 1934 nästan helt oberoende av politiska byrån. Men även de drabbades av attacker från staten, vilket ytterligare

³¹ Gómez Villar, *A Propósito del Primer Congreso del Partido*, op cit, s 1.

³² Op cit, s 2

³³ Brev från PBL till Internationella sekretariatet för ICL, op cit, s 2-4.

³⁴ Op cit, s 2; ”Lazaro Peña-Junco, Blas Roca-Mujal, Hermanos Gemelos Bajo una Misma Bandera ¡Conciliación de Clases!”, *Cuba Obrera* (Havanna), augusti 1941, s 6; ”En Torno as los ’Trotskistas’ en el PRC”, *Cuba Obrera*, december 1941, s 1-8.

³⁵ Brev från PBL till Internationella sekretariatet av ICL, op cit, s 4-5.

underminerade PBL:s organisering. Som Gastón Medina förklarade,³⁶ var fackföreningar under PBL-kontroll föremål för våldsamma attacker mot slutet av 1934, sedan strejkande arbetare, medlemmar i Allmänna Handelsarbetarfackföreningen, uppenbarligen fortfarande påverkade av sitt anarko-syndikalistiska arv, började utföra sabotage på sina arbetsplatser. Reaktionen kulminerade med att ”polisiära specialstyrkor” attackerade FOH:s högkvarter. Det var denna aktion som ledde till fängslandet av ”Brimbal” från PBL:s centralkommitté, tillsammans med majoriteten av PBL:s partifraktion inom de Handelsanställdas allmänna fackförening. Polisen lyckades även att ta över de hemliga lokaler som tillhörde denna fackförening, den viktigaste under PBL-kontroll.

Och när själva existensen av PBL som en sammanhållen organisation var i verklig fara, så försummade den enda återstående aktiva politiska ledaren i slutet av december 1934, generalsekreteraren García Villareal, sina partiplikter vid tiden för sitt giftermål. Bröllopsceremonin hölls i en katolsk kyrka, vilket fick PCC att överösa García Villareal med skällsord i det kommunistiska ungdomsförbundets organ. Och den religiösa sidan av vigseln fick även PBL:s egna basmedlemmar att kräva disciplinära åtgärder mot honom.³⁷ García Villareal, som varit generalsekreterare både för OCC och PBL, och tillika ledande förespråkare för Oppositionens vändning i riktning åt den Internationella vänsteroppositionen, blev efter en serie möten i januari och februari 1935 avsatt och ersattes av Gastón Medina.³⁸

Samtidigt som den revolutionära tidvägen sjönk undan med ett slutligt nederlag i mars 1935, så greps således PBL-ledningen i det stora hela av misströstan när det gällde projektet att bygga ett revolutionärt parti. För att tala med Gastón Medina, gjorde detta det lättare för de icke-bolsjevikiska strömningarna att ”under sina egna intressen underordna de element som stod närmast bolsjevismen”.³⁹ Under loppet av 1933-34 gjorde sig syndikalism och småborgerlig nationalism, båda beståndsdelar i OCC anno 1932, gällande på nytt. De gamla traditionerna med strikt begränsat militär-tekniska upplägg, för att organisera en dåligt definierad resning tillsammans med Joven Cuba, lockade alltmer de PBL-medlemmar som inte helt lämnade politiken.

Med efterklokhet kunde Gastón Medina beskriva denna strid mellan den revolutionära kampens gamla traditioner på Kuba och det trotskistiska projektet, som en strid mellan en ”intern” och ”extern” väg för att bygga ett revolutionärt parti och Fjärde internationalen. Även om denna partifientliga, ”externa väg”, aldrig lades fram formellt på någon PBL-konferens, så kunde han summera dess röda tråd på följande upplysande sätt: I stället för att analysera de fel och misstag som PBL och dess ledning hade gjort, ”utpekades partiet *som sådant* till orsaken till misstagen och nederlagen”. Den slutsats som drogs av detta var att det enda sättet att ”skapa” Fjärde internationalen på Kuba var via den ”externa vägen”, som innebar att partiet underordnades bygget av ett icke-partimässigt revolutionärt block.⁴⁰

Den ”externa vägen” för att bygga en revolutionär organisation motsvarade i grova drag det demokratiskt-anti-imperialistiska perspektivet med att skapa ett anti-imperialistiskt block, och att PBL upplöstes i denna bred front. Det var i stora drag det perspektiv som den största avdelningen inom PBL, den i Guantánamo, förespråkade sedan partiet bildats i september 1933.⁴¹ Mot slutet av 1934 skulle emellertid en majoritet av PBL-medlemmarna runt om i

³⁶ Op cit, s 5

³⁷ Op cit, s 6

³⁸ Op cit, s 16-17

³⁹ Op cit, s 10

⁴⁰ Op cit, s 11

⁴¹ Det finns inga bevis som anger, såsom Soler antar (Soler Martínez, ”Los Orígenes del Trotskismo en Cuba...”, op cit, s 84), att PBL:s ”inträde” i Joven Cuba var en tillämpning av den s k ”franska vändningen” som taktik på Kuba. Den ”franska vändningen”, eller inträdet av trotskistiska partier i socialdemokratiska masspartier, avsåg

landet ge ökad livskraft åt denna teori, efter att en ledning, som var alltmer vilse efter en period av nederlag och en rad avhopp, helt förlorat kursen. Det ”anti-imperialistiska” block man implicit talade om handlade i grunden om Joven Cuba, och i början av 1935 hade majoriteten av PBL-medlemmarna svängt över i den riktningen, antingen spontant eller på ett organiserat sätt. Eftersom PBL under en tid hade försvagats numerärt och dess formellt demokratiskt-centralistiska partiorganisation hade genomgått en serie kriser, är det inte så underligt att PBL befann sig i ett tillstånd av förvirring efter nederlaget för generalstrejken i mars 1935.

PBL och den revolutionära strategin: demokratisk revolution versus permanent revolution

Genom att analysera PBL:s programmatiska uttalanden och dess föreslagna handlingslinjer 1933-35, belyser detta avsnitt kampen mellan de element i partiet som öppet förordade att bygga en löst organiserad, anti-imperialistisk fler-klass-sammanslutning som *de facto* hade ett demokratiskt, anti-imperialistiskt två-stadie-perspektiv och de mer proletärt anti-imperialistiskt inriktade delarna. Jag framhåller särskilt att även denna andra del, som i stora drag tillämpade Trotskijs teori om permanent revolution på den kubanska verkligheten, lutade åt att okritiskt uppmuntra allianser med småborgerligt nationalistiska krafter, på grundval av vagt definierade praktiska målsättningar. Denna andra del, som inte lämnade PBL 1934-35, tenderade därmed att länka arbetarklassens öde till småborgerskapets.

Strax efter partiets bildande utarbetade PBL:s centralkommitté två programmatiska dokument. Vid grundningskonferensen beslöt man att publicera ett programmatiskt dokument med en ”första framställning av klara och otvetydiga principer”.⁴² Ett andra dokument, det 64-sidiga ”programmet för *Partido Bolchevique Leninista*”, förbereddes av partiets politiska byrå och antogs officiellt vid ett nationellt plenarmöte i Havanna 27-28 oktober 1933. Först och främst visade dessa två tidiga PBL-dokument de kubanska trotskisternas anti-stalinistiska karaktär och deras anknytning till den internationella trotskistiska rörelsen. Till skillnad från OCC, som gjorde minimala hänvisningar till kampens internationella karaktär, förkastade PBL kategoriskt det som man uppfattade såsom Sovjetunionens och Kominterns anti-revolutionära inriktning. Utöver att ansluta sig till den internationella aspekten av Trotskijs kritik mot den officiella kommunismen, bekräftade PBL:s centralkommitté – i dessa två dokument – också att man i stora drag tillämpade Trotskijs syn på den revolutionära processen i koloniala och halvkoloniala länder på Kuba. Borta var OCC:s inledande betoning på en demokratisk, anti-imperialistisk jordrevolution, och i dess ställe betonade man uttryckligen behovet av en anti-kapitalistisk revolution under ledning av arbetarklassen och med stöd från bönderna.

PBL:s första offentliggjorda manifest lägger fram partiets uppfattning om den politiska situationen efter sergeantrevolten och Grau San Martíns gripande av regeringsmakten. Man hävdar där att småborgerskapet, i form av Directorio Estudiantil Universitario (Studentdirektoratet), har brutit med de USA-försonliga krafterna, och med sitt maktövertagande ställt frågan om borgerlig demokrati inför massorna. PBL avspeglade i stora drag Trotskijs

att öka det trotskistiska inflytandet bland arbetare i partiets bas, som rörde sig åt vänster i ljuset av de katastrofala händelserna i Tyskland 1933. De kubanska trotskisterna gjorde sin ”vändning” samtidigt som de trotskistiska grupperna i utvecklade kapitalistiska länder tillämpade den nya taktiken, men i Latinamerika skedde inträdet i småborgerliga nationalistiska partier och rörelser utifrån en avvisande hållning till föreställningen att proletariatet var den historiska förgrundsgestalten i revolutionen, och inbegrep att den klassbaserade Fjärde internationalen upplöstes.

⁴² PBL:s CK, *A Todos los Obreros y Campesinos de Cuba*, 25:e september 1933. Den återgavs i ”To the Cuban Workers and Peasants...”, *The Militant*, 18:e november 1933. En svensk översättning, ”Till de kubanska arbetarna och bönderna”, finns med som bilaga nedan

allmänna ståndpunkt att småborgerliga partier, under exceptionella omständigheter, tillfälligtvis kan gripa makten oberoende av borgarklassen⁴³, och betonade att man bara såg denna situation som en övergående fas i den revolutionära process som skulle avslutas med att antingen arbetarklassen erövrade makten eller att USA-imperialistiska intressen stod i spetsen för en framgångsrik kontrarevolution. Samtidigt som de bekräftade sitt förkastande av den gamla revolutionära tvåstadiestrategi, som OCC inledningsvis förespråkade, hävdade PBL att även om USA sökte samla ihop en kontrarevolutionär front, kunde bara ”en verkligt oberoende klasständpunkt” rädda proletariatet från nederlag:

”Under trycket från imperialismen vacklar, gestikulerar, hotar och böjer sig Grau San Martín-regeringen; men den utför inte beslutsamt en direkt och grundläggande attack mot Yankee-interventionen. Endast arbetarklassen, i förbund med de fattiga bönderna, kan frigöra Kuba från imperialismens orättvisor och förtryck”.⁴⁴

PBL bestred även *Apristas*-tesen om en ”Andra revolution”, som hade återspeglats i OCC:s tidiga tänkande. Med hänvisning till världsekonomin sammanhängande karaktär, förkastade PBL åsikten som hävdade att eftersom proletariatet inte var tillräckligt utvecklat i Latinamerika så måste revolutionen till en början begränsa sig till ett nationellt, demokratiskt anti-imperialistiskt stadium. Mot detta hävdade de kubanska trotskisterna att man när arbetarklassens ingrep, skulle kunna ta ”två steg åt gången”, och hoppa över stadiet med en gradvis kapitalistisk utveckling.⁴⁵ PBL lade fram ett nio-punktsprogram som tog upp frågan om jordreform och den nationella frågan och där man än en gång upprepade: ”Kubans nationella frigörelse...kan bara uppnås genom arbetarklassens revolutionära kamp som, genom att tillämpa den bolsjevikiska formeln, drar med sig bönderna.”⁴⁶

PBL betonade också Trotskij's ståndpunkt att bondefrågan inte fick underskattas, och hävdade att frågan om seger eller nederlag i ett halv-kolonialt land berodde på ”vilken klass bönderna skulle följa, arbetarklassen eller borgarklassen”.⁴⁷ PBL angrep PCC:s tvetydiga formler om en ”anti-feodal och anti-imperialistisk revolution” och en ”arbetar- och bonderegering”. I likhet med Trotskij var PBL entydigt när det gällde att förespråka det som de uppfattade som revolutionens och statsmaktens nödvändiga proletära natur. Trotskisterna lyfte fram parollen om ”en agrar och antiimperialistisk revolution *under ledning av arbetarklassen i förbund med bönderna*”,⁴⁸ och klargjorde att:

”Den agrara anti-imperialistiska revolutionens seger kan bara garanteras av proletariatets diktatur, och...denna proletära diktatur kommer inte att uppstå efter revolutionen, utan på grundval av själva revolutionen, som den enda kraft som kan förverkliga de agrara och anti-imperialistiska målen”.⁴⁹

De kubanska trotskisterna betonade vidare att alla försök att kompromissa med borgerlighetens och småborgerskapets styrkor angående revolutionens specifika mål skulle leda till att man upprepade förräderierna mot arbetarklassen och bönderna i Kina och Mexiko. I enlighet med Trotskij's teori för den permanenta revolutionen hävdade de, att eftersom den inhemska borgarklassen och småborgerskapet i städerna och på landsbygden var ur stånd att leda ens den anti-imperialistiska revolutionen inom jordbruket, så måste den ”genomföras utan stöd

⁴³ Se L. Trotskij, [Övergångsprogrammet](#) – *Kapitalismens dödskamp och Fjärde internationalens uppgifter*, s 26 (i versionen som finns på marxistarkiv.se).

⁴⁴ ”To the Cuban Workers and Peasants...”, *The Militant*, 18:e november 1933, s 3. Svensk översättning: ”Till de kubanska arbetarna och bönderna” (se bilaga)

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid.

från borgarklassen och mot borgarklassen”.⁵⁰ Arbetarklassen, menade PBL:s, måste gå mot den småborgerliga nationalismen, och inte överlämna massorna till ett småborgerligt ledarskap.

Samtidigt som PBL höll fast vid den permanenta revolutionens perspektiv, fördjupade man också analysen av den historiska utvecklingsprocessen i det andra utförligare programmatiska dokumentet. Underförstått förkastade man den teori, som i dag är på modet på Kuba, och enligt vilken revolutionära nederlag i koloniala och halv-koloniala länder beror på bristande nationell enhet.⁵¹ I stället hävdade PBL att det under de givna förutsättningarna i det närmaste var oundvikligt att man inte lyckades uppnå fullständigt nationellt oberoende i kriget 1895-98. De kubanska trotskisterna skildrade hur medan fröna till ett inhemskt borgerskap formligen hade släpat med sig arbetarklassens och landsbygdens massor för att kämpa för ”nationellt oberoende och avskaffande av de feodala bojorna”, så hade en uppåtstigande imperialistisk makt ingripit. Under sådana omständigheter, och i överensstämmelse med teorin om den permanenta revolutionen, hävdade PBL att det svaga nationella borgerskapet ”var ur stånd att utforma sitt eget klassherravälde...och i grund och botten måste begränsa sig till att tjäna imperialismens intressen”. De kubanska trotskisterna hävdade vidare att upproren under perioden 1895-98 hade misslyckats därför att arbetarklassens var otillräckligt utvecklad, och inte kunde befordra sin egen självständiga klasslinje.⁵²

I sitt utförliga programmatiska dokument utvecklade PBL denna analys och lyfte ånyo fram Trotskijs perspektiv att man bara kunde uppnå nationell befrielse via proletariats diktatur med stöd av bondemassorna. Med betoningen lagd på att ”revolutionens framgång berodde på denna allians”,⁵³ presenterade PBL ett jordbruksprogram som skulle smida denna allians. Handlingsprogrammet krävde att de kapitalistiska ägarnas mark, byggnader, maskinparkar och kreatursbesättningar skulle nationaliseras utan ersättning och fördelas bland de fattiga på landsbygden. PBL förespråkade också stöd till kooperativa bondeföreningar för att utveckla jordbruksproduktionen med vetenskapliga metoder, genomföra ett omfattande byggnadsprogram för hygienisk bostadsstandard i bondesamhällena, arbetstidsförkortning, fri hälso- och sjukvård och byggandet av landsbygdsskolor och införande av obligatorisk skolgång.⁵⁴

När PBL lade fram dessa omedelbara åtgärder för att främja jordbruksrevolutionen och smida alliansen med bönderna, så hävdade de att det proletära partiet var den enda organisation som kunde leda dessa strider. Precis som Trotskij tidigare hade avvisat de anti-imperialistiska förbunden som en yttring av den Andra periodens Guomindangpolitik i internationell skala, avvisade PBL de anti-imperialistiska förbunden som en ”grov parodi på den revolutionära enhetsfronten”, som inte kunde genomföra ens de mest grundläggande demokratiska jordbruksuppgifterna.⁵⁵ Vidare gjorde de kubanska trotskisterna ingen fetisch av frågan om upproret, och betonade att det var en teknisk fråga. De var otvetydiga i sin argumentation att enbart ett proletärt förtruppssparti som ”framför allt håller fast vid sin orubbliga klasspolitik”⁵⁶, slutgiltigt skulle kunna säkra de agrara och anti-imperialistiska målsättningarna.

Teoretiskt lade således PBLs programmatiska grundningsdokument ut texten om de kubanska trotskisternas perspektiv på en permanent revolution. Även om de hänvisade till regeringen Grau San Martín som småborgerskapet vid makten, såg de den uttryckligen som en instabil struktur och tillfällig fas, i motsats till ett distinkt skede i den revolutionära processen. På så

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Se exempelvis, M Duarte Hurtado, *La Estrategia Unitaria de la Revolución Cubana*, Havanna, 1977, s 11-14.

⁵² *Programa del Partido Bolchevique Leninista*, op cit, s 24-27

⁵³ Op cit, s 29.

⁵⁴ Op cit, s 33-34

⁵⁵ Op cit, s 46

⁵⁶ Op cit, s 57

sätt avvisades OCC:s ursprungliga idé om en demokratisk anti-imperialistisk jordbruksrevolution. PBL:s ledning hävdade att imperialismen bara kunde besegras med en revolution som ledde direkt till upprättandet av proletariatets diktatur. Dessutom drog de upp en klar skiljelinje mellan sig själva såsom den proletära förtruppen å ena sidan, och å andra sidan de småborgerligt nationalistiska krafterna, genom att eftertryckligt framhäva att det var PBL:s uppgift att få stöd från bondemassorna genom att leda jordbruksrevolutionen i kamp med och mot det nationella borgerskapet.

Under den period då Grau San Martín innehade makten (september 1933 till januari 1934), återspeglade i praktiken den nationella ledningens utstakade taktik i stora drag det perspektiv för permanent revolution som dragits upp i PBL:s partibildande teoretiska dokument (även om det förekom inkonsekvenser inom PBL på olika delar av ön). Genom att vidhålla att regeringen Grau San Martín var en instabil småborgerlig struktur som försökte kryssa mellan arbetarklassens krav och imperialismen, utgick trotskisterna i det stora hela från att regimen till sin natur var motsägelsefull och tillfällig, vilket öppnade stora möjligheter för att främja kampen för den proletära revolutionen. De hävdade, att även om de meniga soldaternas ingripande i september 1933 och proletariatets strejkrörelse hade tvingat regeringen Grau San Martín till aggressiva åtgärder mot borgerskapet och imperialismen i namn av en ”*uppretad nationalism*”, så genomförde regeringen samtidigt ett hårt förtryck mot massornas av rädsla för en arbetarresning.⁵⁷ Även om PBL uppfattade imperialismen och det nationella borgerskapet som huvudfiende, såg de inte regeringen Grau San Martín som en bundsförvant, utan som en oundviklig fas i revolutionens utveckling. Även om detta ifrågasatte tanken att småborgerskapet inte kunde komma till makten oberoende av den nationella borgarklassen, så hävdade PBL, i linje med kärnan i den permanenta revolutionens teori, att denna regering bara kunde vara övergående och att det bara var en fråga om tid innan den skulle falla.⁵⁸

Med utgångspunkt från bedömningen att regeringen Grau San Martín inte kunde överleva särskilt länge, förstod de kubanska trotskisterna att de måste göra allt för att se till att regeringen föll som ett resultat av arbetarklassens framstöt, och inte som ett resultat av aktioner från de samhällsligt konservativa krafterna, inspirerade av USA-imperialismen. På nationell nivå hävdade de att den riktiga revolutionära politiken var att stärka arbetarrörelsen, driva Grau San Martín framåt för att inför massorna avslöja hela hans vacklan, och samtidigt fördjupa den revolutionära situationen och förbereda arbetarklassen för vidare avancemang den dag som småborgerskapet tvingades övergå från ord till ”komprometterande handlingar” mot massorna.⁵⁹ I denna mening förespråkade PBL att man skulle fortsätta ”arbetet för att omgruppera proletariatet, kräva av regeringen att den fullföljde sitt eget demagogiska program (revolutionära domstolar, jordfördelning, konstituerande församling, etc); kämpa för inrättandet av Revolutionära juntor som ett steg i riktning mot organiseringen av sovjeter, och samtidigt intensivt arbeta bland massorna för att förbereda deras försvar mot regeringens aggression”.⁶⁰

Under den kortlivade regeringen Grau San Martín intog den kubanska trotskismen, särskilt i Havanna och i kontrast mot avdelningen i Guantánamo, ett kritiskt förhållningssätt till regimen. De förespråkade handlingar som utvecklade den självständiga arbetarkampen, samtidigt som de försvarade regeringen mot det som de uppfattade vara reaktionen och PCCs ultra-radikala äventyrspolitik. Strax efter sergeanternas resning och Grau San Martíns upp-

⁵⁷ ”La Lucha Revolucionaria en Cuba”, *Comunismo* (Madrid), maj-juni 1934, s 236: ”*The Cuban Situation after Grau*”, *The Militant*, 14 april 1934, s 3.

⁵⁸ ”Desarrollo y Luchas en la Revolución Cubana”, *Comunismo*, juli 1934, s 282

⁵⁹ ”*The Cuban Situation after Grau*”, *The Militant*, 14 april 1934, s 3: ”Desarrollo y Luchas en la Revolución Cubana”, *Comunismo*, juli 1934, s 236.

⁶⁰ ”*The Cuban Situation after Grau*”, *The Militant*, 14 april 1934, s 3.

stigande till makten, då spontana strejker tävlade med lockouter i en sådan omfattning att den samhällseliga oredan blev allmänt utbredd, ställde trotskisterna parollen om arbetarkontroll över industrin. Den trotskistdominerade Arbetsfederationen i Havanna gav prov på stor politisk insikt när de förstod att arbetsköparnas lockout-taktik syftade till att lamslå nationens liv och framkalla ett ingripande från USA, i överensstämmelse med det som stipulerats i Platt-tillägget. FOH:s svar på detta hot var att uppmana alla arbetarorganisationer att inte överge sin självständiga klasslinje och återuppta produktionen under sin egen kontroll. Fackföreningscentrat i Havanna skrev:

”Inför risken av ett yankee-ingripande, *uppmantar* Havannas Arbetsförbund *alla arbetare till att själva driva industrin*. Fabriker som förvaltas av arbetarklassen, genom sina kontrollkommittéer, kommer att hindra den interventionistiska reaktionen och kontrarevolutionen från att tvinga på oss ännu mer svält och misär. *Under dessa omständigheter kan parollen inte vara något annat än arbetarkontroll över industrin.*”⁶¹

PBL motsatte sig även det som man benämnde den ”fascistiska” lagarna om Femtio procent och Nationalisering av fackföreningarna, som regeringen Grau San Martín infört. I ett försök att återigen utmana den småborgerliga nationalismens inflytande över arbetarklassen, hävdade trotskisterna att denna lag representerade regeringens försök att ”kubanisera” arbetarklassen och krossa dess organisationer genom att ställa infödda kubanska arbetare mot invandrade. En sådan politik, menade de, skulle bana väg för uppkomsten av företagarföreningar samtidigt som regeringen skulle misslyckas med att gå till roten med Kubas problem – de USA-ägda produktionsmedlen.⁶²

Under regeringen Grau San Martíns ”100 dagar” manade FOH i Havanna till demonstrationer mot arbetslagarna. Inför utplaceringen av regeringsstyrkor och nationalistiska grupper för att genomdriva lagarna på arbetsplatserna och fackföreningskontoren, intensifierade FOH dessutom agitationen för arbetarklassens självständiga organisering genom att skapa självförsvarsgrupper. Trotskisterna förankrade denna paroll inom fackföreningsrörelsens revolutionära flygel och förespråkade bildandet av beväpnade försvarsgrupper i fackföreningar och fabriker för att försvara fackföreningarna mot vad de kallade ”patriotiskt” ingripande.⁶³ PBL och FOH satte klassen före nationen och stred för att spanska arbetare skulle försvaras med vapen i hand mot de arbetarfientliga lagarna.⁶⁴ De argumenterade även för att den beväpnade arbetarklassen inte bara skulle försvara arbetarorganisationer, utan även gå på offensiven och angripa splittrarna, de chauvinistiska grupperna i deras egna fästen innan de blev en oöverbärlig fara. I denna mening, och i linje med Trotskijs synsätt, såg de bildandet av sådan milis som ett övergångskrav, eller en bro, för att skärpa striderna och leda arbetarna från kampen för omedelbara dagskrav till att ställa frågan om vilken klass som ska inneha statsmakten och om den socialistiska revolutionen.

Men som jag redan påpekat tillämpades inte PBL:s självständiga klasslinje konsekvent på hela ön, vilket till stor del avspeglade den politiska heterogenitet som fortfarande kännetecknade de kubanska trotskisternas sammansättning. PBL:s olika distrikts- och sektionskommittéer agerade med viss autonomi i förhållande till det centrala ledarskapet i Havanna, vilket var särskilt tydligt när det gällde Guantánamo-avdelningens organisation och verksamhet. När jag tidigare redogjorde för Guantánamo-sektionens numerära styrka och politiska oreda, betonade jag att *guantanamo-trotskisterna* i praktiken förkastade det egna partiets krav att driva en självständig klasständpunkt i kampen mot imperialismen. Guantánamo-avdelningen

⁶¹ Mesa Ejecutiva de la FOH, *A Todos los Obreros de la Provincia*, 18 september 1933.

⁶² Mesa Ejecutiva de la FOH, *A Todas las Organizaciones Federadas y Afines*, 18 november 1933; ”¡Abajo La Demagogia!”, *El Obrero Panadero* (Havanna), december 1933, s 8.

⁶³ PBL, *A los Militantes, Células, Secciones, Organismos Locales del PCC*, nd

⁶⁴ Orientes distriktskommitté av PBL, *Manifiesto del Partido Bolchevique-Leninista*, december 1933

betonade inte att proletariatet ständigt måste tävla med den småborgerliga nationalismen, vilket, såsom Trotskij skisserat, kunde innefatta praktiska överenskommelser med lokala företrädare för Grau San Martíns förvaltning, i syfte att skärpa motsättningarna mellan dess progressiva sida och dess ledarskap. *Guantanamo*-trotskisterna gav i stället "100-dagars"-regeringen ett i stort sett okritiskt stöd. Till skillnad från trotskisterna i Havanna försökte PBL-medlemmarna i Guantánamo skapa en bred anti-imperialistisk förening, och försökte till och med delta i den lokala administrationen, för att försvara det som de ansåg utgöra en otvetydig demokratisk anti-imperialistisk revolution. PBL:s generalsekreterare García Villareal betonade däremot att PBL-ledningen stod fast vid den permanenta revolutionens perspektiv under regeringen Grau San Martín, och hävdade att *guantanamo*-trotskisternas opportunistiska bygge av anti-imperialistiska block innebar att arbetarklassen överlämnades i händerna på "vänster"-regeringen Grau San Martín och provinsens småborgerlighet.⁶⁵

Grau San Martíns nationalistiska regering, som hade försökt navigera mellan radikala reformkrav och social konservatism, avsattes i mitten av januari 1934, när Batista istället gav arméns stöd till Mendieta. Den nya regimen erkändes snabbt av USA-administrationen, och Batista inledde en intensiv förtryckskampanj mot radikala nationalisterna och arbetarrörelsen. Till skillnad från PCC, som inte gjorde någon skillnad mellan regeringen Grau San Martín och dess Batistaledda efterträdare, och uppfattade dem som lika pro-imperialistiska, insisterade PBL på att regimen Grau San Martín hade haft både reaktionära och progressiva sidor. De kubanska trotskisterna kallade den vacklande Grau San Martín-regimen "ett småborgerligt narrspel", men direkt efter dess fall gjorde de gällande att även om "100-dagars"-regeringen hade tjänat kapitalisternas intressen genom att gynna arbetarklassens splittring med sina arbetslagar och angrepp på arbetarcentra, så innebar dess ersättande med ett "högerblock" ett nederlag för proletariatet, och att arbetarklassen hamnat på defensiven.⁶⁶

Utifrån denna bedömning, föresatte sig PBL uttryckligen att ta itu med uppgiften att dra lärdomarna av erfarenheten av det som man uppfattade som en tillfällig fas av småborgerligt styre. Men i stället för att utarbeta ett handlingsprogram som försökte bygga en revolutionärt kommunistisk förtrupp och omgruppera arbetarklassen kring ett klart proletärt, anti-imperialistiskt perspektiv, gjorde de under 1934 och början av 1935 eftergifter till de gamla anarkosyndikalistiska och småborgerligt nationalistiska traditionerna. Även om PBL fortsatte att hålla fast vid Trotskijs ståndpunkt att arbetarklassen inte kunde ta makten utan stöd av bönderna, likaväl som bönderna inte kunde genomföra jordrevolutionen utan arbetarklassens ledarskap, började de kubanska trotskisterna således i praktiken att alltmer utveckla en taktisk linje som hade mer gemensamt med OCC:s ursprungliga Andra perioden-kritik mot PCC än med Trotskijs uppfattning. Detta innebar att de försökte bilda okritiska allianser med den småborgerliga nationalismens styrkor, i detta fall främst Joven Cuba, och struntade i Trotskijs uppfattning om vilken natur de anti-imperialistiska enhetsfronterna skulle ha.

PBL:s analys av perioden efter Grau San Martín riskerade att leda till att de revolutionära politiska handlingarna återföll i traditionella sammansvärjningar, som använde terroristiska metoder för att öka anarkin och oredan. Trotskisterna gick emot dessa metoder, som enligt PBL bara skulle leda till att de skrämde massorna drog sig tillbaka från den politiska arenan, och förespråkade i stället att det skulle byggas en arbetarklassens enhetsfront i kamp mot de arbetslagar som regeringen Grau San Martín hade infört och till försvar för sådana erövringar som 8-timmarsdagen.⁶⁷ De varnade för att upprepa de misstag som gjordes av det splittrade

⁶⁵ Gómez Villar, *Los Camaradas de Oriente y el Caso de Guantánamo*, op cit, s 6-7.

⁶⁶ "The Cuban Situation after Grau", *The Militant*, 14 april 1934, s 3; "Editorial: del momento", *Cultura Proletaria* (Havanna), januari 1934, s 1.

⁶⁷ "La Lucha Revolucionaria en Cuba", *Comunismo*, juli 1934, s 235; "The Cuban Situation after Grau", *The Militant*, 14 april 1934, s 3.

tyska proletariatet före Hitlers seger, och hävdade att kampen för att tvinga fram ett upphävande av arbetslagarna och säkra arbetarklassens ekonomiska erövringar kunde ”förhindra upplösningen i arbetarleden” och stärka arbetarnas fackliga organisationer som förberedelser för offensiva strider i framtiden.⁶⁸ PBL ansåg att enheten ”i våra led, skapandet av en defensiv enhetsfront av Kubas arbetare, kommer att bli en orubblig skyddsvall för vår klass”.⁶⁹

Därför försökte PBL först utveckla sitt enhetsfrontsperspektiv genom att uppmana till att bilda en *Alianza Obrera* [Arbetarallians], en taktik som de otvivelaktigt övertog från texter som de erhöll från *Izquierda Comunista de España*, som leddes av Nin. Uppmaningen till en ”arbetarallians” hade först rests av franska och spanska trotskister 1933, såsom en synonym för ”enhetsfront”, efter det att enhetsfrontsparollen, i deras ögon, hade misskrediterats av stalinisternas ultravänsteristiska ”enhetsfront enbart underifrån”-linje under Kominterns Tredje period. Arbetarallians-parollen vann särskilt spridning i Spanien åren 1933-34, när det på initiativ av Maurín och det katalanska BOC – och mot bakgrunden av Hitlers maktövertagande i Tyskland, valsegern för högerflygeln i Spanien och det officiella kommunistpartiets fortsatta karakterisering av Socialistpartierna som kommunisternas värsta fiender – bildades ett block mellan de större arbetarorganisationerna.⁷⁰ Även om arbetarallians-parollen, i det kubanska sammanhanget, kunde ha en anstrykning av syndikalism, var inriktningen att bilda en *Alianza Obrera* inte avsedd som en enkel syndikalistisk upprorsfront utan politiskt innehåll. Med denna paroll ville PBL ena arbetarna på gräsrotsnivå mot angreppen från den Batista-ledda regeringen, men man ville även motverka de autonoma fackföreningarnas tillväxt och inflytande, vilka drog nytta av fiendskapen mellan FOH och CNOC genom att mana till enhet mot både federationen och konfederationen. PBL skrev att dess *Alianza Obrera*-initiativ skulle bli ett test på trovärdigheten hos de autonoma ledarnas tal, gynna ett bredare deltagande av arbetarna i kommande strider, och göra det möjligt för PBL att verka ihop med de arbetarmassor, som hittills befunnit sig utanför deras inflytelsesfär.⁷¹

Tidigt 1934 antog PBL:s centralkommitté en resolution som först manade till bildandet av en Arbetarallians i Havanna och sedan i nationella skala genom byråerna för *Sindicato General de Empleados del Comercio de Cuba*, som under trotskisternas kontroll hade skapat ett nationellt nätverk genom sitt arbete att upprätta avdelningar i Santiago de Cuba, Santa Clara och Camagüey. Ett första praktiskt steg, som var ämnat att smida samman denna enhetsfront i handling, var den två-dagarsstrejk som Handelsanställdas allmänna fackförening i Havanna kallade till 10 mars 1934, för att protestera mot påbuden som förbjöd strejker, bojkotter och mot upphävandet av kollektivavtal.⁷² De kubanska trotskisterna föreslog också att det skulle sammankallas en nationell konferens för Handelsanställdas allmänna fackförening, för att sprida skapandet av *Alianza Obrera*-projekt över hela landet. Avsikten var att via föreningsavdelningarna runt om i landet kalla alla fackföreningar på de olika ställena till möten för att diskutera bildandet av lokala Arbetarallianser. Det yttersta målet var att dessa lokala Arbetar-

⁶⁸ ”Stalinism Kneels to American Imperialism”, *The Militant*, 28 april 1934, s 3: ”Editorial: Del Momento”, *Cultura Proletaria*, januari 1934, s 1.

⁶⁹ SGECC, *A Todos los Empleados del Comercio, Organizados y no Organizados. A los Empleados Ocupados y Desocupados. A Todos los Trabajadores en General*, Havanna, 1 april 1934.

⁷⁰ Medan de nordamerikanska trotskisterna hävdade att ”arbetarallians”-parollen hade missbrukats av Maurín eftersom han använde den till att skapa ett parti för två klasser, ett arbetar- och bondeblock, i motsättning till den marxistiska principen för arbetarhegemoni i revolutionen. POUM-arna hade hävdats att det var Nins och Mauríns erfarenheter som ledare för *Alianza Obrera* i Katalonien som fick dem att reflektera över enhetsfronten och nödvändigheten att förena marxistiska revolutionärer i ett enda politiskt parti. Se W Solano, ”Vidas Paralelas: Andreu Nin y Joaquín Maurín”, i V Alba (et al), *Andreu Nin i el Socialisme*, Barcelona, 1988, s 102-104.

⁷¹ A Gómez Villar, *La Conferencia Nacional de los Empleados del Comercio*, ett orubricerat internt NBL-dokument, april 1934, s 12.

⁷² SHECC, *A Todos los Empleados del Comercio; Organizados y no Organizados....*, op cit.

allianser sedermera skulle kopplas till en nationell enhetsfront, och på så sätt skapa ett nytt fackföreningscentrum, bundet till ett klasskampsperspektiv.⁷³

Även om PBL uppmanade alla sina medlemmar att verka för att fackföreningarna, särskilt de som sorterade under FOH:s paraply och andra i Oriente och Matanzas där trotskisternas inflytande var avsevärt, skulle gå med i lokala Alianzas Obreras och upprätta kontakt med den centrala *Alianza* i Havanna, fick projektet endast begränsad framgång. I Havanna, där arbetet med att skapa Arbetarallianser hade inletts, rapporterade PBL 1934, att på grund av det häftiga motståndet från reformister och opolitiska anarkister hade bara tre autonoma fackföreningar antagit den trotskistiska fraktionens förslag.⁷⁴ Det huvudsakliga skälet verkar ha varit att arbetarna efter en rad nederlag, och mot bakgrund av det förtryck som regeringen speciellt riktade mot de fackföreningar som redan var kända av regimen, började lockas av den apolitiska syndikalistiska parollen ”Varken federation eller konfederation”, med innebörden att man organiserade sig oberoende av båda fackföreningscentralerna. Trots att de kubanska trotskisternas hade för avsikt att försöka dra med PCC i en enhetsfront inom fackföreningssfären genom att närma sig de CNOC-kontrollerade fackföreningarna, var dessutom relationerna mellan PBL och PCC som allra sämst. I den atmosfär som under nästan två år hade kännetecknats av skarp ömsesidig fientlighet mellan PCC å ena sidan och OCC och PBL å den andra, och som åtminstone i Havanna inte visade några tecken på att minska, kunde inte PBL på allvar försöka närma sig det stalinistiska ledarskapet på ett vänskapligt sätt med utsikt att få till stånd en enhetsfront vare sig på ett politiskt eller ekonomiskt plan. Under dessa omständigheter vann den av både CNOC och FOH oberoende fackföreningsrörelsen åter stöd.

Ytterligare anledningar till att Alianza Obrera-projektet misslyckades kan återfinnas i det faktum att olika PBL-sektionskommittéer på andra håll i landet tolkade enhetsfrontspolitikens form och innehåll på varierande sätt. Det mest anmärkningsvärda exemplet på denna brokiga tolkning av politiken var den som tillämpades i Victoria de las Tunas, där både PCC:s och PBL:s sektionskommittéer den 20 februari 1934 i praktiken ingick en överenskommelse om att bilda en lokal arbetarenhetsfront. Detta avspeglade den påfallande vilja till samarbete mellan alla revolutionära organisationer som fanns på gräsrotsnivå i vissa områden av Oriente, liksom de mer utbredda meningsskiljaktigheter som fanns mellan basmedlemmar och ledarskap i både PBL och PCC. Den överenskomna resolutionen uppmanade till bildandet av en enhetsfront uppifrån med alla lokala fackföreningar som kontrollerades av de två grupperna. De båda Las Tunas-grupperna kom också överens om att snabbt bilda en central byrå som skulle verka under den demokratiska centralismens princip och upphöra med alla påhopp och angrepp på varandra. Den uttalade målsättningen var att uppvisa en gemensam front mot reaktionens attacker.⁷⁵

Medan denna inriktning avvek från PCC:s linje att bara bilda enhetsfronter underifrån, gick även PBL:s distriktskommitté i Las Tunas i flera avseenden stick i stäv mot PBL:s nationella inriktning. I den gemensamma resolutionens tilläggs punkter ålades båda undertecknarna att inte bara att upphöra med angreppen på varandra, utan även att avstå från all diskussion om de politiska och teoretiska frågor som låg till grund för deras meningsskiljaktigheter, tills dess Kominterns 7:e världskongress kunde samlas med en anseelig representation från den Internationella Vänsteroppositionen.⁷⁶ PBL:s centralkommitté välkomnade nyheten att PCC:s Las

⁷³ A Gómez Villar, *La Conferencia Nacional de los Empleados del Comercio*, orubricerat internt PBL-dokument, april 1934, s 12.

⁷⁴ Gómez Villar, *Las Luchas en los Sindicatos y el Porque de la Alianza Obrera*, op cit, s 5.

⁷⁵ A Gómez Villar, *El Frente Único de los Stalinistas y de los Bolcheviques en Victoria de las Tunas*, orubricerat internt PBL-dokument, april 1934, s 10.

⁷⁶ Denna ståndpunkt motsvarade i många avseenden Brandleriternas inom Komintern. Under tredje perioden upprätthöll ”neutralitet” i de ryska frågorna, medan de fortsatte att inta allmän attityd av ”opposition” inom

Tunas-sektion hade tagit ett steg för att rätta till den stalinistiska byråkratins Tredje periodenlinje för enhetsfront underifrån. Men samtidigt kritiserade PBL-ledningen sin lokala sektion för att ha gjort avsteg från en trotskistisk grundsats genom att gå med på att hålla tyst om de politiska skiljaktigheter som hållit partierna åtskilda. Detta formulerades på följande sätt i brevet som centralkommittén sände till Las Tunas-sektionen:

”Vi uppfattar det som att våra bolsjevikiska kamrater begår ett misstag när de håller inne med all teoretisk diskussion fram till Kominterns nästa världskongress. De centrala frågorna om strategi och taktik kan inte tystas ned. Detta skulle bestrida hela vår existens...Det är vår plikt att med obehaglig fasthet försvara den revolutionär teorin och praktiken, metodiskt förklara och klargöra bakgrunden till våra ståndpunkter. Samtidigt som vi samordnar enhetsfronten, måste båda organisationerna verka för att lösa alla diskussioner och olika synpunkter, utan smädelse eller våldsamerhet, utan genom en hjärtlig och öppen diskussion. Men att på förhand avstå från all teoretisk diskussion, det är liktydigt med att avstå från vårt budskap till stalinismens fördel.”⁷⁷

Samtidigt som PBL-ledningen uppmärksammade PCC-kamraternas ärliga avsikter i Las Tunas, betonade den att det var nödvändigt att klargöra för dem att stalinismens teori och praktik hade tillintetgjort Komintern, och att alla möjligheter att reformera Komintern försvunnit. En sjunde världskongress, hävdade de, skulle inte lösa problemen.⁷⁸

Trots dessa inkonsekvenser i PBL:s enhetsfrontslinje över landet, stod FOH i Havanna i mitten av 1934 fortfarande fast vid Trotskijs formulering om att bara arbetarklassens kunde leda den framtida revolutionen. I juli 1934 framhöll FOH att:

”Den centrala uppgiften för arbetarklassen på Kuba är att leda den nationella befrielseströrelsen, att låta praktiken visa att bara proletariats progressiva politik kan befria de arbetande massorna från USA-imperialismens boja. Städernas småborgerskap – som kom till makten under tiden för regeringen San Martín – uppvisade all sin vacklan och lättskrämdhet, innan även den kapitulerade för revolutionens motståndare.”⁷⁹

Men under andra hälften av 1934 ersattes PBL-ledningens formella trotskistiska perspektiv, såsom det hade utarbetats i dess två programmatiska uttalanden i slutet av 1933, i allt större utsträckning av element som återuppstod ur OCC:s ursprungliga projekt, som gick ut på att främja en kamp som aktivt sökte föra småborgerskapet tillbaka till makten. Detta innebar att man *de facto* accepterade teorin om en demokratisk, anti-imperialistisk revolution såsom ett självständigt mellanliggande stadium på vägen mot den socialistiska revolutionen. De PBL-medlemmar som inte hade övergivit partiet – antingen för facklig kamp i Comisión Obrera Nacional under det nyligen grundade *Auténtico*-partiet med Grau San Martín i spetsen eller som mer helhjärtat slutit upp i det vänster-nationalistiska Joven Cuba och dess underjordiska förberedelser för en väpnad resning – uttryckte denna innebörd, dvs tesen om två stadier, i dokumentet *Resolution om den nuvarande politiska situationen och våra uppgifter*. I sina huvuddrag reviderade detta programmatiska ställningstagande, som antagits 16 oktober 1934, utifrån centralkommittén sammanställning av rapporter från olika sektionskommittéer, ledningens tidigare entydiga fasthållande vid att den proletära anti-imperialistiska revolutionen skulle störta den rådande ordningen. För första gången sedan PBL:s bildande i september 1933 återupplivade PBL-ledningen idén om att kampens omedelbara mål var någon slags anti-imperialistisk, demokratisk revolution där småborgerskapet skulle gripa makten. PBL schematiserade Trotskijs teori om den permanenta revolutionen och hävdade att den revo-

Komintern. Deras vägran att kritisera det ryska partiet grundade sig på förhoppningen att Stalin skulle avlägsna Kominterns ultra-vänsteristiska ledarskap och insätta ”högerinriktade” i ledningen för kommunistpartierna.

⁷⁷ Gómez Villar, *El Frente Único de los Stalinistas y de los Bolcheviques en Victoria de las Tunas*, op cit, s 11.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ FOH *¿Cual es La Salida?*, Havanna, 2 juli 1934, s 17

lutionära processens proletära stadium kunde skjuta fart först efter det att småborgerskapet hade makten.

Trotskisternas analys mot slutet av 1934 grundade sig på bedömningen att det folkliga missnöjet återigen ökade, och att det åter höll på att växa fram en upprorisk kris understödd av arbetare och bönder som kunde utvecklas till ett försök att störta regeringen Batista-Mendieta. Vidare gjorde de en korrekt analys av den radikala nationalismens två flyglar inom motståndsrörelsen, nämligen PRC(A), som leddes av Grau San Martín, och Joven Cuba, som leddes av Guiteras. De karakteriserade *Auténtico*-partiet som ett parti som var fjättrat av sina kadrers patriotiska, elektoralistiska inställning som hade dragit sig tillbaka och minskat när förtrycket och lönnmorden satte igång 1934. De framhöll även skarpsinnigt att *Auténticos* utmattning ”automatiskt hade lagt både fördelen och ansvaret på ’vänsterflygelns’ axlar (Antonio Guiteras). Politiskt hade vänsterflygeln vunnit över sina motståndare både till höger och i mitten.”⁸⁰

I överensstämmelse med Trotskijs bedömning av den småborgerliga nationalismen, betecknade trotskisterna Joven Cuba som en motsägelsefull strömning med både progressiva och reaktionära drag, om än helt klart till vänster om *Auténtico*-partiet.⁸¹ De tillstod att Joven Cuba, med sin i huvudsak småborgerligt nationalistiska teoretiska grund, hade förklarat sig vara ”en fiende till imperialismen...fullständigt avskild från den underdånighet som kännetecknade det inhemska borgerskapet”.⁸² PBL hävdade dessutom att detta dolde organisationens sociala instabilitet, och drog därför slutsatsen att Joven Cuba senare antingen skulle tvingas framåt till proletariatets läger eller återfalla i en pro-imperialistisk reaktion. Vidare fastställde de kubanska trotskisterna, även detta i överensstämmelse med Trotskijs bedömning av radikal småborgerlig nationalism, att Joven Cuba:s väpnade styrka var *Guiteristas*' största inneboende svaghet. Denna brist, framhöll de helt korrekt, betydde att Joven Cuba ”underskattade de politiska förutsättningar som var nödvändiga för en revolution, för att i stället göra en fetisch av hur själva upprorshandlingen organiserades tekniskt. Äventyrspolitiken är dess organiska svaghet.”⁸³

Trots att man hade insett Joven Cubas vacklande karaktär i den demokratiska revolutionens läger, och dess tendens att begränsa de politiska frågorna till hur man inscensatte ett framgångsrikt uppror, gjorde PBL allt fler eftergifter i det praktiska arbetet, vilket innebar att man *de facto* erkände den demokratiska anti-imperialistiska revolutionens oberoende. Därigenom omfattade de kubanska trotskisterna åter element från Kominterns strategi under den s k andra perioden, vilken i sista hand knöt proletariatets öde till småborgerskapets öde. På grundval av rapporter från ”upprymda” PBL-medlemmar i olika sektionkommittéer, där det spekulerades över möjligheterna till en resning i deras respektive närområden, och med förslag från *Guiteristas* till PBL om att upprätta en ”enhetsfront...för att förbereda händelser”, utvecklade PBL en alltmer positiv, men ensidig, inställning till Joven Cuba. Till synes hänfödda av utsikten att efter ett år av nederlag och avhopp bryta sig loss från den onda cirkeln av organisa-

⁸⁰ PBL, *Resolution on the Present Political Situation and Our Tasks*, Havanna, 16 oktober 1934, s 3-5.

⁸¹ Trotskij menade att småborgerlig nationalism i koloniala och halv-koloniala länder hade två sidor. Det betydde att den kunde ha reaktionära sidor i den mån de riktade sig mot arbetarna, men den kunde även ha en progressiv sida i den mån de riktade sig mot imperialismen. För Trotskij var det möjligt att arbeta med dessa småborgerligt nationalistiska krafter så länge som nationalismen hos landsbygdens och städernas fattiga i det koloniala landet riktade sig mot utländska förtryckare. Den sortens arbete var emellertid bara tillåtet under förutsättning att Fjärde internationalsens organisationer inte faktiskt deltog i Guomindang, APRA eller andra latinamerikanska nationalistpartier, och att absolut frihet till handling och kritik bevarades. Se LD Trotskij, ”On the Declaration by the Indochinese Oppositionists”, *Writings (1930-31)*, op cit, s 30-31; LD Trotskij, ”Latin American Problems: A Transcript”, op cit, s 785.

⁸² *Resolution on the present political situation and our tasks*, op cit, s 3.

⁸³ *Ibid.*

torisk oreda och nedgång, förkunnade PBL att samtidigt som det ville gå med i en enhetsfront på grundval av ett ”konkret handlingsprogram”,⁸⁴ så slog det in på en väg som urvattnade dess tidigare så entydiga fasthållande vid arbetarorganisationernas ledande roll under den anti-imperialistiska revolutionen.

I grund och botten innebar PBL:s nyorientering att man på fackföreningsnivå fortsatte arbetet att bygga Alianza Obrera, samtidigt som man idkade enhetsfrontsarbete med Joven Cuba. Enhetsfrontsarbetet ihop med Joven Cuba stod dock till form och innehåll i bjärt kontrast till enhetsarbetet i fackföreningarna. Fronten mellan Joven Cuba och PBL grundades inte på en omedelbar kamp för olika ekonomiska och politiska krav som skulle kunna fördjupa kampen och leda fram till mer avancerade krav för en arbetarstat, vilket var avsikten med Alianza Obrera på fackföreningsområdet. Den gemensamma fronten med Joven Cuba var i stället en hemlighetsfull sammanslutning, skapad för att förbereda ett uppror. Som PBL själv erkände, var det enda politiska program som *Guiteristas* erbjöd, ”en garanti om ’framtida’ uppriktighet” när *Guiteristas* nått makten.⁸⁵ Genom att inte själva bry sig om något program för begränsade, konkreta handlingar begränsades varje gemensam front med *Guiteristas* och förvärrade omedelbart och alltför tidigt krisen istället för att fördjupa den. De praktiska aktionerna bestod huvudsakligen av att samla vapen för en resning.

PBL:s nya perspektiv omfattade även ett tidigare uppställt krav på ”en konstituerande [församling] utanför regeringens kontroll”.⁸⁶ Som Trotskij skrev i ett annat sammanhang,⁸⁷ var den konstituerade församlingen i ett land där den nationella frigörelsen och jordbruksrevolutionen var brännande frågor, i huvudsak ett borgerligt-demokratiskt forum, där den proletära förtruppen kunde utvecklas genom att påvisa den borgerliga demokratins oförmåga att genomföra den demokratiska jordrevolutionens uppgifter. Samtidigt som han vidhöll det proletärt anti-imperialistiska perspektivet, insisterade Trotskij även på att det kommunistiska partiet måste agitera för rådsmaktsorgan (sovjeter), en mer demokratisk församling som underlättar framväxten av proletariatets klassdiktatur. I likhet med Trotskij såg de kubanska trotskisterna församlingen som ett övergående organ, som skulle framkalla beslutsamma åtgärder från regeringen för att förhindra ett förverkligande av den demokratiska jordbruksrevolutionen. Men när de kubanska trotskisterna reste parollen om en konstituerande församling – och detta är ett utslag av de fjärrade sig från det proletära anti-imperialistiska perspektivet – ställde de inte uttryckligen visionen om proletariatet som den historiska förgrundsgestalten mot den småborgerliga nationalismen. I stället såg PBL församlingen som ett verktyg, med vilken man tillsammans med Joven Cuba kunde genomföra ett uppror med de tidigare beskrivna utpräglat demokratiska, anti-imperialistiska målsättningarna. De kubanska trotskisternas föreställde sig, att i det ögonblick församlingen krossades av en regering som var emot en vidareutveckling av den demokratiska jordbruksrevolutionen, så skulle den snäva förenade fronten mellan Joven Cuba och PBL utvecklas till ett organ för aktiv kamp, där parollen om en ”enhetsfront för kampen mot regeringen” ersattes av parollen om ”att bilda revolutionära juntor”, bestående av PBL och Joven Cuba. PBL:s tänkte sig att dessa ”revolutionära juntor (råd), som ska finnas i varje by, sockercentral etc. och bestå av representanter för båda partierna (dvs från Guiteras och oss själva), ska leda förberedelserna

⁸⁴ Op cit, s 4-5

⁸⁵ Op cit, s 6. Enligt PBL var detta program ”karakteristiskt för småborgerligheten; frihet att uttrycka sig för proletariatet; jordomfördelning; upplösning av monopolen; kamp mot imperialism”.

⁸⁶ Op cit, s 5.

⁸⁷ LD Trotskij, ”The Slogan of a National Assembly in China”, *Writings of Leon Trotsky (1930)*, New York 1975, s 164-167.

av hela kampen. Det är så vi kommer att starta resningen, och det är så vi kommer påverka och styra den inifrån.”⁸⁸

PBL prioriterade därmed projektet att upprätta paritetskommittéer mellan Joven Cuba och PBL framför en bred enhetsfront på grundval av kampen för omedelbara krav till försvar av arbetarnas rättigheter och krav på en jordreform och anti-imperialistiska krav. Därmed återupprättade de kubanska trotskisterna underförstått föreställningen att kampens omedelbara mål var en anti-imperialistisk, demokratisk revolution där småborgerskapet skulle gripa makten. PBL lanserade tanken att detta demokratiska anti-imperialistiska uppror kunde bli ett avgränsat stadium och gjorde gällande att den revolutionära processens proletära stadium kunde förverkligas först sedan småborgerskapet gripit makten. PBL konstaterade:

”Om det efter alla nödvändiga förberedelser blir så att den tekniska resningen äger rum som en kulmen på den politiska processen...är det nästan säkert att småborgerskapet griper makten...Det är då som vi i praktiken kommer att omvandla den demokratiska revolutionen till en socialistisk revolution. Genom en omvandling i de revolutionära juntorna kommer då de äkta arbetar-, bonde- och soldatråden att födas fram ur massorna. Det är då parollen 'All makt till juntorna' kommer att få sitt revolutionära massinnehåll.”⁸⁹

Det var på grundval av uppfattningen att revolutionens proletära stadium oundvikligen skulle skjuta fart så snart som småborgerskapet satt vid makten, som PBL rättfärdigade sitt samarbete med Joven Cuba för att förbereda en resning. I synnerhet betraktade man de hemliga aktiviteter som PBL hade inlett för att samla vapen samt organisera och träna sin egen milis, som nödvändiga steg för att stärka partiets sammanhållning och förbereda den framtida brytningen i enhetsfronten när PBL skulle styra in på sin självständiga väg till makten.⁹⁰

Denna syn på den revolutionära processen fick de kubanska trotskisterna att inrikta sig på att sluta överenskommelser med Joven Cuba som var utformade att snarare skärpa än fördjupa den revolutionära situationen, men också att utarbeta ett program som skulle gälla när småborgerskapet hade makten. Men som för att visa i vilken omfattning de kubanska trotskisterna hade knutit sitt öde som en proletär förtrupp till småborgerskapets öde, utvecklades händelserna till övervägande del utanför deras kontroll, och bekräftade PBL:s minskade inflytande jämfört med vad partiet hade haft under de tidigare strejkrörelserna i slutet av 1933 och i början av 1934. Den instabila politiska situationen som under 1934 kännetecknades av utbrott av till övervägande del icke-samordnade strejker, utvecklades i början av 1935 till en ny generalstrejksrörelse. Även om arbetarklassen förenade sig med studenter och statsanställda i strejk, vilket PBL själv medgav, var strejkrörelsen i stort sett spontan, utan något effektivt centraliserat ledarskap. Den kontroll som existerade låg i händerna på studentrörelsen via den s k Kommittén för arbetarnas försvar. Trots att PBL försökte samla sina krafter för att stärka denna kommitté, så besegrades strejken snabbt. Undantagstillstånd utropades, poliser sköt på arbetarmöten och alla arbetarorganisationers lokaler utsattes för razzior och plundrades. Sedan strejkrörelsen hade krossats och fackföreningarna tvångsupplösts, inleddes en andra rond där statens säkerhetsstyrkor utmätte hårda straff för dem som arresterats. PBL-medlemmar fick

⁸⁸ *Resolution on the present political situation and our tasks*, op cit, s 5. I ett separat handlingsprogram, daterat 16 november 1934, skisserade PBL sitt förslag till struktur för revolutionära juntor. De olika, lokala juntorna skulle kontrolleras av den centrala ledningen i Havanna, även om en generalstab skulle styra upproret. De räknade med att juntor skulle överta makten i varje stad och provins efter en segerrik resning och att en nationell kongress för juntorna skulle besluta om regeringens sammansättning. Se *Programme of Action*, som ingår som bihang till dokumentet *Resolution on the Present Political Situation and our Tasks*, op cit, s 9.

⁸⁹ Op cit, s 5.

⁹⁰ Op cit, s 6

själva långvariga fängelsestraff, förvisades och dödades – i några få fall – t o m av statens otyglade repressiva styrkor.⁹¹

Strejkrörelsens utveckling och slutliga öde i mars 1935 var lika mycket en anklagelse mot PBL:s politiska kurs under perioden 1933-35 som det avspeglade den opolitiska anarko-syndikalismens inflytande i arbetarrörelsen och styrkeförhållandena mellan klasserna. Även om PBL vid sitt grundande i september 1933 hade ställt sig uppgiften att dra upp linjerna för en revolutionär kommunistisk förtrupp och omgruppera arbetarklassen kring ett klart proletärt, anti-imperialistiskt perspektiv, så gjorde de under loppet av 1934 och början av 1935 allt fler eftergifter till gamla anarko-syndikalistiska traditioner och till en icke-proletär nationalism. I praktiken utvecklade alltså de kubanska trotskisterna alltmer en strategi och taktisk linje som hade mer gemensamt med Mellas upprorsplaner och OCC:s ursprungliga Andra-perioden-kritik av PCC än med Trotskij's bedömningar av de politiska prioriteringarna. PBL hade en tendens att rikta in sig på en proletär enhetsfront på det fackliga området, samtidigt som man bortsåg från det inom politiken och istället försökte bilda okritiska allianser med småborgerligt nationalistiska krafter, främst i form av Joven Cuba. Även om den proletära revolutionen alltså var det uttalade målet, så uppfattades detta mot slutet av 1934 som ett resultat av någon slags objektiv process som skulle uppenbaras om man gav företräde åt att utveckla en avgränsad eller oberoende demokratisk, anti-imperialistisk revolution. Denna teoretiska modell isolerade i slutändan de kubanska trotskisterna från massorna, när PBL i stället för att försöka utveckla en enhetsfront kring ett konkret handlingsprogram, som Trotskij anmodade, alltmer inriktade sig på att bygga snäva *juntas* med Joven Cuba som förberedelse för en resning som de trodde skulle föra småborgerskapet till makten.

Förhållandet mellan PBL och de officiella kommunisterna

Under regeringen Grau San Martíns ”100 dagar” tillskrev PCC trotskisterna allehanda politiska förräderier. I allmänna ordalag beskylldes PBL för mord, värvning av strejkbrytare, skapandet av parallella fackföreningar i sektorer som kontrollerades av CNOC, och försök att med regeringens stöd bygga ett reformistiskt fackföreningscentrum för att konkurrera med det som styrdes av de officiella kommunisterna.⁹² Även om dessa anklagelser i stort sett var grundlösa, typiska för det slags anti-trotskistiska förtal som kom från ett kommunistparti som nitiskt tillämpade Tredje perioden-linjen, fanns det ett korn av sanning i PCC:s specifika anklagelse att Junto & Co försökte ta över efter den reformistiska ledaren Juan Arévalo, vars användbarhet enligt PCC var uttömd.⁹³ Det var nämligen så, att samtidigt som PBL inte självt försökte bygga något arbetarcentrum i Arévalos *Unión Federativa Obrera Nacional*, som servilt stödde Machado, så avstod PBL på vissa ställen från att stödja strejker som riktade sig mot vissa aspekter av administrationen Grau San Martíns arbetarfientliga program. Som vi redan nämnt, finns bevis för att det var så i Guantánamoregionen där *guantanameño*-PBL, i sin opportunistiska strävan att bilda en bred anti-imperialistisk sammanslutning med anhängare till Grau San Martín, fullständigt misslyckades med att hålla fast vid nödvändigheten av arbetarnas självständighet gentemot den småborgerliga nationalismen.

Den enda verkligt kritiska analys som PCC gjorde av PBL:s politiska linje publicerades i PCC:s tidning *Bandera Roja* i oktober 1933.⁹⁴ Artikeln visar PCC:s närmast obefintliga

⁹¹ RS de la Torre, ”The Situation in Cuba”, *The New Internationalist*, oktober 1935, s 204-205.

⁹² Se, exempelvis, Mesa Ejecutiva Confederal de la CNOC, *¡Trabajadores: en Pie de Combate por el IV Congreso Nacional Obrero de Unidad Sindical Convocado por la Confederación Nacional Obrero de Cuba!*, nd, s 4

⁹³ ”La Dederación Obrera y los Nuevos Arevalos”, *Linea* (Havanna), 24 oktober 1933, s 7.

⁹⁴ ”El 'Partido Bolchevique-Leninista' Nuevo Nombre de un Mismo Grupo de Traidores: Junco y Compañía Sabotean las Huelgas y Defenden al Gobierno de la 'Autentica Revolución' (Leninist-bolsjevikiska partiet, ett

förståelse av PBL:s grundningsprogram. De officiella kommunisterna hävdade att det bland trotskisternas grundläggande förutsättningar fanns påståendena att det på Kuba hade börjat en strid mellan den reaktionära flygeln av den borgarerliga oppositionen och element tillhörande småborgarna; att massorna inte radikaliserades, och att revolutionen på Kuba måste bli socialistisk, om än med bönderna som bundsförvanter. Enligt PCC var trotskisternas grundläggande fel det som man kallade en godtycklig uppdelning mellan de som satt vid makten och Menocals, Mandietas och ABC:s reaktionära opposition. På ett typiskt ultravänsteristiskt, sekteristiskt sätt, hävdade PCC att både det som PBL kallade den småborgerliga regeringen och den borgerliga oppositionen var reaktionära representanter för borgerskapet och *latifundistas*, som båda i lika hög grad tjänade USA-imperialismens intressen. PCC drog därvid slutsatsen att PBL drevs både till underdånighet inför regeringen Grau San Martín och till att spela rollen av strejkbrytare inom arbetarklassen. I andra sammanhang använde kommunisterna sin Tredje perioden-kritik av det de uppfattade som ett med nödvändighet pro-imperialistiskt småborgerskap, för att anklaga den sk Juno-Villarealgruppen inom FOH för att bromsa den revolutionära kampen mot det inhemska borgerskapet och imperialismen.

Ett internt dokument från de officiella kommunisterna innehöll emellertid en kritik av hur PCC offentligt hade reagerat på PBL:s tillväxt mot slutet av 1933. I en rapport till Kominterns karibiska byrå erkände det utländska sändebudet "Juan" att partiets kamp mot oppositionen i Oriente går dåligt, begränsad som den var till välkända skällord som "förrädare", "tjuvar", "uslingar" etc.⁹⁵ Samma rapport noterade även att de oppositionella hade dragit många växlar på PCC:s uppmaning att återgå till arbetet under generalstrejken i augusti, och det officiella partiets medlemmar hade stått "fullständigt avväpnade", ur stånd att bemöta kritiken från PBL. Rapportens författare, "Juan", som hade opponerat sig mot beslutet från PCC:s centralkommitté att mana till återgång under augustistrejken 1933, avslöjade även de spänningar som fortfarande fanns mellan Komintern och den kubanska sektionen, när han uttryckte sin kritik av PCC för dess "fullständiga uppgivande av den ideologiska kampen mot Oppositionen".⁹⁶ I synnerhet klagade han över det faktum att fastän PBL:s program publicerats två månader tidigare, så hade inte ett enda ord av kritik presenterats från PCC.⁹⁷

I sitt svar på PCC:s kritik, var de kubanska trotskisterna i allmänhet rättframma med att visa sin anti-stalinism. I sin kritik av PCC:s roll under 1930-talets revolution visade PBL att man redan i ett tidigt skede ansåg att stalinismens ingripande i kubanska affärer hade infört en ny kontrarevolutionär faktor i arbetarrörelsen. I en artikel, speciellt skriven för den amerikanska tidningen *Militant* och publicerad 28 april 1934, betonade PBL den enorma skuld som trotskisterna gav PCC för nederlaget i januari 1934, när regeringen Grau Martíns föll och ersattes av Batista-Mendieta-regimen. García Villareal skrev:

"Inget arbetarparti har någonsin haft ett större politiskt ansvar än det som direkt tillkommer den stalinistiska byråkratin i det karibiska sekretariatet och i kommunistpartiet...Den kubanska stalinismen har förvandlats till den revolutionära utvecklingens mest negativa faktor. Hela skulden för proletariats nederlag ligger på stalinismens axlar, utan några begränsningar."⁹⁸

I sin argumentation att PCC direkt hade förberett den imperialistiska reaktionens återkomst till makten över statsapparaten, förlade PBL helt korrekt roten till de officiella kommunisternas förrådiska ultravänsterism i PCC:s snäva definition av den småborgerliga regeringen Grau San Martín, som en "borgerligt-feodal regering, imperialismens lakej". Enligt PBL kunde en

nytt namn för samma grupp av förrädare: Junco & Co saboterar strejker och försvarar den 'autentiska revolutionens' regering – *Ö anm*, *Bandera Roja* (Havanna), 20 oktober 1933, s 2.

⁹⁵ Brev från "Juan" till Komintern karibiska byrå, op cit, s 7.

⁹⁶ Op cit, s 8.

⁹⁷ Denna kritik bortsåg förstås från artikeln som hade stått att läsa i PCC:s *Bandera Roja* den 20:e oktober 1933.

⁹⁸ "Stalinism Kneels to American Imperialism", *The Militant*, 28:e april 1934, s 3.

sådan karakteristik inte förklara för arbetarna varför även borgerskapet och USA-imperialistiska intressen var indragna i strid mot Grau San Martín, och dessutom – och det var ännu värre – underbyggde den PCC:s strategi att lägga all kraft på att störta Grau San Martín-regimen. Till sist, menade PBL, drev denna politik arbetarna till kraftmätningar i förtid, vilket förvirrade och utmattade dem, så ”när proletariatet verkligen måste ta till strid, var det redan för sent”.⁹⁹ PBL:s hårda kritik av stalinismen var faktiskt sådan att de vid halvårsskiftet 1934 uppfattade den ”främsta uppgiften...är att utplåna stalinismen som en faktor i arbetarrörelsen”.¹⁰⁰

PBL var helt på det klara med den totala brist på verklighetsanknytning som utmärkte den Tredje periodens taktiska linje som PCC förde på Kuba, och utvecklade en politisk kritik av den officiella kommunismens politik som, vad gäller en mängd teoretiska och taktiska frågor, i stort sett återspeglade Trotskijs allmänna kritik mot Kominterns politik. Förutom att man förkastade teorin om en anti-feodal och anti-imperialistisk revolution därför att den införde ett separat stadium snarare än en fas i den revolutionära processen mellan den borgerliga och den proletära revolutionen¹⁰¹, kritiserade de kubanska trotskisterna PCC i frågor som gällde strategin och taktiken i fackföreningarna. Särskilt hårt kritiserade de PCC:s försök att organisera en återgång till arbetet under augustistrejken 1933¹⁰², men de kubanska trotskisterna utvecklade även en kritik av de officiella kommunisternas sekteristiska fackföreningspolitik. De beskyllde PCC för att försöka hoppa över stadier i utvecklingen av den fackliga kampen, genom att insistera på skapandet av ”röda” fackföreningar och enhetsfront enbart underifrån. I linje med Trotskijs syn på taktiken med arbetarklassens enhetsfront, menade PBL att en av poängerna med aktionsenhet kring ett konkret kampprogram som hade godtagits av den fackliga ledningen var att den kunde användas för att avslöja de reformistiska ledarna inför massorna när dessa ledare vid någon punkt kom med undanflykter och sökte bryta överenskommelserna om kampen för specifika krav.¹⁰³ För trotskisterna var parollen om enhetsfront endast underifrån ett hinder för gemensamma arbetaraktioner, och tillät de reformistiska ledarna att undgå varje ansvar.¹⁰⁴

På fackföreningsområdet kritiserade de kubanska trotskisterna även de sekteristiska förberedelserna och målsättningarna inför den Fjärde nationella arbetarkongressen, som organiserades av det PCC-kontrollerade CNOC i januari 1934, vilket skulle bli den första nationella fackföreningskongressen sedan 1925. För den trotskistiskt dominerade Handelsanställdas allmänna fackförening hade denna kongress en stor potential, som gick förlorad redan innan kongressen börjat. Återigen angrep man PCC:s ultravänsterism och åberopade bristen på en bred förkongressdiskussion, det snäva urvalet av inbjudna organisationer och frånvaron av varje som helst diskussion om den brännande frågan om ”röda” fackföreningar kontra bygget av enhetsfronter.¹⁰⁵ I en mer detaljerad kritik av PCC:s snävt sekteristiska underlåtenhet att ta itu med frågan om bygget av arbetarklassens enhetsfront ovanifrån och underifrån, skrev trotskisterna:

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ ”Desarrollo y Luchas en la Revolución Cubana”, *Comunismo*, juli 1934, s 236.

¹⁰¹ *Programa del Partido Bolchevique Leninista*, op cit, s 45.

¹⁰² PBL-skrifterna hänvisar till PCC:s sk ”augustimisstag” gång på gång av propagandistiska skäl, och detta långt efter händelsen.. Se, exempelvis, ”Lo Que el Trabajador Debe Conocer”, *El Obrero Panadero*, december 1933, s 23; *El SGECC Frente al IV Congreso Obrero Nacional*, op cit, s 12.

¹⁰³ Trotskij fäster uppmärksamheten på detta syfte med arbetarklassens enhetsfront i Leo Trotskij, ”Enhetsfront för försvar: Ett brev till en socialdemokratisk arbetare”, *Kampen mot nazismen i Tyskland*, s 269-83. [finns på marxistarkivet: [Enhetsfront för försvar – Red anm](#)]

¹⁰⁴ *El SGECC Frente al IV Congreso Obrero Nacional*, op cit, s 9-10.

¹⁰⁵ Op cit, s 3-4

”Det fanns förhoppningar om att den Fjärde nationella arbetarkongressen [för CNOC] skulle föregås av en rad aktioner för att stärka massornas inriktning mot den, och använda den som en slasktratt för all gammal taktik och begångna misstag. Men för att det skulle bli så, var det av yttersta vikt att kongressfrågan diskuterades vitt och brett och att arbetarklassens stora majoritet skulle delta. Stick i stäv mot detta döljer kongressen på förhand all diskussion om vilken strategi och taktik som ska följas, och låter inte viktiga sektioner av arbetarklassen att delta.”¹⁰⁶

De kubanska trotskisterna kritiserade också andra sidor av den officiella kommunismens politik. För det första riktade de skarp kritik mot PCC:s stöd åt självbestämmande för den svarta majoritetsbefolkningen i Oriente-provinsen, vilket sträckte sig ända fram till att bilda Svarta bälten, alltså *de facto* självständiga stater. PBL hävdade att rasdiskriminering var rotat i klassamhället, och som sådan kunde den bara bli ”utplånad på basis av klasskampen”.¹⁰⁷ Trotskisterna konstaterade att rasmötsättningar uppstod ur det sätt på vilket kapitalismen skapade och reproducerade arbetskraft, och hävdade att PCC:s inställning bara skulle öka arbetarklassens splittring. PBL såg aldrig något behov av att bilda svarta kommittéer i arbetarorganisationerna för att bekämpa rasism inom arbetarleden, men till skillnad från PCC förespråkade de att arbetarklassen måste kämpa mot rasismen som en del av sin kamp mot imperialismen.

PCC blev föremål för ytterligare kritik från García Villareal, för dess skenbart icke-Tredje perioden-liknande taktik att avstyra protester som riktades mot imperialistiska egendomscentra. För PBL:s generalsekreterare var det en ”skamlig kapitulation” att godkänna USA-zoner för affärer och utsugning genom att förklara sig vara emot attacker på imperialistisk egendom.¹⁰⁸ I stället för att acceptera PCC:s rättfärdigande att deras politik berodde på tekniskt-militära bedömningar och med utgångspunkt från detta påvisa den anti-internationalistiska karaktären av PCC:s revolutionära perspektiv, valde García Villareal att överbetona PCC:s kryperi för Moskva och hävdade att PCC:s inställning i praktiken kunde härledas direkt från det nyligen undertecknade Litvinov-Roosevelt fördraget om ”ömsesidigt erkännande”.¹⁰⁹

De kubanska trotskisterna var överhuvudtaget kritiska mot PCC:s ultra-radikala perspektiv som uppmanade till omedelbar resning och inrättandet av en arbetar- och bonderegering. Kritiken utgick från att situationen i sin helhet inte var mogen för detta, eftersom arbetarklassen och småborgerskapet på landsbygden och i städerna ännu inte leddes av kommunisterna. Denna kritik tillämpade PBL mer specifikt på det som man betecknade som igångsättandet av ett ”brottsligt äventyr” den 29:e september 1933 i samband med begravningen av Mella's kvarlevor. Medan det verkar som om PCC uppmanat till demonstrationen, åtminstone delvis, som en styrkemanifestation för att återvinna en del av den prestige som de förlorat i huvudstaden efter ”augustimisstaget”,¹¹⁰ tolkade PBL det första öppna framträdandet av PCC:s uniformerade chocktrupper, som en provokativ uppvisning, utformad som en signal att försöka inleda en generalstrejk och främja PCC:s äventyrliga strävan att få till stånd en omedelbar resning.¹¹¹ Under de gatustrider som omgav demonstrationen, där armén för första gången

¹⁰⁶ Op.cit, s 4

¹⁰⁷ *Programa del Partido Bolchevique Leninista*, op.cit, s 39-40.

¹⁰⁸ ”Stalinism Kneels to American Imperialism”, *The Militant*, 28:e april 1934, s 3.

¹⁰⁹ Ibid; ”Cuba, Punto Explosivo en América”, *Comunismo*, september 1934, s 78. Urvatningen av kommunisternas anti-imperialistiska retorik i Latinamerika betingades av sovjetbyråkratins uttalade önskan att säkra en amerikansk-sovjetisk icke-aggressionspakt i Stilla havsområdet för att stävja hotet från Japan efter Hitlers makt-erövring i Tyskland. Mellan maj och november 1933 förekom ett visst närmande mellan Sovjetunionen och USA, vilket ledde fram till det ömsesidiga erkännandet. Se HD Phillips, *Between the Revolution and the West: a Political Biography of Maxim M Litvinov*, Boulder, 1992, s 130-133.

¹¹⁰ Denna uppfattning nyligen uttrycktes av en PBL-ledare, den nu avlidne Carlos Padrón, i ett brev från CM Padrón Ferrer till Rafael Soler Martínez, Miami, 7 november 1996.

¹¹¹ ”Stalinism Kneels to American Imperialism”, *The Militant*, 28:e april 1934, s 3; FOH, *A Todos los Obreros de la Provincia. Al Pueblo de Cuba, Havana*, 30:e september 1933.

använde sin samlade kraft sedan oredan i dess led efter sergiantrevolten, kämpade PBL:s egen chockbrigad, som hade bildats till försvar av FOH, sida vid sida med Grau San Martíns och *Guiteras'* anhängare mot den officiella kommunistiska demonstrationen¹¹² PBL rättfärdigade sitt spontana beslut att *de facto* bilda en enhetsfront med den småborgerliga nationalismen mot PCC, med hänvisning till att PCC hade organiserat ett sekteristiskt äventyr vid en tidpunkt när armén, som fortfarande befann sig i ett tillstånd av kaos, hade börjat förbrödra sig med arbetarna.¹¹³

Medan den samhörighet som PBL smidde samman med *Guiteristas* under den våldsamma konfrontationen den 29 september lade grunden till de mer djupgående projekten för gemensamma aktioner mot slutet av 1934, så verkar själva våldsamheten i konfrontationen mellan PCC:s och FOH:s chocktrupper ha skapat ett prejudikat vad gäller karaktären på förhållandet mellan de officiella och oliktänkande kommunisterna. Under loppet av 1930-talets revolution, karakteriserades förhållandet mellan de två grupperna av ömsesidig fiendtlighet, som inte bara uttrycktes i deras respektive publikationer, utan även fysiskt. Det fanns många rapporter om våldsamma sammandrabbningar mellan anhängare av PCC och PBL, särskilt i Havanna. Enligt Jorge García Montes och Antonio Alonso Ávila, resulterade en sådan sammandrabbning i en död och flera skadade, när en grupp beväpnade PCC-medlemmar lämnade CNOC:s kontor och angrep arbetarledare inne i de byggnader som tillhörde det trotskistkontrollerade FOH.¹¹⁴

Dessa fiendliga relationer, särskilt efter våldsamheterna den 29:e september, utvecklades under loppet av 1933-34 så långt att PBL i sin negativa bedömning av PCC:s strategi och taktik alltmer kom att se de officiella kommunisterna som en kontrarevolutionär kraft inom arbetarrörelsen. I ljuset av PCC:s uppmaning till generalstrejk efter massakern den 29:e september, vilken FOH motsatte sig för att rädda arbetarrörelsen från ”ett fullständigt nederlag”,¹¹⁵ utvecklade PBL en enhetsfrontslinje som hade den underliga egenskapen att effektivt utesluta möjligheten av ett närmande till PCC-ledningen. Det betydde att PBL gick emot PCC:s sekteristiska fackföreningslinje med en linje som med all önskvärd tydlighet uttryckte den egna bedömningen av stalinismen som en kontrarevolutionär kraft. Denna särskilda linje var uppenbar i PBL:s förslag till svar på Grau San Martín:s arbetslagstiftning efter kaoset på gatorna i Havanna 29 september 1933. FOH menade att arbetarklassen och dess organisationer för att kunna tackla den oreda och splittring i arbetarleden som försvagade dess front mot Femtioprocentlagen, måste anta en oberoende klasslinje både mot borgerskapet och CNOC:s sekteristiska linje. Utan en sådan enhetsfront från arbetarklassens sida, hävdade FOH, skulle nederlagen fortsätta och arbetarklassen tappa förtroendet för sina egna organisationer.¹¹⁶

Det mest betydelsefulla bidraget från PBL under 1930-talet, var skapandet av en mottendens till den officiella kommunismen, en strömning som betonade vikten av att bygga självständiga arbetarorganisationer som kunde leda arbetarklassen till makten, samtidigt som man tog itu med problemet med den nationella frigörelsen. Men förhållandena mellan PCC och PBL var sådana att trotskisterna, ironiskt nog, antog något som verkade vara en ultravänsteristisk inställning till bildandet av en enhetsfront med de officiella kommunisterna. Även om PBL:s kritik av PCC:s strategi och taktik i stort sett uttryckte den allmänna kritik som Trotskij gjorde av tredje periodens Kominternpolitik, var PBL 1934-35 mer berett på att okritiskt alliera sig med de revolutionära krafterna inom den småborgerliga nationalismen, särskilt *Guiteristas*, än att försöka dra in PCC i enhetsfrontarbete kring ett konkret handlingsprogram. I denna

¹¹² Brev från CM Padrón Ferrer till Rafael Soler Martínez, op cit.

¹¹³ ”Stalinism Kneels to American Imperialism”, *The Militant*, 28 april 1934, s 3.

¹¹⁴ J García Montes och A Alonso Ávila, op cit, s 164-165.

¹¹⁵ ”Stalinism Kneels to American Imperialism”, *The Militant*, 28:e april 1934, s 3.

¹¹⁶ FOH, *A Todos los Obreros de la Provincia. al Pueblo de Cuba*, op cit.

mening implicerade PBL:s inställning att stalinismen i början av 1930-talet inte var en centristisk strömning i arbetarrörelsen, som vacklade mellan reform och revolution i teorin såväl som praktiken, utan objektivt en kontrarevolutionär kraft.

PBL och dess internationella kontakter

De kontakter som OCC upprättade med den internationella trotskistiska rörelsen var till stor del begränsade till den spanska vänsteroppositionen. Efter att PBL bildats i september 1933 upprättades även kontakter med andra trotskistiska grupper på den amerikanska kontinenten. Den första sektionen inom den internationella trotskistiska rörelsen i regionen, som nämner och sedan formellt upprättar kontakt med kubanerna verkar ha varit den trotskistiska gruppen i USA, Communist League of America. Kontakten togs efter bildandet av PBL i september 1933, och verkar ha skett på initiativ av James P Cannon, som var sekreterare i den USA-baserade trotskistiska gruppen.¹¹⁷ Efter att ha sett en hänvisning till den kubanska gruppen i ett protokoll från Internationella sekretariatet, begärde han att kubanerna skulle anmodas att kontakta de nordamerikanska trotskisterna.¹¹⁸

Under slutet av 1933 och under 1934, innehöll både den spanska och USA-baserade trotskistiska pressen artiklar som tillskrevs de kubanska trotskisterna, liksom många andra som byggde på information från dem. Det är också klart att kubanerna fick sig tillskickade *Comunismo* och *The Militant* såväl som böcker och pamfletter med Trotskijs skrifter. Den USA-baserade trotskistiska pressen innehöll även otaliga appeller om finansiellt understöd åt den kubanska sektionen under revolutionens stormiga dagar på 1930-talet. Dessa kontakter, särskilt med Communist League of America, verkar ha ersatt direkta kontakter mellan PBL och det Internationella sekretariatet i Paris.

Även kampen och utsikterna för revolutionen på Kuba i slutet av 1933 togs upp av den internationella trotskistiska rörelsen. Av särskilt intresse var den fråga som restes av den amerikanske trotskisten ”John G Wright”¹¹⁹ i en diskussionsartikel i *The Militant*, om tiden var inne för att uppmana till bildande av sovjeter eller ej. I sitt resonemang, som förebådade grunddragen i de argument som de kubanska trotskisterna senare skulle använda för att ansluta sig till en ”nationell frigörelse”-tendens inom den latinamerikanska trotskismen, gjorde Wright skillnad på de demokratiska kraven och övergångskraven för sovjeter, och argumenterade för att man skulle betona paroller och kamp för nationell frigörelse innan kraven på sovjeter lyftes fram. Även om Wright helt riktigt insåg att allt tal om ett omedelbart maktövertagande vore lika med självmord på Kuba, så sa han han också nej till att resa parollen att bilda sovjeter. I stället föreslog han ett perspektiv där kampen kretsade kring parollen om ett ”Revolutionärt nationellt försvar”. Han menade att sovjeter kunde bildas först sedan kampen hade uttryckts i termer av nationell frigörelse. Han skrev: ”Förtruppen måste organisera enhetsfronten mot den amerikanska imperialismen, och i denna enhetsfront måste man inbegripa inte bara alla arbetarorganisationer utan också alla delar av småborgerskapet som är villiga och beredda att kämpa mot den gemensamma fienden”.¹²⁰

¹¹⁷ James P Cannon (1890-1974) var med vid grundandet av American Communist Party. Efter att ha vunnits över till Vänsteroppositionen på Kominterns sjätte världskongress 1928, blev han den främste grundaren och ledaren för den nordamerikanska trotskistiska rörelsen, t o m erkänd som dess ordförande emeritus under 1960-talet och tidigt 1970-tal, före sin bortgång.

¹¹⁸ J P Cannon, *Writings and Speeches, 1932-34: the Communist League of America 1932-34*, New York, 1985, s 270.

¹¹⁹ ”John G Wright” var pseudonymen för Joseph (Usick) Vanzler (1902-1956). Han anslöt sig till *Communist League of America* 1933 och blev snabbt en av Trotskijs främsta översättare till engelska.

¹²⁰ ”Problems of the Cuban Revolution”, *The Militant*, 28:e oktober 1933, s 3.

Wrights ståndpunkt gick i många avseenden mot en tidigare artikel i *The Militant*, som pekade på övergångskaraktären hos kravet på sovjeter. Sovjeterna, hävdade artikeln, var organ för folklig kamp som kunde visa de kubanska arbetarnas och böndernas egen styrka, och kravet att bilda dem kunde i allmänhet ställas tillsammans med demokratiska, anti-imperialistiska paroller. Att vänta med att uppmana till bildande av sovjeter tills den proletära resningen står på dagordningen, fastslog också artikeln, ”kommer, vilket så tragiskt demonstrerades av den stalinistiska politiken i Kina, bara att innebära att man inte i tid lyckas organisera sovjeter som arbetarnas och böndernas revolutionära centrum och verktyg, eller till att de blir karikatyrer av sovjeter sedan den revolutionära vågen har sjunkit tillbaka.”¹²¹

I en av sina få hänvisningar till Kuba avvisade Trotskij själv, i ett brev daterat 21 november 1933, Wrights uttalande mot att resa parollen att bilda sovjeter på Kuba. Trotskij började med att återupprepa sina centrala argument när det gällde revolutionärernas uppgifter i koloniala och halv-koloniala länder, nämligen att maktövertagande inte kunde vara en omedelbar uppgift om majoriteten av landsbygdens och städernas småborgerskap inte följer det revolutionära arbetarpartiet, och att detta bara kan uppnås genom ”en direkt och öppen kamp mot den ’nationella’ borgarklassen och småbourgeoisins opportunistiska ledare”.¹²² Men för Trotskij utgjorde sovjeterna på det hela taget den grundläggande kamporganisationen för proletariatet och andra samhällsskikt som slöt upp i dess kamp, och han hävdade att en avvisande hållning till att bilda sovjeter av taktiska skäl, vilket Wright hade föreslagit, innebar man hade en felaktig uppfattning om deras roll under revolutionen.¹²³

Trots att Trotskij lägger sig i debatten om revolutionärernas omedelbara uppgifter på Kuba och faktiskt anspelar på vissa trotskisters benägenhet att överbetona de demokratiska, anti-imperialistiska uppgifterna genom att skjuta upp uttalade proletära anti-imperialistiska aspekter till en avlägsen framtid, verkar det som om denna diskussion inte kom till PBL-ledningens kännedom, eller åtminstone påverkade den inte PBL-ledningen vid denna tid. I slutet av 1934 fanns det uppenbarligen en tendens hos den kubanska trotskismen att i förtäckta ordalag godta ett två-stadie-perspektiv i en del av de tvetydiga formuleringarna i dokumentet *Resolution om den nuvarande politiska situationen och våra uppgifter*. Det föranledde de nordamerikanska trotskisterna att omgående skicka ett barskt brev till PBL, där de framförde sina farhågor.

Brevet från det amerikanska *Workers’ Party*:s Nationella kommitté till PBL:s centralkommitté¹²⁴ reste tre grundläggande frågor om strategi och taktik som nordamerikanerna ansåg att den kubanska synen på den revolutionära processen genomsyrades av. Det första som ingav oro var vad de nordamerikanska trotskisternas betraktade som PBL:s ”tendens att, åtminstone delvis, acceptera teorin om en självständig ’arbetarnas och böndernas anti-imperialistiska demokratiska revolution’”.¹²⁵ Enträget uppmanade de kubanerna att göra sig av med varje spår av en sådan teori, eftersom det kunde leda till att man, åtminstone tillfälligt, accepterade ett småborgerligt ledarskap, och därigenom dela de sistnämndas öde, något som hade visat sig av händelserna i Kina, där Kominterns Andra perioden-politik hade lett arbetarrörelsen till ett förskräckligt nederlag.

¹²¹ ”Program and Perspectives for the Cuban Proletariat”, *The Militant*, 16:e september 1933, s 1 och 4.

¹²² LD Trotsky, ”On Calling for Soviets in Cuba”, *Writings of Leon Trotsky: Supplement (1929-33)*, New York 1979, s 374. En svensk översättning av hela brevet – ”Om att uppmana till sovjeter på Kuba” – finns med i bilaga nedan.

¹²³ Ibid.

¹²⁴ *Workers’ Party* (Arbetarpartiet) kallade sig det trotskistiska partiet i USA efter att *Communist League of America* förenades med *American Workers’ Party* i slutet av 1934.

¹²⁵ Brev från *Workers’ Party* i USA till PBL:s centralkommitté, New York, 8 januari 1935, s 1. Brevet återfinns i sin helhet på s 156 nedan.

Som ett resultat av PBL:s oklarhet när det gällde den första frågan, kritiserade Workers' Party även PBL för att de "alltför mycket betonar frågan om överenskommelser med Joven Cuba angående förberedelserna inför ett framtida 'småborgerligt' uppror och att utarbeta ett program för en koalitionsregering efter ett möjligt uppror".¹²⁶ I stället föreslog nordamerikanerna att PBL skulle sträva efter att fördjupa den revolutionära jäsningen bland bredare skikt av massorna, snarare än att ägna sig åt att skärpa den politiska krisen genom att verka för ett uppror inom en nära framtid. För att uppnå detta, föreslog de att PBL skulle utarbeta ett program för omedelbar handling, i stället för att inrikta sig på ett handlingsprogram som skulle gälla efter resningen. Mer specifikt föreslog de nordamerikanska trotskisterna att PBL skulle ta initiativ till agitation, demonstrationer och strejker runt krav om att få slut på regeringsterrorn, för en demokratisk konstituerande församling, jordbrukskrav, arbetarrättigheter, bättre arbetsvillkor, arbetarkommittéer i sockernäringsens *centrales* och andra industrier, frigörelse från USA och nationaliseringar under arbetarkontroll.

En tredje central kritikpunkt gällde tillämpningen av handlingsprogrammet. För nordamerikanerna måste det skisserade handlingsprogrammet tillämpas via en bred enhetsfront, som även omfattade stalinisterna, och alla ansträngningar skulle inriktas på att uppnå detta mål. Trots att det var tveksamt om det gick att sluta en enhetsfront med de officiella kubanska kommunisterna, skrev de nordamerikanska trotskisterna med en viss framsynthet, att om tendensen att ersätta "den verkliga breda enhetsfronten" med paritetskommittéer bestående av Joven Cuba och PBL och perspektivet var att skapa frön till sovjeter som resningen skulle överföra makten till, då kommer denna politik att "isolera partiet", och kommer "inte att vinna massorna för de revolutionära parollerna".¹²⁷

Av alla dokument och brev som utväxlats mellan PBL och dess USA-baserade motsvarighet, verkar detta brev vara det viktigaste vad beträffar den påverkan det hade på PBL:s politiska utveckling. Brevet anlände till Kuba för sent för att PBL skulle ändra sitt perspektiv innan generalstrejken i mars 1935, men i efterspelet till detta historiska nederlag och under avhoppet och den isolering som Workers' Party hade förutsett; så återspeglar de *Politiska teser* som PBL utarbetade i oktober 1935, huvuddragen hos denna kritik. Som framgår av nästa artikel återvände PBL, åtminstone i teorin, till Trotskijs formuleringar, som betonade att just därför att småborgerskapet inte kunde leda en segerrik anti-imperialistisk revolution, så var den demokratiska, anti-imperialistiska revolutionen bara en tillfällig fas i den djupare proletära revolutionen. I perioden efter mars 1935, utarbetade PBL dessutom ett program för omedelbar handling och krav som införlivade åsikten från Workers' Party att den centrala uppgiften var att erövra massorna genom att utveckla en kamp för att under proletariatets ledning både utradera feodalismens kvarlevor på landsbygden och störta den imperialistiska makten.

Slutsats

PBL:s främsta förtjänst under 1930-talets revolution var att det försökte förena kampen för en jordbruksrevolution och nationell frigörelse med kampen för socialismen. Detta var något som de officiella kommunisterna misslyckades med, eftersom de höll fast vid de överdrifter som hörde till den Tredje periodens enkelspåriga inriktning, som avvisade den nationella befrielseörelsen. Men samtidigt som trotskisterna erbjöd ett alternativ som tog itu med frågan om att bygga en anti-imperialistisk enhetsfront som skulle avslöja småborgerskapets oförmåga att leda revolutionen, visade trotskisterna själva prov på en tendens att godta den demokratiska, anti-imperialistiska revolutionens självständighet. Därmed knöt man arbetarklassens öde till småborgerskapets öde.

¹²⁶ Brev från Workers' Party i USA till PVL:s centralkommitté, op cit, s 1-23.

¹²⁷ Ibid.

Från och med sitt grundande i september 1933 karakteriserades PBL av att två breda tendenser utvecklades inom dess led, och dess politiska utveckling bestämdes av styrkebalansen mellan dessa stridande politiska strömningar. Å ena sidan, fanns det som man lite löst kan kalla för en "trotskistisk" tendens runt Marcos García Villareal, Gastón Medina och ett antal andra ledare i PBL:s kärna. Till att börja med vidhöll denna tendens att endast en proletär, anti-imperialistisk revolution kunde säkra den borgerligt-demokratiska revolutionens t o m mest elementära uppgifter, ett perspektiv som i stort motsvarade det som Trotskij hade skisserat. Den andra delen av PBL kan beskrivas som en "småborgerligt nationalistisk" tendens. Den var mer inriktad på att föra en Andra-perioden-politik med målsättningen att bilda ett brett demokratiskt, anti-imperialistiskt block tillsammans med reformistiska och revolutionärt nationalistiska krafter. Denna tendens var mest tydlig i uttalandena från PBL:s största sektionskommitté i Guantánamo och den verksamheten de bedrev. Större delen av *guantanamo*-avdelningen föredrog att bygga en löslig fler-klass-allians med en strategisk strävan som underförstått godtog en självständig demokratisk anti-imperialistisk revolution, varmed man öppet försökte knyta samman arbetarklassens öde med det radikala småborger-skapets nationalism. Konflikten mellan dessa två olika recept för den revolutionära verksamheten fick Guantánamo-avdelningen att verka oberoende av PBL:s centralkommitté, och strunta i dennas direktiv efter partiets grundande i september 1933.

Dessa två motstridiga tendenser, som till en början samexisterade, hade en varierande grad av inflytande på PBL:s taktik under 1930-talets revolution. Till en början var den tendens som jag benämnde "trotskistisk" eller "proletär" framgångsrik, vilket uttrycktes i att PBL vid sin grundningskonferens formellt antog de fundamentala satserna i teorin om den permanenta revolutionen. Dessutom bromsades PBL:s interna motsättningar och det kubanska trotskistpartiets gradvisa upplösning av PBL:s inriktning på att närma sig Internationella kommunistiska förbundet, och uppgifterna att revolutionärt försvara regimen Grau San Martín mot imperialismen, liksom kampen mot stalinismens överdrifter efter "augustimisstaget".

Efter regeringen Grau San Martín:s fall i januari 1934 utmanades PBL:s formella "trotskistiska" perspektiv emellertid allt mer av tyngden i de traditioner av syndikalistisk och nationell frigörelsekamp som fanns i PBL:s heterogena led. Även om trotskisternas försök att bygga en Alianza Obrera var överlägset PCC:s ultraradikala sekterism, blev det under loppet av 1934 uppenbart att deras enhetsfronttaktik inte syftade till att skärpa motsättningarna mellan den anti-imperialistiska rörelsen och dess småborgerliga ledning. Dvs de kläna rötter som grundsatserna i den permanenta revolutionens teori hade slagit visade sig vara alltför svaga för att tränga undan de traditionella kampformerna, och PBL lyckades inte lägga fram en politiskt oberoende inriktning för arbetarklassen.

Under 1934 var Joven Cuba den naturliga tillflyktsorten för de "småborgerligt nationalistiska" elementen inom PBL, medan *Auténticos* nationella arbetarkommision blev tillflyktsort för de som hade en historia av fackföreningsarbete. Men även de 'trotskistiska' delar av partiet som till en början hade avvisat ett direkt uppgående i radikala nationalistiska partier och block, lockades alltmer till att ensidigt inrikta sig på en enhetsfront med Joven Cuba. Detta var särskilt uppenbart i PBL:s verksamhet mot slutet av 1934 och i början av 1935. Bortsett från det faktum att den taktiska allians som de ingått med *Guiteristas* hade en snävare bas och sökte skärpa den revolutionära situationen snarare än att fördjupa den bland bredare sektorer hos städernas och landsbygdens massor, avslöjade perspektivet på ett brett block att även den trotskistiska tendensen betonade att det omedelbara målet var en demokratisk, anti-imperialistisk revolution. Denna tendens, måste det tilläggas, utvecklades politiskt på ett sätt som liknade andra trotskistiska grupper i Latinamerika. De trotskistiska grupperna i Chile och Bolivia, t ex, försökte på liknande sätt bilda stora okritiska allianser med den nationellt

revolutionära sektorn, när de radikalt nationalistiska rörelserna blev indragna i konspiratoriska upprorsprojekt i sina respektive länder under 1930-talet.¹²⁸

Denna tendens att sätta kampen för social frigörelse på parlåga till förmån för att i stället framhäva paroller som rörde demokratisk anti-imperialism hade litet gemensamt med Trotskijs betoning av att den anti-imperialistiska kampen måste ha en proletär karaktär. Ett försonande drag i de kubanska trotskisternas ståndpunkt låg i det faktum att de rättfärdigade sin politiska linje på ett sätt som lösligt införlivade det väsentliga i teorin om den permanenta revolutionen. Det vill säga, de betonade att i ett land som Kuba skulle den småborgerliga nationalismen till sist upplösas och tvinga dess anhängare att endera sluta upp bakom proletariatet eller bakom kontraevolutionen. I slutet av 1934 och början av 1935 hävdade PBL att det var avgörande att trotskisterna tog till vapen tillsammans med Joven Cuba [Unga Kuba] för att stärka det proletära inflytandet bland de revolutionära nationalisterna, och på så vis göra det mer sannolikt att småborgerskapet skulle hamna på den proletära revolutionens sida än på den pro-imperialistiska reaktionens.

När det gäller den kubanska trotskismens organisatoriska karaktärsdrag och utveckling, stod PBL onekligen på toppen vad gäller antalet medlemmar när det bildades i september 1933 och strax därefter, innan man under 1934 och första halvan av 1935 minskade kraftigt. Under 1933-34 var PBL, som åberopade 800 medlemmar, en stor grupp sett med trotskistiska mått mätt, om inte rentav den största utanför Sovjetunionen. Till skillnad från andra trotskistiska grupper i Latinamerika, som i allmänhet var koncentrerade till de största städerna, hade de kubanska trotskisterna dessutom viktiga centra över hela landet, mest utmärkande i Matanzas- och Oriente-provinserna, liksom i Havanna. Efter nederlaget för 1930-talets revolution krympte dock den kubanska trotskistgruppen snabbt, för att nå en storlek som mer liknade övriga Latinamerikanska sektioner som tillhörde den internationella trotskistiska rörelsen.

Den kubanska trotskismens öde avgjordes till stor del av de mål de föresatt sig och den taktik de använde för att förverkliga dessa mål. Men även andra faktorer bidrog till att de kubanska trotskisterna inte lyckades bygga ett proletärt massparti vid slutet av 1930-talets revolution. Först och främst avspeglade PBL:s ledning, trots att den kunde dra fördel av att tidigt dra till sig ett antal välkända och erfarna fackföreningsförfäktare, i det stora hela medlemsstocken. Både PBL:s medlemmar och ledare var en brokig blandning av anti-stalinistiska anarko-syndikalister, radikala småborgerliga nationalisterna och proletära anti-imperialister. Ett antal av oppositionens nationellt och/eller lokalt erkända fackföreningsledare, såsom Junco, var tveksamma till att binda sig till projektet att bygga ett öppet trotskistiskt parti. Deras svaga band till trotskismen klipptes av i och med beslutet att gå med i *Auténticos* arbetarorganisationer vid halvårsskiftet 1934.

Det långsiktiga projektet att bygga ett trotskistiskt parti hindrades även av sammansättningen på PBL:s viktigaste fackförening, Kubas Handelsarbetarförbund, som var ett tjänstemannafack. I samhällsekonomiska termer utgjorde dessa restaurang-, hotell- och butiksanställda den del av arbetarklassen som stod närmast småborgerskapet. Som sådan var de en bas i städerna för den radikala nationalism som hade sina rötter i landsbygdens småborgerskap. Därav följde, att även om PBL drog till sig dess mest dynamiska element, var tanken på en mindre strukturerad och mer flytande organisering mer tilldragande för dem än projektet att bygga ett disciplinerat proletärt bolsjevikparti.

Men en ännu viktigare faktor för att förklara PBL:s minskande medlemsantal var det faktum att den revolutionära period under vilken det bildades inte gav dem tid att konsolideras som ett öppet parti. Dels slog regeringen Grau San Martíns arbetslagar särskilt hårt mot PBL,

¹²⁸ Se Alexander, *Trotskyism in Latin America*, op cit, s 92-105, 112-113

genom att stora delar av den trotskistisk kontrollerade Handelsanställdas allmänna fackförening, där många hade ett spanskt ursprung, tvingades sluta sina jobb. Sedan ledde förtrycket under åren 1934-35 till att ett stort antal kubanska trotskister fängslades, torterades och deporterades. Precis som i andra delar av världen försökte det trotskistiska partiet på Kuba att konsolidera sig under en period som dominerades av nederlag för arbetarklassen.

Sammanfattningsvis hade OCC och PBL en betydande storlek under 1930-talets revolution, och dess bildande synliggjorde, åtminstone för en kortare tid, trotskismens fana och utmanade det stalinistiska Kominterns ledande roll i den kubanska arbetarklassen, på ett sätt som inte hade sin motsvarighet i något annat latinamerikanskt land. Man måste emellertid hålla i minnet att alla revolutionära grupper på Kuba var relativt stora vid den tiden. Det är därför förnuftigt att dra slutsatsen, att de villkor under vilka dessa oliktankande kommunister organiserade sig inte bara förklarar att de tidigt flirtade politiskt med teorin om den demokratiska anti-imperialistiska revolutionen självständighet, utan även, åtminstone delvis, förklarar deras exceptionella styrka.

Översättning: *B. Andersson*.

Gastón Medina Escobar (1909-1938, generalsekreterare i PBL 1935-36)

Trotskismen på Kuba mellan revolutionerna

Partido Bolchevique Leninista och Partido Obrero Revolucionario 1935–1956

I denna artikel beskriver jag den kubanska trotskistiska rörelsens organisatoriska och teoretiska utveckling efter nederlaget för generalstrejken i mars 1935, genom krigsåren, då de officiella kommunisterna deltog i den nationella enhetsalliansen med Batista, fram till slutet av upproret som leddes av 26-juli-rörelsen (M26J) under 1956-58. Min centrala tes är att de kubanska trotskisterna, organiserade i Partido Bolchevique Leninista (PBL) och från 1940 i Partido Obrero Revolucionario (POR), karakteriserades av en allt tydligare tendens till att samverka med småborgerlig nationalism och betona kampen för nationell frigörelse. Genom att förbinda de kubanska trotskisternas ideologiska utveckling med deras organisatoriska, drar jag slutsatsen att POR:s upplösning som organiserat parti på 1950-talet inte bara speglar arbetarklassens svaghet, efter mer än ett decennium av samarbete mellan fackföreningar och stat, utan också trotskisternas egen beredvillighet att acceptera idén om den demokratiska antiimperialistiska revolutionens oberoende, och deras misslyckande med att klart avskilja sig från olika småborgerliga nationalistiska grupperingar.

PBL 1935 – 39: Omgruppering och revolutionär strategi

Nederlaget för generalstrejken 1935 blev startsignal för en våg av terror och repression mot de radikala nationella befrielseorganisationerna och arbetarrörelsen. Under dessa förhållanden kom PBL, såväl som alla andra organisationer, att präglas av desorganisering och förvirring.

Ett stort antal PBL-medlemmar i Oriente-provinsen arresterades eller tvingades att fly sina hemorter och PBL:s viktigaste band med arbetarrörelsen, genom dess medlemmar i Havannas Arbetarfederation (FOH), klipptes av. I strejkens efterspel angreps det PBL-kontrollerade FOH:s kontor och de närvarande arresterades. Vid ett möte mellan ledarna för FOH och Kubas Nationella arbetarfederation (CNOC), vilka sammankallats för att diskutera ett förslag om samarbete, arresterades Gastón Medina, generalsekreteraren för PBL och FOH, tillsammans med César Vilar, ledaren för CNOC.¹ Bland dem som dödades på andra platser fanns Cresencio Freyre, medlem i PBL och ledare för bagarnas fackförening. Undantags-

¹ "Report Reveals Terror Rule of Wall Street Regime in Cuba", *New Militant* (New York), Vol. 1, No. 46, 9 november 1935, s 1, 4.

domstolarna dömde senare andra trotskister till fängelsestraff på mellan 6 och 10 år. Kring oktober 1935 hade enbart PBL:s Havanna-avdelning 30 kamrater i fängelse, de flesta av dem välkända politiska och fackliga ledare.²

Krisen i partiorganisationen efter generalstrejken i mars 1935 var dock lika mycket ett resultat av pågående intern split som av repressionen utifrån. Som åtskilliga dokument från PBL under 1935-36 visar, genomgick partiet en ”exceptionell period”. Detta syftade tveklöst på svårigheterna att omgruppera under illegala villkor, men anspelade också på den pågående interna konflikten mellan de som förespråkade uppbygget av en bred klassöverskridande anti-imperialistisk organisation och de som höll fast vid det leninistiska projektet att bygga ett proletärt avantgardeparti. Denna konflikt insåg Gastón Medina efter nederlaget för generalstrejken i mars 1935. Som en orubblig anhängare av ”ett omedelbart försvar av det bolsjevik-leninistiska partiets nuvarande organisation”, varnade han för att PBL fortfarande riskerade att kapitulera, låt vara mer spontant än organiserat, inför de ”småborgerliga hövdingarna”,³ d.v.s. att upplösa PBL i *Joven Cuba* [Det Unga Kuba] och *Partido Revolucionario Cubano (Auténtico)* (PRC(A)).

Perspektivet av ett fortsatt okritiskt deltagande i *Joven Cuba*, för att försöka pressa *Guitaristas* mot revolutionär socialism, framfördes av RS de la Torre i den internationella trotskistiska tidskriften *The New International*. Denna strömning inom den kubanska trotskismen höll fast vid den så kallade ”externa vägens” perspektiv som, genom att fokusera på ett diffust militärt block, inte gjorde något för att föra fram en oberoende arbetarklassposition mot den småborgerliga nationalismen i den antiimperialistiska kampen. De la Torre var övertygad om potentialen i ett lösligt deltagande i *Joven Cuba*:

”...inträdet i *Joven Cubas* led, och den sympati som dess medlemmar har för vårt parti, öppnar goda utsikter för vår organisation. Småborgarna kommer inte att avbryta sina upprorsplaner. Det är en fråga om liv eller död för dem. Här finns ett strålande tillfälle för det proletära partiet att demonstrera sin förmåga till ledarskap.”⁴

I opposition mot de så kallade ”likvidatorerna”, som stödde ”uppfattningen om en ny ’centristisk’ organisation på basis av upplösning av partiet”,⁵ föreslog Gastón Medina, den mest framträdande försvararen av organisatoriskt oberoende, att det skapades en ”förparti-(bro-)organisation” för att stärka PBL:s oberoende partistruktur. Hans avsikt var att vända strömmen av PBL-medlemmar till andra organisationer genom att skapa en ”extern” organisation som PBL-sympatisörer kunde passera genom på vägen till det proletära förtruppsspartiet. Enligt Gastón Medina var denna ”bro”-organisations uppgift att konsolidera den proletära rehabiliteringen av partiet på basis av Fjärde internationalens program.⁶

Men precis som 1934 uttrycktes inte de interna politiska motsättningarna i formella teser som uttryckligen knöt samman de två skilda organisatoriska vägarna med de två mycket olika underliggande revolutionsstrategierna. Händelseutvecklingen kom emellertid att överflygla konflikten då *Joven Cuba* självt började upplösas efter mordet på dess huvudfigur Guiteras i mitten av 1935. Efter att ha insett det utsiktslösa i perspektivet på en ”extern väg” kom många av de PBL-medlemmar som var övertygade om det livskraftiga i att knyta arbetarklassens öde till den småborgerliga nationalismens att följa i *Guitaristas* spår, antingen genom att sluta med

² De la Torre, RS, ”The Situation in Cuba”, *The New International*, s 204-5; ”Solidarity with Cuban Comrades!”, *New Militant* (New York), 9 maj 1936, s 1.

³ Brev från PBL till ICL:s Internationella Sekretariat, Havanna, 20 mars 1935, s 14.

⁴ De la Torre, RS, ”The Situation in Cuba”, *The New International*, oktober 1935, s 205.

⁵ Brev från PBL till ICL:s Internationella Sekretariat, 20 mars 1935, op cit, s 14.

⁶ *Ibid*, s 13-14.

aktivt politiskt arbete eller att ansluta sig till PRC(A), det allt mer moderata nationalist-reformistiska partiet som leddes av Grau San Martín.

De som höll fast vid projektet om att bygga ett oberoende revolutionärt parti tog därefter itu med uppgiften att reorganisera sina mycket reducerade styrkor. 1936 återskapade de en liten avdelningskommitté på nio medlemmar i Victoria de las Tunas.⁷ Pérez Santiesteban själv, den ursprungliga generalsekretären för trotskisterna i Las Tunas, förblev aktiv i partiet i Havanna efter att ha undkommit förföljelserna i Las Tunas. Senare blev han nationell ledare för PBL, och därefter för POR, ända tills detta slutligen upplöstes i början av 50-talet. Sektionskommittéerna i Guantánamo och Santiago rekonstruerades på samma sätt av de medlemmar som inte individuellt hade gått med i *Joven Cuba* och som inte, desillusionerade av den ökande repressionen och Batista-regimens seger, hade upphört med all revolutionär aktivitet. Luis Miyares (eller Manuel López) var en av de lokala ledare i Santiago de Cuba som PBL:s nationella ledarskap i Havanna fortsatte att upprätthålla kontakt med 1936.⁸

För att återskapa ett nationellt ledarskap höll de kubanska trotskisterna ett nationellt möte i februari 1936. Där behandlade de också det allvarliga problemet med klyftan mellan ledningens politiska nivå och basmedlemmarnas illusioner om det breda demokratiska blocket. I diskussionen framhöll PBL:s centralkommitté att det största organisatoriska missgreppet hade varit den byråkratiska centraliseringen under 1933-35 års ledarskap. Den nya centralkommittén erkände öppet att PBL:s ledande organ hade haft en tendens att pressa färdiga beslut på politiskt illa förberedda medlemmar. Med hänvisning till bristen på ett livaktigt partiliv betonades betydelsen av medlemmarnas politiska skolning. I ett internt PBL-dokument påpekades att ledarskapet före mars 1935 inte tillräckligt hade uppmärksammat partiets basenheter, cellerna. Rapporten hävdade att det var detta misstag som ledde till att partidisciplinen bröt samman och att PBL nästan föll samman som ett organiserat parti när det ursprungliga ledarskapet löstes upp.⁹

För att rätta till dessa tidigare organisatoriska svagheter slog man fast att medlemmarnas identifikation med partiet, tillsammans med homogeniteten bland basmedlemmarna, var av högsta prioritet då man tog itu med uppgiften att bygga en ”förtrupp som är flexibel, men ändå har en stark ryggrad”.¹⁰ Av största vikt var också att upprätthålla en strikt rågång mellan medlemmar och sympatisörer i celler och avdelningar. För att förhindra att det återupptod avdelningar av lös masskaraktär, som den i Guantánamo 1932-34, skakade PBL:s centralkommitté nytt liv i Gastón Medinas idé att bilda en ”förparti”-organisation. Ledarskapet föreslog att aktiva medlemmar som löd under partidisciplinen skulle betraktas som fullvärdiga partimedlemmar och skiljas från sympatisörer, som skulle införlivas i partiets stödorganisationer, *Socorro Obrero* (Arbetarhjälpen).¹¹

De militanter som insisterade på värdet av att bygga ett oberoende trotskistiskt parti försökte också återuppta utgivningen av en tidskrift. Men precis som under perioden 1933–35 verkar dessa publikationer ha utkommit oregelbundet. PBL:s ansträngningar för att rekonstruera organisationen fick dem att återuppta publiceringen av ett kortlivat partiorgan, en tidning kallad *Noticiero Bolchevique*. Utgivningen av denna verkar ha sammanfallit med förberedelserna för en planerad ”Kongress för marxistiskt enande”. Detta nationella möte för PBL-medlemmar och sympatisörer var uppenbarligen planerat till december 1936, men verkar aldrig ha ägt rum.¹² I början av 1938 gav Havannas distriktskommitté, som åter visade tecken

⁷ Protokoll från konferensen för PBL:s Victoria de las Tunas-sektion, 21 september 1936.

⁸ Brev från Manuel López till G. Melt, Santiago de Cuba, 11 september 1936.

⁹ PBL:s CC, *A Todas las Secciones, Células y Militantes del Partido*, 24 oktober 1936, op cit, s 1.

¹⁰ Ibid s 2.

¹¹ Op cit, s 1-2.

¹² Se brev från Manuel López till G. Melt, 11 september 1936, op cit.

på att agera oberoende från avdelningarna i Oriente, ut en tidning med namnet *Divisa Proletaria*.¹³ Under 1938-40 rapporterade olika internationella trotskistiska publikationer regelbundet att de kubanska trotskisterna också utgav ett organ kallat *Rayo*, samma tidning som de först hade gett ut 1934.

Mer betydelsefullt för stabiliseringen och omorienteringen av PBL var dock utarbetandet och publiceringen för internt bruk av de omfattande *Politiska teserna* i oktober 1935. Detta dokument, som bröt med PBL:s vacklande kurs under det revolutionära uppsvinget 1934-35, uttryckte inte bara en klar förståelse för de sociala och ekonomiska krafterna på Kuba, inklusive tanken att den styrande regimen visade bonapartistiska drag, en karakterisering som Trotskij själv senare i allmänna termer applicerade på alla latinamerikanska regimer,¹⁴ utan föreslog också en bestämd plan för det revolutionära arbetet på Kuba som framhöll behovet av det proletära programmets och organisationens oberoende. Trotskisterna beskrev perspektivet på ett omedelbart uppror som förlegat, och uttryckte öppet att den centrala uppgiften var att utveckla ett aktionsprogram som kombinerade kampen för att avlägsna de feodala kvarlevorna på landsbygden (den agrara revolutionen) med kampen mot den imperialistiska dominansen (nationell frigörelse) under proletariatets ledning. Detta markerade en tydlig återgång till den strategiska och taktiska metod som både Trotskij och PBL, i sina manifest och program från september-oktober 1933, hade förespråkat.

För det första använde PBL begreppet bonapartism, som Marx hade använt för att beskriva den franska bourgeoisins acceptans av Bonaparte i det revolutionära Frankrike 1852, för att karakterisera Batistas regim i perioden efter nederlaget för generalstrejken i mars 1935. Precis som Marx ansåg att den försvagade franska bourgeoisien, på grund av "fruktan att förlora vad det vunnit i kampen mot revolutionen", erkände att de var beroende av sin "rival" Bonaparte,¹⁵ så hävdade de kubanska trotskisterna att Batistas regim stod lika fri från varje lokal klassformation, men att den gamla oligarkins partier vände sig till den för att säkra sina positioner i det ekonomiska och politiska livet, om än "med en fullständig förståelse av sin underkastelse".¹⁶

Förutom att introducera begreppet bonapartism i analysen av den strukturellt svaga kubanska politiska ekonomin, var en annan styrka i PBL:s *Politiska teser* från 1935 att de försökte ta itu med orsakerna till revolutionens nederlag på 30-talet och trotskisternas egen roll i händelserna. PBL gjorde självkritik för sin oklara syn på formen för, och innehållet i, den antiimperialistiska enhetsfront som ledde fram till generalstrejken i mars 1935. Man avvisade sin tidigare uppfattning, att abstrakta diskussioner med den småborgerliga nationalismens krafter kunde leda till en kämpande enhetsfront, och återvände till Trotskijs uppfattning att enhetsfronten måste uppstå på grundval av en konkret kamp för konkreta krav. De kubanska trotskisterna föreslog att en enhetsfront skulle skapas "på basis av ett program för konkret kamp".¹⁷

Genom att betona betydelsen av ett väldefinierat enhetsfrontsarbete, kritiserade de också strategin att uppmana till ett uppror för att installera en så kallad "revolutionär folkregering" som fördes av *Auténtico*, Joven Cuba och PCC omedelbart efter mars 1935. För PBL var detta

Detta försök att stödja återuppbygget av ett marxistiskt parti verkar, åtminstone till namnet, ha antytt ett visst inflytande från Spanien och POUM. Jag har dock inte funnit något som pekar på att ett sådant projekt verkligen sjuösattes.

¹³ Brev från Roberto Pérez Santiesteban till Fred Browner, Havanna, 13 februari 1938.

¹⁴ Se Trotsky, LD, "Nationalized Industry and Workers' Management", *Writings of Leon Trotsky (1938-39)*, New York 1974, s 326; Trotsky, LD, "Latin American Problems: A Transcript", op cit, s 785.

¹⁵ Marx, K, *Louis Bonapartes adertonde Brumaire*, Arbetarkultur, Stockholm 1946, s 89

¹⁶ "La Situación Política Nacional", *Noticiero Bolchevique* (Havanna), No. 1, september 1936, s 2.

¹⁷ PBL:s CC, *Tesis Política*, Havanna, 25 oktober 1935, s 19.

en elitistisk strategi baserad på en förbrukad teknik,¹⁸ eftersom den tog itu med uppgiften att ta makten oberoende av de arbetande massornas demokratiska deltagande. Betecknande var dock att PBL inte uttryckligen berörde de inneboende oklarheterna i den aktuella parollen om en ”revolutionär folkregering”, t.ex. den föreslagna regimens småborgerliga natur.

PBL:s trotskistiska meriter visade sig också i dess analys av den internationella revolutionära processen. Utifrån en förståelse för att varje nations ekonomiska liv och utveckling var beroende av världsmarknaden, och att det var utopiskt att tro att det skulle vara möjligt att förändra världsmarknadens egenskaper för en enskild borgerlig nationell ekonomisk skull, hävdade PBL att den enda vägen framåt var en internationell proletär revolution och socialism. Trotskisterna pekade också på att småbourgeoisien inte kunde leda en framgångsrik antiimperialistisk revolution, och att den demokratiska antiimperialistiska revolutionen inte var ett särskilt steg i den revolutionära processen, utan mer en temporär fas i den djupare proletära revolution som skulle leda till upprättandet av en revolutionär proletär stat. I sina *Politiska teser* anslöt sig PBL till den permanenta revolutionens strategi och deklarerade att:

1. Imperialismens framväxt – kapitalismens sista stadium – har inlett epoken för den proletära världsrevolutionen och socialismen, den enda progressiva vägen framåt...
3. Den demokratiska och antiimperialistiska bondekampen kan inte ha en oberoende eller varaktig karaktär. Den så kallade ”antiimperialistiska, demokratiska jordbruksrevolutionen” är inget annat än den första fasen i en och samma revolution: den proletära revolutionen...
6. Småbourgeoisien (inklusive bönderna) har inte makt över sin egen ekonomi. Trots sin revolutionära roll gentemot den förtryckande bourgeoisien, imperialismen och jordägarna, kan den, på grund av sina många motsättningar och bristande homogenitet, inte leda revolutionen....
7. Endast proletariatet, som en progressiv klass, kan utöva revolutionär hegemoni, även under den inledande antiimperialistiska agrara demokratiska fasen....
12. Parollen om ”arbetarnas och böndernas demokratiska diktatur”, som Komintern fört fram, är en meningslös paroll som bara kan sprida förvirring. Denna paroll utgår från idén om en utveckling av en oberoende ekonomi i landet baserad på arbetarnas och böndernas gemensamma intressen....
13. Partido Bolchevique Leninista deklarerar: endast proletariatets diktatur kan garantera framgång för och en fortgående utveckling av revolutionen. Endast en stat baserad på arbetarnas, böndernas och soldaterna sovjeter kan säkerställa proletariatets diktatur och revolutionen. Endast proletariatets oberoende aktioner i kampen för att installera sin diktatur kommer att dra med de stora bondemassorna och småborgerskapet i revolutionen.¹⁹

På grundval av denna teoretiska analys, och för att åter klargöra frågan om enhetsfronts- arbetets karaktär, lade PBL fram ett 45-punkters *Program för demokratiska krav* och ett 14-punkters *Aktionsprogram*. Listan med demokratiska krav inbegrep ett tillbakavisande av de valtaktiska manövrer som Batista föreslagit, sammankallande av en demokratisk konstituerande församling, yttrandefrihet, pressfrihet, mötesfrihet, organisations- och demonstrations-

¹⁸ PBL ska ha erkännande för att de under perioden 1935-39 fortsatte att kritisera Guiteras och *Joven Cuba* för att vara ”slavar under tankarna på nästa kupp”, och att de närmade sig revolutionens problem som en teknisk fråga som kunde lösas oberoende av massorna. (Brev från PBL till ICL:s Internationella Sekretariat, 20 mars 1935, op cit, s 13; Pérez Santiesteban, ”En Memoria de Antonio Guiteras”, *Dialéctica* (Havanna), maj 1938, s 10.) Pérez Santiesteban beskrev korrekt *Joven Cuba* som en kupparmé utan ett demokratiskt inre liv och han hävdade att den nationella frigörelsen på Kuba bara kunde uppnås ”under den revolutionära socialismens banér, som ett gemensamt projekt av de förtryckta skikten i den kubanska befolkningen under proletariatets ledning”. (Ibid.)

¹⁹ *Tesis Política*, op cit, s 10-11

frihet, avskaffande av 50%-lagen, strejkrätt och slut på obligatorisk skiljedom, införande av minimilöner och åttatimmars arbetsdag, nationalisering av privata järnvägar och offentlig service, åtgärder för ekonomiskt stöd och kreditmöjligheter för kooperativ på landsbygden, oavsett om de sysslade med produktion eller konsumtion, statligt tillhandahållande av kvalitetsutsäde och livsmedel för de fattiga bönderna, stopp för återbetalning av utländska skulder, tillbakavisande av alla utländska krav på land i Kuba, avbrytande av diplomatiska relationer med Vatikanen och upprättande av handels- och diplomatiska relationer med Sovjetunionen, liksom rätten till asyl för förföljda utländska politiska revolutionärer, speciellt för Trotskij.²⁰

PBL:s *Aktionsprogram* manade till kamp för att återuppbygga fackföreningsrörelsen, utveckla ett revolutionärt arbete inom de legala fackföreningarna, bilda en nationell revolutionär armé och specialbrigader för att försvara proletariats och de revolutionära massorganisationernas klassaktioner, skapa bondeföreningar på basis av en plan för specifika jordbrukskrav, och skapa arbetar- och bondekommittéer på arbetsplatserna för att planera kampen.²¹

Sammantaget var dessa två förbundna uppsättningar av demokratiska paroller och övergångs-krav ett exemplariskt prov på PBL:s försök att binda ihop kampen för de mest elementära uttrycken för borgerlig demokrati och nationellt oberoende med arbetarklassens kamp mot imperialismen. De kubanska trotskisterna hävdade indirekt att proletariats hade lidit ett historiskt nederlag under generalstrejken i mars 1935, och manade till återuppbyggnad av fackföreningsrörelsen, den grundläggande formen för arbetarorganisation. De försökte också avstyra de upprepade kraven på väpnade aktioner från resterna av Joven Cuba genom att insistera på att sådana isolerade, individuella revolutionära våldshandlingar måste förbindas med arbetarklassens strider. Genom att avsluta *Aktionsprogrammet* med ett upprop om att ”skapa en enhetsfront på nationell och lokal nivå mellan alla revolutionära partier på basis av *Aktionsprogrammet* och *Planen för demokratiska krav*”,²² bekräftade trotskisterna åter, åtminstone i teorin, med vilken skärpa de definierade allt antiimperialistiskt arbete. D.v.s. de ställde frågan om att bilda en enhetsfront på basis av en kamp för klart definierade konkreta mål.

Men trots att de formellt hade utarbetat ett helgjutet proletärt antiimperialistiskt perspektiv, liksom en insiktsfull kritik av PBL:s egen tidigare aktivitet, bar de kubanska trotskisternas ansträngningar för att återuppbygga en stabil partistruktur och förnya sin politik inte särskilt mycket frukt. Under perioden 1935-39 nådde PBL aldrig upp till det medlemsantal eller den inflytandenivå som man gradvis förlorat under åren 1934-35. Vid slutet av 30-talet hade PBL reducerats till tre geografiska centra: Havanna, varifrån centralkommittén huvudsakligen rekryterats, Santiago de Cuba och Guántanamo i Oriente. Den rekonstruerade avdelningen i Victoria de las Tunas försvann 1937/38. Dessutom minskade antalet aktivister i varje avdelning märkbart, vilket gav PBL ett totalt medlemskap på samma nivå som de flesta trotskistiska grupperna i Latinamerika. Även om en rapport vid Fjärde internationalens grundningskongress 1938 försiktigt uppskattade de kubanska trotskisterna till 100 militanter,²³ så verkar detta ha varit en ganska optimistisk uppskattning. Till exempel rapporteras det i början av 40-talet att sektionenkommittén i Santiago de Cuba, låt vara att den var den minsta av de tre kvarvarande avdelningarna, inte hade rekryterat en enda medlem sedan 1937, och tydligen hade reducerats till fem medlemmar.²⁴

²⁰ Op cit, s 24-5.

²¹ Op cit, s 23.

²² Ibid.

²³ W Reischer, (ed.), *Documents of the Fourth International: The Formative Years (1933-40)*, New York 1973, s 289. Denna tveklöst överdrivna siffra presenterades av Pierre Naville i hans rapport vid Fjärde internationalens grundningskongress i september 1938. Att dessa siffror var osäkra antydts också av det faktum att den kubanska sektionen felaktigt kallades *Partido Obrero Revolucionario*.

²⁴ Brev från POR:s Politbyrå till FI:s Latinamerikanska avdelning, Havanna, 26 mars 1941.

Medan det i början var den statliga repressionen 1935-36 som hindrade PBL:s återuppbygge och tillväxt, så var de kubanska trotskisternas fortsatta oförmåga att bygga ut organisationen, som åtminstone hade stabiliserats under 1936, ett resultat av en kombination av både internationella och interna faktorer. Även om PBL:s formella uppfattning om form och innehåll i enhetsfrontsarbetet överensstämde med Trotskijs – konkret aktion på basis av ett gemensamt program med krav – så var det uppenbart att det fortfarande inte fanns något sammanhang mellan det perspektiv som ledarskapet hade skisserat i partiets viktigast programmatiska dokument och det praktiska arbete som PBL:s anhängare utförde. Till exempel visade de kubanska trotskisterna att de återgått till ett enhetsfrontsarbete på basis av oklart definierade mål när de intervenerade i den Nationella Kommittén för Amnesti för sociala och politiska fångar och agiterade tillsammans med PCC och 29 andra organisationer för ett slut på tortyren och frisläppandet av dem som fängslats under Batistas regim. Kort sagt, deltog inte PBL på grundval av ett tydligt utformat aktionsprogram som befordrade arbetarklassens organisering och politiska oberoende. Som PBL själv erkände, var denna amnestikommittés arbete i stort begränsat till att, under en täckmantel av respektabilitet, utfärda appeller till kyrkan och den ”goda bourgeoisie”. Dess ineffektivitet bekräftades när 22 av centralkommitténs 27 medlemmar arresterades och dömdes till fängelsestraff i början av 1936.²⁵

Å andra sidan grundade PBL sin Socorro Obrero-organisation som en sorts förparti-”bro”. Den var tänkt som en parallellorganisation till PCC:s Internationella Arbetarskydd och bestod av en blandning av anarkister och PBL-medlemmar som huvudsakligen anslöt sig på basis av antistalinism och för att se till de fångars välbefinnande som tillhörde FOH:s fackföreningar. PBL engagerade sig också starkt i att föra fram frågan om arbetarklassens oberoende från både småborgerskap och stat nu när en öppen fackföreningsrörelse återuppstod. Trotskisterna anslöt sig till en början till de legala fackföreningar som Batista-regimen organiserat och använde fackföreningarnas tidskrifter i skolnings- och propagandaarbetet, som komplement till sina egna partitidskrifter. I mitten av 1937 fick ledande trotskister som Pérez Santiesteban, Pablo Díaz och Gregorio Marrero artiklar publicerade i *Dialéctica*, organet för Sindicato de Yesistas de La Habana, murarnas fackförening i Havanna, och *El Repartidor*, magasinet för Sindicato de Repartidores de Pan de La Habana, bröddistributörernas fackförening i Havanna. Mer betydelsefullt var dock att organiseringen av och det politiska innehållet i PBL:s fraktionsarbete inom fackföreningarna grundades på en klar förståelse för faran med klassarbete. Trotskisterna hävdade att reformistiska ledare, precis som under Machado, försökte leda in arbetarrörelsen under Arbetsministeriets mantel och utsätta rörelsen för regeringens godtycke. För att bekämpa denna reformistiska anda i arbetarklassens led tillbakavisade PBL PCC:s sekteristiska strategi från 1931-34 om att bygga isolerade ”revolutionära” fackliga fronter och skisserade en facklig plattform runt vilken trotskistiska fraktioner i olika fackföreningar kunde organisera de radikala arbetare som ännu inte politiskt hade anslutit sig till PBL. Genom att förbinda parollen om att formera en ”Arbetarallians” till ett aktionsprogram, manade PBL till att arbetarklassen skulle organiseras oberoende av staten på grundval av ett antal demokratiska minimikrav, inbegripet strejk- och organisationsfrihet, mötes- och yttrandefrihet och ett avskaffande av dekretlagarna.²⁶

Under dessa försök att återuppbygga en revolutionär rörelse inom fackföreningarna, mötte PBL flera hinder. Mest negativt för partiets stabilitet och tillväxt var de allvarliga störningarna i den nationella ledningen. Även om det inte var i samma omfattning som efter händelserna 1934-35, så var ledarskapet fortfarande instabilt vad gällde personsammansättningen. Den mest betydande förlusten var generalsekreteraren Gastón Medina som dog i tuberkulos i

²⁵ ”Terror Reigns in FD’s Cuba”, *New Militant*, 9 maj 1936, s. 1,4.

²⁶ ”La Cuestión Sindical”, *Noticiero Bolchevique* (Havanna), No. 1, september 1936, s 10-11. Denna paroll för en Arbetarallians upprepades i flera dokument.

Havanna den 17 augusti 1938, ett resultat av tidigare tortyr i Batistas fängelser. Han hade varit den främste försvararen av det jag har kallat den ”trotskistiska” proletära antiimperialistiska tendensen inom PBL under 1933-35. Han hade också varit ansvarig för att utarbeta de *Politiska teserna* från oktober 1935, ett försök att omorientera partiet efter revolutionens nederlag på 30-talet.

Mer betydelsefullt var dock att PBL måste övervinna speciella samhällspolitiska hinder. Även om alla revolutionära organisationer hade befunnit sig i ett tillstånd av förvirring efter revolutionsförsöket på 30-talet, stod den svaga arbetarrörelsen nu inför ett ytterligare hinder genom fronten mellan Batista och PCC [kommunistpartiet] som stärkte tyglaget av klasskampen och de klassbaserade organisationerna. Efter att den revolutionära rörelsen 1935 effektivt hade krossats, antog Batistas regim en alltmer paternalistisk bonapartistisk karaktär då Batista försökte bredda sitt folkliga stöd. Han åstadkom detta genom att vända sig till stalinisterna och bilda en gemensam front med PCC. Även om den inte fullbordades förrän i början av 1939, kunde Batista använda de officiella kommunisterna för att bromsa en förnyad arbetaropposition.

Sammanfattningsvis hade de kubanska trotskisternas försök att reorganisera PBL i efterdyningarna av nederlaget 1935, och sedan under PCC:s osmakliga opportunistiska inför Batistas ouvertyrer, i stort blivit resultatlösa, och i slutet av 30-talet minskade PBL:s medlemsantal och inflytande i arbetarrörelsen kraftigt som en återspeglning av styrkeförhållandet mellan klasserna. När medgörliga socialdemokratiska och stalinistiska partier efter ett decennium av nederlag ledde in den internationella arbetarklassen i en militär konflikt, hade nederlaget på Kuba nått historiska dimensioner. Krossandet av arbetarorganisationerna i efterspelet till generalstrejken i mars 1935 orsakade en kris i alla politiska organisationer, lika mycket bland *Auténticos* och de officiella kommunisterna som bland trotskisterna. Det beredde marken för Batistas försök att skapa ett nationellt socialt jämviktsförhållande uppifrån, utan hot från vare sig en svag bourgeoisie eller en besegrad arbetarrörelse. Befästheten av Batista-PCC:s gemensamma front bidrog till svårigheterna att bygga en oberoende arbetarrörelse, en uppgift som den lilla gruppen trotskister hade ställt sig. Så, även om utarbetandet av de *Politiska teserna* i slutet av 1935 markerade en återgång till att propagera arbetarklassens politiska organisationers oberoende och proletariatets ledande roll i den antiimperialistiska revolutionen, innebar PBL:s upplösning 1935-36, och dess svaghet inom de redan svaga oppositionella rörelserna, att de fick svårt att stå emot den allmänna nedgången för självständiga arbetarorganisationer. Men det var trotskisternas tendens att spåda ut det klassbaserade innehållet i varje praktiskt enhetsfrontsarbete som slutligen både befäste den stadiga medlemsminskningen och bestämde den kubanska trotskismens fortsatta utveckling under 40-talet.

De kubanska trotskisterna och spanska inbördeskriget

Medan det återskapade PBL fortfarande höll på att anpassa sig till förhållandena efter nederlaget i mars 1935, bröt det spanska inbördeskriget ut i mitten av 1936. Det fortsatte till 1939, och vid denna tid hade klassarbetet mellan Batista och det officiella kommunistpartiet på Kuba cementerats. Redan från början avvisade de kubanska trotskisterna klart den stalinistiska uppfattningen att det helt enkelt var ett krig mellan en prodemokratisk vänster och profascistiska spanska reaktionärer. De anslöt sig istället till den permanenta revolutionens perspektiv och hävdade att endast det spanska proletariatets oberoende aktioner mot både fascisterna och den vacklande Folkfrontsregeringen kunde rädda den spanska revolutionen.²⁷ När man åter höjde den internationella proletära fanan, verkar PBL ha varit okunnigt om

²⁷ ”¡Apoyemos la Heroica Acción Revolucionaria del Proletariado Español! ¡Adelante por la Revolución Proletaria Mundial!”, *Noticiero Bolchevique* (Havanna), No. 1, september 1936, s. 21.

innehållet i den politiska debatt som uppstått mellan Trotskij och Nins anhängare i det spanska POUM. Som ett led i det revolutionära partiets grundläggande skolning och propaganda publicerade man Trotskij's artikel från juli 1936, *La Lección de España*, vilken polemiserade mot Folkfronten, alliansen mellan arbetarledarna och bourgeoisien. Men medan Trotskij argumenterade för en ”verklig allians mellan arbetare och bönder... mot bourgeoisien”,²⁸ vilket i realiteten var riktat mot POUM såväl som mot de spanska stalinisterna, var PBL mer ambivalent. Å ena sidan attackerade de kubanska trotskisterna Komintern genom att argumentera mot varje slags politiskt block med den republikanska bourgeoisien:

”... att bilda ett block med den republikanska bourgeoisien, den så kallade ’demokratiska bourgeoisien’, som sedan Kommunistiska Internationals sjunde kongress har förespråkats av de revisionistiska stalinisterna, är i grunden en kontrarevolutionär hämmande politik, som det spanska proletariatet kommer att få betala priset för.”²⁹

Å andra sidan framförde de inte någon kritik mot POUM för att de skrivit under vänsterns valpakt, en *de facto* folkfront. De kubanska trotskisterna begränsade sin analys av POUM till hyllningar av dess uppmaning att reorganisera Arbetarallianserna som organ för proletär representation,³⁰ och de verkar ha varit okunniga om POUM:s beslut att delta i den katalanska regeringen, ett steg som ledde till att de antifascistiska kommittéerna, frön till organ för verklig arbetarmakt, undergrävdes och upplöstes.

På Kuba följde PBL i stort en trotskistisk linje med sin intervention i Ateneo Socialista Español, en partilös spansk arbetarorganisation. Det verkar dock som om man hade liten kunskap om den konflikt som utbrutit mellan Nin och POUM, å ena sidan, och Trotskij och det spanska Bolsjevik-leninist-gruppen, den officiella trotskistiska gruppen, å den andra sidan.³¹ Denna internationella schism framkallade med säkerhet ingen debatt inom PBL vid denna tid. I en av de få hänvisningar som de gjorde till POUM, prisade de kubanska trotskisterna Maurín för att han uttalat sig mot en politik av samarbete med och underordning under bourgeoisien, och uppmanade naivt POUM att ”dag efter dag mana det spanska proletariatet till att reorganisera Arbetarallianserna, som organ för proletariatets verkliga intressen, och arbetarmiliserna, embryon till den Röda Armén”.³² Till skillnad från den mycket oeniga trotskistiska rörelsen på andra platser i Europa och Amerika, var det i själva verket först efter inbördeskrigets slut som de kubanska trotskisterna tog itu med Nin-Trotskij-kontroversen. Men även i sina senkomna referenser till dispyten uppvisade de skilda lojaliteter. Medan de 1940 entydigt betecknade POUM som en centristisk grupp mellan marxism och reformism, som var oförmögen att leda en framgångsrik kamp för en socialistisk revolution,³³ så ifrågasatte de samma år, i en mer genomtänkt reflektion över den hetsiga debatten mellan Nin och Trotskij, vad de uppfattade som Trotskij's onödigt fientliga språk, liksom den faktiska substansen i hans argument:

”Den våldsamma karakterisering som kamrat Crux gjorde, när han kallade Nin och Andrade ’förrädare’, stängde vägen för att återintegrera ett stort antal revolutionärer i våra led. Om det är

²⁸ Trotsky, LD, ”La Lección de España”, *Noticiero Bolchevique* (Havanna), No. 1, september 1936, s 7-9. Finns i svensk översättning på marxistarkiv.se: [De första lärdomarna av Spanien – Red anm](#)

²⁹ ”La Revolución Española”, *Noticiero Bolchevique* (Havanna), No. 1, september 1936, s 4.

³⁰ Op cit, s 4-5.

³¹ Se till exempel brevet från Charles Simeón till Fred Browner, Havanna, 30 september 1937, vilket refererar till Nin och Maurín som om de var anhängare till trotskismen och Fjärde internationalen. Det fanns två rivaliserande trotskistiska grupper i Spanien. Bolchevique Leninistas, som leddes av ”Munis” (Manuel Fernández Grandizo), erkändes som den officiella representanten för den internationella trotskistiska rörelsen.

³² ”La Revolución Española”, *Noticiero Bolchevique* (Havanna), No. 1, september 1936, s 5.

³³ POR:s CK, *Declaración de Principios del Partido Obrero Revolucionario*, oktober 1940, s 19.

sant att Nins och Andrades ledarskap förtjänade denna karakterisering, så är det därför inte mindre sant att karakteriseringen var ohövlig.”³⁴

Men bland de kubanska trotskister som på eget initiativ åkte till Spanien för att slåss i inbördeskriget var POUM-Trotskyistkontroversen säkert välkänd, och det fick ett antal konsekvenser. Den mest kände kubanske trotskist som stred i Spanien var Breá, en centralfigur när det gällde att stimulera trotskistiska diskussioner inom Oposición Comunista de Cuba under 1932-33. Efter att ha återvänt till Europa efter Grau San Martín-regeringens fall 1934, reste Breá till Spanien i juli 1936 tillsammans med sin kompanjon Mary Low.³⁵ Från slutet av juli 1936 till början av 1937 slogs han, som Bolchevique-Leninista-militant, i POUM:s milis vid Aragón-fronten. Han arbetade också i POUM:s internationella sekretariat och som journalist för POUM:s tidning *La Batalla*.

1936 anhölls Breá två gånger av de stalinistiska säkerhetsstyrkorna i Barcelona. POUM vägrade ge honom något beskydd, och tillsammans med Low tvingades han till slut att återvända till Frankrike.³⁶ Upplevelserna i Spanien beskrivs livfullt i deras *Red Spanish Notebook*, den första redogörelsen från spanska inbördeskriget ur ett trotskistiskt perspektiv som publicerades i bokform på engelska. Till skillnad från PBL på Kuba visade Breá i denna bok att han uppfattat den ideologiska förvirringen bland anarkister och anarko-syndikalister, vilka enligt hans mening ”kastade bort makten när den föll i deras händer eftersom de principiellt var emot att ta den”.³⁷ För Breá var den enda vägen framåt i Spanien att ställa kommunism mot fascism, och han hävdade behovet av det han kallade ”en gemensam front – det vill säga en allians inom proletariatet utan programmatiskt sammangående”.³⁸ Breá bekräftade också den totalt kontrarevolutionära roll som Kominterns anhängare spelat, men samtidigt vägrade han att lägga hela skulden för revolutionens misslyckande på dem. På samma gång som han avslöjade djupet i de kubanska trotskisternas antistalinism kritiserade han också POUM:

”Det skulle vara barnsligt att lägga skulden där [på stalinisterna] när vi så länge vetat vilken kontrarevolutionär roll som Ryssland och dess medlöpare spelat i alla länder. Förvarnad är förväpnad. Ansvar måste ligga hos de revolutionära partier i Spanien som kände stalinismen för vad den är. Jag menar POUM, anarkisterna och anarko-syndikalisterna.”³⁹

Förutom Breá slogs också andra kubanska trotskister i det spanska inbördeskriget, men endast som individer, isolerade från den internationella trotskistiska rörelsen. Förutom de PBL-medlemmar av spansk ursprung som utvisats från Kuba till Spanien 1934,⁴⁰ deltog Edelmiro Blanco, en ledare för de handelsanställdas fackförbund. I slutet av 1936 nåddes PBL av ny-

³⁴ PBL:s Provisoriska Exekutivkommitte, *Resolution on the Problem of the Opposition in the SWP*, Havanna, 11 maj 1940. Detta var också Nicola di Bartolomeos (Fosco) uppfattning, ledaren för den trotskistiska gruppen *El Soviet* i Spanien. Se *Revolutionary History*, Vol. 4, no 1 och 2, Winter 1991-92, s 230-36.

³⁵ Mary Low, (född 1912), futuristisk poet och Breá's livskamrat från 1933 tills hans död 1941, arbetade för POUM:s radiostation, sände program på engelska och skrev för deras engelskspråkiga bulletin, *The Spanish Revolution*. Se M Low Machado, *Where the Wolf Sings*, Chicago 1994, s 53-59; Alba, V, and Schwartz, S, *Spanish Marxism Versus Soviet Communism*, New Brunswick: NJ, Transaction Books, 1988, s 286-289.

³⁶ Brev från Mary Low Machado till Agustín Guillamón, Miami, december 1997/januari 1998. De exakta orsakerna till POUM:s vägran kan vara många. Det finns flera uppgifter om att POUM:s ledning inte tog Breá på allvar på grund av hans bohemiska livsstil, utan bara tolererade honom på grund av att de satte stort värde på Mary Lows arbete. Mary Low Machado har dock uppgett att POUM vägrade Breá skydd eftersom hans ”närvaro komplicerade deras förhållande till stalinismen!” En annan faktor som stöder detta är att den officiella trotskistiska gruppen, Bolchevique Leninistas, utslöts i februari 1937.

³⁷ Low, M, and Breá, J, *Red Spanish Notebook*, San Francisco 1979, s 247. Boken finns på webbplatsen marxists.org; [Red Spanish notebook](#)

³⁸ Op cit, s 254

³⁹ Ibid.

⁴⁰ ”La Lucha Revolucionaria en Cuba”, *Comunismo*, maj-juni 1934, s 237.

heten att han hade dödats i strid.⁴¹ Wilebaldo Solano har också noterat att en annan kubansk trotskist, Enrique de la Uz, stred i Internationella Brigaderna, och att Juan Andrade, en av POUM:s ledare, vid flera tillfällen talade om en grupp kubanska trotskister som hade stridit modigt.⁴²

De kubanska trotskisternas aktivitet under spanska inbördeskriget var således i stort bestämd av en förståelse för nödvändigheten av att hävda den proletära karaktären i det antifascistiska kriget, en fundamental sats i den permanenta revolutionens teori. Som grupp verkar dock PBL inte ha förstått den djupa schism som hade utvecklats mellan POUM och Trotskij. Endast Breá utvecklade i Spanien en klar förståelse för denna dispyt, och det kanske var som ett resultat av hans återkomst till Kuba 1940 som PBL så småningom kom att angripa POUM:s så kallade ”centrism”.

Grundandet av POR och de kubanska trotskisternas organisation och strategi 1940 – 1946

Isoleringen och den gradvisa nedgången i PBL:s medlemstal efter 1935 provocerade till slut fram en period med principiösa strider och motsättningar bland partiets tre återstående avdelningar 1940. Det som verkar ha utlöst den tvååriga perioden med interna dispyter var uteslutningen av PBL:s generalsekreterare Charles Simeón i slutet av 1939 eller början av 1940. Han hade först innehaft posten tillfälligt under Gastón Medinas tvååriga sjukdom, men tog över permanent efter dennes död. Även om de exakta skäl som låg bakom Simeóns uteslutning fortfarande är osäkra,⁴³ verkar det i efterhand som om PBL var i behov av en översyn vad gällde disciplin och inriktning. Den interna förklamationen fick det Havanna-baserade ledarskapet till att ta initiativ till att välja en ny provisorisk exekutivkommitté i maj 1940 och uppdra åt denna att sammankalla en nationell konferens för att ”normalisera partiets liv”.⁴⁴

Den nya provisoriska exekutivkommittén sattes samman av de medlemmar som var kvar från den tidigare nationella exekutivkommittén och de mest aktiva militanterna i Havanna: ”Bode”, generalsekreteraren (förmodligen Pérez Santiesteban),⁴⁵ Pablo Díaz González (eller ”Pedro Durán”), ”Alonso”, ”Andrade”, ”Santiso”, ”Kamayen” och ”Rufo”.⁴⁶ Denna provisoriska exekutivkommitté utsåg sedan en ny centralkommitté och en ny politbyrå, bestående av tre medlemmar, med ansvar för partiets dagliga arbete. Denna reorganisering av de ledande organen i den kubanska trotskistgruppen ledde till grundandet av Partido Obrero Revolucionario (POR) den 19 september 1940, kort efter mordet på Trotskij.

Trots detta försök av POR:s ledarskap att ”disciplinera och inrikta partiet”,⁴⁷ fortsatte de kubanska trotskisterna att avlägsna sig från Trotskij:s uppfattning om revolutionärt arbete, d.v.s. att bygga ett demokratiskt centralistiskt förtruppparti som förespråkade en proletär antiimperialistisk revolution. För det första var inte alla avdelningar i det gamla PBL integrerade i det nya partiet. De organisatoriska förändringar som den provisoriska exekutivkommittén hade inlett avvisades av sektionskommittén i Santiago de Cuba, som fortsatte att

⁴¹ ”La Revolución Española”, *Noticiero Bolchevique*, s. 6.

⁴² Brev från Wilebaldo Solano till författaren, Paris 15 juli 1997. Wilebaldo Solano (född 1916) blev sekreterare för POUM:s ungdomsorganisation, Juventud Comunista Ibérica, efter Germin Vidals död i gatustriderna i Barcelona i juni 1936. Senare, i exil, blev Solano en av de två personer som innehaft posten som generalsekreterare för POUM.

⁴³ Tyvärr har jag inte lyckats finna orsakerna till Simeón's uteslutning. Simeón's följande offentliga aktivitet i *Auténtico*-miljön antyder dock att hans stöd för en sådan linje kan ha varit roten till oenigheterna.

⁴⁴ Brev från Bode till G Munis, Havanna, 2 maj 1940.

⁴⁵ Även om Broué hävdar att ”Bode” var pseudonym för en kuban som kallades Bodernea (Broué, P, 1997), verkar det som att både ”Bode” and ”Bodernea” var pseudonymer.

⁴⁶ ”Bolshevik-Leninist Party of Cuba”, *International Bulletin* (New York), juli 1940, s. 6.

⁴⁷ *Boletín Interior del Partido Obrero Revolucionario*, mars 1946, s. 5.

verka under namnet PBL till åtminstone slutet av 1941. Den underliggande orsaken till missämjan var allmän frustration över den stagnation och nedgång som genomsyrade partiaktiviteten. Detta bevisas av det faktum att den organisatoriska splittringen inte skedde på basis av någon ideologisk skillnad, utan som ett resultat av sekundära, taktiska överväganden. På initiativ av "Bakunin" vägrade *santiaguero*-avdelningen att finna sig i projektet om rekonstruktion och namnbyte med motiveringen att enbart ett enkelt namnbyte inte kunde leda till en konsolidering av det revolutionära partiet på Kuba.⁴⁸ *Santiaguero*-trotskisterna uppfattade helt korrekt en möjlig begränsning i den nya provisoriska exekutivkommitténs initiativ, men de varken identifierade eller förslog en principiell debatt om de politiska orsakerna bakom PBL:s organisatoriska kris. Även om de på detta stadium inte uttryckligen förnekade behovet av ett centraliserat förtruppparti, utmanade de principen om demokratisk centralism genom att gång på gång avvisa ledningens inbjudan att fortsätta diskussionerna inom POR. Medan både POR och PBL:s sektionskommitté i Santiago de Cuba fortsatte att offentligt hävda att de tillhörde Fjärde internationalen, hade *santiagueros*, i sin frustration över partiets stagnation och uppenbara oförmåga att påverka arbetarrörelsen, utan något uttalat ideologiskt motiv använt en motsättning i en sekundär fråga som förevändning för att initiera en *de facto*-splittring bland de kubanska trotskisterna.

I januari 1941, efter det att sektionen i Santiago de Cuba hade upprepat att den tänkte fortsätta ge ut sin egen propaganda utan central auktorisation, beslutade POR:s nationella ledning att tillämpa partiets stadgar bokstavligt. Oroad över att de omständigheter som andra världskriget skapat alltmer skulle begränsa de kubanska trotskisternas möjligheter att verka öppet, och att kritiken från *santiagueros* kunde sabotera den andra Oriente-avdelningen i det närbelägna Guantánamo, krävde politbyrån att medlemmar skulle skiljas från sympatisörer, att alla militanter skulle tilldelas uppgifter och ansvarigheter så att nya medlemmar inte skulle bli "infekterade med den ballast av oansvarighet och bristande disciplin" som ärvts från det förflutna.⁴⁹

Trots denna tydliga deklARATION ledde inte detta nya försök att upprätta disciplin och stabilitet i det interna partilivet till någon märkbar ökning av medlemsantal eller inflytande, eller ens till att man under en längre period försökte ge ut ett partiorgan. Under 1940-42, då det verkar som om *santiagueros* allt mer drogs in i det nyetablerade POR:s partistruktur, var det enda nya tillskottet en fem medlemmar stark avdelning i den lilla staden Aguacete i Havanna-provinsen,⁵⁰ och vad som verkar ha varit en kortlivad sektionskommitté i Camagüey, bildad den 17 november 1940.⁵¹ Vad gäller produktionen av partipress och teoretiskt material, så upprepade det nyligen konstituerade POR samma mönster som PBL efter dess två försök att få någon ordning bland trotskisterna i september 1933 och i slutet av 1935. Till en början lanserade POR det som var menat att vara ett reguljärt partiorgan, *Cuba Obrera*. Trots POR:s rädsla inför regeringens avsikt att undertrycka "propaganda av klasskaraktär", verkar det som, precis som för *Rayo* och *Noticiero Bolchevique* tidigare, att publiceringen av denna tidning upphörde kort efter dess födelse enbart som resultat av bristande intern handlingskraft och knappa ekonomiska tillgångar. Produktionen upphörde efter fyra nummer i slutet av 1940, men återupptogs i juni, juli och augusti 1941. Augustinumret blev det sista som gavs ut.

Precis som PBL hade gjort vid bildandet 1933, och återigen 1935, när man försökte etablera någon grad av stabilitet och inriktning för partiet, författade också POR vid sitt grundande ett omfattande dokument, *Declaración de Principios* [PrincipdeklARATION], som spreds bland anhängarna. Detta dokument skisserade den trotskistiska synen på kapitalismens allmänna

⁴⁸ Se brev från Fjärde internationals Exekutivkommitté och Latinamerikanska avdelning till kamraterna i Santiago de Cuba, 16 August 1941.

⁴⁹ Brev från POR:s Politbyrå till FI:s Latinamerikanska avdelning, 26 mars 1941.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ "¡Salud, Camarades de Camagüey!", *Cuba Obrera* (Havanna), december 1940, s 8.

kris och den kubanska revolutionens speciella problem, och markerade därvid en definitiv återgång till Trotskijs teser om den permanenta revolutionen, åtminstone i teorin. För det första framhöll *Declaración de Principios* att arbetarklassen, tillsammans med småbourgeoisien på landsbygden och i städerna, måste spela den ledande rollen i kampen mot kapitalismen och i den socialistiska revolutionen.⁵² Som Kominterns tidiga texter, och Trotskij själv, drog POR också en skiljelinje mellan proletarietets makterövring i Latinamerika och uppbygget av kommunismen.⁵³ Genom att basera sin analys på en förståelse av världsekonomis odelbarhet och socialismens med nödvändighet internationella karaktär, hävdade POR att proletarietet under den första fasen i den latinamerikanska revolutionen skulle kombinera de nödvändiga demokratiska uppgifterna med de möjliga socialistiska. Den slutliga socialistiska omvandlingen av Latinamerika kunde bara fullbordas, hävdade de, efter att den proletära revolutionen i USA också brutit ut.⁵⁴

Även om dokumentet slog fast att den kubanska revolutionens definitiva seger var avhängig framgången för den socialistiska rörelsen i USA, tillbakavisade POR idén att den kubanska arbetarklassen skulle avvakta det nordamerikanska proletarietets seger innan man ställde sig uppgiften om en proletär revolution på Kuba. De kubanska trotskisterna menade att en sådan uppfattning närmade sig den stalinistiska uppfattningen att en revolution var omöjlig på grund av Kubas brist på ”mognad” för socialism och att man dolde teorin om ”nästa stadium” av nationell och social frigörelse under *Coalición Socialista Democrática* ”progressiva plattform”.⁵⁵ Genom att betona att proletarietet på Kuba inte kunde avstå kampen för att smida sin egen förtrupp, eller till och med inleda sin egen proletära revolution, tills proletarietet i USA hade tagit makten, så upprepade POR bolsjevikernas inställning i det efterblivna Ryssland 1917 och tog strid med de geografiska fatalister som avvisade det revolutionära projektet på grund av Kubas närhet till USA. Man deklarerade att:

”Den permanenta revolutionens perspektiv betyder inte på något sätt att efterblivna länder ska avvakta en startsignal från de mer utvecklade, inte heller att de koloniala folken saktmodigt ska invänta att proletarietet i de imperialistiska länderna ska befria dem. Den blir hjälpt som hjälper sig själv. Arbetarna måste kämpa på ett revolutionärt sätt i alla länder, varhelst det existerar gynnsamma förhållanden, och på så sätt sätta exempel för arbetare i andra länder.”⁵⁶

Men precis som 1933 och 1935 tog avdelningarna till sig denna återuppväckta teoretiska anslutning till den permanenta revolutionens principer i varierande grad. Detta märktes tydligast i POR:s viktiga avdelning i Guantánamo-regionen, där de lokala trotskisterna hade kvar en bas i arbetarklassen. Efter att under det sena 30-talet och 40-talet ha etablerat en embryonal ungdomsorganisation, *Juventud Obrera Revolucionaria*, och deltagit i de antistalinistiska *Comités de Oposición Sindical* i olika fackföreningar, hade POR fått en supporterskara i två avdelningar, *Delegaciones 10* och *11* i *Hermanidad Ferroviaria*, den lokala fackföreningen för handelsanställda, såväl som i ett antal *centrales*.⁵⁷ Trotskisterna spelade dessutom en ledande roll i ett mindre antal strejker som utmanade de officiella kommunisternas de facto ”icke-

⁵² *Declaración de Principios del POR*, op cit, s 3.

⁵³ Se LD Trotsky, ”Latin American Problems: A Transcript”, op cit, s 785-86. Även om han inte uteslöt möjligheten av att latinamerikanska arbetare kunde gripa makten innan de i USA, innebar inte detta att han ansåg att de kunde bygga sin egen socialism, oberoende av de mest utvecklade länder som hittills hade dominerat deras politiska ekonomi. Se också olika dokument från Komintern i M Löwy (ed), *Marxism in Latin America from 1909 to the Present*, New Jersey 1992, s 8-16.

⁵⁴ *Declaración de Principios del POR*, op cit, s 11.

⁵⁵ Op cit, s 12-13.

⁵⁶ Op cit, s 13. (översättning från ”Problems of the Cuban Revolution”, *International Bulletin* (New York), december 1941, s 3.)

⁵⁷ *Unión de Empleados del Comercio de Guantánamo: Asamblea General*, 23 april 1942; ”De la Sección de Guantánamo”, *Cuba Obrera* (Havanna), oktober 1940, s 7; ”De la Sección de Guantánamo”, *Cuba Obrera* (Havanna), november 1940, s 3, 7.

strejk"-politik. I början av sockerrörsskörden 1940 deltog till exempel *guantanamo*-trotskisterna i strejkerna vid *centrales* i Cecilia och Romelié, och fördömde de officiella kommunisternas samarbete med regeringen och arbetsgivarna.⁵⁸ José Medina Campos från POR ledde också strejker bland järnvägsarbetarna i april och november 1941, vilka avbröt sockerproduktionen såväl som transporterna till och från USA:s flottbas.⁵⁹ *Guantanamo*-trotskisternas aktivitet var dock inte klart inriktad på att avslöja den småborgerliga nationalismens begränsningar och leda de radikala arbetarna i fackföreningsmiljön till politisk samsyn med POR. Så, även om trotskisterna krävde ökad självständighet från Arbetsministeriet och från den stalinistiskt kontrollerade fackföreningsbyråkratin, ett krav som fann brett gensvar inom delar av *Auténtico*-partiets bas, uppvisade inte POR:s enhetsfrontsplattform en klar förståelse för den praktiska betydelsen av arbetarklassens politiska oberoende. Trotskisterna tenderade istället att acceptera en "det mindre onda"-tes som utnämnde stalinismen till huvudfiende inom arbetarrörelsen och misslyckades att avgränsa POR från de lokala *Auténtico*-ledarna i den icke-stalinistiska oppositions-rörelsen. Således deltog *guantanamo*-trotskisterna på ett i stort okritiskt sätt i den *Auténtico*-dominerade Comités Pro Demandas Obreros y Campesino, en löslig enhetsfronts-organisation som hade bildats i syfte att säkra valet av icke-stalinister i lokala val. Trotskisterna kunde dessutom hävda att deras egen ungdomsorganisation arbetade i "god harmoni" med dess *Auténtico*-motpart. Så, långt från att betrakta dessa radikala småborgerliga grupper som hinder för den proletära revolutionen, bedyrade POR att dessa grupper innehöll den "livgivande saven för vår revolutions framtid".⁶⁰

På den nationella nivån blev dock trotskisternas insats under den av de officiella kommunisterna kontrollerade, tredje nationella kongressen för Confederación de Trabajadores de Cuba (CTC) i december 1942 mer konsekvent genom att de insisterade på den antiimperialistiska kampens nödvändiga proletära natur och direkt utmanade *Auténtico*-partiet om ledarskapet för massorna. De trotskistiska delegaterna agerade som en organiserad fraktion vid kongressen och utvecklade en strategi som inte bara utmanade den stalinistiska dominansen i arbetarrörelsen, utan gjorde detta utifrån ett perspektiv som även syftade till samla arbetaropposition i *Auténtico*-partiet kring ett entydigt antiimperialistiskt och antikapitalistiskt program.

Som det beskrevs i Fjärde internationalens teoretiska tidskrift, bidrog POR-fraktionen till att bereda och framlägga "ett detaljerat och positivt program för oberoende fackliga aktioner kring vilket den antistalinistiska oppositionen kunde samlas".⁶¹ Framförallt kritiserade POR-medlemmarna i sina anföranden CTC:s ledarskap för att de accepterat Batistas diktat om lönerna, vilket bara garanterade löneökningar till en nivå under den prisinflation som uppstått genom bristen på konsumentvaror. Pablo Díaz hävdade att CTC-ledningen helt enkelt fungerade som verktyg för regeringen när man hindrade arbetare från att använda sitt mest basala vapen, strejkvapnet, just vid ett tillfälle när missnöjet med lönerna jäste inom flera sektorer.⁶²

Men trotskisterna insisterade också på att fackföreningsrörelsens enhetliga organisering skulle försvaras och argumenterade mot att sätta upp ett andra nationellt fackföreningscentrum. När den stalinistkontrollerade rekommendationskommittén vid CTC:s kongress vägrade 150 oppositionella delegater tillträde, avvisade trotskisterna, trots att de anslöt sig till de 303 dele-

⁵⁸ PBL:s Guantánamoavdelnings fackliga utskott, *A los Obreros de los Centrales y Sus Colonias. A Toda la Clase Obrera*, Guantánamo, 25 januari 1940.

⁵⁹ Brev från J.B. Gaylord i Ferrocarril de Guantánamo till Fiscal de la Audencia de Oriente, Santiago de Cuba, 1 April 1941; Brev från James Byron Gaylord (Administrador General del Ferrocarril Guantánamo) till Sr. Fiscal del Tribunal Supremo, Havanna, 21 november 1941.

⁶⁰ "De la Sección de Guantánamo", *Cuba Obrera*, oktober 1940, s 7.

⁶¹ "Cuba", *Fourth International* (New York), augusti 1943, s 254.

⁶² Ibid.

gater som promenerade ut i protest, *Auténtico*-ledarnas sekteristiska uppmaning att bilda ett andra, parallellt fackföreningscentrum. Detta låg i linje med hur OCC och PBL tidigare hade motsatt sig PCC:s sekteristiska fackföreningspolitik.⁶³ Vid ett möte med den tillfälliga organisation som bildats av de delegater som dragit sig ur Frente Democrático Sindical, argumenterade POR-fraktionen för att bilda en revolutionär arbetaropposition inom CTC på basis av ett minimiprogram för intern demokrati och ett slut på det stalinistiska-reformistiska hemliga samförståndet med staten.⁶⁴ I sin deklaration till *Frente Democrático Sindical* krävde POR-fraktionen att:

”Vi kan inte tänka oss... att grunda ett nytt fackföreningscentrum så länge som man inte på ett klart och definitivt sätt påvisat det omöjliga i att rädda CTC från det stalinistiska-reformistiska gänget genom ett ständigt och effektivt arbete bland basmedlemmarna. Vi kommer att motsätta oss varje grupp eller tendens som försöker släpa ut det kubanska proletariatet på denna äventyrliga väg.”⁶⁵

Genom att föra ett sammanhängande och genomgripande resonemang, i linje med Trotskijs analys av fackföreningarna i Latinamerika, att den viktigaste kampen gällde arbetarkontroll i de existerande byråkratiska apparaterna och fackligt oberoende från staten,⁶⁶ hjälpte POR-fraktionen till att åtminstone tillfälligt undvika en förödande splittring av fackföreningsrörelsen. Utöver detta lade de fram ett aktionsprogram som innefattade de viktigaste aspekterna i *Övergångsprogrammet*, Fjärde internationalens programmatiska grundningsdokument. Genom att inkorporera kärnan i Trotskijs ”övergångs”-metod i plattformen – att försöka fördjupa kampen och leda massorna till socialistiska mål genom en medveten kamp för demokratiska krav och genom deras egna oberoende proletära organisationer som skapats i kampen – med krav på inrättandet av en glidande löneskala och folkkommittéer för pris-kontroll, bevarandet av klassbaserad facklig enhet och bredast möjliga fackliga demokrati, och organisering av en proletär militärpolis, i likhet med den som Socialist Workers’ Party (SWP) i USA inrättat, i vilken fackföreningarna tog ansvar för arbetarnas militära träning.⁶⁷

Trots att partiet hade en viss framgång med sitt exemplariska fraktionsarbete i massorganisationerna på nationell nivå, och trots att den egensinniga *santiaguero*-sektionen återgått till de kubanska trotskisternas föllna någon gång under 1942-43, kom POR som nationellt parti inte ur sin isolering i början av 40-talet. Bara på det lokala planet fortsatte *guantánameño*-trotskisterna att leda strejker, tillsammans med *Auténtico*-partiets fackföreningsfolk, mot de officiella kommunistiska medlöparnas diktat. Den 17 maj 1943 gick järnvägsarbetarna i Guantánamo-regionen åter ut i strejk och krävde en löneökning på 50 procent för att möta den höga inflation som kriget hade orsakat. Strejken krossades efter sexton dagar och sex arbetare, bland dem två POR-medlemmar, Juan Medina Campos och Luciano García Pellecier, bestraffades av ledningen och/eller avskedades.⁶⁸ POR:s Guantánamo-avdelning förkunnade då att det inte skulle bli någon vapenvila i kampen mot kapitalismen. De fördömde en av sina gamla mot-

⁶³ *La Voz Revolucionaria del Trotskismo en el III Congreso Nacional Obrero*, Havanna, nd, s 6-9; Hoover till Berle Jr, *Survey of Communist Activities in Cuba*, op cit, s 46.

⁶⁴ *La Voz Revolucionaria del Trotskismo en el III Congreso Nacional Obrero*, s 36-38.

⁶⁵ Op cit, s 37.

⁶⁶ Se LD Trotsky, ”Latin American Problems: A Transcript”, op cit, s 790-92; LD Trotsky, ”To the Pillory!”, *Writings* (1938-39). Op cit, s 171-73.

⁶⁷ *La Voz Revolucionaria del Trotskismo en el III Congreso Nacional Obrero*, op cit, s 11-27. Den proletära militärpolitik som Trotskij utarbetat innebar att revolutionärer, även om de motsatte sig att den kapitalistiska staten inrättade allmän värnplikt och militärträning, inte skulle driva någon kampanj mot allmän värnplikt när denna väl blivit lag. Trotskij argumenterade för att man inte skulle göra något uppehåll i kampen mot kapitalismen och att man skulle kämpa för största möjliga demokrati genom att istället kräva att den allmänna värnplikten bedrevs under fackföreningarnas och arbetarrörelsens kontroll. Se Trotskijs idéer om detta i *Writings of Leon Trotsky* (1939-40), s 321-2, 344-5, 392.

⁶⁸ ”Cuba”, *Fourth International*, augusti 1943, s 255.

ståndare, Manuel Tur, den lokale PSP-ledaren, för att ha ingripit i strejken bara för att sabotera och avvärja en nationell aktion av järnvägsarbetare, och Mujal för att ha desavuerat strejkrörelsen i ett försök att undvika att *Auténtico*-ledarskapet utpekades som ansvariga för den i denna militärt strategiska region.⁶⁹

Men totalt sett misslyckades POR i sitt uppsåt att leda bygget av en revolutionär kommunistisk opposition mot den stalinistiska dominansen i arbetarrörelsen under andra världskriget. Som vid tidigare försök att stabilisera PBL:s organisation och utvidga trotskisternas inflytande i slutet av 30-talet, orsakades detta misslyckande delvis av strukturella faktorer utanför POR:s kontroll och delvis av trotskisternas egen politik. Trotskisterna var aktiva i ett land där klassbaserade institutioner var svaga och imperialismen hade gjort den nationella bourgeoisien maktlös redan i efterspelet av frihetskriget 1895 -98. Den revolutionära rörelsens historiska nederlag på 30-talet hade påskyndat den härskande oligarkins nedgång och splittrat den oberoende arbetarrörelsen. Klassformationernas exceptionella svaghet på Kuba spädades på ytterligare under perioden efter 1935 med uppkomsten av en bonapartistliknande regim, vars projekt var att sammanföra element från olika klasser i ett styrande samförstånd. Mest betydande för trotskisternas öde, efter bildandet av Batista-PCC-fronten i slutet av 1930-talet, var att de officiella kommunisterna använde den makt de erövat för att hindra alla försök till en ny klassbaserad opposition mot Batistas kapitalistiska regering. Det officiella kommunistpartiets snabba tillväxt och dess poster i Batistas regering antyder att klassarbetet under stalinistisk ledning var djupare på Kuba än i något annat latinamerikanskt land.

Förutom den kubanska politiska ekonomins bonapartistiska egenskaper, som tenderade att försvaga de bräckliga klassbaserade institutionernas utveckling, måste de kubanska trotskisterna dessutom ta itu med den bristande marxistiska traditionen på Kuba. Då den kubanska arbetarrörelsen hade dominerats av anarko-syndikalism under fyrtio år, från 1885 till 1925, var det nationalism mer än kommunism som gav den kubanska varianten av anarkism sitt speciella uttryck. Det var främst bristen på en distinkt socialistisk kultur i den kubanska arbetarklassen som gjorde att den ryska Oktoberrevolutionen inte ledde till någon splittring på ideologisk grund inom arbetarrörelsen. Dessutom bildades Kubas Kommunistiska Parti först 1925. Så, från början av och fram till mitten av 40-talet tog sig oppositionen mot den stalinistiska statsstödda byråkratin inom arbetarklassens organisationer oftast spontant uttryck i linje med den småborgerliga nationalismens djupt rotade traditioner, än i en klasständpunkt.

De kubanska trotskisterna led också av brist på ekonomiska resurser. Detta hindrade till dem t ex från att finansiera en heltidsanställd partiarbetare för att samordna det interna partilivets aktiviteter. Det stora avståndet mellan POR:s två viktigaste centra, Havanna och Guantánamo, gjorde det också svårt att hålla reguljära nationella möten för att diskutera och planera det gemensamma arbetet. I det tidiga 40-talet hade de kubanska trotskisterna också liten erfarenhet av vilka åtgärder en liten grupp av revolutionärer måste vidta för att lägga grunden till en framtida tillväxt. Till skillnad från de flesta trotskistiska grupper i världen, var PBL redan vid sin födelse faktiskt ett massparti med välkända kadrer som redan ledde olika fackföreningar och studentorganisationer. De hade inte genomgått en organisk utveckling från en liten revolutionär kärna via en kämpande propagandagrupp till ett verkligt revolutionärt parti med djupa rötter i arbetarklassen. Efter POR:s mest begåvade arbetarledare Rogelio Benaches död i januari 1944, vilket, liksom i Gastón Medinas fall, var ett resultat av de skador han fått under tidigare tortyr i Batistas fångelser,⁷⁰ var de kvarvarande POR-medlemmarna i början av 40-talet dåligt förberedda för ett långsamt och metodiskt arbete för att konsolidera POR som en väldefinierad kämpande propagandagrupp.

⁶⁹ POR:s avdelningskommitté i Guantánamo, *¡Obreros de Cuba!*, 2 juni 1943.

⁷⁰ Miyares, L, "Hombre y Ejemplo: Rogelio Benache", *Revolución Proletaria*, 1 maj 1945, s 1, 3.

Trots dessa hinder för tillväxt, menar jag att om POR hade utvecklat en annorlunda strategi och taktik, kunde de kubanska trotskisterna ha delvis övervunnit de strukturella hindren och resultatet kunde ha blivit ett annat. D.v.s. det var trotskisternas egen politiska strategi som fortsatte att vara avgörande för deras uppenbara oförmåga att stabilisera sin organisation, bryta sin isolering och dra fördel av det allmänna missnöjet med PCC:s samarbete med Batista i arbetarrörelsen. Mer exakt, precis som PBL på 30-talet när det kom till kritan visade att man inte hade någon grundlig förståelse för arbetarklassens behov av att upprätthålla sin politiska självständighet mot de småborgerliga krafternas nationalism, så förespråkade POR i början av 40-talet bildande av konturlösa block tillsammans med huvudsakligen prokapitalistiska krafter. Det var denna politiska egenhet hos POR som jag menar slutligen avgjorde trotskisternas fortsatta isolering.

Att de kubanska trotskisternas egna politiska misstag påverkade deras utveckling och organisatoriska kontinuitet visade sig under händelserna 1944-45. I början av 1944 hade POR gett ut en nationell tidning och utarbetat en valtaktisk linje i ett försök att utnyttja det ökade politiska intresse som skapats på grund av de kommande valen i maj-juni 1944 och *Auténtico*-arbetarna förhoppningar att dessa skulle medföra ett slut på Batista-PCC:s kontroll över arbetarrörelsen.

Tidningen lanserades i maj 1944 för att sammanfalla med valet och stod under inflytande av Louis Rigaudias, en välkänd aktivist i den franska trotskistiska rörelsen före kriget. Den fick namnet *Revolución Proletaria* i avsikt att klart markera den nödvändiga karaktären hos varje revolution vid denna tid i Latinamerika.⁷¹ Under perioden maj 1944 till maj 1946 kom nitton nummer av tidningen ut, med Pablo Díaz som huvudredaktör, och det innebar att partiet uppfyllde sina grundläggande propagandistiska och skolande funktioner bland sina sympatisörer och kontakter. Men innehållet i denna propaganda var i huvudsak en opportunistisk taktisk linje. Mer specifikt utvecklade trotskisterna en valtaktik som var inkonsekvent vad gällde att upprätthålla principen om proletärt politiskt oberoende. Trotskisternas attityd mot *Auténtico*-partiet, som den framfördes i deras tidning, avslöjade i själva verket grunddragen i det namn de gett denna tidning.

Å ena sidan försökte POR i Guantánamo vinna anhängare till kommunismen och utvidga och konsolidera sitt inflytande i arbetarklassen genom att ställa upp oberoende kandidater i de lokala valen 1944. Även om högsta domstolen till slut hindrade trotskisterna från att komma med på vallistorna, så genomförde de en ”namninsamlingskampanj” för två poster i Guantánamos fullmäktige. Genom att bygga på den prestige de fått genom sitt fackliga arbete i regionen, erhöll de två POR-kandidaterna Juan Medina och Luciano García, de två militanter som hade bestraffats under järnvägsstrejken året innan, över 1000 officiellt räknade röster,⁷² ett betydande antal i en region där analfabetismen var hög.

Å andra sidan visade trotskisterna i de nationella valen och presidentvalet, där de saknade tillräckliga resurser för att ställa upp egna kandidater och som ett resultat av att de ansåg att *Auténticos* bas bestod av revolutionära arbetare,⁷³ litet intresse för att skydda arbetarklassen från den prokapitalistiska nationalismens krafter. D.v.s trotskisterna gjorde skillnad på

⁷¹ Louis Rigaudias (1911-1999), också känd som ”Rigal” och ”Charles Millner”, var född i Turkiet men anslöt sig till den trotskistiska rörelsen i Frankrike 1933, efter att han flyttat till Paris 1928 för att studera. Under 1930-talet var han en ledande militant i den franska trotskistiska miljön innan han, efter arton månaders underjordisk verksamhet i Paris efter den nazistiska ockupationen, anlände till Havanna den 14 februari 1942. Se Casciola, P, *Louis Rigaudias (A Biography)*, Foligno, Centro Studi Pietro Tresso, nd. (publicerad)

⁷² ”Centenares de Obreros Votaron por el Trotskismo”, *Revolución Proletaria* (Havanna), 15 juli 1944, s 1, 3; Stuart, JB, ”Cuba’s Elections: Background and Analysis”, *Fourth International*, juli 1944, s 208.

”JB Stuart” var pseudonym för Sam Gordon (1910-1982), den USA-trotskist som verkade som Fjärde Internationalens representant i Storbritannien och sedan i Ceylon.

⁷³ ”La Reacción y la Voz del Autenticismo Revolucionario”, *Revolución Proletaria*, 15 juli 1944, s 1.

individuella *Auténtico*-kandidaters åsikter och de förhållanden som partiet som helhet hade till arbetarklassen genom att ge ”kritiskt stöd” till det som de betecknade ”Grau San Martín och arbetarklasskandidaterna inom PRC(A)”.⁷⁴ I de nationella valen uppmanade de således till en röst på de *Auténtico*-rwrepresentanter i Guantánamo och Santiago de Cuba som hade skrivit under ett minimiprogram med demokratiska och fackliga krav.⁷⁵

Denna uttunnade politik kunde ha rättfärdigats utifrån de kubanska partiernas svaga koppling till specifika sociala klasser, men i presidentvalet 1944 använde POR en fullständigt opportunistisk fraseologi som bekräftade deras illusioner om småbourgeoisens revolutionära potential. Även om POR säkert var mer ”kritiskt” än ”stödande”, när de hävdade att Grau San Martín hade övergivit den antiimperialistiska kampen till förmån för ”demokratisk” imperialism och att han ledde ett valblock som inkluderade en samling gamla antifackliga f.d. Machado-anhängare,⁷⁶ så avgränsade inte denna taktik med ”kritiskt stöd” trotskisterna klart från dessa främmande klasskrafter. Trots att Grau San Martín inte föreslog några antikapitalistiska eller antiimperialistiska åtgärder, så utvecklade alltså de kubanska trotskisterna en enhetsfronttaktik som sänkte det proletära oberoendets fana i den antiimperialistiska kampen. Även om de formellt avvisade anmärkningen om att de föreslog stöd till Grau San Martín som det ”mindre onda”, så beskrev de, i samma artikel och i direkt motsättning, sin inriktning som en ”taktik för att bekämpa arbetarnas omedelbara fiende: Batista-diktaturens militärpolis som dolts under den socialdemokratiska koalitionen civila täcke”.⁷⁷ I andra artiklar försvarade de på liknande sätt den ”mindre onda”-taktiken genom att hävda, att trots *Auténticos* försoning med USA-imperialismen skulle återvalet av Batista betyda att den kubanska revolutionen krossades för överskådlig framtid. De vidhöll att en valseger för Grau San Martín skulle representera ett steg framåt och reste parollen ”Att bekämpa *continuismo* är att slåss för revolutionen”.⁷⁸

Så, istället för att inta den enda konsekvent proletära ståndpunkten i ett val där det inte fanns några arbetarklasskandidater, d.v.s. ”aktivt avståndstagande”, och begränsa agitationen till propaganda för ett framtida oberoende arbetarparti, för att förbereda den dag då massorna, eller åtminstone den mest avancerade delen, skulle komma att vända sig mot de som åtrår regeringsmakten från båda lägren,⁷⁹ nöjde sig POR med att inta en mjukare vänsterlinje för att inte på kort sikt riskera sin prestige bland *Auténtico*-arbetarna, vilket ur ett medellångt perspektiv gjorde föga för att hjälpa dessa arbetare till en oberoende proletär linje.

Vid Grau San Martíns valseger uttrycktes kollapsen för POR:s strikt klassbaserade politiska analys allra tydligast i partiets propaganda och aktivitet i Guantánamo. I ett flygblad, med rubriken ”*Låt oss göra segern den 1 juni till ett avgörande steg på vägen till Kubas nationella och social frigörelse!*”,⁸⁰ anslöt sig trotskisterna inte bara till massornas nyväckta vilja att gå emot de besegrade Batista-lierade kommunisterna på arbetsplatserna, utan såg på något

⁷⁴ ”Para Combatir el Continuismo Votemos por Grau San Martín: Apoyemos los Candidatos Proletarios del PRC.”, *Revolución Proletaria* (Havanna), 1 maj 1944, s 3.

⁷⁵ Se ”Los Trotskistas Santiagueros Apoyan a R. Mugica Guzmán”, *Revolución Proletaria*, 1 juni 1944, s 1, 5; ”Martín Castellanos, Candidato Auténtico Defiende un Programa Revolucionario”, *Revolución Proletaria* (Havanna), 1 juni 1944, s 1, 4-5; ”Al Pueblo de Guantánamo”, *Revolución Proletaria*, 1 juni 1944, s 3.

⁷⁶ ”Para Combatir el Continuismo Votemos por Grau San Martín: Apoyemos.....”, *Revolución Proletaria*, 1 maj 1944, s 3.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ ”Combatir el Continuismo Es Luchar por la Revolución”, *Revolución Proletaria*, 1 juni 1944, s 1, 3; ”Contra la Conciliación: Vigilancia Revolucionaria”, *Revolución Proletaria*, 15 juli 1944, s 1, 3.

⁷⁹ Detta var Trotskijs förslag till ett klassbaserat deltagande i valen i Mexiko 1940 då inga arbetarklasskandidater ställde upp. Se Gall, *op cit*, s 241-242.

⁸⁰ POR:s avdelningskommitté i Guantánamo, *¡Hagamos de la Victoria Obtenida el 1º de Junio un Paso Decisivo en el Camino de la Liberación Nacional y Social de Cuba!*, 3 juni 1944.

dunkelt sätt Grau San Martíns val som ”deras” och som ett progressivt steg mot revolutionen. Istället för att varna arbetarna för att den nya regeringen inte skulle kunna genomföra ens ett måttfullt nationalistiskt program, eftersom det skulle leda till en konfrontation med imperialismen, så gav de kubanska trotskisterna intryck av att Grau San Martín-regeringens natur var en öppen fråga som skulle avgöras av dess framtida beteende.⁸¹

Så småningom försökte POR korrigera sin förvirrade position och åter försvara proletariats oberoende, men först sedan arbetarklassens mest avancerade delar redan hade börjat vända sig bort från *Auténtico*-partiet. I januari 1945, när det blev tydligt att Grau San Martíns regering inte skulle demokratisera CTC för att utmana PSP:s dominans, lanserade POR en facklig fraktion, *Defensa Obrera Revolucionaria de la Confederación de Trabajadores de Cuba*, som försökte samla de radikala arbetare som politiskt ännu inte hade identifierat sig med POR kring ett program med krav som betonade behovet av ökad självständighet från både Arbetsministeriet och fackföreningsbyråkratin.

I *Defensa Obrera Revolucionarias* elva punkters kampprogram fördömdes PSP för sin väpnade aggression, statligt sanktionerade utpressning och övergivande av kampen mot bourgeoisie och den kapitalistiska staten, liksom *Auténtico*-ledarna för att de hade slutit en överkommelse med PSP vid CTC:s fjärde kongress, som hölls efter valet. Kampprogrammet betonade behovet av ”proletariats absoluta politiska oberoende, mot alla arrangemang med bourgeoisins politiska partier.” I ett försök att gynna kampen för oberoende arbetarorganisering, framhöll det noggrant utarbetade programmet att bara arbetarna skulle ha rätt att utlysa strejker, utan någon inblandning från Arbetsministeriet och att reallönerna skulle försvaras genom införande av glidande löneskalor.⁸²

Men efter mer än ett decennium av allt svagare förtroende för statliga ingripanden för att uppnå ekonomiska och politiska mål, och en brist på marxistisk tradition på Kuba som yttrade sig i ett ständigt hyllande av principen om proletärt politiskt oberoende, misslyckades dessa försök att i fackföreningsrörelsen skapa en revolutionär opposition till *de facto*-alliansen mellan PSP och Grau San Martín. Efter att ha svansat efter *Auténtico*-partiet med ett ganska otydligt ”kritiskt stöd”-perspektiv, kom POR:s principiella initiativ till en fackföreningsfraktion alltför sent för att påverka någon del av *Auténtico*-arbetarna. POR upprepade de kubanska trotskisternas gamla tendens att förespråka lösliga block med den småborgerliga nationalismens styrkor, och visade sig oförmöget att smida en klassbaserad opposition till den öppet prokapitalistiska alliansen mellan PSP och Grau San Martín. Istället fick demokratiskt-nationalistiska stämningar fäste och gav upphov till myriader av småborgerliga revolutionära aktionsgrupper när den allmänna missnöjesnivån och kalla krigets utbrott nödvändiggjorde att PSP avlägsnades från de tyngsta posterna i arbetarrörelsen. POR, som inte hade lyckats få några nya och friska rekryter som kunde blåsa liv i partiet igen, stod återigen inför en omgång av organisatorisk upplösning och interna motsättningar, vilka kom att paralysera deras aktiviteter för en tid under 1946.

Kubansk trotskism och proletär militärpolitik i krigstid

En av de kubanska trotskisternas största meriter, som radikalt vänsteralternativ under andra världskriget, var att PBL och därefter POR i stort sett höll fast vid principen att imperialismen var det största hotet mot de latinamerikanska länderna, oavsett om den maskerades som borgerligt demokratisk eller fascistisk. Under kriget, då de officiella kommunisterna kom att fungera som okritiska rekryteringsagenter för kriget utomlands och strejkbrytare på hemma-

⁸¹ ”Editoriales: Perspectivas del Nuevo Gobierno”, *Revolución Proletaria*, 31 oktober 1944, s 6.

⁸² *Defensa Obrera Revolucionaria de la Confederación de Trabajadores de Cuba, Declaración de Principios*, Havanna, januari 1945, s 3.

fronten, ansåg trotskisterna att USA-imperialismen, förtryckaren på hemmaplan, var ett större hot än det nazistiska Tyskland, och de försökte anpassa SWP:s proletära militärpolitik till kubanska förhållanden. I sin tolkning av krigets natur och i den strategi de förespråkade, avslöjade de kubanska trotskisterna också sin enkelspåriga syn på den kubanska revolutionen, genom att överdriva betydelsen av parollerna och kampen för nationell frigörelse.

Vid krigsutbrottet hävdade de kubanska trotskisterna att kriget inte handlade om fascism eller demokrati, utan ett imperialistiskt krig för en nyuppdelning av världen. PBL kunde inte se någon grundläggande skillnad mellan att briterna förtryckte miljontals indier och afrikaner och att nazi-Tyskland förtryckte sin egen arbetarklass. Kapitalismen självt sågs som orsaken till kriget, och kriget kunde bara stoppas en gång för alla genom direkta aktioner för att radera det kapitalistiska systemet.⁸³ Efter Sovjetunionens inträde i kriget 1941, fördömde de kubanska trotskisterna stalinisterna för deras inledande pacifism och påföljande pro-krigshållning, som fick till följd att kubanska arbetarmassor sändes ut till kanonmat med deras goda minne.⁸⁴ Också PBL:s självständiga sektionskommitté i Santiago de Cuba anklagade rakryggat de officiella kommunisterna för att ha blivit "ivriga supportorer till det imperialistiska kriget i Vita Husets tjänst".⁸⁵ I motsättning till stalinisternas *volte-face*, förde de kubanska trotskisterna under hela krigstiden ständigt fram tre centrala programmatiska krav, som sammantaget utgjorde en variant av den proletära militärpolitiken. I åtskilliga dokument reste de parollen "*Inte en enda kubansk soldat utanför Kuba*".⁸⁶ De motsatte sig regeringsstödd obligatorisk militärtjänst från september 1940 och krävde att massorna skulle få militära instruktioner under arbetarorganisationernas kontroll.⁸⁶

Propagandan om en proletär militärpolitik, tillsammans med trotskisternas underliggande böjelse för paroller och krav om nationell frigörelse, kom att fördunkla den förväntade revolutionens proletära karaktär. Genom att avvisa den neutrala pacifismen med argumentet att arbetarklassen till slut skulle lösa dagens stora problem med vapen i hand, istället för att kompromisslöst hävda klassbetydelsen av arbetarnas beväpning, återupptog man exempelvis de borgerligt demokratiska traditionerna från artonhundratalets kubanska befrielsearmé. Som de skrev: "Vi vill återuppta *mambisa*-traditionen med soldatmedborgaren; det var soldater ur befrielsearmén som, genom att utnyttja rösträtten, valde den väpnade regeringen".⁸⁷

De kubanska trotskisterna avslöjade också sin tendens att acceptera tanken om den demokratiska antiimperialistiska revolutionens självständighet i sitt villkorlösa stöd till olika nationella befrielsekamper under kriget. Vid sidan av att resa ganska tvivelaktiga paroller som "Länge leve de koloniala folkens krig för sin nationella frigörelse!",⁸⁸ vilken i sig indirekt godtog tvåstegsstrategin för revolutionen, jämställde också de kubanska trotskisterna Sovjetunionens kamp mot imperialistiska aggression med det kinesiska folkets krig mot japanerna för nationell frigörelse. De menade att båda krigen var lika antiimperialistiska och därför förtjänade ovillkorligt stöd.⁸⁹ Genom att acceptera Trotskijs argument, att Sovjetunionen skulle förtjäna ovillkorligt stöd i kriget oavsett hur välbehövligt och hur stort det materiella stödet var från de allierade, så gav de kubanska trotskisterna felaktigt ovillkorligt stöd till

⁸³ PBL, *A las Masas Trabajadoras de Cuba*, Havanna, 15 oktober 1939, s 1.

⁸⁴ POR, *¡Aprestémonos a la Defensa Armada de Nuestros Derechos Democráticos!*, Havanna, 14 december 1941.

⁸⁵ PBL:s avdelningskommitté i Santiago de Cuba, *Al Pueblo de Cuba*, november 1941, s 2.

⁸⁶ Se t ex *¡Aprestémonos a la Defensa Armada de Nuestros Derechos Democráticos!*, op.cit.

⁸⁷ Ibid, s.3

⁸⁸ PBL, *¡Obreros! ¡Defendemos la Unión Soviética!*, juni 1941

⁸⁹ *La Voz Revolucionaria del Trotskismo en el III Congreso Nacional Obrero*, op cit, s 11-12.

nationella befrielseörelser när detta stöd borde ha villkorats beroende på vilken grad av självständighet som de borgerliga nationalisterna upprätthöll i förhållande till de allierade.⁹⁰

De kubanska trotskisterna fortsatte att prioritera kampen för nationell frigörelse och visade en tendens till att rättfärdiga sin paroll ”Inte en enda kubansk soldat utanför Kuba!” mer på strategiska grunder än med politiska argument. D.v.s. i stället för att insistera på att proletarietets huvudfiende var imperialismen, och att arbetarna helt enkelt inte hade något intresse av att utföra imperialismens planer, spädde POR ut detta budskap med argumentet att ”försvaret av [Kubas] nationella territorium kräver närvaro inom detta territorium av alla tillgängliga styrkor”.⁹¹ Parollen ”Nationell och social frigörelse!” var formulerad för att befrämja kampen för nationellt försvar, och åsidosatte den kamp som världens proletariat ständigt utkämpade.

POR:s aktivitet och organisatoriska upplösning, 1946 -58

Precis som stagnationen i slutet av 30-talet hade framkallat en kris inom det dåvarande kubanska trotskistiska partiet, ledde trotskisternas oförmåga att rekrytera nya medlemmar 1944-45 till internt missnöje och paralysering i början av 1946. Motsättningarna inom POR startade i den lilla Havanna-avdelningen som inte hade någon reell kontakt med arbetarklassen, om vi bortser från Pablo Díaz' arbete i tvätteriarbetarnas fackförening, och som i huvudsak bara fungerade som POR:s administrativa centrum. Tre medlemmar i Havanna, som beskrev sig själva som representanter för majoriteten i centralkommittén, författade och spred i mars 1946 en intern rapport som skarpt kritiserade POR:s slappa inriktning.⁹²

Även om uppgifter i interna dokument inom den internationella trotskistiska rörelsen nämnde att det kubanska POR hade 74 medlemmar 1944-45,⁹³ och 35 i början av 1947,⁹⁴ så var antalet kamrater som strax efter kriget själva betraktade sig som trotskister i verkligheten ungefär tjugo. Den interna rapporten från mars 1946, som sammanställdes av centralkommitténs ”majoritets”-fraktion i Havanna, noterade att POR hade reducerats till sju eller åtta medlemmar i sin viktigaste avdelning, Guantánamo, tre medlemmar i Santiago de Cuba, tre eller fyra kamrater i den lilla staden Aguacete i väst, en kandidatmedlem i Victoria de las Tunas, tre medlemmar i den Havanna-grupp som fungerade som centralkommitté och fyra andra i periferin.⁹⁵ Rapporten förutspådde att partiet tveklöst stod inför en gradvis utplåning, utan minsta uppfattning om hur man skulle stoppa tillbakagången och förnygra sin revolutionära förmåga. Medan man beskrev hur POR hade misslyckats att utnyttja de möjligheter som öppnat sig efter att stalinismen överlämnat sig till Batista och den ”revolutionära” *Auténtico*-oppositionen gradvis diskrediterats i regeringen, hänförde man misslyckandet till POR:s egna organisatoriska och politiska perspektiv. Man ansåg att den grundläggande försvagande

⁹⁰ 1942-43 argumenterade Shachtmans Workers' Party mot att man skulle stödja Guomindang, en position som också intogs av flera kinesiska trotskister, t.ex. Wang Fanxi. SWP(USA) och majoriteten av de kinesiska trotskisterna, inklusive Peng Shuzhi, motsatte sig denna ”proletära” linje. De hävdade att kriget mot Japan, ur kinesisk synvinkel, var progressivt och motsatte sig ett försök att vinna kriget genom en proletär revolution. Se G Benton, *China's Urban Revolutionaries: Explorations in History of Chinese Trotskyism, 1921- 1952*, New Jersey 1996, s 86-8.

⁹¹ *La Voz Revolucionaria del Trotskismo en el III Congreso Nacional Obrero*, op cit, s 15.

⁹² *Boletín Interior del Partido Obrero Revolucionario*, mars 1946.

⁹³ *Cuban Report*, nd, s 4. (från interna källor, 1944-45)

⁹⁴ ”Report on Latin America”, *Minutes of the Third International Executive Committee Plenum of the Fourth International*, mars 1947. Otillförlitligheten i denna rapport av Sherry Mangan (”Patrice”) till Fjärde internationals Internationella Exekutivkommitté är uppenbar av det faktum att han också rapporterade att de kubanska trotskisterna utgav en månatlig tidning och inte hade några överhängande problem. Som jag angett, så upphörde i verkligheten deras tidning att utkomma i mitten av 1946 och, som den interna rapporten från 1946 i detalj beskrev, stod POR inför upplösning som organiserat parti.

⁹⁵ *Boletín Interior del Partido Obrero Revolucionario*, mars 1946, s 5.

faktorn var att cellaktiviteten och den interna diskussionen hade fallit samman, precis som för PBL under revolutionen på 30-talet. D.v.s. man ansåg att POR var en ”centralistisk” organisation, men utan ett aktivt inre liv kunde det inte vara ett ”demokratiskt centralistiskt” parti. Rapporten hävdade också helt korrekt att partiets uppenbara förlamning berodde på dess egen politiska opportunistiska, då man inte tydligt avskiljde sig från den småborgerliga nationalismen i kampen mot stalinismen. Rapportförfattaren skrev:

”Trots ansträngningarna från våra kamrater i fackföreningarna, gjorde vi i praktiken inget annat än att svansa efter de grupper som från tid till annan uppstod i opposition till stalinismen. Med få undantag hängde vi i rockskörten på PRC(A):s Comisión Nacional Obrera.”⁹⁶

Frustrerade av den atmosfär av tröghet som karakteriserade de kvarvarande delarna av POR, hånade ”majoritets”-fraktionen i Havanna partiet för dess avsaknad av den ”seriositet och systematiska ihärdighet som kännetecknar bolsjevikiska militanter”,⁹⁷ och förde fram en lista med allmänna och akuta frågor som måste diskuteras för att återskapa ett internt liv i POR. Dessa frågor gällde utarbetandet av allmänna politiska och fackliga teser, en principdeklaration för en planerad ungdomsorganisation, studiet av dokument från SWP:s minoritet och majoritet, avlägsnandet av alla resolutioner om internationella frågor som inte fullt ut hade diskuterats bland partimedlemmarna och införandet av strikt kollektiv disciplin.⁹⁸ Havannas ”majoritets”-fraktion ställde ett rättframt ultimatum som slog fast att om dessa frågor inte behandlades skulle den tidning, som de huvudsakligen var ansvariga för, inte längre komma ut. Med deras ord; ”vi vill ha ordning annars kan vi inte planera någonting”.⁹⁹

Den atmosfär som uppstod efter denna sorts högröstade kritik, tillsammans med den tilltagande paralyseringen av partiets inre liv och partiets misslyckade fraktionsarbete inom CTC, kunde lätt ha medfört POR omedelbart hade kollapsat. Även om de frågor man ställt inte togs upp till någon organiserad intern diskussion, så gav de ändå partiet ett nytt fokus och en tillfällig lättnad, då de gav upphov till en plötslig taktisk vändning mot politiskt arbete inom en rad revolutionära aktionsgrupper som uppstått bland missnöjda *pesevistas* och *auténticos*. Sedan ledaren för ”majoritets”-fraktionen i Havanna hade uteslutits kort efter att rapporten framlagts,¹⁰⁰ tynade krisen bort i en ny vända med ogenomtänkt empirism. I en sorts karikatyr av PBL:s spontana och odisciplinerad inträde i *Joven Cuba*, ett försök att bygga det revolutionära trotskistiska partiet via den ”externa vägen” 1934 -35, bemötte Pérez Santiesteban, den ende centralkommittémedlem som motsatt sig den starkt kritiska rapporten från ”majoritets”-fraktionen, krisen genom att leda ett i stor utsträckning oorganiserat intåg i Rolando Masferrers nyligen grundade Movimiento Socialista Revolucionario (MSR).

MSR hade uppstått ur en kärna av aktivister från *Legión Revolucionaria de Cuba*, en aktionsgrupp mot Machado på 30-talet, och ett antal medlemmar kring Masferrer i de officiella kommunisternas chockbrigader. Masferrer var oense med partiets anslutning till den doktrin om upplösning som förts fram av Browder i USA i mitten av 40-talet. Dessa pesevistadissidenter hade fått ett visst stöd från Sovjetunionen, på grund av PSP:s ovilja att avvisa Browderismen när Moskva krävde det. Efter Duclos brev och efter att PSP motvilligt accep-

⁹⁶ Op cit, s 6.

⁹⁷ Op cit, s 5.

⁹⁸ Op cit, s 8

⁹⁹ Op cit, s 7.

¹⁰⁰ Enligt Pablo Díaz, som själv var en av undertecknarna av den förintande interna rapporten, uteslöts kamraten på grund av att han utsatt organisationen för fara efter att han blivit indragen i ”några mycket skumma historier och arresterats av säkerhetspolisen”. (*Brev från Pablo Díaz González to unnamed U.S.-based Comrade*, Havanna, 3 november 1946.) En uteslutningsprocess gör troligt att denna kamrat var signaturen ”N. Bacun”. Även om jag inte lyckats identifiera denna persons verkliga namn, är det mycket rimligt att det var samma person som varit drivande i PBL:s Santiago de Cuba-avdelnings splittring från POR 1940-41. Den som ivrigast opponerade mot POR:s initiativ i Santiago de Cuba var känd under namnet ”Bakunin”.

terat Moskva-linjen, uteslöts de oppositionella ”officiella” från det kubanska partiet. Detta som en del i den slutliga överenskommelse som förde de kubanska kommunisterna tillbaka till den officiella fällan.¹⁰¹ Med missnöjet med Grau San Martín som grund, kunde Masferrer och hans anhängare dra till sig diverse vänstermänniskor som var villiga att bygga en ny revolutionär organisation. Pérez Santiesteban spelade från början en ledande roll i diskussionerna kring den nya organisationen, och det verkar som att han, mer än någon annan, var ansvarig för att den tog namnet Movimiento Socialista Revolucionario. Detta var, som han beskrev, ett försök att bekämpa den otydlighet som låg i det tidigare föreslagna namnet Izquierda Revolucionaria.¹⁰²

Även om de kubanska trotskisterna insåg att MSR var ytterligare en småborgerlig organisation, som den kubanska politiska ekonomin födde fram från tid till annan,¹⁰³ och att den tillät var och en, och vem som helst, oavsett om de hade något perspektiv att bygga ett revolutionärt parti, eller hade någon politisk linje för aktiviteterna, så betraktade de i början sitt inträde i MSR med stor optimism vad gällde rekryteringsmöjligheterna. Till och med Pablo Díaz, en av författarna till den interna rapport som hade kritiserat partiet för att hänga den antistalinistiska småborgerliga oppositionen i rockskörten, var entusiastisk inför det faktum att det i praktiken var POR som ledde MSR:s programmatiska utarbetande.¹⁰⁴

POR:s nästan spontana vändning mot politiskt arbete inom MSR hade emellertid skett utan någon djupare analys eller förberedelser och sjönk snart ner i kaotisk improvisation och slutlig modstulenhets.¹⁰⁵ I stället för att försöka vinna de bästa elementen i den nya organisationen till POR, genom att försöka avslöja MSR-ledningens småborgerliga karaktär, upplöste sig de kubanska trotskisterna nästan helt i den nya organisationen. Principen om att sluta tillfälliga allianser med småborgerliga nationalistiska krafter, för konkreta och noggrant avgränsade mål, offrades när POR i praktiken betraktade MSR som ett ”trubbigt” verktyg för revolutionen. Utgivningen av POR:s enda offentliga organ, *Revolución Proletaria*, upphörde, för att aldrig återuppstå, och utan något eget oberoende program tog POR ansvar för att utarbeta MSR:s teoretiska dokument.

Det fruktlösa i detta ogenomtänkta fraktionsarbete avslöjades genom att dessa dokument i stort ignorerades av MSR:s ledning och aktivister när de kastade sig in i opportunistiska och äventyrliga aktioner för att ta kontrollen över vissa delar av arbetarrörelsen från deras rivaler, PSP. Spontana hot och byråkratiska manövrer av ledare som inte kontrollerades av basen, dränkte helt enkelt POR:s fruktlösa maningar till diskussioner om teoretiska frågor.

Även om POR också deltog i ett litet antal mindre småborgerliga organisationer, som till exempel *Juventudes Laboristas*, Movimiento Laboristas ungdomsavdelning, som leddes av en blivande *Ortodoxo*-ledare, Carlos Márquez Sterling, och *Liga Radical Martiana*, en annan

¹⁰¹ Se brev från Pablo Díaz González till Stein, Havanna 22 juni 1948; Pérez Santiesteban, *Por una Rectificación del Curso Político del M.S.R.*, Havanna, 18 April 1948, s 1; PSP:s dispyt med Moskva tog slut efter en överenskommelse mellan de två stalinistiska centren. De officiella kubanska kommunisterna demonstrerade sedan sin opportunistik genom att hävda att imperialistiska krafter skulle kunna medverka till att befordra välförstånd för de arbetande massorna. PSP slog an en anti-imperialistisk ton ytterligare en gång, även om det inte gick så långt som till att kompromettera dess goda relationer med regeringen Grau San Martín.

¹⁰² *Por una Rectificación del Curso Político del M.S.R.*, op.cit., s 1

¹⁰³ Brev från ”Lasalle” till Fjärde internationals Internationella Sekretariat, 22 december 1946.

¹⁰⁴ Brev från Pablo Díaz González till en icke namngiven kamrat i USA, 3 november 1946.

¹⁰⁵ POR var inte de enda icke-PSP-socialister som upptäckte att deras inledande optimism varit omotiverad. Boris Goldenberg (1905-1980), en naturaliserad kuban av ryskt ursprung som varit ledare för det tyska SAP, det Socialistiska Arbetarparti som bröt sig ur Tyska Kommunistiska Partiet kort före Hitlers makttillträde, skrev under ”De fyra deklaration” med International Communist League 1933 och var en ledande medlem i MSR 1946-47. Goldenberg verkar ha haft nära samarbete med Pérez Santiesteban inom MSR och blev tidigt missnöjd med den nya organisationens terroristiska avsikter.

revolutionär grupp som hade uppstått som resultat av missnöjet med Grau San Martín-regeringen, fortsatte trotskisterna att fram till 1948 koncentrera sin aktivitet till MSR. Det som till slut fick dem att dra sig ur var MSR:s överenskommelse om att stödja Carlos Prío Socorrás, *Auténtico*-partiets kandidat i presidentvalet. För Pérez Santiesteban, som fortfarande satt i MSR:s ledning, blev MSR:s valtaktik den slutliga droppen som fick honom att skriva ett dokument för att sprida inom den lösa samlingen av MSR-avdelningar och där han skisserade organisationens problem. Han slog i skarpa ordalag fast, även om det var väl sent, att MSR hade fallit in i samma traditionella aktivitetsmönster som alltid hade karakteriserat den revolutionära rörelsen på Kuba och att det krävdes ett totalt brott med det gamla. Genom att föreslå en snabb och grundlig intern uppstramning, vad gällde MSR:s organisation och inställning till teori, krävde han att man först skulle utarbeta stadgar för att fastställa rättigheter och skyldigheter för medlemmarna, innan man sedan utarbetade ett program med övergångskrav, vars försvar skulle vara den huvudsakliga uppgiften för organisationens aktiver.¹⁰⁶ I själva verket erkände han bara, utan förväntningar, den småborgerliga nationalismens begränsningar, utan att försöka utveckla en liknande grundlig översyn av POR:s strategi och taktik, så att man insåg att aktionsgrupper som MSR i praktiken var mer ett hinder för arbetarmakten än ett verktyg för den. Dokumentet spreds landet runt, men påskyndade bara POR:s aktivistrekrytering i Guantánamo-regionen, där trotskisterna hade en relativt stark närvaro i MSR och en viss prestige inom arbetarklassen.¹⁰⁷

Efter POR:s eskapad med MSR, som POR i stort såg som ett misslyckande, fortsatte man dock att vägra inse att den småborgerliga nationalismens styrkor i slutändan var hinder för, och inte verktyg för, den nödvändiga proletära antiimperialistisk revolutionen. D.v.s. trots den kritik som Pérez Santiesteban framförde mot MSR och dess ledarskap, kritiserade POR inte sin egen beredvillighet att göra gemensam sak med småborgerliga grupper. I själva verket hade denna oförmåga, eller ovilja, att föreslå en politiskt oberoende kurs för arbetarklassen, karakteriserat trotskismens hela historia på Kuba, och det fick trotskisterna att hävda att deras begränsade framgång berodde på MSR-ledarnas efterblivenhet och detta ledarskaps oförmåga att bygga ett revolutionärt parti i bolsjevikisk mening.¹⁰⁸

Samtidigt som man begränsade kritiken av sin entrism till taktiska frågor, som att inte noggrant ha diskuterat eller förberett sig för fraktionsarbetet, försökte POR ersätta sitt arbete inom MSR med ett mer förberett inträde i *Acción Revolucionaria Guiteras* (ARG), en aktionsgrupp med terroristiska rötter och diffus politisk profil. Sedan POR i mitten av 1949 hade insett att de nyfödda aktionsgruppernas socialistiska fraser bara användes för att skyla över simpel kriminell verksamhet, upphörde detta försök till arbete inom ARG. POR skrev, med speciell syftning på ARG, att det ligger en ocean mellan vad de säger och vad de gör, att dess ”revolutionära syndikalism” bara har bestått av vanlig utpressning och gangsterism.¹⁰⁹

När POR lämnade dessa grupper utan att fått med sig några nya rekryter, tog man ett nytt steg mot organisatorisk och teoretisk kollaps. Orsaken till detta var, enligt Pablo Díaz, att de kubanska trotskisternas aktivitet främst hade bestått av deltagande i rörelser som i bästa fall strävade efter nationell ekonomisk utveckling. Han menade att POR:s uppfattning om den revolutionära processen innebar att man betonade kampen för nationell frigörelse, och försökte pressa de demokratiskt nationalistiska grupperna mer och mer till vänster, istället för att föra fram ett aktionsprogram som prioriterade den antiimperialistiska kampens nödvändiga

¹⁰⁶ Pérez Santiesteban, *Por una Rectificación del Curso Político del MSR*, op cit, s 2-7.

¹⁰⁷ Brev från Pablo Díaz González till Morris Stein, Havanna, 9 maj 1948.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Trotskistisk fraktion, *El VI Congreso Nacional Obrero, Culminación de Once Años de Traición y Entreguismo en el Movimiento Sindical*, Havanna, 6 maj 1949, s 2.

proletära karaktär.¹¹⁰ Så trotskisterna upplöstes inte genom splittringar inom sin egen organisation, utan tynade de bort i den nationalistiska rörelsen, som, även om den identifierats som ”verktyg” för revolutionen, inte hade mycket att erbjuda som ersättning för ett anti-imperialistiskt aktionsprogram.

Vid POR:s sista framträdande som nationellt organiserat parti, under den sjätte nationella arbetarkongressen 1949, gav partiets fraktion prov på POR:s oförmåga att påvisa den djupa klyftan mellan trotskismen och den småborgerliga nationalismen. När ett antal delegater från Guantánamo-regionen, ledd av Antonio ”Nico” Torres, representant för *Delegación 11* i Hermandad Ferroviaria de Cuba, höjde trotskismens fana på kongressen, så ledde det knappast till något annat än att bekräfta sin egen djupa olust. De trotskistiska delegaterna spred ett manifest, som främst bestod av en samling råd till en nationalistisk regering som hade börjat bygga en nationell ekonomi inom världsmarknadens gränser, och som var långt från ett försök att vägleda ett proletärt avantgarde. Eftersom de främst bekymrade sig för ekonomisk diversifiering, industrialisering och drömmen om att ta sig ur dollarberoendet genom handelsöverenskommelser med Västeuropa och Latinamerika,¹¹¹ presenterade POR en misslyckad karikatyr av PBL:s tidigare teoretiska försök att avlägsna sig från den teori som hävdade den demokratiska antiimperialistiska revolutionens oberoende. Den vidare horisonten av revolutionär socialism hade i takt med medlemsantalet krympt ihop till en uppenbart stegvis inställning till revolutionär aktivitet. Precis som för *Apristas*, hade POR:s aktiviteter reducerats till en kamp i den vänsternationalistiska miljön för en period av ”progressiv” kapitalistisk utveckling innan man reste det proletära antiimperialistiska programmet.

Under det tidiga 50-talet verkade POR:s Havanna-avdelning ha kollapsat och dess mest hän- givna medlem, Pablo Díaz, tillbringade allt längre perioder i New York för att skaffa sig an- ställning. De kvarvarande trotskistiska aktivisterna i Guantánamo-regionen arbetade som indi- viduella fackföreningsmilitanter.¹¹² Även om Broué har funnit bevis för att trotskistiska idéer uttrycktes på Kuba under 50-talet, i korrespondensen från olika individer; mexikanen Octavio Fernández,¹¹³ kubanerna Bodernea, Pérez Santiesteban och Pablo Díaz,¹¹⁴ så sträckte sig det i verkligheten fortfarande bara till fortsatt avvisande av nödvändigheten av en proletär ledning i den antiimperialistiska revolutionen. Den enda ”permanent” karaktären i trotskisternas upp- fattning om revolutionär strategi, var deras allt ivrigare flykt från ett perspektiv av att ställa ett oberoende proletärt klassprogram mot den demokratiska småborgerliga nationalismen.

En sådan ”upplösnings”-strategi var inte utan föregångare i den latinamerikanska trotskistiska historien. Det tydligaste exemplet var när det bolivianska POR helt ställde sig i den borgerligt nationalistiska MNR(Movimiento Nacionalista Revolucionario)-regeringens tjänst, i ett försök att utöva ett radikalt inflytande och försiktigt knuffa den mot socialism.¹¹⁵ På Kuba på 50-talet blev medlemmarnas i det gamla POR flykt från trotskismen fullständig i och med deras integrering i 26-Juli-rörelsen under upproret mot Batistas regim. När POR förlorat all sin tidigare initiativ- och drivkraft, identifierade de ex-trotskister som förblivit trogna ett revolutionärt projekt M26J som ett nytt småborgerligt verktyg för revolutionen och gav sig öppet in i kampen för en demokratisk antiimperialistisk revolution, utan någon tanke på att

¹¹⁰ Se brev från Pablo Díaz González till Morris Stein, 9 maj 1948, *op cit*, s 5.

¹¹¹ Trotskistisk fraktion, ”*El VI Congreso Nacional Obrero, ...*”, 6 maj 1949, *op cit*, s 4.

¹¹² Det verkar som tidigare POR-medlemmar i Guantánamo på 50-talet fortsatte att publicera artiklar från *The Militant* i järnvägsarbetarnas tidskrift. Fanjul, A, ”The Role of the Trotskyists in the Cuban Revolution”, *Intercontinental Press* (New York), 11 maj 1981, s 493.

¹¹³ Octavio Fernández (född 1914) var en känd medlem i Liga Comunista Internacionalista i Mexiko i mitten av 30-talet, innan han ledde en utbrytning från denna organisation. Han var också chef för Trotskijs mexikanska skyddskår under nästan ett år och en av de viktigaste medarbetarna i magasinet *Clave*.

¹¹⁴ Broué, P, (1982), *op cit*, s 23

¹¹⁵ Detta ämne har behandlats i *Revolutionary History*, Volume 4, no 3, Summer 1992.

bygga ett trotskistiskt förtruppssparti, eller ens en fraktion, om så bara för att försiktigt pressa de småborgerliga nationalistiska krafterna mot socialism.

För att sammanfatta kunde, under de villkor av halvlegalitet som rådde efter generalstrejken i mars 1935, de delar av PBL som hade motsatt sig den s.k. ”externa vägen” för att bygga det revolutionära partiet reorganisera sig, om än med ett mycket reducerat medlemsantal, till en nivå som gällde för de flesta andra latinamerikanska trotskistiska grupper. Från mitten av 30-talet till början av 50-talet minskade deras medlemsantal stadigt från ca 100 till inte mer än 20. Även under sina svagaste perioder, före den slutliga organisatoriska upplösningen i början av 50-talet, åtnjöt de ett visst fackligt inflytande bland arbetarna i Guantánamo, den enda region i vilken de hade varit ett massparti under revolutionen på 30-talet.

Precis som PBL under revolutionen på 30-talet karakteriserades av perioder med intern upplösning följt av försök till reorganisering, så karakteriserades den kubanska trotskismen mellan 1935 och 1959 av allt fler långa intervall av organisatoriska kriser, avlösta av korta perioder då ledarskapet försökte etablera en viss stabilitet i partiet. Genom att följa detta mönster i den organisatoriska utvecklingen, har jag dragit slutsatsen att dess nedgång och slutliga upplösning lika mycket var ett resultat av de speciella egenskaperna i de kubanska gruppernas politiska tänkande som av de förhållanden och svårigheter som omgivningen innebar. POR:s försvinnande som ett organiserat parti på 50-talet var således inte bara ett resultat av arbetarklassens svaghet, efter mer än ett decennium av facklig-statlig samverkan, och pressen av att arbeta i en nationalistisk, antistalinistisk miljö, utan också i högsta grad av trotskisternas eget misslyckande med att klart skilja mellan demokratiska och proletära antiimperialistiska revolutioner och att leda arbetarklassen in på en politiskt oberoende kurs.

De kubanska trotskisterna gjorde flera försök att bryta sig ur sin organisatoriska isolering, inte genom att insistera på politiskt oberoende för proletära organisationer, utan genom att göra allt fler eftergifter till småborgerliga nationalistiska grupper. Från ett perspektiv med halvhjärtat kritiskt stöd till *Auténtico*-partiet i början och mitten av 40-talet, gjorde de flera försök med oorganiserade och dåligt definierade inträden i ett antal självutnämnda aktionsgrupper i slutet av 40-talet. Men den slutliga krisen i POR:s utveckling, under perioden mellan revolutionerna, hade inte sin grund i dåligt förberett fraktionsarbete, eller MSR:s och sedan ARG:s glidning in i allt mer öppen gangsterism, utan var ett resultat av POR:s felaktiga uppfattning om metoderna för revolutionär aktivitet. D.v.s. genom att åter binda sitt, och arbetarklassens, öde till de borgerliga nationalistiska gruppernas, fick POR:s riktade fraktionsarbete inte överraskande sitt nesliga slut när aktionsgrupperna själva antingen inkorporerades i regeringsmaskineriet eller undertrycktes. Regeringen behövde helt enkelt inte längre *pistoleros* hot och terrortaktik för att avlägsna PSP från dess maktpositioner inom arbetarrörelsen. Efter den organisatoriska upplösningen, anslöt sig till slut många ex-trotskister på individuell basis till M26J-rörelsen, men utan någon ”kritisk” komponent. Även om de förblev socialister, innebar deras inträde i M26J-miljön att de uttryckligen godtog teorin om den demokratiskt antiimperialistiska revolutionens oberoende, en tendens som hade karakteriserat både det tidiga OCC och PBL.

Kubansk trotskism i Fjärde internationalen

Mellan generalstrejkens avslutning i mars 1935 och det sena 40-talet upprätthöll PBL, och sedan POR, regelbunden kontakt med den internationella trotskistiska rörelsen, huvudsakligen genom USA-trotskisternas kontor. De mottog tidningar från åtskilliga trotskistiska grupper i både Amerika och Europa och sände brev och rapporter till SWP och den internationella ledningen i New York. Då de aldrig kunde sända en delegat till något internationellt möte, huvudsakligen av ekonomiska orsaker, gav de trotskisten Fred Browner i New York mandat

att representera dem.¹¹⁶ De höll också kontakt med den internationella rörelsen genom tillfälliga besök av USA-trotskister¹¹⁷ och genom ett litet antal europeiska trotskister som under andra världskriget tog sin tillflykt till Kuba, framförallt Louis Rigaudias och Anton Grylewicz¹¹⁸, en tysk trotskistledare.¹¹⁹

I slutet av 40-talet upphörde dessa dock band och kontakter med Fjärde internationalen gradvis. Även om det huvudsakligen var ett resultat av de kubanska trotskisternas egen organisatoriska kris och slutliga upplösning så fanns det andra orsaker. POR utvecklade specifika uppfattningar om Sovjetunionens natur såväl som om den kubanska revolutionen, vilket ledde det till att man alltmer distanserade sig från sin viktigaste länk till den internationella rörelsen, SWP i USA. Även om den internationella isoleringen inte var orsak till POR:s upplösning, förstärkte den ytterligare den stagnation och desillusion som de kubanska trotskisterna upplevde.

I debatten om den latinamerikanska revolutionens natur, och om trotskisternas inriktning mot ickeproletära nationalistiska grupper, var de kubanska trotskisterna trots sin litenhet en av de viktigaste grupperna inom det lösa ”nationella befrielse”-lägret i slutet av 40-talet. När Justos Liga Obrera Revolucionaria (LOR) i Argentina höjde den ”nationella befrielsens” fana, genom att sätta kampen och parollerna för nationell frigörelse i förgrunden, i en teoretisk strid med trotskisternas internationella centra i New York, uttryckte de kubanska trotskisterna inledningsvis sympati för Justos åsikter.¹²⁰

¹¹⁶ Fred Browner var medlem i Albert Weisbords Communist League of Struggle i början av 30-talet. Han bröt med denna organisation och deltog i SWP:s grundningskonvent i december 1937-januari 1938 som delegat för West Bronx-avdelningen.

¹¹⁷ Förutom möten med besökande trotskistiska sjömän, träffade också POR-medlemmar Max Shachtman i december 1941, när han besökte Kuba för att undersöka Arkadij Maslows mystiska död. Maslow (1891-1941) hade tillsammans med Ruth Fischer varit sympatisörer till Zinovjev i det tyska kommunistpartiet (KPD). Sedan Zinovjev kapitulerat för Stalin uteslöts han ur KPD 1926 och lämnade då den aktiva politiken. Han flydde till Paris 1933 och kom till Havanna 1940. Shachtmans undersökning fann, att även om han dog plötsligt på en gata Havanna, så dog han troligen av naturliga orsaker. Se brevet från Max Shachtman till Ruth Fischer, Havanna 5 december 1941, i Lübbe, P (ed.), *Ruth Fischer / Arkadij Maslow: Abtrünnig wider Willen*, Munich, R. Oldenbourg Verlag, 1990, s 148-149

¹¹⁸ Anton Grylewicz (1885-1971), medlem i KPD:s centralkommitté i början av 20-talet, avsattes från sin post 1925 efter att man vidtagit åtgärder mot zinovjevisterna Fischer och Maslow. Han anslöt sig så småningom till den tyska Vänsteroppositionen 1930. Efter att 1933 ha emigrerat till Prag flyttade han efter krigets utbrott till Kuba. Se *Revolutionary History*, Volume 2, no 3, Autumn 1989, s 35, n6.

¹¹⁹ Trots att de tagit kontakt med Leon Katz, en annan tysk trotskist på Kuba, och Goldenberg, tog inte de kubanska trotskisterna någon kontakt med två andra välkända tyska ”dissident”-kommunister, Heinrich Brandler och August Thalheimer. Dessa hade varit ledare inom KPD på 20-talet. De uteslöts 1929 och bildade KPO, en grupp som stödde Bucharins högeropposition i Sovjetunionen. Efter Hitlers maktövertagande flydde de till Frankrike och sedan, vid krigsutbrottet, till Kuba där de stannade under mer än ett årtionde men var inte politisk aktiva. Se Becker, J, och Jentsch, H, ”Heinrich Brandler—Biographische Skizze, 1924-1967”, *Jahrbuch für Historische Kommunismusforschung* (Berlin), Vol. 6, 1998, s 322-23.

¹²⁰ Quebracho, *Estrategia Revolucionaria: Lucha por la Unidad y por la Liberación Nacional y Social de la América Latina*, Buenos Aires 1957, s 190. Liborio Justo (eller ”Quebracho”, född 1902) utmanade Fjärde internationalens ledning, tillfälligt lokaliserad till New York, i frågan om hur stor tyngd man skulle lägga på kampen och kraven för nationell frigörelse under kampen för socialism. Justos centrala argument var att den trotskistiska rörelsen, speciellt SWP i USA, jämställde Argentina med de imperialistiska centren, och därigenom ignorerade demokratiska antiimperialistiska frågor. Han hävdade att kampen för nationell frigörelse var en integrerad del i den demokratiska revolutionen och som sådan skulle vara integrerad i det proletära partiets program. När han använde parollerna om nationell frigörelse, vilka hittills bara hade ingått i de nationalistiska och reformistiska gruppernas terminologi, kom Justo att hamna i ytterligheten av att förespråka en de facto tvåstegs-strategi, i vilken den primära kampen gällde en agrar antiimperialistisk revolution för att genomföra den borgerliga demokratiska revolutionens uppgifter. Se JL Sullivan, ”Liborio Justo and Argentinian Trotskyism”, *Revolutionary History*, Volume 2, no 2, Summer 1989, s 30-32; Quebracho, op cit, s 94-7. Ganska ironiskt, bytte

De politiska motsättningarna mellan POR och SWP fortsatte i frågan om ”proletär” eller ”nationell frigörelse” ända fram till POR:s organisatoriska upplösning i början av 50-talet. SWP satte stark press på kubanerna för att de skulle inta en proletärt antiimperialistisk hållning. Nordamerikanerna uttryckte till exempel en ”djupgående oenighet” med POR:s ”kritiska stöd”-taktik inför 1944 års val,¹²¹ med argumentet att den inte ”klart avskiljde” de kubanska trotskisterna från Grau San Martíns ”förrädiska fana”.¹²² I början av 50-talet var polariseringen så skarp att SWP barskt rådde POR att återuppta sin aktivitet och bli ”en verkligt revolutionär marxistisk proletär tendens”, befriad från deras tidigare förvirring och avvikelser, genom att inrikta sig mot arbetare som var påverkade av PSP. Inget nämndes om något arbete bland de grupper som var influerade av *ortodoxia* och kampen för nationell frigörelse.¹²³

Trots denna kritik höll POR fast vid sin inriktning på lösa allianser och deltagande i småborgerliga nationalistiska grupper. Detta avslöjades tydligt genom dess inträde i MSR, och sedan i ARG, i slutet av 40-talet. På det internationella planet stödde kubanerna deltagande i den peronistiska rörelsen i Argentina och i MNR i Bolivia. De rättfärdigade detta på den ”nationella frigörelse”-grunden att dessa bonapartistiska och småborgerliga rörelser hade en massförankring och i huvudsak var progressiva genom sin opposition mot imperialismen.¹²⁴

Mellan POR och SWP uppstod även motsättningar i frågan om Sovjetunionens natur. Till skillnad från Trotskij-Nin dispyten, var de kubanska trotskisterna på ett tidigt stadium medvetna om att en debatt om Sovjetunionens natur hade brutit ut inom den trotskistiska rörelsen. I maj 1940 anklagade de till exempel SWP-minoriteten, som hade intagit en ”anti-defensistisk” position, för att vara en småborgerlig opposition som hade givit efter för den borgerliga allmänna opinionens tryck.¹²⁵ Under andra världskriget förespråkade POR, precis som Trotskij innan han mördades och majoriteten i den internationella trotskistiska rörelsen, ett villkorslöst försvar av Sovjetunionen på basis av olika ekonomiska kriterier; de existerande egendomsförhållandena, statligt reglerad ekonomisk planering och statsmonopol på utrikes-handeln.¹²⁶ Samtidigt, och åter precis som Trotskij, var de också obevekliga när de i skrift fördömde sovjetregimens politik. Man kritiserade undertryckandet av sovjet-, arbetar- och partidemokratin, vilket enligt deras åsikt bara tjänade till att öka byråkratins kontroll och privilegier,¹²⁷ och man framförde åsikten att den maktavande sovjetiska byråkratin var ett ”privilegierat skikt” som brutit med idén om ”proletär revolution” och som på de sovjetiska massornas rygg hade konsoliderat en ”bonapartistisk stat och en antiproletär diktatur”.¹²⁸ POR anförtrorde Oktoberrevolutionens vinningar till arbetarklassen över hela världen och manade

Justo ståndpunkt och kritiserade under den bolivianska nationella revolutionen 1952 Fjärde internationalen för att inta mensjevnikiska ståndpunkter. Se *Revolutionary History*, Volume 4, no 3, Summer 1992, s 38-51.

¹²¹ Brev från Braverman, SH, till Hernández, R, 11 augusti 1944.

¹²² Citerad i Stuart, JB, ”Cuba’s Elections: Background and Analysis”, *Fourth International*, juli 1944, s 208.

¹²³ ”Resolutions of the Third World Congress, Latin America: Problems and Tasks”, *Fourth International* november-december 1951, s 212.

¹²⁴ Se Brev från Pablo Díaz González till Stein, Havanna, 22 juni 1948, *op cit*.

¹²⁵ PBL, *Resolution on the Problem of the Opposition in the SWP*, Havanna, 11 maj 1940. Med tanke på POR:s fortsatta behandling av denna fråga, måste man lägga märke till att resolutionen antogs inom 10 dagar efter att en sjöman från USA besökt Havanna, och den kan knappast ha varit ett resultat av grundliga diskussioner inom POR. Vi denna tid hävdade Mario Pedrosa (”Lebrún”), den ledande latinamerikanska anhängaren till Minoritetens ”anti-defensistisk”-position, att han talade på vägnar av ett antal latinamerikanska grupper, och det är inte orimligt att den besökande USA-sjömannens första omtanke gällde att säkra ett formellt stöd för majoriteten från en viktig latinamerikansk sektion. Säkert är, att den starkt kritiska internbulletinen från 1946 krävde att man skulle avlägsna alla resolutioner om internationella frågor som inte tidigare hade diskuterats bland partiets medlemmar. (*Boletín Interior del Partido Obrero Revolucionario*, mars 1946, s 8.)

¹²⁶ PBL, *¡Obreros! ¡Defendemos la Unión Soviética!*, juni 1941.

¹²⁷ POR, *Declaración de Principios del Partido Obrero Revolucionario*, oktober 1940, s 18.

¹²⁸ *A las Masas Trabajadoras de Cuba*, 15 oktober 1939, *op cit*, s 2.

till försvar för dessa vinningar med samma metoder som hade upprättat proletariats diktatur i Ryssland. Man manade till att ta upp klasskampen överallt mot den lokala bourgeoisien och imperialismens representanter, och att bemöta det imperialistiska kriget med en kamp för att omvandla detta till ett inbördeskrig för nationell och social frigörelse.¹²⁹

Men i mitten av 40-talet undergick de kubanska trotskisternas syn på Sovjetunionen en kvalitativ förändring. Från att ha förespråkat ett villkorslöst försvar av Sovjetunionen på basis av att de existerande egendomsförhållandena, som gav det status av ”arbetarstat”, fast politiskt degenererad, kom POR att stödja Shachtmans ”anti-defensist”-teser och till slut betrakta Sovjetunionen som någon slags statskapitalistisk formation.¹³⁰ Den exakta väg som de kubanska trotskisterna tog för att hamna i denna position är oklar, men det är sannolikt att det inte bara berodde på det inflytande som Mario Pedrosa, en medlem i Fjärde internationals internationella exekutivkommitté, hade bland latinamerikanska trotskister, utan även av deras egen erfarenhet av Moskvas hantlangare på Kuba. Under revolutionen på 30-talet hade PBL blivit allt tydligare med att fördöma PCC:s antirevolutionära inriktning. Som tidigare noterats, ansåg de att den främsta uppgiften för revolutionärer var att eliminera stalinismen inom arbetarrörelsen. POR hade blivit obeveklig i sitt fördömande av de officiella kommunisterna för att de övergivit alla anspråk på klasskamp i utbyte mot statligt bistånd under perioden 1940-44, då Batista hade makten.

Så, trots POR:s formella ”defensistiska” [=försvarsvänliga – *Ö anm*] ställning när det gällde Sovjetunionen under andra världskriget, angrep tidningen *Revolución Proletaria* den ”stalinistiska diktaturen” för att den krossat arbetarorganisationerna i Polen för att kunna utvidga sin ”totalitära stat”. Från denna analys var det ett kort steg till att överge Fjärde internationals ståndpunkt att den följande omvälvningen av egendomsförhållandena i Östeuropa var något progressivt. POR krävde ett slut på Sovjets ockupation av Polen och påminde läsarna av dess tidning om ett avsnitt ur *Kommunistiska manifestet*: ”arbetarnas frigörelse måste vara arbetarklassens eget verk”.¹³¹ I slutet av 40-talet framförde POR sin fullständigt reviderade ”anti-defensistiska” och statskapitalistiska uppfattning om Sovjetunionen i ett brev till den franska *Socialisme ou Barbarie*-gruppen.¹³²

De kubanska trotskisterna verkar inte explicit ha stött ”anti-defensisterna” i någon fraktionsstrid inom den internationella trotskistiska rörelsen, men deras reviderade politiska uppfattning delades av Louis Rigaudias, som flyttade till New York i september 1945 och blev en ledande uttolkare av SWP-minoritets uppfattning om Sovjetunionens statskapitalistiska utveckling.¹³³ Trots denna personliga länk till ”anti-defensist”-lägret på den amerikanska kontinenten, verkar POR dock inte ha etablerat några formella band med någon av de ”anti-defensistiska” tendenser som splittrades ur Fjärde internationals på 40-talet. Med tanke på att

¹²⁹ *¡Obreros! ¡Defendemos la Unión Soviética!*, juni 1941, *op cit*.

¹³⁰ Se Gilly, A, ”Open Letter to Jack Barnes on Trotskyism in Cuba”, *Intercontinental Press* (New York), 11 maj 1981, s 492.

¹³¹ ”El Caso Polaco Es Ejemplo de la Contrarevolución Burocrática”, *Revolución Proletaria* (Havanna), 8 juli 1945, s 1-2, 4.

¹³² I detta brev hävdade de kubanska trotskisterna att Tony Cliffs framställning av den statskapitalistiska teorin om Sovjetunionen var den bästa de sett och att de arbetade på en spansk översättning. (Brev från POR till *Socialisme ou Barbarie*, Havanna, 25 juni 1949, publicerat i *Socialisme ou Barbarie*, Paris 1949, s 93.) Tidskriften *Socialisme ou Barbarie*, grundad av Cornelius Castoriadis (1922-1997) 1949, karakteriserade Sovjetunionen under den stalinistiska byråkratin som en expansionistisk kapitalistisk supermakt. Tidskriften var också känd för att försvara den rådskommunistiska idén om arbetarstyre underifrån. Se Ames Curtis, D (ed.), *Cornelius Castoriadis: Political and Social Writings*, (Vol. 1, 1946-1955: *From the Critique of Bureaucracy to the Positive Content of Socialism*), Minneapolis 1987; Economou, A, ”Obituaries: Cornelius Castoriadis”, *Revolutionary History*, Vol. 7, No. 2, 1999, s 219-221.

¹³³ Brev från Louis Rigaudias till Gary Tennant, Paris, 27 februari 1997.

den största ”anti-defensist”-gruppen, Shachtmaniterna, rådde kubanerna till att gå in som en fraktion i de nationalistiska rörelserna,¹³⁴ en strategi som POR självt anammat utan något råd från SWP, var denna avsaknad av formella kontakter ännu mer förvånande. Det kan ha varit Shachtmaniternas interna splittring i slutet av 40-talet, och deras begränsade intresse av att bilda en internationell organisation när de gick högerut i jakt på ett gäckande arbetarparti, som avgjorde utgången.

När sedan två allvarliga teoretiska schismer uppstod mellan de kubanska trotskisterna och Fjärde internationalens centra i New York, visade kubanernas också upp ett missnöje med det som de uppfattade vara överdriven inblandning från USA-trotskisterna i de latinamerikanska gruppernas affärer, och mot det internationella ledarskapets ”förmäthenhet”. Främst protesterade de kubanska trotskisterna mot det som de uppfattade vara centrats inblandning i de nationella sektionernas interna affärer. Under de förhållanden som världskriget skapade, under vilka Fjärde internationalens funktion som ett genuint kollektivt och demokratiskt organ var ifrågasatt, framhöll POR att det i sista hand var de nationella sektionernas i Latinamerika uppgift att ta ansvar för och lösa sina egna problem. I det man erkände sitt eget misslyckande, tillrättavisade man samtidigt det internationella centrat för dess uppfattning att den, som det verkade, permanenta krisen i de latinamerikanska sektionerna skulle kunna lösas från New York. POR skrev:

”...det finns metropolernas fördomar och det finns koloniala fördomar. Vi måste själva kurera oss från sjukdomen. Messianska fördomar, grundade i vår egen politik i våra egna länder, belastar oss mycket ofta. Handlingarna speglar omgivningen. Våra fördomar balanseras av våra nordamerikanska vänner. Som regel, även om det finns undantag, har de en monumental okunnighet om de sydamerikanska länderna, fast de tror att de är välinformerade. Det är vi själva som måste lösa våra problem, och gör vi så, kommer det till slut att visa sig vara till vår kollektiva fördel, och överbrygga politiska begränsningar.”¹³⁵

Under krigsåren betraktade POR centrat i New York som inget mer än ”en moralisk samlingspunkt”, som måste ”upprätthållas som ett embryo till ett verkligt ledarskap”.¹³⁶ Det var på denna grundval som de kubanska trotskisterna distanserade sig från Justo och det argentinska LOR, vilka envetet arbetade för en splittring från Fjärde internationalen. Kubanerna menade att förhållandena under kriget gjorde att en organisatorisk splittring var meningslös, och att uppgiften för tillfället var att utkämpa striden inom det existerande lösliga internationella ramverket. Kubanernas oenighet med LOR handlade i huvudsak om dess beslut att formellt skilja sig från Fjärde internationalen och försöka bygga ett alternativt internationellt centrum. I ett brev från 9 juni 1942 till LOR, uttryckte ”Bode”, POR:s generalsekreterare, de kubanska trotskisternas djupa beklagande över det som man benämnde LOR:s förhastade ”beslut att bryta med New York, då ett sådant steg bara kan leda till att man ger upp en legitim ståndpunkt och ger den centrastiska tendensen de bästa argument för att försvara sin position.”¹³⁷

POR kritiserade också Fjärde internationalens ledarskap för det som kubanerna uppfattade som dess tendens till ”exkluderande”. Precis som POR tenderade att förespråka bygget av breda antiimperialistiska block där hemma, så krävde de på den internationella nivån en tolerant och inkluderande attityd när det handlade om grupper som allvarligt utmanade Internationalens linje. Så, även om de kubanska trotskisterna 1940 höll med om att SWP:s minori-

¹³⁴ ”Letter to a Cuban Socialist: On the Problems of Latin America”, *The New Internationalist*, Vol. 15, april 1949, s 103-106.

¹³⁵ Bode, ”Apreciaciones sobre la Lucha de la L.O.R. contra el Centristismo”, *Boletín Sudamericano* (Buenos Aires), juni 1943, s 3.

¹³⁶ Op cit s 2.

¹³⁷ Op cit s 2-3.

tet skulle förnekas en oberoende offentlig tidning,¹³⁸ och fördömde att de tog över majoritetens tidningar,¹³⁹ krävde de att alla ansträngning måste göras för att hålla kvar oppositionen inom partiet. Konstruktivt arbete med de aktivister som influerats av minoriteten och inte ”blint bruk av disciplin”, uteslutningar och personliga attacker, var vad POR rekommenderade.¹⁴⁰ De kubanska trotskisternas tendens att favorisera bred inkludering före skarp avgränsning visade sig också i deras inställning till hur Trotskij bemötte Nin under det spanska inbördeskriget. Dessutom kritiserade POR Fjärde internationalens ledarskap för det som kubanerna uppfattade vara dess ”exkluderande”, då de inte bjöd in så kallade centristiska och ultravänsteristiska organisationer, inklusive POUM, till Internationalens kongresser och konferenser i perioden efter andra världskriget.¹⁴¹

De politiska skillnader som existerade mellan de kubanska trotskisterna och de olika trotskistiska centra i Amerika på 40-talet bidrog till att öka POR:s isolering, och de schismer som ständigt dök upp i den internationella trotskistiska rörelsen på 50-talet gjorde lite för att uppmuntra det lilla antalet trotskistiska aktivister till omgruppering och att utveckla en klarare förståelse för den revolutionära processen.¹⁴² Fjärde internationalens Internationella Sekretariat, som inrättades i början av 50-talet, var kanske det mest logiska tillhålllet för anhängare av den ”nationella frigörelse”-tendensen inom internationell trotskism. Denna ”pablistiska” tendens var till liten hjälp då den hade blivit förespråkare för ett intåg i ”centristiska” stalinistiska partier och revolutionära nationella grupper. Kubanerna, med deras erfarenhet av ett pro-kapitalistiskt officiellt kommunistparti hemmavid, och med en statskapitalistisk tolkning av Sovjetunionen, skulle tvärt ha avvisat varje påstående om att stalinismen kunde agera som ett verktyg för en proletär revolution.

Så, för att sammanfatta, även om de kubanska trotskisterna höll kontakt med, och upplevde ett stabiliserande inflytande från, de internationella centren under 30-talet och det tidiga 40-talet via korrespondens, utbyte av tidningar, utländska flyktingar och tillfälliga besök från nord-amerikaner, utvecklades under perioden efter andra världskriget teoretiska skillnader mellan kubanerna och USA-trotskisterna, vilket bidrog till de förras internationella isolering. Denna isolering medförde att en faktor, som kunde ha tjänat som en fixpunkt för att undvika total upplösning, försvann. De kubanska trotskisternas stöd till de statskapitalistiska, ”anti-defensistiska” teserna om Sovjetunionen medförde att POR:s kontakter med de större trotskistiska partierna i USA och Latinamerika avbröts i slutet av 40-talet. När sedan majoriteten av Shachtmaniterna ”upptäckte” att det bara fanns två läger, och inte tre, och i sin jakt på ett undflyende arbetarparti utvecklades mot försoning med Demokratiska Partiet i USA, och de

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ PBL, ”Bolshevik-Leninist Party of Cuba”, *International Bulletin*, juli 1940,

¹⁴⁰ PBL, *Resolution on the Problem of the Opposition in the SWP*, *op cit*.

¹⁴¹ Brev från POR:s CK till Fjärde internationalens Internationella Sekretariat, Havanna, 19 juli 1947.

¹⁴² I början av 1950-talet avtog optimismen inom Fjärde internationalen, och då trotskisterna inte gjorde några större framsteg, varken vad gäller rekrytering eller inflytande inom arbetarrörelsen, ökade de inre motsättningarna. Detta framkallade en grundlig omvärdering av den strategiska inriktningen, vilket påskyndade en våg av splittringar och avsöndringar i den internationella trotskistiska rörelsen. Orsaken till den inledande splittringen efter kriget var det som i trotskistiskt språkbruk är känt som ”pablism”, d.v.s. de åsikter som Michel Pablo förde fram 1951-54. Hans teser var grundade på övertygelsen om att enskilda kommunistpartier inte nödvändigtvis var medgörliga bönder i det Sovjetiska utrikespolitiska schackspelet, utan istället tvingade av de objektiva villkoren att ta ledningen i den revolutionära våg som svepte fram över efterkrigsvärlden. Stalinism och krig sågs därigenom som agenter för revolutionen och den nya taktiken med långvarig entrism, eller upplösning, inom de som sågs som trubbiga verktyg för revolutionen, nämligen kommunist- och socialistpartierna, tvingades på Fjärde internationalens anhängare. Introduktionen av strategin med långvarig entrism, med dess ”nationella frigörelse”-variant i Latinamerika, har ofta angetts som den viktigaste orsaken till den organisatoriska splittringen i början av 50-talet. Fjärde internationalens Internationella Kommitté, som bildades i november 1953 och samlade ett antal grupper i de avancerade kapitalistiska länderna, definierade sig genom ”anti-pablism” och ett fasthållande vid ”proletära” teser.

grupper som hörde till Fjärde internationalen på 50-talet splittrades, och det Internationella Sekretariatet såg en revolutionär potential i prosovjetiska kommunistpartier, så hjälpte detta inte kubanerna till något stabiliserande inflytande utifrån.

Trotskisternas förhållande till de officiella kubanska kommunisterna 1935-58

De officiella kubanska kommunisternas kommentarer om trotskismen utmärktes av lögner och förtal. Man betecknade trotskismen som en kontrarevolutionär strömning i arbetarrörelsen som arbetade hand i hand med fascismen, men övervärderade samtidigt trotskisternas verkliga styrka på Kuba. Dessa attacker var dock lika mycket till för att diskreditera Mujals aktiviteter och *Auténtico*-partiets arbetarorganisationer under 40-talet som för att angripa den kubanska trotskismen.

Under Moskvarättegångarna i slutet av 30-talet spädde de officiella kubanska kommunisterna på den moskvaproducerade propagandan med en egen antitrotskistisk kampanj på Kuba. PCC:s tidning *Bandera Roja* anklagade trotskisterna för en serie brott, från att bilda terroristcentra och sabotera sovjetisk industri¹⁴³ till att försöka återupprätta kapitalismen i Sovjet och – ganska ironiskt – ingå en pakt med det nazistiska Tyskland.¹⁴⁴ De kubanska stalinisterna startade också en kampanj mot trotskismen strax efter mordet på Trotskij i Mexico i augusti 1940. Man anklagade en missnöjd grupp inom den trotskistiska rörelsen för mordet och beskrev Trotskij som en spion i imperialismens sold, som från 20-talet hade slagits för att återupprätta kapitalismen i Sovjetunionen.¹⁴⁵ Carlos Rafael Rodríguez, en ledande medlem i PSP, betecknade Trotskij som ”mensjevik” och anklagade den borgerliga pressen för att antyda att den ”älskade ledaren för arbetarna i hela världen”, kamrat Stalin, var inblandad i hans död.¹⁴⁶ Trotskismen, hävdade de officiella kubanska kommunisterna, hade för länge sedan upphört att vara en politisk tendens och nu blivit ”ett gäng kriminella”.¹⁴⁷

Under andra världskriget fortsatte de officiella kommunisterna att angripa trotskisterna med det vanliga stalinistiska förtalet. Man anklagade dem för att vara kontrarevolutionära agenter och fascistiska spioner med syfte att splittra arbetarklassen, och på så sätt underlätta den nazistiska invasionen av Sovjetunionen, och att driva en allmän offensiv mot dagens progressiva krafter.¹⁴⁸ Attackerna mot trotskismen på Kuba nådde sin höjdpunkt 1942, kort efter att de officiella kommunisterna hade reviderat sin uppfattning om andra världskrigets natur och gjort en ny sväng för att stödja Batistas och USA:s krigsansträngningar. Deras nya politik innefattade okritiskt stöd till förslagen om allmän militärtjänst och strejkförbud. Då den opposition som de officiella kommunisterna mötte inom arbetarrörelsen var koncentrerad till *Auténticos* Comisión Obrera Nacional, vars generalsekreterare Juno var en av OCC:s grundare 1932, blev deras taktik att fördöma *Auténtico*-partiet i samma termer som tidigare bara varit reserverade för trotskisterna. De officiella kommunisternas tyngsta återkommande anklagelse var att trotskisterna hade gömt sig i, och tagit över Comisión Obrera Nacional. Trots protester från flera *Auténtico*-ledare, hävdade de officiella kommunisterna att varje förnekelse av ”trotskism” var en del i en ”smart manöver” för att förråda arbetarklassen på ett

¹⁴³ ”De la Teoría Trotskista al Fascismo”, *Bandera Roja* (Havanna), 9 januari 1937, s 1, 4.

¹⁴⁴ ”La Alianza Trotsko-Fascista”, *Bandera Roja* (Havanna), 26 mars 1937, s 1-2, 5.

¹⁴⁵ Se ”La Reacción no Podrá Ocultar la Negra Historia de Trotski”, *Hoy* (Havanna), augusti 1940, s 12.

¹⁴⁶ ”El Fin de Una Carrera Criminal”, *El Comunista*, oktober 1940, s 772-773.

¹⁴⁷ ”La Banda Internacional Trotskista”, *El Comunista*, december 1940, s 975.

¹⁴⁸ Se Luzardo, M, ”La Lucha contra el Trotskismo”, *Fundamentos* (Havanna), juni 1941, s 214; *Tercer Congreso de la CTC (1942), Intervención del Compañero Faustino Calcines*. Morning Session, 11 december 1942.

förtäckt sätt.¹⁴⁹ Denna tendens att övervärdera trotskismens inflytande framstod tydligast i CTC:s rapport ”Riktningar representerade vid CTC:s tredje kongress i december 1942”. Trots att POR bara hade ett litet antal delegater som verkade som en enhetlig fraktion vid kongressen, beräknade de officiella kommunisterna att av de 972 delegaterna som deltog var 108 (elva procent) trotskister.¹⁵⁰

Speciellt pekade de officiella kommunisterna ut Junco och Mujal, ledarna för *Comisión Obrera Nacional*, som trotskister som vigt sig åt projektet att splittra arbetarklassen och överlämna dess organisationer till reaktionens krafter.¹⁵¹ Som tillägg till de officiella kommunisternas långa historia med förfälskningar och förvrängningar, hävdade de att denna ”smarta” trotskistiska plan hade en lång historia. De påstod ganska absurt att:

”1935, när de kubanska trotskisterna uteslöts likt råttor ur fackföreningar och folkliga organisationer, fick de order från sin boss Trotskij att ansluta sig till *Joven Cuba* för att dölja sina aktiviteter och undvika massornas vrede. När *Joven Cuba* politiskt gick samman med PRC tog trotskisterna skydd under *Auténticos* fana för att kunna fortsätta förgifta de ärliga arbetarna i detta parti med sina intriger och förräderier.”¹⁵²

Under 40-talet var de officiella kommunisternas kampanj mot det inbillade hotet från trotskismen mer ämnad att misskreditera *Auténticos* än den mycket begränsade gruppen trotskister. De officiella kommunisterna verkar ha varit mer motiverade av den utmaning som en gång PBL hade utgjort under 30-talets revolution, liksom av den fysiska närvaron av sådana tidigare trotskister som Junco i *Auténtico*-partiets arbetarorganisationers ledande organ och dessas skenbara radikalism, än av någon förnuftig analys. Den antitrotskistiska propaganda som Moskva spred i kölvattnet på Moskvarättegångarna, tillsammans med mordet på Trotskij, fick de kubanska kommunisterna att sätta fokus på det ständiga hot som man menade trotskismen utgjorde. POR:s enda fackliga bas av någon betydelse fanns i Guantánamo-regionen, och även där var den en minoritetsfraktion inom den *Auténtico*-dominerade arbetaroppositionen. Så trotskisternas hot mot deras statsstödda ledarskap för arbetarrörelsen var väldigt överdrivet.

Att de officiella kommunisterna i första hand var upptagna med att eliminera *Auténticos* från inflytelserika positioner demonstrerades av deras aktioner i maj 1942. Först initierade de en kampanj mot Junco och uteslöt honom formellt från bageriarbetarnas fackförening i Havanna. Under en samling inför ett möte som han skulle bevista i Sancti Spíritis, för att hedra minnet av sjunde årsdagen av mordet på Guiteras, spreds stalinistisk propaganda som fördömde Junco och andra av *Auténticos* arbetarledare, som Simeón, som splittrare, spioner och femtekolonnare i arbetarrörelsen,¹⁵³ termer som vanligtvis var reserverade för trotskister. I denna upphetsade atmosfär mördade en stalinistisk beväpnad grupp Junco då han höll tal under minneshög tiden den 8 maj 1942.

¹⁴⁹ ”El Trotskismo Enemigo del Movimiento Obrero: Intervención de Faustino Calcines, Secretario de la Federación de Trabajadores de las Villas”, i *III Congreso Nacional de la C.T.C. ¡La Unidad es Victoria!*, Havanna, 1944, s 39-40.

¹⁵⁰ *Informe sobre el Estado de Fuerzas Representantes en el III Congreso.*

¹⁵¹ Se ”Elementos Trotskistas Le Prendieron Fuego Intencionalmente al Local de las Oficinas del Comité de U.R. Comunista en Vedado”, *Hoy* (Havanna), 17 maj 1942, s 1, 8; ”La Lucha contra el Trotskismo”, *Fundamentos*, juni 1941, s 214-215.

¹⁵² ”Guantánamo: Un Caso de Provocación Trotskista”, *Magazine de Hoy* (Havanna), 30 maj 1943, s 1,3.

¹⁵³ Se flygblad från URC Sancti Spíritus Municipal Committee, *A la Cárcel los Especuladores, Agiotistas, Trotskistas y Quintacolumnistas*, nd; URC Sancti Spíritus Municipal Executive Committee, *A los Trabajadores, Campesinos y a Todo el Pueblo*, april 1942; Sancti Spíritus Partido Unión Revolucionaria Comunista, *A los Trabajadores Espirituanos*, nd. (Från interna källor, april-maj 1942.)

De kubanska trotskisterna försökte bemöta de officiella kommunisternas grova artilleri, på såväl den teoretiska analysens nivå som när det gällde fysiska angrepp, med de begränsade resurser de hade till sitt förfogande. Först tog PBL och POR offentligt avstånd från ett antal av de ledande medlemmarna i *Auténticos Comisión Obrera Nacional*, som Mujal och Junco,¹⁵⁴ och dessa tidigare trotskisters politiska strategi och aktivitet. Och när García Villareal, som uteslutits från PBL under de första månaderna 1935, dök upp som bundsförvant till en regeringsminister 1936, fördömde PBL honom som en kappvändare och förrädare som tillsammans med Junco, var förhårdade äventyrare som drömde om ”lönande spekulationer tillsammans med småborgerliga grupper”.¹⁵⁵ På samma sätt avvisade trotskisterna de officiella kommunisternas anklagelser om att Mujal, Junco och Simeón var trotskister under 40-talet.¹⁵⁶ Vid sidan av att varna för den fara som Mujal utgjorde för arbetarklassen, hävdade de att om någon, så var det de officiella kommunisterna som hade ihop det med Junco och hans kolleger i *Comisión Obrera Nacional* ledning. De hävdade bestämt att båda var eniga om att föra en klassarbetspolitik.¹⁵⁷

Så, även om det inte fanns några bevis för att de anklagelser som det officiella kommunistpartiet förde fram, varken med avseende på trotskismens arbetarfientliga natur eller den mer specifika anklagelsen att *Auténtico*-partiet på något sätt utgjorde trotskismens ansikte på Kuba, lyssnade ingen på PBL:s och POR:s bemötande av anklagelserna vid denna tid. Att trotskisternas protester också ignorerats i den kubanska historieskrivningen efter 1959, beror på förhållanden som de kubanska trotskisterna själva inte insåg, nämligen att de officiella kubanska kommunisterna var lika intresserade av att slippa en seriös klassbaserad analys av Mujal, Junco och *Auténticos* på 40-talet, som de var att misskreditera den relativt lilla kubanska trotskistiska rörelsen.

Slutsats

Trotskismen hade ett mycket svagt inflytande på den nationella politiska scenen och inom ledningen för arbetarrörelsen från 1935 och fram till 50-talet, jämfört med situationen under revolutionen på 30-talet. Efter omgrupperingen kring PBL efter nederlaget i generalstrejken i mars 1935, upplevde trotskismen ingen period med märkbar tillväxt. I själva verket minskade POR:s medlemstal gradvis under 40-talet, innan det till slut försvann som organiserat parti i början av 50-talet.

Det fanns flera samverkande faktorer som förklarar trotskisternas minskade inflytande och slutliga upplösning, både strukturella, vilka till stor del låg utom deras kontroll, och strate-

¹⁵⁴ Förutom sådana som Mujal and Junco, kom senare ett begränsat antal ex-trotskister att förbindas med en del uppenbart antiproletära händelser. Emilio Tró, medlem i OCC under revolutionen på 1930-talet, var till exempel ledare för *Unión Insurreccional Revolucionaria*, samma *pistolero*-gång som Fidel Castro själv tillhörde. Det värsta exemplet, där en tidigare trotskist medvetet deltog i en antiproletär rörelse, var dock det med Rafael Solér Puig. Efter att ha anslutit sig till småborgerliga *pistolero*-gång tillsammans med POR-medlemmar i slutet av 40-talet, drogs Solér Puig in i gangsterism och kontrarevolutionära aktiviteter på den politiska extremhögerkanten. Efter att under lång tid varit trotskist i Santiago de Cuba på 1930- och 40-talet, blev han gangster på 50-talet och var, bland mycket annat, ansvarig för mordet på ”Pipi” Hernández, en ledare i exil för oppositionen mot Trujillo, Dominikanska Republikens diktator. Solér Puig återvände senare till Kuba med den USA-sponsrade Grisbuktsinvasionen. Efter att ha tillfångatagits sköts han av den revolutionära regeringen. (Intervju med Mary Low Machado av Gary Tennant)

¹⁵⁵ ”Villareal Ha Encontrado su Camino”, *Noticiero Bolchevique*, september 1936, s 13-14.

García Villareal gick vidare till en lukrativ post i kaffeindustrin. Det verkar som att hans överskridande av klassgränser kostade honom livet. Stalinisterna kom ihåg honom, och det är troligt att han sköts i La Cabaña-fängelset i Havanna i början av 60-talet.

¹⁵⁶ Se ”En Torno a los ‘Trotskistas’ en el PRC.”, *Cuba Obrera*, december 1940, s 1, 8.

¹⁵⁷ ”De la Sección de Guantánamo”, *Cuba Obrera*, oktober 1940, s 7; ”Lazaro Peña-Junco, Blas Roca-Mujal, Hermanos Gemelos Bajo una Misma Bandera: ¡Conciliación de Clases!”, *Cuba Obrera*, augusti 1941, s 1, 6.

giska – deras uppfattning om den revolutionära processen. Trotskisternas misslyckande var delvis en följd av den speciella politiska styrkebalans de hade att kämpa mot. Framförallt var den internationella styrkebalansen mellan klasskrafterna till deras nackdel. Samtidigt med Fjärde internationalens grundande, i en period av nederlag för arbetarklassen, följde kraftfulla arbetarrörelser i de största industrinationerna sin respektive bourgeoisie in i kriget. Det breda samförstånd som kom till stånd, med stöd av klassamarbetande socialdemokratiska och officiella kommunistpartier, medförde att fascismen och inte själva kapitalismen blev huvudfienden.

De största strukturella hinder som de kubanska trotskisterna mötte på hemmaplan var bristen på marxistisk tradition och att de klassbaserade institutionerna var mycket svaga och aldrig hade utvecklat en tro på sin egen oberoende aktivitet och förmåga. Efter nederlaget för revolutionen på 30-talet, underlättade dessa förhållanden uppkomsten av en höger-bonapartistisk regim under Batista som erbjöd fördelar till ett fogligt officiellt kommunistparti i utbyte mot vissa tjänster. Det kubanska kommunistpartiets utveckling från det sena 40-talet till ett av de största och mäktigaste officiella kommunistpartierna i Latinamerika, främjade inte bara avpolitiseringen av en arbetarklass som lidit ett historiskt nederlag, utan tillät att en bitter förtalskampanj utlöstes mot trotskismen. Trotskisterna själva hade helt enkelt inte resurser för att svara effektivt på dessa attacker.

Även om den överväldigande negativa balansen mellan de sociala och politiska krafterna var till hinder för bygget av ett trotskistiskt parti, så förklarar det inte trotskismens uppenbara misslyckande på Kuba på 30-, 40- och 50-talen. En ytterligare viktig orsak var deras egen politiska väg. D.v.s. den gradvisa upplösningen av POR speglade inte enbart arbetarklassens svaghet och en lång period av statlig och facklig sammanblandning, utan också de kubanska trotskisternas misslyckande att klart avskilja sig från den småborgerliga nationalismens organisationer och strategi. Så, även om man haft en annan politisk strategi hade det kanske inte resulterat i att trotskisterna lett en proletär antiimperialistisk revolution i det korta eller medellånga perspektivet, men det kunde ha skapat ett annat resultat, åtminstone vad gällde att undvika en total upplösning och hålla liv i en tradition av arbetarklassens politiska oberoende.

Det historiska nederlaget för den revolutionära rörelsen i mars 1935 rensade helt PBL från den ”externa vägens” förespråkare, vilka mer eller mindre öppet motsatte sig en klar skiljelinje mellan ett småborgerligt och ett proletärt marxistiskt parti. Även om de som jag har kallat den ”trotskistiska” tendensen inom PBL under revolutionen på 30-talet omvärderade sin uppfattning om den revolutionära processen och formulerade en strategi som inkorporerade kärnan i Trotskijs teori om den permanenta revolutionen, fortsatte de kubanska trotskisterna ändå att uppvisa en ensidighet i sin inställning till revolutionär aktivitet, genom att knyta arbetarklassens och den antiimperialistiska revolutionens öde till den småborgerliga nationalismens.

Den tendens var speciellt tydlig under 40-talet då POR helt lämnade Trotskijs uppfattning om att en antiimperialistisk enhetsfront endast kunde byggas på basis av en kamp för konkreta mål för att avslöja småbourgeoisens totala oförmåga att ens leda den mest begränsade antiimperialistiska revolution. De kubanska trotskisterna utvecklade istället ett aktionsprogram som prioriterade kampen för en ”omedelbar” demokratisk antiimperialistisk revolution. De lånade den radikala nationalistiska småbourgeoisens språk – namnet på deras tidning i början av 40-talet, *Cuba Obrera*, var det mest synliga uttrycket för detta – och suddade ytterligare ut de klara demarkationslinjerna mellan proletär antiimperialism och småborgerlig nationalism när de manade till en okritisk röst på *Auténtico*-partiet i 1944 års val. Denna egenskap hos de kubanska trotskisterna framträdde igen när man utan ett klart program upplöste sig inom *Movimiento Socialista Revolucionaria*, en organisation som gjorde anspråk på att vara en fortsättning på *Joven Cuba*. Dessa taktiska inriktningar skulle kunna ses som desperata försök

att komma ur isoleringen, men förkroppsligade ett opportunistiskt, kortsiktigt perspektiv, som innebar att man inte lyckats förstå det som Lenin hade betecknat som deras ”särskilda uppgifter”, d.v.s. ”att bekämpa de borgerligt demokratiska rörelserna inom sina nationer”.¹⁵⁸ POR förstod helt enkelt inte att när stalinismen skulle bekämpas inom arbetarrörelsen, kunde detta inte göras effektivt genom att göra gemensam sak med olika småborgerliga gäng.

Det var på grund av att de kubanska trotskisterna prioriterade Andra perioden-politiken med att bygga demokratiska antiimperialistiska block tillsammans med reformistiska och revolutionära nationalistiska krafter, på bekostnad av proletärt politiskt oberoende i strikt tävlan med småborgerlig nationalism, som de själva till slut försvann in i den odefinierade nationalistiska miljön på 50-talet. När de kubanska trotskisternas antistalinism, uppblandad med *pistoleros* terrorism, förde ett litet antal av dem till höger, anslöt sig de som förblev lojala med det revolutionära projektet okritiskt till M26J.

Trots att de kubanska trotskisternas antal var litet under perioden 1935-55, var deras betydelse i och bidrag till den revolutionära rörelsens historia på Kuba långt från negligierbar. Under 30- och 40-talet när de officiella kommunisterna gick från Tredje Periodens ultraradikalism, då man avvisade allt intresse för den nationella befrielse-rörelsen, till att ge upp hela projektet med klasskamp och revolutionär politik, vilket bevisades av deras deltagande i Batistas borgerliga regering och tvekan att lämna Browderismen över bord på 40-talet, hävdade de kubanska trotskisterna bestämt giltigheten i det socialistiska projektet med arbetarklassens diktatur i internationell skala. Till skillnad från de officiella kommunisterna som, med ett anmärkningsvärt undantag i mitten av 40-talet, beredvilligt gjorde taktiska svängar efter manus från Moskva, försvarade PBL och POR dessutom sina egna argument, som utvecklats under OCC:s uppbyggnadsår, att det var nödvändigt att verka i den nationella frigörelsens terräng för att vinna den mest radikala delen av småborgerlig nationalism till socialismens sak. Men deras taktik missledde dem till att inte förespråka en politiskt oberoende inriktning för arbetarklassen. Deras försök att integrera den nationella frigörelsens problem och småbourgeoisens roll i det halvkoloniala Kuba i ett revolutionärt projekt var dock ett allvarligt försök att befördra socialismens sak.

Översättning: *B. Svensson*

¹⁵⁸ Detta slogs tydligt fast av Lenin under Kominterns Andra Kongress. Se Lenins “Ursprungligt utkast till teser i den nationella och den koloniala frågan” i *Valda verk i tio band, band 9*, s 16 och de slutgiltigt antagna teserna, ”Tesar och supplement i nationalitets- och kolonialfrågan” i *Den Kapitalistiska Världen och Kommunistiska Internationalen*. [båda dokumenten finns på marxistarkiv.se, i [Tesar till KI:s andra kongress](#) resp [Kominterns andra kongress](#) – Red anm]

Fidel och Che

Det återskapade Partido Obrero Revolucionario(Trotskista) och 1959 års revolution

Denna artikel beskriver de kubanska trotskisternas organisatoriska och politiska utveckling i ljuset av revolutionen 1959. Jag följer först enskilda trotskisters aktiviteter under upproret som leddes av 26 juli-rörelsen (Movimiento 26 de Julio, M26J). Sedan beskriver jag kortfattat grundandet av Partido Obrero Revolucionario(Trotskista) (POR(T)) i början av 1960, dess geografiska och sociala sammansättning, samt dess påtvingade upplösning 1965. Jag hävdar att även om POR(T) bara var en liten grupp med en smal bas i arbetarrörelsen, så finns det klara bevis för att attackerna mot de kubanska trotskisterna tjänade som en barometer för revolutionens ”stalinisering”. D.v.s. även om repressionen till en början var ett resultat av att gamla *pesevistas* [PSP-medlemmar, dvs medlemmar i det gamla kubanska kommunistpartiet – Ö.a.] intagit viktiga poster i den revolutionära regeringens institutioner, så var POR(T):s påtvingade upplösning sanktionerad av det revolutionära ledarskapet. Detta som en följd av att man på bred front anammat Kremles politiska koncept. Det tydligast exemplet kom när man slöt upp på Sovjetunionens sida i den sino-sovjetiska konflikten.

I artikelns andra del koncentrerar jag mig på de kubanska trotskisternas ställningstaganden i aktuella politiska och ekonomiska frågor. Jag hävdar att POR(T) i stort var en fortsättning på Partido Bolchevique Leninista (PBL) från 30-talet och Partido Obrero Revolucionario (POR) från 40- och 50-talen, i det avseendet att man klart förnekade nödvändigheten av arbetarklassens ledning i den socialistiska omvandlingen av samhället.

En tredje del behandlar de återverkningar POR(T):s aktiviteter och dess undertryckande fick inom de olika tendenserna inom Fjärde internationalen, och i vilken mån detta hade betydelse för återföreningen av den internationella trotskismens styrkor.

Jag menar här att de kubanska trotskisterna nästan helt hade övergivits av de dominerande tendenserna inom den internationella trotskismen. Detta som en följd av att de ”ortodoxa” trotskistiska strömningar som kubanerna hade haft kontakt med, som följd av den atmosfär av isolering och nederlag som följde på det andra världskriget, också i stort tagit till sig de kubanska trotskisternas ”andra perioden”- och ”nationell frigörelse”-argument. Då man misslyckades med att formulera en politiskt oberoende kurs för arbetarklassen, kom trotskister världen runt att inte bara identifiera det elitistiska *fidelistiska* ledarskapet, och/eller ett brett antiimperialistiskt block, som agent för den socialistiska revolutionen, utan glömde också bort de olika proletära riktningarnas fri- och rättigheter, när de med allt större iver försökte agera i

den nyvänster-miljö som var passionerad inför och okritisk till Castros meriter och den kubanska revolutionen.

En epilög beskriver kortfattat den verksamhet som bedrivits av de kubanska trotskister som förblev politiskt aktiva efter 1965. I denna avdelning visar jag att även om det funnits en kontinuerlig trotskistisk närvaro på Kuba efter POR(T):s formella upplösning som ett offentligt parti så har aktiviteterna efter 1965 indikerat att man fortfarande anser att stalinistiska krafter och nationella befrielseörelser inte bara kan leda kampen mot en imperialistisk intervention på Kuba utan även utsträcka den socialistiska revolutionen till Latinamerika och till mer avlägsna platser.

POR(T):s organisation och verksamhet 1959 – 65

Ex-trotskisterna som deltog i kampen i *sierra* och *llano* under den revolutionära kampen 1956–59 kan indelas i två kategorier. Å ena sidan fanns f.d. POR-medlemmar som öppet tog avstånd från trotskismen för att snabbt kunna ansluta sig till M26J och som helt accepterade att kampen för nationell frigörelse hade företräde. Å andra sidan fanns de som slöt upp i den väpnade kampen när den väl kommit igång, men som aldrig helt avvisade behovet av en trotskistisk organisation. Denna grupp kom att utgöra den kärna som började reorganisera det kubanska trotskistpartiet efter revolutionens seger.

De två mest välkända f.d. POR-medlemmar från det sena 40-talet som formellt avsåg sig trotskismen för att tidigt kunna ansluta sig till M26J, var Pablo Díaz och Antonio "Nico" Torres. Díaz, som varit bosatt i USA sedan 1952, ledde Comité Obrero Democrático de Exiliados y Emigrados Cubanos, en arbetarorganisation i New York. Tillsammans med de större organisationerna Acción Cívica Cubana och Comité Ortodoxo de Nueva York arbetade Díaz' organisation i Club Patriótico 26 de Julio med att samla in pengar för upproret, rekrytera gerillakämpar och bemöta Batista-regimens propaganda i USA.¹ Díaz fick instruktioner att resa till Mexico i oktober 1956.² Han blev en av deltagarna i *Granma*-expeditionen och en av de 14 medlemmarna i Fidel Castros generalstab.³ Efter det kaos som uppstod efter *Granmas* ankomst tog sig Díaz till Havanna och sedan vidare till New York för att återuppta arbetet i sin arbetarorganisation, under tiden som upproret pågick på Kuba.

I vilken utsträckning som den kubanska trotskismen hade förfallit till att sätta den småborgerliga nationella kampen före oberoende arbetarklassaktioner framkom tydligt i de teser som Díaz lade fram för arbetarkongressen i *Sierra Maestra* i oktober 1958. I detta dokument hävdade han att även om arbetarklassen hade potential för att omvandla landet politiskt och socialt, så föll det på grund av arbetarklassens låga medvetenhet på M26J:s lott att ta ansvar för och agera som agent för den revolutionära omvandlingen.⁴ Han visade upp ett annat karakteristiskt drag för kubansk trotskism då han också framhöll att det var genom generalstrejken som arbetarklassen hade en roll att spela i störtandet av Batista-regimen. Han återupplivade den gamla "arbetar"-alliansparollen och påpekade att generalstrejken endast kunde nå framgång om de olika revolutionära partiernas arbetarsektioner skapade en enad frontledning för att utforma ett aktionsprogram som kunde mobilisera de arbetande massorna i den slutliga offensiven mot batistaregimen. Detta aktionsprogram som han, genom att låna från trotskistisk vokabulär, kallade ett övergångsprogram, gick dock inte utöver ett minimiprogram för ekonomiska och demokratiska krav. Aktionsprogrammet innehöll ett upprop för sextimmars arbetsdag utan lönereduktion i sockerindustrin, max 40 timmars arbetsdag, social-

¹ P Díaz González, *Emigración Cubana a los Estados Unidos*, u.å.; Intervju med Mario Mencía, gjord av författaren den 30 juli 1997

² P Díaz González, *De New York a Tuxpan: Memorias de un Expedicionario del Granma*, u.å., s 1.

³ M Mencía, *Tiempos Recursos*, Havanna, 1986, s 325.

⁴ P Díaz González, *Tesis para Presentar al Congreso Obrero que se Efectuara en la Sierra Maestra en Octubre de 1958*, New York, 20 oktober 1958, s 1.

försäkring, moderskapspenning och fullständig facklig demokrati som tillät att arbetarna själva valde sina företrädare.⁵

Bland de f.d. trotskister som stannade kvar på Kuba under upprorstiden var Nico Torres den mest framträdande. Efter att han övertygat M26J:s ledarskap om att han inte längre var trotskist, utnämndes Torres den 25 september 1955 till andrekommandant för M26J:s *Sección Obrera* i Guantánamo under Octavio Louit Venzant. Genom den inledande framgången för M26J:s arbetarsektion i Guantánamo, blev dess ledare, inklusive Torres, snabbt nationella ledare och till slut de främsta drivkrafterna i Frente Obrero Nacional och i reorganiseringen av CTC 1959.⁶ Andra trotskister eller f.d. trotskister som var aktiva i M26J på Kuba var Alejandro Lamo och Gustavo Fraga i Orientprovinsen. Medan Alejandro Lamo, en ex-trotskist från Santiago de Cuba, anslöt sig till rebellarmén, blev Gustavo Fraga en av ledarna för M26J:s arbetarsektion i Guantánamo och Yateras. Tillsammans med Nico Torres och andra skrev Fraga det första utkastet till de organisatoriska teserna för M26J:s arbetarsektioner. Han dog i en explosion i en av M26J:s bombfabriker den 4 augusti 1957.

Bland de ex-trotskister som deltog i den väpnade kampen, men som aldrig helt gav upp tankarna på att bygga ett trotskistiskt avantgardeparti, fanns en kärna av medlemmar från Guantánamoavdelningen, Juan Medina, Luciano García och Idalberto Ferrera Acosta samt Roberto Acosta Hechavarría i Havanna.⁷ I Guantánamo användes Ferreras hus som mötesplats och gömställe för olika revolutionära grupper och *combatientes*. Idalberto Ferrera Acosta, civilanställd och fackföreningsorganisatör på den amerikanska flottbasen, och hans hustru Guarina Ramírez Acosta, deltog också i *Resistencia Cívica* och M26J:s hemliga aktiviteter. Guarina Ramírez fungerade som budbärare åt Ivan Rodríguez, en ledare för rörelsen i Guantánamo, innan hon anslöt sig som lärare till *18 Antonio López*-kolonnen vid den andra Frank País García-fronten.⁸ Deras söner, som blev ledare i det trotskistiska partiet efter 1959, deltog också i upproret i olika roller. Idalberto Ferrera Ramírez och Juan León Ferrera Ramírez var till en början aktiva i M26J:s studentceller innan de begav sig till bergen efter att den andra fronten öppnats. Idalberto Ferrera Ramírez deltog först i gerillan innan han blev sjukskötare. Juan León Ferrera smugglade radioutrustning, vapen och ammunition från den amerikanska flottbasen till *Sierran* och ledde sedan en grupp på 8 gerillakrigare vid den andra fronten och utnämndes till sergeant i rebellarmén.⁹

Andra f.d. POR-medlemmar var aktiva i fackföreningsrörelsen i Guantánamo-regionen, speciellt bland järnvägsarbetarna. Enligt Adolf Gilly, en välkänd latinamerikansk trotskist vid denna tid, rapporterade Juan Medina och Luciano García, ledare för järnvägsarbetarnas fackförening i Guantánamo, att de hade stött en M26J-PSP-allians vid fackföreningskonferensen i *Sierran* under upproret.¹⁰ Huruvida detta var på basis av ett överenskommet aktionsprogram eller inte är osäkert. I Havanna var Roberto Acosta, en av de ledande medlemmarna vid grundandet av PBL i Santiago de Cuba, aktiv i *Resistencia Cívica*. Bland annat upplät han sitt

⁵ Op cit, s 2-3.

⁶ Intervju med Mario Mencia, op cit; Intervju med Octavio Louit Venzant, 13 augusti 1997, båda gjorda av författaren. Octavio Louit var, liksom Nico Torres, medlem i *Delegación 11* av Hermandad Ferroviaria de Cuba.

⁷ Se Roberto Acosta Hechavarrías biografiska utkast samt ett utdrag från en intervju med honom på sidorna 243-51 i detta nummer av *Revolutionary History*.

⁸ Den andra Frank País García-fronten i Guantánamoregionen öppnades den 11 mars 1958.

⁹ Intervju med Guarina Ramírez Acosta, Idalberto Ferrera Acosta och Juan León Ferrera Ramírez, gjorda av författaren den 28 juli 1997; *Autobiografía de Guarina de la Caridad Ramírez Acosta*, Havanna, 12 juli 1985 (opublicerad).

¹⁰ E-mail från Adolfo Malvagni Gilly till författaren den 4 april 1997. Denna version av trotskisternas inställning till enhetsfronten mellan M26J och PSP kritiserades av Guevara. Han hävdade att trotskisterna hade vägrat att samarbeta med PSP i generalstrejken under upproret. M Zeitlin, "An Interview with 'Che'", *Root and Branch*, Winter 1962, s 53. Guevara blandade emellertid vid andra tillfällen samman David Salvadors attityd mot PSP under upproret med trotskisternas. Se EC Guevara, "Conferencia de Prensa en Montevideo (Uruguay, 9 augusti 1961)", *Ernesto Che Guevara: Escritos Discursos*, Volume 9, Havanna, 1977, s 107.

hus som gömställe för dess ledare för aktioner och sabotage, ingenjörskollegan Manolo Rey. Han samarbetade också med M26J och var delaktig i det nätverk som hanterade meddelanden och korrespondens för Fidel Castro och rebellarméns ledare i Sierra Maestra.¹¹

När upproret startade fanns det således inte någon organiserad trotskistisk grupp på Kuba, men ett antal f.d. medlemmar i PBL och POR deltog på individuell basis i den väpnade kampen, varhelst de kunde. Efter mer än två decenniers kamp utan större framgång, kom deras engagemang i många avseende leda dem varvet runt till att förespråka en politisk strategi som hade mycket gemensamt med den som Mella i ANERC och den tidiga oppositionen i OCC förespråkade. D.v.s.genom att stödja en upprorsrörelse som gick i hand med den småborgerliga nationalismens styrkor, underordnade de i praktiken proletär politisk självständighet i kampen för – som bäst – en demokratisk anti-imperialistisk revolution.

De viktiga diskussioner som behandlade POR(T):s aktiviteter och undertryckande efter revolutionen 1959, inleddes med det tal som Jack Barnes från det amerikanska SWP (Socialist Workers Party) höll den 31 december 1978. Han hävdade där att den kubanska trotskismens ”signum” hade varit deras ultravänsteristiska upprop för en marsch mot den amerikanska flottbasen i Guantánamo för att köra ut de imperialistiska styrkorna.¹² Adolf Gilly och Angel Fanjul, två argentinska trotskister som var medlemmar i Latinamerikanska byrån och som hade tillbringat en tid med POR(T) på Kuba, bemötte Barnes’ påstående och anklagade honom för att förvrida fakta och upprepa stalinistiskt förtal för att det skulle gynna SWP:s omedelbara intressen.¹³ De menade att POR(T):s agerande var långt ifrån sekteristiskt och i realiteten innebar en principfast kamp mot stalinismen på Kuba och för revolutionära tendensers rätt att verka legalt.¹⁴ Som svar lade José G Pérez mer bränsle på SWP:s kritik. Efter att ha upprepat att de kubanska trotskisternas ”speciella signum” var deras upprop för en militär erövring av flottbasen i Guantánamo, påstod han också att POR(T):s ultravänsterism var orsaken till att man missat ett tillfälle till samarbete med det *fidelistiska* ledarskapet.¹⁵

För att granska dessa klart skilda tolkningar, följer jag först de kubanska trotskisternas insats i revolutionen och påstår att anklagelsen om POR(T):s ultravänsteristiska agerande, speciellt i frågan om den amerikanska flottbasen, är grundlös och bara tjänar som en rökriddå för att dölja det stalinistiska inflytandets ebb och flod under revolutionen. I själva verket pekar de tillgängliga bevisen på att kampanjen mot de kubanska trotskisterna, som inleddes med attacker från PSP (Partido Socialista Popular) 1960, och intensifierades under de följande åren när de gamla *pesevistas* framgångsrikt kunde utnyttja den revolutionära regeringens institutioner för

¹¹ R Acosta de Arribas, *Ficha Biográfica de Roberto Acosta Hechavarría*, Havanna, u.å., s 2 (opublicerad).

¹² Se J G Pérez, ”How Sectarians Misrepresented Trotskyism in Cuba”, *Intercontinental Press*, 11 maj 1981, s 497. José G Pérez (född i Havanna 1951) var medlem i YSA och SWP under 1970-1985. Han var medlem av YSA:s nationella ledning, och fast skribent i dess publikation *the Young Socialist* i början av 1970-talet. Han blev medarbetare i SWP:s tidning, *The Militant*, i mitten av 70-talet, och redaktör för partiets spanskspråkiga organ, *Perspectiva Mundial*, 1977. Han var medlem i SWP:s National Committee 1979-1985 men lämnade SWP i september 1985. Han stannade kvar i Nicaragua som korrespondent för *The Militant* tills hans anställning upphörde. Han var en av de många betydande, erfarna kadrer som lämnade SWP under 1980-talet, och som menade att organisationen blivit allt mer sekteristisk efter beslutet att ”proletarisera” majoriteten av medlemmarna i basindustrin.

¹³ SWP var på väg att provocera fram en splittring i dess internationella organisation, Fjärde internationalens Förenade Sekretariat, efter världskongressen 1979, då man karakteriserade Castros ledarskap som ”revolutionärt marxistiskt”, och föreslog att man skulle gå samman med den castristiska strömningen i Centralamerika.

¹⁴ A Gilly, ”Open Letter...”, *Intercontinental Press*, 11 maj 1981, s 490-3; A Fanjul, ”The Role of the Trotskyists in the Cuban Revolution”, *Intercontinental Press*, 11 maj 1981, s 493-6.

¹⁵ Se J G Pérez, ”How Sectarians Misrepresented Trotskyism in Cuba”, *Intercontinental Press*, 11 maj 1981, s 497-504. Denna kritik delas av historiker som sympatiserar med Förenade Sekretariatet. Se till exempel Francois Moreau, *Combats et Débats de la IV Internationale*, Hull, Canada, 1993, s 174. Moreau hävdar att Castro slutligen godkände undertryckandet av de kubanska trotskisterna efter att han blivit ”ursinnig över” POR(T):s ”oansvariga kritik” och ”överbudspolitik” (se *Revolutionary History*, Volume 6, no 2/3, Summer 1996, s 273).

förtalskampanjerna, var en spegling av Moskvas inflytande på den revolutionära regeringen och *fidelista*-ledningens slutliga knäfall för många av de moskvatrogna stalinisternas centrala politiska koncept.

Även om det inte fanns någon formell trotskistisk organisation på Kuba så fortsatte en kärna av tidigare PBL- och POR-medlemmar efter revolutionens seger att agitera inom den småborgerliga nationalistiska miljön för att försöka stärka proletariats positioner i de framväxande revolutionära institutionerna. Det individuella arbetet i den breda revolutionära miljön kan exemplifieras av Idalberto Ferrera Acostas insatser i Movimiento de Superación del Barrio Sur de Guantánamo, en spontant skapad stadsdelsbaserad organisation och föregångare till de statsstödda kommittéerna för revolutionens försvar, CDR-kommittéerna. Som en av de främsta ledarna deltog Ferrera i organiseringen av alfabetiseringskampanjen i Guantánamo, liksom i insamlingen av pengar till jordbruksprojekt och med att organisera bevakningen av offentliga byggnader.¹⁶

De kubanska trotskisterna, som hade förlorat kontakten med Fjärde internationalen i slutet av 40-talet eller början av 50-talet, återupptog kontakten med den internationella rörelsen 1959 efter att Olga Scarabino (eller "Miranda") anlät. Hon var en uruguayansk representant för Fjärde internationalens Internationella Sekretariats Latinamerikanska byrå som leddes av J Posadas (Homero Cristalli). I motsats till de som var anslutna till den Internationella Kommittén, stödde de som tillhörde det Internationella Sekretariatet formellt "Pablo"-teserna om att vissa stalinistiska och nationella befrielseörelser kunde fungera som agenter för en socialistisk revolution.¹⁷ Med en sådan luddig linje om klassöverskridande krafter är det inte överraskande att Scarabinos inledande relationer och kontakter med militanterna i M26J 1959 rapporterades försiggå i en hjärtlig och kamratlig anda. Hon fick tillträde till radio och television, och det var under en sådan sändning som hon framförde en offentlig uppmaning till kubanska trotskister om ett möte. Även om hennes närvaro skyndade på processen för att reorganisera ett trotskistiskt parti på Kuba var det dock, enligt flera vittnesmål, på initiativ från de kubanska trotskisterna själva som ett trotskistiskt parti återskapades i början av 1960.¹⁸

POR(T) grundades den 6 februari 1960 och föreslogs vid den sjätte världskongressen i januari 1961 att formellt erkännas som den kubanska sektionen av Fjärde internationalens Internationella Sekretariat. Scarabino deltog i kongressen som delegat för POR(T). POR(T), som bara hade ca 40 medlemmar,¹⁹ startade avdelningar i tre städer där det gamla POR hade överlevt in på 40-talet, Havanna, Santiago de Cuba och Guantánamo. I Guantánamo, som var partiets viktigaste bas, öppnade man ett offentligt kontor.

¹⁶ Intervju med Idalberto Ferrera Acosta och Juan León, gjorda av författaren den 26 juli 1997.

¹⁷ Den Latinamerikanska byråns förvandling till en distinkt internationell tendens skedde först 1962, efter att Posadas börjat kritisera Pablo och de europeiska sektionerna för intellektualism och oförmåga att ingripa i den verkliga klasskampen. Bland Posadas' mer obskyra utspel var hans uppmaning till Sovjetunionen att slå till först genom att avfyra kärnvapen. Posadisterna, vid denna tid en uttalad tendens, föreställde sig att ett kärnvapenkrig skulle utmynna i den socialistiska världsrevolutionen seger. Posadisternas motståndare brukar framhålla deras säregenhet, men posadisternas rötter återfinns också i Internationella Sekretariatets "kritiska" anpassning till stalinismen. Speciellt visade detta sig i att man, som Pablo, hävdade att ledarskapets kris inte längre var ett hinder för den socialistiska revolutionen. IS delade också hans uppfattning om att det var möjligt för diverse klassöverskridande antiimperialistiska rörelser att fungera som "omedvetna instrument" för en revolution, och att det kinesiska kommunistpartiets och guevariska *foco*-gruppers deltagande i antiimperialistiska strider skulle leda till en konstant ökning av socialistiska kampformer och utvecklandet av medvetna revolutionära ledarskap bland massorna.

¹⁸ "Cuban POR Founded", *The Internationalist*, 15 mars 1960, s 1, 3; Brev från Alberto Sendic till författaren, Saint-Laurent, maj 1997; Brev från Angel Fanjul till författaren, Buenos Aires, 8 oktober 1997, s 1; Gilly, "Open Letter...", *Intercontinental Press*, 11 maj 1981, s 492

¹⁹ Se "Aclaraciones: Argumentos de los Trotskistas contra la Revolucion Cubana", *Hoy* (Havanna), 19 juni 1962, s 2; *Report on Discussions Held with Comrades from the Cuban Section of the FI (IS)*, 14 augusti 1961.

Även om POR(T) var litet hade det gamla rötter i den kubanska arbetarkampen. Det var huvudsakligen på grund av trotskismens historia av kamp som de nya aktivisterna inledde partibygget med att försöka rekrytera de militanter som varit aktiva i PBL och POR under 30- och 40-talen. José Medina, en gammal *guantanameño*-trotskist, blev POR(T):s förste generalsekreterare.²⁰ Idalberto Ferrera Acosta, också ursprungligen från Guantánamo och POR(T):s generalsekreterare 1961–62, upplät sin lägenhet vid Monte 12 i La Habana Vieja som partiets centrala offentliga adress. Bland andra tidigare medlemmar i PBL och POR, som deltog i det återbildade partiets aktiviteter, fanns Elías Suárez, José Medina och Luciano García i Guantánamo och Roberto Acosta Hechavarría, Roberto Tejera, Armando Machado och Mary Low Machado i Havanna. Pablo Díaz, som var en ledande POR-medlem på 40-talet och en av de 14 ursprungliga medlemmarna i Fidel Castros generalstab på *Granma*, deltog också i POR(T):s möten och diskussionsgrupper i Havanna. Detta skedde dock alltid med en viss grad av diskretion på grund av hans förbindelser med revolutionens ledarskap och PSP:s ökande inflytande på detta, och han deltog inte i POR(T):s offentliga aktiviteter.²¹

Bland de yngre militanter som kompletterade återföreningen av de gamla PBL- och POR-medlemmarna fanns Floridia Fraga, dotter till Gustavo Fraga, Andrés Alfonso och de tre sönerna till Idalberto Ferrera Acosta och Guarina Ramírez: Idalberto, Ricardo och Juan León Ferrera Ramírez. Anslutningen av dessa nya rekryter till det trotskistiska partiet befäste också POR(T):s arbetarförankring. Majoriteten i Guantánamo-avdelningen var lokala fackföreningsledare och aktivister som var kända för sitt hängivna arbete för arbetarnas rättigheter och kamp. Efter att ha kommit ner från *sierran* till Havanna, arbetade Ricardo Ferrera i affärssektorn, Floridia Fraga och Andrés Alfonso i transportsektorn och Alfonso som mekaniker i en reparationsverkstad för bussar. En av de få yrkesutbildade i POR(T) var Roberto Acosta som var en framstående elektroingenjör och som hjälpte till att organisera det nationella elföretaget innan han övergick till Industriministeriet, där han arbetade under Che Guevara som chef för administrationen av vikt, mått och tid.

POR(T):s kubanska kadrer fick också vid olika tidpunkter stöd av ett antal ledande latinamerikanska trotskister från Internationella Sekretariatets Latinamerikanska byrås olika sektioner. Förutom Scarabino fanns bland de viktigaste utländska sändebuden Alberto Sendic (eller "A Ortiz"), José Lungarzo (eller "Juan"), Adolfo Gilly (eller "H Lucero") och Angel Fanjul (eller "Herida"). J Posadas själv, den Latinamerikanska byråns sekreterare, var bara på Kuba under ca tre veckor vid tiden för den första latinamerikanska ungdomskonferensen i juli-augusti 1960. Även om dessa latinamerikanska sändebud på inget sätt prackade på den kubanska revolutionen ett trotskistiskt parti, så var deras närvaro inte utan betydelse för det unga POR(T). Sändebuden hade inga fasta, avlönade arbeten och därför goda möjligheter att ägna mycket tid åt arbete för partiet, att förbereda teoretiskt material och hjälpa till med tidningsproduktionen. Dessutom hade de, som ledande medlemmar i trotskistiska partier på olika håll i Latinamerika, aktuell erfarenhet av partibygge och kännedom om de teoretiska debatterna inom de olika tendenserna i Fjärde internationalen under 50-talet, något som de kubanska kamraterna saknade.

Under det tidiga 60-talet visade de kubanska trotskisternas deltagande i de revolutionära institutionerna att de hade allt annat än en sekteristisk inställning till revolutionen. De deltog i alla de nya organisationernas aktiviteter och arbete. Förutom i Movimiento de Superación del Barrio Sur de Guantánamo, deltog POR(T)-medlemmar i frivilligt arbete på landsbygden, i alfabetiseringskampanjen, i Federación de Mujeres Cubanas, i CDR-kommittéerna och i den

²⁰ "Telegrama", *Voz Proletaria* (Havanna), april 1961, s 6.

²¹ Brev från Angel Fanjul till författaren, 8 oktober 1997, s 2; Intervju med Idalberto Ferrera Acosta och Juan León Ferrera Ramírez, gjorda av författaren den 16 augusti 1997.

nyligen organiserade milisen.²² Vid tiden för den kubanska missilkrisen befann sig varje POR(T)-medlem i sin respektive militär- eller milis-enhet, och i ett meddelande som sändes till den revolutionära regeringen den 24 oktober ställdes organisationen som helhet till regeringens förfogande. Som Gilly har noterat: ”Kamraterna i den kubanska sektionen... antog till och med en resolution som sade att den som inte deltog i milisen och gjorde volontärarbete inte kunde vara medlem.”²³ Även om sådana uttalanden om trotskisternas ovillkorliga uppslutning i revolutionen var långt ifrån sekteristiska, hade de dock inte mer än ett symboliskt värde. POR(T):s lilla medlemstal innebar att deras aktivisters deltagande i arbetet på arbetsplatser och i grannskaps- och milisorganisationer knappast påverkade revolutionens gång.

Kampanjen mot trotskismen, och speciellt POR(T), initierades av några medlemmar i PSP under den första latinamerikanska ungdomskonferensen som hölls i Havanna i mitten av 60-talet. Med trotskistiska delegater från alla delar av Amerika närvarande, återupplivade PSP de gamla grundlösa anklagelserna om att trotskisterna, genom att använda vänsteristiska fraser, agerade som provokatörer för att driva fram angrepp från USA och att de var instrument för FBI och CIA.²⁴ Dessa anklagelser blev dock till slut funna grundlösa av en speciell undersökningskommission på kongressen. Det var dock först efter Juan León Ferreras ingripande med ett anförande och utdelningen av pamfletter till delegaterna som stalinisterna till slut tystades. Han framträdde i en militär sergeantuniform och med långt hår, vilket identifierade honom som en gerillakrigare från rebellarmén.

Även om PSP-kadrer redan hade ockuperat mellanpositioner i den revolutionära regeringens institutioner och utnyttjade Fidel Castros maning om enhetslistor i fackföreningarna, var deras position under detta relativt tidiga stadium i revolutionen fortfarande till höger om det *fidelistiska* ledarskapet. Så PSP:s försök att diskreditera en liten revolutionär vänsterröst var på inget sätt sanktionerat av det revolutionära ledarskapet.²⁵ Det återspeglade däremot de officiella kommunisternas långa historia av fiendlighet mot trotskismen, och deras långvariga ovilja att utveckla representativa institutioner med någon grad av klassbaserad politisk självständighet. PSP:s anklagelser om att trotskisterna provocerade fram aggressioner från USA genom att mana till kamp mot de inhemska kapitalistiska intressena och för utvidgning av nationaliseringarna, framstod dessutom som ganska ynkliga i ljuset av det revolutionära ledarskapets kommande attacker mot USA-egendom på Kuba. Kort efter att ungdomskongressen avslutats utvidgade Castro expropriationerna och nationaliseringarna, uppenbarligen mot PSP:s önskan, till att omfatta två stora servicebolag, det kubanska telefonbolaget och det kubanska elbolaget.

I takt med att PSP konsoliderade sitt inflytande inom de revolutionära institutionerna under 1961 ökade repressionen mot trotskisterna. Det fick också ett mer samordnat uttryck när den politiska spänningen på Kuba stegrades genom USA:s direkta hot mot statsmakten. Invasionsförsöket i Playa Girón i april 1961 tjänade som katalysator för den första omgången av systematisk repression mot trotskisterna. Under veckorna som följde på segern över den amerikanska invasionsstyrkan inleddes angreppen mot trotskisterna med att man beslagtogs nr

²² Se Gilly, ”Open Letter...”, *Intercontinental Press*, 11 maj 1981, s 492; G Ramírez Acosta, *Autobiografía...*, op cit, s 1-2; ”Fracasada la Maniobra de una Stalinista en el JUCEI Habanero”, *Voz Proletaria*, andra halvan av maj 1963, s 14; ”Luchar por Libertar los Trotskistas Presos Es Luchar por la Revolución Contra la Burocracia”, *Voz Obrera* (Mexico), första halvan av januari 1964, s 6-7.

²³ Gilly, ”Open Letter...”, *Intercontinental Press*, 11 maj 1981, s 492.

²⁴ ”Unidad, Alegria y Decision en el Congreso de juventudes: Fervosa Exaltacion de la Reforma Agraria en el Congreso de la juventud”, *Hoy* (Havanna), 7 augusti 1960, s 1,4; ”Young Socialists Attend Congress in Cuba”, *The Militant*, 5 och 12 september 1960, s 3.

²⁵ I kontrast till denna tolkning, citerar Alexander en artikel av Manuel Pellecer, en tidigare ledare för Guatemalas kommunistiska parti, som förbinder PSP:s attacker mot trotskismen vid Latinamerikanska Ungdomskongressen med Fidel Castros fördömande av trotskismen i ett tal i Santiago de Cuba den 26 juli 1960 (RJ Alexander, *Trotskyism in Latin America*, op cit, s 226).

10 av POR(T):s tidning *Voz Proletaria*. Som ett uttryck för deras engagemang i kampen för proletär demokrati inom revolutionen hade trotskisterna mellan april 1960 och april 1961 gett ut åtta nummer av tidningen *Voz Proletaria* samt ett antal pamfletter.²⁶ I publikationerna förekom helt öppet utgivarnas namn och POR(T):s offentliga adress, först José Medinas och Luciano Garcías bostad i Guantánamo och sedan Idalberto Ferrera Ramírez' på Monte 12 i Havanna. *Voz Proletarias* existens hade också gjorts känd för den revolutionära ledningen genom att man skickat kopior till Che Guevaras och Fidel Castros kontor. Den 26 maj 1961, innan man hunnit distribuera majnumret, konfiskerades emellertid hela upplagan av tidningen av en grupp som agerade på vägnar av en företrädare för det PSP-kontrollerade Imprenta Nacional, den nationella byrån för publikationer. Senare samma dag konfiskerades tryckplåtarna till Trotskijs bok *Den permanenta revolutionen* av statsfunktionärer som tillhörde PSP och som agerade på order från Arbetsministeriet.²⁷

Även om ordern, som bevisligen var undertecknad av arbetsministern själv, auktoriserade beslaget av POR(T):s publikationer med argumentet att de utgjorde ”kontrarevolutionär propaganda”,²⁸ så verkade orsaken till aktionen ha samband med de moskvatrogns ökande inflytande. Som trotskisterna själva påpekade, hade aktionerna mot deras publikationer stöd bland flera företrädare för den revolutionära regeringen just som följd av att PSP-kadrer under de senaste månaderna hade konsoliderat sina ställningar i statsapparaten, i fackföreningarna och i stora delar av media. Som POR(T) korrekt observerade, hade denna process underlättats genom den kubanska regeringens allt större behov av sovjetisk hjälp och handel inför den ekonomiska omvandlingen.²⁹ Aktionen hade också getts grönt ljus efter att Guevara i den nationella televisionen skarpt kritiserat aprilnumret 1961 av *Voz Proletaria*. I den kontroversiella artikeln hävdade man att de råd för tekniskt stöd som inrättats på flera arbetsplatser, med syfte att ge arbetarna kontroll över produktionsprocessen, hade en byråkratisk karaktär.³⁰ Även om det inte finns belägg för att Guevara personligen sanktionerade beslaget av POR(T):s tidning, hade han dock under dessa första revolutionsår offentligt framfört det revolutionära ledarskapets uppfattning om trotskismen som en kontrarevolutionär kraft.³¹

POR(T) framförde omedelbart en rad protester till den revolutionära regeringen med krav om pressfrihet för alla revolutionära antikapitalistiska och antiimperialistiska tendenser som villkorlös försvarade den kubanska arbetarstaten. Ingen av dessa protester besvarades dock vid den tiden.

²⁶ Bland dessa pamfletter fanns *Programa de Transición para la Revolución Cubana* som skrivits av Alberto Sendic i maj 1960, och en annan som innehöll Lenins undandömda ”testamente”, i vilket han föreslog att Stalin skulle framtas posten som generalsekreterare för det Ryska kommunistpartiet. Denna senare pamflett innehöll också en utredande artikel av Trotskij tillsammans med hans *Tesis Fundamentales..... (VI Lenin, ‘Testamento Político’; Leon Trotsky, ‘El Testamento de Lenin’, Tesis Fundamentales de la Revolución Permanente*, Havanna, u.å.).

²⁷ Brev från R Carvajal till Joseph Hansen, Havanna, 27 maj 1961; *Report on Discussions Held with Comrades from the Cuban Section of the FI (IS)*, op cit; Brev från R Carvajal till Joseph Hansen, Havanna, 8 juni 1961; Intervju med Idalberto Ferrera Acosta och Juan Leon Ferrera Ramírez, gjorda av författaren den 16 augusti 1997.

²⁸ Citerad i brev från R Carvajal till Joseph Hansen, 8 juni 1961.

²⁹ Ibid; Brev från R Carvajal till Joseph Hansen, 27 maj 1961.

³⁰ Ibid. Se också ”Que Deben Ser los Consejos de Asesores Técnicos”, *Voz Proletaria*, mars 1961, s 2.

³¹ PSP-medlemmarna styrdes självfallet både inifrån Kuba och utifrån. Det är betecknande att beslaget av trotskisternas tidning också sammanföll med Vittorio Vidalis (1901-1990) närvaro i Kuba. Han var en ökad kominternagent och ansvarig för mordet på åtskilliga oliktankande kommunister och anarkister, speciellt under det spanska inbördeskriget. Vidali anlände till Kuba den 27 april 1961, och reste från Havanna till Prag den 6 juni 1961. Han var uppenbart i Kuba samtidigt med Enrique Lister (1907-1995) som rådgivare åt de kubanska stalinister som kontrollerade G-2, den statliga säkerhetstjänsten. Lister, en annan hjälte som stalinisterna frambringat under spanska inbördeskriget, var ansvarig för att implementera ordern om att med våld upplösa de anarkistdominerade försvarsråden och bondekollektiven i Aragón. Se B Bolloten, *The Spanish Civil War: Revolution and Counterrevolution*, Chapel Hill, 1991, s 243-4.

Det var enbart Guevara som, i ett svar på en direkt fråga från utländska journalister och akademiker, försökte rättfärdiga förbudet mot POR(T):s press med argumentet att trotskisterna inte hade papper eller tillstånd att använda papper och att de hindrat revolutionens utveckling. Han gick så långt som till att antyda att POR(T):s Guantánamo-avdelnings närhet till den amerikanska flottbasen inte var en tillfällighet.³² I en senare intervju i september 1961 erkände Guevara dock att det var fel att förstöra tryckplåtarna till Trotskijs *Den permanenta revolutionen*, men vidhöll – vilket uttryckte den allmänna attityden hos PSP – att POR(T) agerade mot revolutionen. Han upprepade anklagelsen att trotskisterna i praktiken verkat som provokatörer när de uppmanade det kubanska folket att marschera mot den amerikanska flottbasen i Guantánamo. Han bekräftade också sin frändskap med PSP genom att hävda att eftersom kommunistpartiet och revolutionen marscherade tillsammans så ”kan man inte vara för revolutionen och mot det kubanska kommunistpartiet”.³³

Den centrala anklagelse som Guevara framförde, och som senare också restes av SWP i USA, var att de kubanska trotskisterna på något vis var ultravänsteristiska provokatörer. Anklagelsen grundades på en kampanj som POR(T) anklagades för att ha fört på *Voz Proletarias* sidor och som krävde att de amerikanska styrkorna skulle köras ut från Kuba. Denna tolkning baserades huvudsakligen på en artikel i tidningens första nummer som diskuterade konflikten mellan de amerikanska myndigheterna och de kubanska arbetarna på basen. Denna omfattande artikel var, även om den slog fast att ”de kubanska arbetarna på basen, folket i Guantánamo och Caímanera och de kubanska massorna tillsammans måste förbereda kampen för en slutlig utdrivning av imperialismen”,³⁴ långt från en provokativ uppmaning till att storma flottbasen. Istället betonade den försvaret av fackföreningsorganisationerna på basen. POR(T):s huvudpoäng var att arbetarna i Guantánamo inte skulle acceptera att en enda arbetare eller facklig aktivist avskedades. De hävdade rättmätigt att den antifackliga kampanjen var en del av de amerikanska myndigheternas försök att demoralisera arbetarna och att tillåta att ett batistavänligt fackligt brohuvud byggdes upp i regionen. Om man beaktar att arbetarna själva hade organiserat en vaktstyrka för att skydda basen mot USA-understött egensabotage, kan den isolerade fras som uppmanade till att tvinga ut imperialismen från basen knappast ses som jämbördig med den paroll som uppmanade till att köra ut imperialismen från Panamakanalen.³⁵ Gilly har påpekat detta och även noterat att avsaknaden av ytterligare artiklar om flottbasen i *Voz Proletaria* understryker det faktum att uppropet knappast var en central punkt i POR(T):s program.³⁶

Förutom denna återkommande, men i huvudsak innehållslösa anklagelse, dök ytterligare anklagelser mot trotskismen upp i en serie artiklar i den dagliga *Aclaraciones*-kolumnen i PSP:s tidning *Hoy* i juni 1962. Genom att fortsätta torgföra de gamla myter som låg till grund för Moskvarättegångarna under 30-talet, framställde PSP de trotskistiska grupperna utanför Sovjetunionen som betalda av imperialisterna, med huvuduppgiften att diskreditera kommunistpartierna.³⁷ PSP spelade dessutom ut sitt ”enhets”-kort genom att upprepa sitt hopkok om trotskismens historia på Kuba. *Hoy* ignorerade det faktum att det i själva verket var det kubanska kommunistpartiet som under revolutionen på 30-talet hade betecknat alla krafter utanför PCC som ”socialfascister”, om inte rena fascister, och upprepade den falska bilden av trotskismens historia på Kuba. Man upplyste sina läsare om att de kubanska trotskisterna,

³² Guevara, ”Conferencia de Prensa en Montevideo...”, op cit, s 107-8.

³³ Zeitlin, M, ”An Interview with ‘Che’”, *Root and Branch*, Winter 1962, s 53.

³⁴ ”El Conflicto de la Base Naval de Guantánamo”, *Voz Proletaria* (Havanna), Nr.1, april 1960, s 4-5.

³⁵ Gilly, A, ”Open Letter...”, *Intercontinental Press*, 11 maj 1981, s 491.

³⁶ Ibid.

³⁷ ”Aclaraciones: Sobre el Trotskismo”, *Hoy*, 16 juni 1962, s 2. När dessa artiklar dök upp i pamflettform i Guantánamo uppmanade trotskisterna arbetarmötena att fördöma dem och krävde att de som spred dem skulle avsättas från sina poster i fackföreningarna. ”Continúan los Calumniadores Stalinistas en Guantánamo”, *Voz Proletaria* (Havanna), Nr.16, första halvan av december 1962, s 11.

efter instruktioner från den internationella trotskistiska rörelsen, hade anslutit sig till Joven Cuba i avsikt att mer effektivt kunna motarbeta de revolutionära krafternas enande. PSP plockade också fram den gamla anklagelsen om att de kubanska trotskisterna hade gått med i Partido Revolucionario Cubano (Auténtico) för att stärka dess antikommunism och att de, genom den trotskistiske ledaren Mujal, hade arbetat för polisen inom arbetarrörelsen under 40- och 50-talen. Enligt PSP tog trotskisterna i perioden efter andra världskriget villkorslöst tjänst hos USA-imperialismen i syfte att splittra Confederación de Trabajadores de Cuba och införa gangsterism, korruption och byråkrati i fackföreningsrörelsen. Genom att överföra dessa skamliga anklagelser till perioden efter 1959, kunde PSP fortsätta att beskriva trotskismen som en rörelse som utnyttjades av USA-imperialismen mot arbetarrörelsen i Latinamerika. Med särskild referens till Kuba, hävdade PSP att den trotskistiska Internationalen helt klart hade sänt några av sina agenter till Kuba för att reorganisera gruppen och dess aktiviteter i syfte att skapa förvirring och hindra revolutionens utveckling.³⁸

Fram till denna tidpunkt, mitten av 1962, hade bara en POR(T)-medlem arresterats, en järnvägsarbetare i Guantánamo. Han arresterades under förberedelserna för 26-julifirandet 1961.³⁹ PSP:s attacker mot trotskisterna i juni 1962 tjänade som förspel till en mer systematisk kampanj med fysiska trakasserier under mitten och slutet av 1962. Efter Fidel Castros offentliga deklaration om revolutionens socialistiska natur, och med PSP:s allt säkrare positioner och inflytande i revolutionsledningen, genomfördes en arresteringsvåg. Före och efter POR(T):s andra nationella konferens den 24–26 augusti 1962 arresterades flera ledande trotskister.⁴⁰ Konferensen angrep enpartiprojektet Organizaciones Revolucionarias Integradas (ORI), vilket trotskisterna beslöt att inte som grupp ansluta sig till, med argumentet att det inte var ett parti i vilket man kunde sprida idéer och föra programdiskussioner, utan en regeringsapparat som skulle komma att fungera i stalinistisk anda.⁴¹ Den 18 augusti arresterades Idalberto och Juan León Ferrera Ramírez efter att ha delat ut ett flygblad under sockerkooperativets kongressen,⁴² och den 20 augusti, årsdagen av mordet på Trotskij, stoppade polisen ett minnesmöte i Guantánamo.⁴³ Omedelbart efter POR(T):s nationella konferens arresterades den 30 augusti partiets ledare i Havanna, Idalberto Ferrera Acosta, tillsammans med José Lungarzo. Men då inga konkreta anklagelser restes mot POR(T) eller dess medlemmar släpptes alla fyra den 1 september.⁴⁴

³⁸ ”Aclaraciones: El Trotskismo en Cuba nunca ha representado nada ni ha tenido influencia”, *Hoy*, 17 juni 1962, s 2. För att bemöta sådana anklagelser påpekade POR(T) bland annat att det i själva verket var *pesepistas* som hade samarbetat med Batista. Se ”Luchar por Libertar los Trotskistas Presos Es Luchar por la Revolución Contra la Burocracia”, *Voz Obrera* (Mexico), första halvan av januari 1964. [För en utförlig redogörelse för och kritik av *Hoys* anti-trotskistiska kampanj, se [Trotskismen och den kubanska revolutionen: ett svar till Hoy – Red anm](#)]

³⁹ Några dagar före 26 Juli-firandet i Guantánamo spred en PSP-styrd fackförening och en CDR-kommitté ett flygblad som kallade arbetare till ett lokalt 26 Juli-möte för att slå tillbaka revolutionens fiender. Trotskisterna nämndes som en av dessa fiender. Som svar tryckte POR(T):s guantánamoavdelning upp ett flygblad med budskapet att de kubanska trotskisterna odelat och ovillkorligt stödde revolutionen. Det var medan man spred detta flygblad som järnvägsarbetaren arresterades, och sedan hölls fången i två dagar innan han avlägsnades från sin fackliga post. (*Report on Discussions Held with Comrades from the Cuban Section of the Fourth International (I.S.)*, op cit).

⁴⁰ ”Se Realizó la 2ª Conferencia del PORT.” *Voz Proletaria* (Havanna), Nr.10, september 1962, s 11-12.

⁴¹ Trots att POR(T) ville hålla fast vid en oberoende identitet och disciplin, accepterade de inbjudan då en av deras medlemmar valdes till medlem i ORI på den huvudsakligen opolitiska grunden att han eller hon var en exemplarisk arbetare. Se *Internal Information Bulletin of the International Secretariat's National Leaderships*, mars 1963, s 4-5.

⁴² ”Carta del POR Trotskista al Gobierno Revolucionario: En Defensa de la Democracia Obrera”, *Voz Proletaria* (Havanna), Nr.10, september 1962, s 7-9.

⁴³ ”Resolución del B.P. del Partido Obrero Revolucionario Trotskista: Sobre la Detención de Compañeros Trotskistas y su Posterior Liberación”, *Voz Proletaria* (Havanna), Nr.10, september 1962, s 9-11.

⁴⁴ *Ibid.*

POR(T):s andra konferens, tillsammans med den ökande spänningen i samband med missilkrisen, stimulerade de kubanska trotskisterna att producera en stencilerad fjortondagarsbulletin i A4-format med samma namn som den gamla tidningen, *Voz Proletaria*. Trotskisterna hävdade att den hade en upplaga på 1000 ex.⁴⁵ Enligt POR(T)-aktivister nekades de i november att trycka sin bulletin, vilken ännu inte var officiellt förbjuden, på det statliga tryckeriet med argumentet att det inte fanns papper.⁴⁶ Trots de ökande trakasserierna, och att de tvingades stencilera bulletinen, ville trotskisterna inte utnyttja möjligheten att publicera sitt organ underjordiskt. Då de inte hade kraft att påverka politiken i någon fackförenings- eller revolutionär organisation, bortsett från i de centra där deras små grupper av medlemmar verkade, blev beslutet att publicera partiets offentliga adress, Idalberto Ferrera Acostas lägenhet, och att öppet sprida bulletinen, på nytt betydelsefulla som symboliska gester. Det var en del av kampen för att alla revolutionära tendenser skulle få verka legalt i den kubanska "arbetarstaten", som de benämnde den.

Från återutgivningen av *Voz Proletaria* i september 1962 till dess att POR(T) tvingades att upplösa sig som organiserat parti i april 1965, störcdes trotskisternas aktiviteter av allt kraftigare trakasserier. Vid tiden för missilkrisen i oktober 1962 arresterades Guantánamoavdelningens ledare José Medina och ett antal medlemmar förflyttades från sina reguljära arbetsplatser.⁴⁷ Den 30 oktober 1962 arresterades det argentinska sändebudet José Lungarzo åter i Havanna,⁴⁸ och utvisades till Argentina den 21 december utan någon uppenbar hänsyn till hans hustru eller hans frihet när han anlände dit.⁴⁹ Den 6 mars konfiskerade den statliga säkerhetstjänsten *Voz Proletarias* tryckutrustning och anhöll för en dag dess redaktör Idalberto Ferrera Ramírez. Även om sådana repressiva aktioner tidigare hade utförts på initiativ av någon PSP-influerad avdelning inom polisen eller statapparaten, i takt med att det misslyckade ORI-projektet under 1963 ersattes av PURS, den Socialistiska Revolutionens Enhetsparti, var det första gången som de kubanska trotskisterna lade ansvaret för de repressiva åtgärderna på den revolutionära regeringen.⁵⁰ POR(T) avvisade med kraft de anklagelser om "splittringsversamhet" som framförts mot de kommunister som föreslog andra strategier än de som de officiella kommunisterna stod för, och betecknade de repressiva åtgärderna som "utpressning och politisk terrorism".⁵¹

Trakasserierna ökade i mitten av 1963. Flera trotskister tvångsförflyttades till nya arbetsplatser där de inte hade några kontakter eller något inflytande. *Voz Proletaria* rapporterade i slutet av maj om hur förslaget om förflyttning av Roberto Tejera, som anklagades för att vara en "trotskistisk splittrare", lades fram för ett arbetarmöte.⁵² Mötet avvisade förslaget, men försöken att få trotskister förflyttade fortsatte på andra platser. Den 8 juni arresterades och misshandlades Andrés Alfonso av den statliga säkerhetspolisen. Han släpptes inom ett par

⁴⁵ *Internal Information Bulletin of the IS's National Leaderships*, mars 1963, op cit, s 6.

⁴⁶ "La Firmeza Inflexible Frente al Imperialismo y el Avance Permanente de la Revolución Deben Apoyarse en la Democracia Proletaria", *Voz Proletaria* (Havanna), Nr.15, andra halvan av 1962, s 3. Se också Gilly, A, "Open Letter...", *Intercontinental Press*, 11 maj 1981, s 492.

⁴⁷ "Las Medidas Arbitrarias e Ilegales de los Burócratas Stalinistas contra los Trotskistas y las Masas, Ayudan a la Contrarrevolución", *Voz Proletaria* (Havanna), No.12, andra halvan av oktober 1962, s 9.

⁴⁸ "Deben Terminar las Medidas Burocráticas contra los Trotskistas" *Voz Proletaria* (Havanna), Nr.14, första halvan av november 1962, s 10.

⁴⁹ Lungarzo tilläts inte fly till ett tredje land och endast genom en tillfällighet undvek han att arresteras av den argentinska säkerhetstjänsten, vilken gärna fängslade vänsterfolk vid den tiden. E-mail från Adolfo Malvagni Gilly till författaren, 4 april 1997.

⁵⁰ Se "Sobre un Nuevo Ataque Reaccionario Antitrotskista", *Voz Proletaria* (Havanna), Nr. 23, andra halvan av mars 1963, s 1, och "Editorial: Ante la Crisis Imperialista, Redoblar la Ofensiva Mundial de las Masas", *Voz Proletaria* (Havanna), Nr.29, andra halvan av juni 1963, s 6.

⁵¹ "Sobre un Nuevo Ataque Reaccionario Antitrotskista", *Voz Proletaria* (Havanna), andra halvan av mars 1963, s 2.

⁵² "Fracasada la Maniobra de una Stalinista en el JUCEI Habanero", *Voz Proletaria* (Havanna), andra halvan av maj 1963, s 14.

timmar, men hade då hindrats från att delta i ett fackligt möte. Trots skarpa protester från hans arbetskamrater förflyttades han till en annan arbetsplats utanför Havanna. Som POR(T) framhöll, var detta *de facto* ett avskedande.⁵³ I Guantánamo föreslogs en liknande sanktion mot José Medina. Enligt *Voz Proletaria* var förslaget om att han skulle förflyttas från järnvägen till en bondgård ett straff för att han publicerat ett flygblad som krävde facklig demokrati.⁵⁴ Medina suspenderades senare från sitt arbete utan lön.⁵⁵ Avlägsnandet av trotskister från deras arbetsplatser skiljde dem inte bara från den lokala fackföreningsmiljön, i vilken de hade en erkänd historia av hängivet arbete, utan förde också vidare den tradition av förföljelse av trotskister i guantánamoregionen som hade inletts under Batistas tid.

Efter mer än nio månaders arbete som journalist och deltagande i POR(T):s interna aktiviteter, arresterades Adolf Gilly och deporterades från Kuba i oktober 1963. Detta hände kort efter att POR(T) i september publicerat pamfletten *Las Tareas Económicas y la Política del Estado Obrero*, skriven under pseudonym, och ett par veckor efter den internationella arkitekturkongressen där trotskisterna uppträtt som organiserad fraktion. Attackerna mot de kubanska trotskisterna ledde stegvis till anklagelser om kriminell verksamhet och rättegångar. Den 9 november, när Andrés Alfonso gick för att diskutera vilka chanser han hade att kunna återgå till sin ursprungliga arbetsplats, arresterades han när han delade ut *Voz Proletaria* till några arbetskamrater.⁵⁶ Efter att Alfonsos livskamrat Floridia Fraga i sin CDR-kommitté hade protesterat mot hans gripande, arresterades hon den 1 december. Då Ricardo Ferrera gjorde förfrågningar om henne, greps även han, den 2 december.⁵⁷ Även om POR(T) kunde genomföra sin tredje nationella konferens i januari 1964, annonserade denna arresteringsvåg början till slutet för POR(T) som ett organiserat parti. Enligt en uppgift i den amerikanska trotskisttidningen *Spartacist*, grundad på en intervju med Juan León Ferrera, åtalades alla tre i en slutna rättegång under våren 1964. ”De anklagades för: (1) att ha spridit en illegal tidning, (2) förespråkade störtandet av den kubanska regeringen och (3) ha varit kritiska till Fidel Castro. Floridia Fraga och Ricardo Ferrera dömdes till två års fängelse vardera, medan Andrés Alfonso fick fem år.”⁵⁸

Angreppen fortsatte med att Roberto Tejera arresterades när han försökte få reda på vad som hänt hans tre kamrater. Sedan arresterades POR(T):s generalsekreterare Idalberto Ferrera Acosta i sitt hem. Eftersom hans lägenhet också fungerade som POR(T):s kontor, blev många exemplar av tidningen, skolningsmaterial och andra dokument konfiskerade. Efter en rättegång, där de båda anklagades för samma kontrarevolutionära aktiviteter som de andra, dömdes Tejera till sex år i fängelse och, vilket visar på repressionens politiska karaktär, Ferrera till nio år, den tyngsta domen.⁵⁹

⁵³ ”El Peor Enemigo de la Revolución Es el Burócrata que Aterroriza a los Obreros”, *Voz Proletaria* (Havanna), Nr. 29, andra halvan av juni 1963, s 5-6, 8; ”Hay Que Acabar con la Utilización de los Traslados como Represalia Burocrática”, *Voz Proletaria* (Havanna), Nr.31, andra halvan av juli 1963, s 8.

⁵⁴ ”Hay Que Acabar con el Terrorismo de las Burócratas Sindicales”, *Voz Proletaria* (Havanna), Nr.34, första halvan av september 1963, s 10.

⁵⁵ ”Atentado Burocrático en Guantánamo contra Nuestro Camarada José Medina”, *Voz Proletaria*, första halvan av februari 1964, s 7.

⁵⁶ ”Por la Libertad de Los Trotskistas Presos”, *Voz Proletaria* (Havanna), andra halvan av december 1963, s 12-13; ”Ataques Contra el POR(T) Sección Cubana de la IV Internacional”, *Voz Obrero* (Mexico), andra halvan av december 1963.

⁵⁷ ”Por la Libertad de Los Trotskistas Presos”, *Voz Proletaria* (Havanna), andra halvan av december 1963; ”Luchar por Libertar los Trotskistas Presos Es Luchar por la Revolución Contra la Burocracia”, *Voz Obrera* (Mexico), första halvan av januari 1964; ”Llamamos a Luchar por la Libertad de los Camaradas Trotskistas Presos en Cuba y por los Derechos Democráticos Socialistas de las Masas de Cuba”, *Voz Obrera* (Mexico), Nr.42, först halvan av januari 1964, s 1-2.

⁵⁸ ”Freedom For Cuban Trotskyists!”, *Spartacist*, Nr. 3, januari-februari 1965, s 12. Se också ”Exiger la Liberté des Trotskistes Cubains”, *Lutte Communiste* (Paris), Nr. 22, juni 1964, s 7.

⁵⁹ ”Freedom For Cuban Trotskyists!”, *Spartacist*, januari-februari 1965, s 13.

Vid den här tidpunkten, 1964, kom de fängslade trotskisternas öde att påverkas av Che Guevaras ingripande i de första rättegångarna. Guevara hade 1961 försökt rättfärdiga trakasserierna mot de kubanska trotskisterna genom att lojalt upprepa de moskavatrogna PSP-arnas kritik. Hans avsmak för det sovjetiska kommunistpartiet och den kubanska revolutionens ”sovjetisering” blev allt tydligare i perioden efter missilkrisen i oktober 1962. Han hade inte bara luftat sin vrede mot Sovjets ovilja att fullfölja sitt löfte att leverera, och om nödvändigt använda, missilerna,⁶⁰ utan också delvis brutit med stalinismen i frågan om ”fredlig samexistens” och att begränsa den latinamerikanska revolutionen till Kuba. Guevaras kritik av den sovjetiska strategin ledde till att de mer nitiska moskavatrogna kommunisterna privat kom att karakterisera honom som maoist, om inte trotskist.

I takt med att det blev allt tydligare att Fidel Castro ställt sig på Sovjets sida i den sino-sovjetiska konflikten, och att Guevaras ekonomiska strategi tappade mark till den sovjetvänliga flygelns inriktning, mjuknade Ches personliga förhållande till trotskisterna. Flera latinamerikanska trotskister hade deltagit i de olika gerillaprojekten,⁶¹ och Guevara hade inte längre något behov av att stödja förtrycket av de trotskistiska dissidenterna för att försvara en vidare politisk strid, vilken han uppenbarligen förlorat. Ricardo Napuri, en peruan som deltog i Guevaras olika gerillaprojekt på Kuba under 1959-64, gick så långt som till att hävda att Guevara stödde förföljelsen av de kubanska trotskisterna mer utifrån behovet av att undvika att förlora positioner i ledningen, inför trycket från Moskva och PSP-arnas ökande inflytande i den statliga säkerhetstjänsten G-2 och andra revolutionära institutioner, än utifrån någon personlig antitrotskistisk övertygelse.⁶²

När Guevara desillusionerats av Moskva och såg att han hamnat på den förlorande sidan i den interna ledarskapsstriden, gav han i ökande grad uttryck för sin egen övertygelse och agerade därefter. När han inte längre hade något speciellt egenintresse att försvara inför trotskisterna, vilka delade Guevaras sympati för kineserna i den sino-sovjetiska konflikten, kunde han medverka till att ett antal POR(T)-medlemmar i *La Cabaña*-fängelset i Havanna frigavs. Roberto Tejera frigavs också på Guevaras order dagen efter att Che personligen intervjuat honom om hans påstådda brott.⁶³ På samma sätt frigavs Armando Machado på Guevaras initiativ från fängelset i Havanna.⁶⁴

I Oriente, där Guevara hade litet inflytande över vilka personer var fängslade, fortsatte repressionen mot POR(T). Det hela kulminerade med arresteringen av hela POR(T):s Guantánamo-avdelning i slutet av 1964 och början av 1965, mindre än ett år innan det nya kubanska kommunistpartiet grundades. POR(T):s medlemmar befann sig *en masse* i fängelse. Deras stencilerade bulletin *Voz Proletaria* hade slutat att utkomma och deras lilla men symboliska inflytande i revolutionära institutioner hade brutits.

Förföljelsens politiska natur demonstrerades av den känslighet som myndigheterna visade genom att inte arresteras Mary Low Machado, som hade deltagit i POR(T):s möten och aktiviteter, eftersom hon skyddades av sitt utländska pass,⁶⁵ och inte heller Juan León Ferrera Ramírez eftersom han hade arbetat i Guevaras egen mönsterkvartett av sockerörshuggare.⁶⁶

⁶⁰ Se Castañeda, J, (1997), op cit, s 231.

⁶¹ Se till exempel Anderson, JL, op cit, s 200-208; Castañeda, J, (1997), op cit, s 248.

⁶² Brev från Ricardo Napuri till författaren, Buenos Aires, 16 mars 1998, s 2. Se Ricardo Napuris beskrivning av sina upplevelser i Kuba under det tidiga 60-talet i intervjun ”Trettio år sedan Ernesto Guevaras död ” sid 172 nedan.

⁶³ Intervju med Roberto Tejera, gjord av författaren den 17 augusti 1997.

⁶⁴ Roche, G, op cit, s 31.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Intervju med Idalberto Ferrera Acosta och Juan León Ferrera Ramírez, gjord av författaren den 16 augusti 1997. Enligt Antonio Moscato, arbetade Juan León Ferrera också som Guevaras livvakt och personliga massör. Se Moscato, A, ”Guevara Era Trotskista”, *Bandiera Rossa* (Milano), juni-juli 1998, s 30-31.

I Santiago de Cuba blev José Medina Campos, Idalberto Ferrera Ramírez, Luciano García, Elías Suárez, Antonio Medina Campos och Guido Brañas Medina alla anklagade för påstådda brott mot staten. Den tribunal som i mars 1965 behandlade deras fall fann dem skyldiga till att sinsemellan, och med en ännu okänd person inblandad, ha kommit överens om att konspirera mot den kubanska regeringen och ha ”organiserat en kontrarevolutionär rörelse kallad ’Partido Obrero Revolucionario Trotskista’” i Guantánamo.⁶⁷ Med ett språkbruk som liknade det som användes under moskvarättegångarna på 30-talet, slog domstolsreferatet fast att de ”i yanke imperialismens intresse organiserade studiecirklar, i vilka de diskuterade det bästa sättet att skapa förvirring och split inom den kubanska befolkningen... och publicerade även en kontrarevolutionär bulletin... kallad *Voz Proletaria*, i vilken de publicerade falska nyheter och information och spred en stor mängd kontrarevolutionär propaganda..., förtalade revolutionens ledare och kritiserade de revolutionära lagarna”.⁶⁸ Enligt tribunalen hade all denna aktivitet helt klart organiserats för att trotskisterna förväntade sig att deras välgörare skulle landstiga för att med våld försöka störta den kubanska regeringen. Åter demonstrerades den politiska naturen i de påstådda brotten då Idalberto Ferrera Ramírez dömdes till åtta års fängelse, José Medina till fem och Luciano García, Elías Suárez, Antonio Medina och Guido Brañas till vardera tre års fängelse.⁶⁹

Roberto Acosta i Havanna arresterades också i början av 1965, efter att en stencilerad version av Trotskijs *Den förrådada revolutionen*, med ett nytt kubanskt förord, hade tryckts upp i hans hus.⁷⁰ När Guevara återvände från Afrika fick han genast kännedom om Acostas arrestering och kvarhållande i häkte, eftersom trotskisten var frånvarande från sin post i industriministeriet. Guevara, som redan hade förlorat striden om den revolutionära strategin, sammankallade ett möte med Acosta.⁷¹ Enligt Roberto Acosta uttryckte Guevara, trots att mötet ägde rum i närvaro av företrädare för G-2, sin uppfattning att Acosta var en revolutionär och att om trotskisterna tyckte att de hade rätt så skulle de fortsätta kampen för det som de kämpade för och att de trotskistiska publikationerna vid någon tidpunkt skulle bli legala.⁷² Som Guevara sade: ”Acosta, man kan inte döda idéer med förtal”.⁷³ Han försäkrade Acosta att han skulle komma att frigges inom kort⁷⁴ och avslutade mötet med en omfamning och med orden: ”Vi ses i nästa skyttegrav”.⁷⁵

Ett par dagar senare återvände G-2-företrädare med förslaget att alla trotskister skulle frisläppas på villkor att de gick med på att upphöra med all organiserad aktivitet och inte publicera något material.⁷⁶ Under tidigare fängelseperioder hade trotskisterna arbetat politiskt bland fångarna och framställt skolningsmaterial som försvarade revolutionen, samtidigt som

⁶⁷ *Sentencing Report No. 124*, Santiago de Cuba, 16 mars 1965, s 1.

⁶⁸ Op cit, s 1-2.

⁶⁹ Op cit, s 2. Posadisterna hävdade senare att upp till 27 kamrater fanns satt i fängelse vid repressionens höjdpunkt. ”Lettre du Camarade J. Posadas à Toutes les Sections de la IV Internationale, 23 oktober 1967: Hommage au Camarade Elías Suárez”, *Lutte Communiste* (Paris), Nr. 71, 25 december 1967, s 1-2.

⁷⁰ Utskrift av en intervju som Roberto Acosta Hechavarría givit Tano Nariño, 13 april 1990, s 8.

⁷¹ Trots att Guevaras tillbakadragande från offentligheten har daterats till den 22 mars 1965 (Se Castañeda, JG, (1997), op cit, s 303.), verkar det som hans ingripande för de fängslade trotskisterna ägde rum i april 1965. Se Posadas, J, ”Las Calumnias de Fidel Castro al Trotskismo No Paran el Progreso de la Revolución Socialista en Guatemala y en el Mundo”, *Frente Obrero* (Montevideo), 27 januari 1966, s 7.

⁷² Detta har också beskrivits av J. Posadas i ibid, s. 7.

⁷³ Utskrift av en intervju som Roberto Acosta Hechavarría givit till Tano Nariño, 13 april 1990, s 1-2.

⁷⁴ Op cit, s 9.

⁷⁵ Op cit, s 2. I december 1964, när han kritiserade den sovjetiska *Handbok i marxism* och tog upp frågan om Trotskijs idéer, använde Guevara ett liknande språk. Med specifik referens till Trotskij i samma avsnitt, hävdade han också att även om Trotskijs grundläggande idéer var felaktiga så kunde mycket i hans tänkande vara användbart. Se Kalfon, P, op cit, s 406.

⁷⁶ Utskrift av intervju som Roberto Acosta Hechavarría givit till Tano Nariño, op cit, s 9.

man försvarade sitt eget program och POR(T):s rätt att verka legalt.⁷⁷ Nu verkade det som om andra politiska hänsyn hade tagit över. Speciellt när frågor restes om Guevaras vistelseort efter hans försvinnande från offentligheten förstod trotskisterna att de inte längre hade något skydd mot risken att åter bli inspärrade.⁷⁸

Roberto Acosta och Idalberto Ferrera Ramírez gav sig genast iväg till Santiago de Cuba där Ferrera vid ett möte med de fängslade trotskisterna, deras anförvanter och sympatisörer och med säkerhetspolisen närvarande, talade å POR(T):s vägnar. Även om han upprepade POR(T):s position om att ovillkorligt försvara den kubanska revolutionen, men samtidigt kritisera dess byråkratiska aspekter, argumenterade han också för behovet av enhet. Efter att man gått med på att upplösa POR(T) och stoppa utgivningen av *Voz Proletaria* och annat trotskistiskt material, släpptes de fängslade trotskisterna i slutet av april 1965.⁷⁹

Eftersom POR(T) bara var en liten grupp med begränsad förankring i arbetarrörelsen hade dess aktiviteter liten inverkan på revolutionens utveckling. Dess öde under 1959-65 var emellertid på många sätt en barometer för upp- och nedgången i de moskvatrognas inflytande på revolutionens utveckling. Trotskisternas aktiviteter och deras kamp för sin existens hade betydelse genom att det demonstrerade arbetardemokratis öde på Kuba och det revolutionära ledarskapets knäfall inför Sovjetunionen i ett antal centrala politiska frågor. Revolutionens ”lössläppta” atmosfär skyddade i början trotskisterna mot PSP:s antidemokratiska avsikter. Även om POR(T):s verksamhet under 1960 bemöttes med de traditionella invektiv som stalinisterna reserverat för sina trotskistiska rivaler, så fick anklagelserna till en början inget stöd utanför PSP-kretsarna. Det var först när det revolutionära ledarskapet blev allt mer beroende av sovjetiskt stöd som de gamla PSP-kadrens attacker mot POR(T) blev legitima. D.v.s. att medan de gamla *pesevistas* opportunistiskt tog krisperioderna, framför allt invasionen i Playa Giron och missilkrisen, till förevändning för att ta hand om trotskisterna som en säkerhetsåtgärd, pekar bevisen på att åtgärderna mot POR(T) i slutfasen, vid den tidpunkt då Fidel Castro på bred front underkastade sig Kremls politik, var sanktioner av den revolutionära ledningen. Det är helt klarlagt att POR(T) inte var inblandad i kontrarevolutionära uppror och sabotage eller i aktioner för att provocera fram en amerikansk intervention i guantánamoregionen. I själva verket var det så, att just när trotskisterna försökte delta i organisationen av den nya revolutionära regeringen och initierade utbildningskampanjer för kriminella och kontrarevolutionärer så fann de sig själva inlåsta med dessa. Så när de militära kriserna ägde rum offrade de sina begränsade, men symboliska, resurser i ett villkorslöst försvar av den revolutionära regeringen mot USA-imperialismen. De som undertryckte denna organiserade röst för oliktankande inom revolutionen var rena stalinister som aldrig stött de grundläggande demokratiska rättigheter som arbetarorganisationerna tillkämpat sig under kapitalismen. De som försökte försvara repressionen genom att huvudsakligen upprepa de argument som framfördes av dem som fängslade de kubanska trotskisterna, är kanske farligare, eftersom de subtilt avslöjar att deras egen opportunistiska anpassning till en nationellt-byråkratisk attityd mot imperialismen går före arbetarnas rätt att bygga sina egna revolutionära organisationer.

⁷⁷ ”Resolución del B.P. del Partido Obrero Revolucionario Trotskista: Sobre la Detención de Compañeros Trotskistas y su Posterior Liberación”, *Voz Proletaria* (Havanna), september 1962, s 9; Intervju som Idalberto Ferrera Acosta och Juan León Ferrera Ramírez givit till författaren den 16 augusti 1997; Gilly, A. (1981), op cit, s 492.

⁷⁸ Det var säkert Roberto Acostas åsikt att de moskvatrogna stalinisterna utnyttjade Guevaras frånvaro för att få slut på alla trotskistiska aktiviteter. Utskrift av intervju som Roberto Acosta Hechavarría givit till Tano Nariño, op cit, s 10.

⁷⁹ Posadas, J, ”Signification Historique de la Libération des Camarades Cubains”, *Lutte Communiste* (Paris), Nr.33, maj 1965, s 8; Intervju som Idalberto Ferrera Acosta och Juan León Ferrera Ramírez givit till författaren den 16 August 1997; Utskrift av intervju som Roberto Acosta Hechavarría givit till Tano Nariño, s 9. Denna version av händelserna har också rapporterats i skissartad form i artikeln ”Cuban Trotskyists”, *Spartacist*, Nr. 5, november-december 1965, s 4. Denna *Spartacist*-artikel skrevs på basis av en intervju som Ferrera givit dess författare.

POR(T) och revolutionen 1959: Teori och strategi

Även om ansvaret för undertryckandet av POR(T) otvetydigt låg hos revolutionens ledarskap, bidrog också de kubanska trotskisternas uppfattning om den kubanska revolutionära processen till att trotskismen försvann som organiserat parti 1965. Trots Roberto Acostas antydan om att hans kamrater valde personlig frihet före politiska principer när de accepterade upplösningen av sitt parti som villkor för frigivningen, var POR(T):s beslut, att formellt ansluta sig till den revolutionära regeringens inställning om en enpartimodell för kubansk politik, även en följd av trotskisternas långvariga oförmåga att tydligt urskilja arbetarklassen som den huvudsakliga agenten för revolutionär omvandling.

Trotskisterna höll till synes fast vid de grundläggande teserna i teorin om den permanenta revolutionen.⁸⁰ Dock saknades i deras analys insikten om att det endast var arbetarklassen, genom sina demokratiska organisationer, som kunde verkställa revolutionära åtgärder mot de kapitalistiska egendomsförhållandena. Vid slutet av 1960, kort efter de omfattande nationaliseringarna av banker och industrier och införandet av statligt monopol på utrikeshandeln, hävdade POR(T) att dessa åtgärder i sig själva bekräftade det korrekta i teorin om den permanenta revolutionen. De menade att genom att man skickligt hoppat över objektiva utvecklingsstadier, och snabbt övergått från borgerligt demokratiska till socialistiska ekonomiska åtgärder, hade revolutionen visat att det inte fanns plats för ett demokratiskt kapitalistiskt stadium i kampen för genuin nationell frigörelse.⁸¹

Genom att denna ”oavbrutna” process genomförts av andra krafter än arbetarklassens demokratiska organ, framstod den permanenta revolutionens teori som en objektiv process som vägledde revolutionen, snarare än som en medveten proletär strategi.

Trots det faktum att det inte var massorganisationerna själva som byggt upp statsapparaten, var trotskisterna bland de första att tilldela den revolutionära ordningen efter 1959 status av ”arbetarstat”.⁸² Dessutom, även om de gjorde förbehållet att revolutionens politiska aspekter släpade efter de ekonomiska,⁸³ ansåg de att Fidel Castros revolutionära ledarskap tveklöst hade förmåga att genomdriva den socialistiska revolutionens politiska uppgifter. Eftersom POR(T) trodde att den revolutionära regeringen höll på att uppfylla deras eget revolutionära program, låt vara på ett byråkratiskt sätt,⁸⁴ begränsade de kubanska trotskisterna sin kritik till det som de uppfattade som deformationer inom den revolutionära ordningen efter 1959. Ända sedan POR(T):s grundande hade de opponerat mot den paternalism som, i deras ögon, ledde den revolutionära regeringen till att pådyvla arbetarklassen åtgärder på ett auktoritärt sätt. De menade till exempel att kontrollen ovanifrån, och att arbetarklassen uteslutits från ledningen av produktionen och staten, var roten till de problem med frånvaro och låg produktivitet som revolutionen mötte efter att den ekonomiska planeringen institutionaliserats.⁸⁵

Hand i hand med kritiken mot de paternalistiska tendenserna, och mot den byråkratiska hanteringen av revolutionens politiska frågor, förde POR(T) fram ett antal krav. Ett centralt tema i dess program var försvaret av proletär demokrati och kravet om acceptans för olika former av revolutionär aktivitet. Speciellt krävde POR(T) demokrati i fackföreningarna och motsatte sig skapandet av ett enda politiskt parti. I linje med Lenins uppfattning om fack-

⁸⁰ Se till exempel ”Editorial: Nuestro Propósito”, *Voz Proletaria* (Havanna), Nr.1, april 1960, s 3.

⁸¹ ”Editorial: La Nueva Etapa de la Revolución”, *Voz Proletaria*, november och december 1960, s 1-2.

⁸² Även om POR(T) var den första kubanska grupp som öppet deklarerade Kuba som den första latin-amerikanska arbetarstaten (Se *Voz Proletaria*, Nr.8, mars 1961, s 1.), skedde detta först efter att Fjärde internationalens sjätte världskongress i januari 1961 hade gett den kubanska staten detta epitet.

⁸³ ”Editorial: Nuestro Propósito”, *Voz Proletaria*, april 1960, s 3.

⁸⁴ Se till exempel ”Que Deben Ser los Consejos de Asesores Técnicos”, *Voz Proletaria* mars 1961.

⁸⁵ ”Editorial: Para Elevar la Productividad Se Requiere una Perspectiva Revolucionaria”, *Voz Proletaria*, Nr. 31, andra halvan av juli 1963, s 9.

föreningarnas roll,⁸⁶ krävde de kubanska trotskisterna fackföreningarnas oberoende från staten och etablering av bredast möjliga demokrati i fackföreningsrörelsen. Med argumentet att detta var väsentligt för att arbetarklassen frivilligt skulle stödja en fördjupning av revolutionen, krävde de att fackföreningsledare skulle väljas utan krav på enhetslistor och utan att någon statlig institution ingrep till stöd för en viss revolutionär tendens.⁸⁷ På den politiska arenan försvarade POR(T) på samma sätt rätten för alla arbetarpartier och tendenser som försvarade revolutionen att verka öppet och legalt. Till deras förtjänst ska räknas att de under 1960-65 orubbligt stod upp för meningsfrihet och aktionsfrihet för alla revolutionära tendenser, förutsett att de försvarade den nya staten mot de imperialistiska krafterna. De menade att sådana grupper skulle ha möjlighet att försvara sina idéer offentligt via den kubanska statens medier och utan trakasserier, och att massorna skulle ha rätt att välja sina representanter bland dessa revolutionära tendenser och riktningar.⁸⁸

Så tidigt som i maj 1960 slog en artikel i *Voz Proletaria* fast trotskisternas motstånd mot sammanslagningen av M26J, Directorio Revolucionario och PSP i ett enda parti. Man karakteriserade helt riktigt M26J som en organisation som byggts mer för upprorets aktionsbehov än på ett politiskt program och Directorio Revolucionario och PSP som apparater utan folkligt masstöd. PSP, hävdade man, hade bundit upp sig till ett program av ljum reformism i allians med ett så kallat ”progressivt borgerskap”.⁸⁹ Ett år innan ORI grundades argumenterade man visionärt mot införande av en enda monolitisk partistruktur. POR(T) skrev:

”Formeringen av tendenser, och deras kamp inom arbetarstaten och i politiska och fackliga organisationer, är inte något annat än ett uttryck för arbetarklassens heterogenitet. Inom arbetarklassen självt är de uttryck för olika intressen och skikt, vilket manifesteras i de olika förslag som framförs för att försöka lösa problemen i epoken av övergång till socialism. Att försöka kväva dessa tendenser med det dogmatiska och sekteristiska argumentet om en förment ‘enhet’, i realiteten ett monolitiskt envælde som dikterats ovanifrån som ‘officiell’ linje, skulle vara som att vilja vrida tillbaks historien och återgå till sådana förhållanden som lade grund för den grymma perioden med stalinistisk repression. En period som den kommunistiska arbetarrörelsen för längesedan fördömt och lämnat bakom sig.”⁹⁰

Trots detta principfasta försvar av perspektivet med diktatur över borgarklassen och demokrati för arbetarklassen, var inte de kubanska trotskisternas argumentering inriktad mot att smida ett revolutionärt avantgarde för en politisk revolution mot Fidel Castro och/eller den växande byråkrati som kontrollerade den kubanska statens institutioner. Istället för att försöka utveckla demokratiska arbetarorganisationer, vilka så småningom skulle kunna utmana både den bonapartistiska ”kommunistiska” statens institutioner och prokapitalistiska grupper om ledningen för massorna, fungerade de kubanska trotskisterna som inte mycket annat än ett irriterande bihang till det *fidelistiska* ledarskapet.

Orsaken till detta misstag, att inte orubbligt hålla fast vid arbetarklassen som agent för den revolutionära omvandlingen, hade sitt ursprung i såväl de kubanska trotskisternas egen historia som i den internationella trotskismens uppfattning efter kriget, att traditionella

⁸⁶ Till skillnad från Trotskij, förespråkade Lenin 1920-21 fackföreningarnas oberoende från staten. Han menade att systemet med att utnämna fackföreningsledare uppifrån endast skulle bidra till att befordra byråkrati och inte arbetarsolidariteten eller de tekniska och administrativa aspekterna i produktionen. Se R Service, *Lenin: A Political Life*, (Vol. 3, *The Iron Ring*), Basingstoke, Macmillan, 1995, s 162-166.

⁸⁷ Se till exempel O Scarabino, ”La Clase Obrera Vanguardia de la Revolución”, *Voz Proletaria*, Nr. 1, april 1960, s 1, 6; ”Democracia Sindical Revolucionaria”, *Voz Proletaria*, Nr. 2, juni 1960, s 1, 7; ”1963 Debe Ser el Año de la Organización de los órganos del Poder Obrero”, *Voz Proletaria*, Nr. 20, först halvan av februari 1963, s 4.

⁸⁸ Se till exempel *ibid*, s 3.

⁸⁹ ”La Unificación de las Fuerzas de la Revolución” *Voz Proletaria*, Nr. 2, juni 1960, s 4.

⁹⁰ ”La Revolución Necesita un Partido Marxista de Masas Basado en los Sindicatos”, *Voz Proletaria*, Nr.11, första halvan av oktober 1962, s 6. Kärnan i detta argument förekom först i ”El Partido Único Desarma a las Masas”, *Voz Proletaria*, september 1960, s 7.

kommunistpartier och småborgerliga nationalistiska krafter skulle kunna tjäna som omedvetna instrument för revolutionen. Att POR, och så småningom även Fjärde internationalen, efter kriget drog PBL:s idéer om potentialen i breda antiimperialistiska block till sin logiska slutsats, var orsaken till att de kubanska trotskisternas perspektiv om att bygga ett oberoende trotskistiskt parti endast var avsett att verka som en uppmuntran för massorganisationerna till att sätta press på Fidel Castro, Guevara och andra vänstertendenser inom det revolutionära ledarskapet för att vidta åtgärder mot byråkratiska deformationer och tillåta fullt deltagande för massorna i frågor om makt och kontroll.⁹¹

POR(T) motiverade detta perspektiv av att ”sätta press på” Castro-ledningen genom att framställa den underliggande drivkraften i revolutionens politiska utveckling som en permanent kamp mellan massornas mognad och tryck å ena sidan och de stalinistiska tendensernas godtyckliga byråkratiska åtgärder uppifrån å andra sidan. Trotskisterna hävdade att Castro-ledningen slog till mot de byråkratiska tendenserna endast när massorna uttryckte sin avsky mot byråkratiska excesser eller på annat sätt satte press på det revolutionära ledarskapet.⁹² Dessutom ledde denna felaktiga värdering av det *fidelistiska* ledarskapets inneboende revolutionära kapacitet till att POR(T) beskrev Castros ”friktions”-allians med PSP som ett defensivt steg till följd av det revolutionära ledarskapets brist på förtroende för massorna såväl som på Castros egen ideologiska svaghet, d.v.s hans empirism, vilken inte tillät honom att helt förstå den lurande faran i stalinism och byråkrati.⁹³

Eftersom de kubanska trotskisterna uppfattade en underliggande revolutionär vilja hos det revolutionära ledarskapet, såg POR(T) inte något behov av att organisera någon kamp för att störta Fidel Castro eller ta makten från honom.⁹⁴ Istället förespråkade man en politik av att försöka pressa Castros ledarskap med kritik och övertalning, visa honom vägen framåt och ge honom mod att öppna revolutionens organisationer för massornas demokratiska deltagande. Trotskisterna karakteriserade den kubanska staten som en ”arbetarstat *sui generis*”,⁹⁵ med argumentet att det i det långa loppet endast krävdes reformer och inte politisk revolution för att leda den socialistiska omvandlingen i rätt riktning. Som Posadas skrev i ett brev som publicerades i *Voz Proletaria*:

”Vi önskar inte störta Fidel, men driva hans ledarskap framåt och uppåt. Det är en process av politisk revolution ‘*sui generis*’ som nu utvecklas på Kuba. Den kubanska regeringen har intagit ett antal positioner som vi måste tillbakavisa, kritisera och nu direkt ställa våra egna uppfattningar emot. Men detta ska ske genom att sätta press på honom, påverka honom, och få honom att erkänna massornas krav. I den slutliga analysen utgör vi en del av trycket från världsrevolutionen, vi representerar samvetet hos ledarskapet i den koloniala, den politiska och den proletära revolutionen.”⁹⁶

⁹¹ Se till exempel ”Se Celebró la III Conferencia Nacional del Partido Obrero Revolucionario Trotskista”, *Voz Proletaria*, andra halvan av januari 1964, s 4.

⁹² Se ”Manifiesto de la 2ª Conferencia del Partido Obrero Revolucionario Trotskista”, *Voz Proletaria*, Nr.10, september 1962, s 2-3. Detta var också ett centralt förslag från Gilly, som efter att ha blivit utvisad från Kuba uttryckte posadisternas ståndpunkt i den allt mer prokinesiska tidskriften *Monthly Review*. Gillys argument, att trycket från massorna till slut skulle tvinga det revolutionära ledarskapet att ställa sig på kinesernas sida i den sino-sovjetiska konflikten, vederlades genom utvecklingen under 1965-66. (A Gilly, ”Inside the Cuban Revolution”, *Monthly Review*: Vol. 16, Nr.6, oktober 1964, s 32-33.)

⁹³ ”Manifiesto de la 2ª Conferencia del Partido Obrero Revolucionario Trotskista”, *Voz Proletaria*, september 1962, s 2-3; ”En Defensa de Nuestro Estado Obrero y de la Democracia Proletaria”, *Voz Proletaria*, Nr.12, andra halvan av oktober 1962, s 4.

⁹⁴ Se reportaget om intervjun med Juan León Ferrera i ”Freedom For Cuban Trotskyists!”, *Spartacist*, januari-februari 1965, s 13.

⁹⁵ Se till exempel ”Apoyo y Defensa del Estado Obrero Cubano, Primer Deber del Movimiento Obrero Argentino y Latino Americano”, *Voz Proletaria*, april 1961, s 7.

⁹⁶ ”En Defensa de Nuestro Estado Obrero y de la Democracia Proletaria”, *Voz Proletaria*, andra halvan av oktober 1962, s 4.

De kubanska trotskisterna inskränkte helt sitt eget partis roll till att kritisera pålagor uppifrån och till att pressa det revolutionära ledarskapet framåt. Som Posadas själv framhöll, var den strid som de kubanska trotskisterna tagit upp för att POR(T) skulle få verka öppet, allt annat än ett försök att leda den proletära antiimperialistiska revolutionen. Den var enbart ämnad att testa mognaden hos Castros ledarskap. Posadas menade att när det revolutionära ledarskapet erkänt POR(T):s verksamhet och krav om massornas inflytande, då skulle Castros ledarskap kunna anses ha gjort det kvalitativa ideologiska framsteg som innebar att han stödde deras trotskistiska vision om den revolutionära processen.⁹⁷

Att man gav upp den oberoende proletära kampen och det proletära marxistiska partiet som förutsättningar för en socialistisk revolution, reflekterades också i POR(T):s omtolkning av Fjärde internationalens gamla katastrofperspektiv om en ”krig-revolution-cykel”. Som svar på missilkrisen hävdade POR(T) att ett kärnvapenkrig skulle signalera den slutliga uppgörelsen mellan kapitalism och socialism och leda till den oundvikliga segern för den senare.⁹⁸ Man argumenterade för att Sovjet skulle slå till först. Och inför utsikten av ett passivt industriproletariatet i de utvecklade kapitalistiska länderna, uppmanade trotskisterna det kubanska ledarskapet till att bilda en världsomspännande antiimperialistisk och antikapitalistisk enhetsfront med de socialistiska, kommunistiska och trotskistiska partierna och de radikala nationella befrielseörelserna i Tredje Världen.⁹⁹ Målet för Posadas klassblock var emellertid inte ens att avslöja socialdemokratins, stalinismens och den borgerlig nationalisms totala oförmåga att leda revolutionen, utan, som en karikatyr av Trotskijs strikt definierade koncept om den antiimperialistiska fronten, att framhäva massornas revolutionära beredskap och att pressa Moskvans ledare till att riskera ett förebyggande kärnvapenkrig. Genom att implicit acceptera Pablos argument om att det inte fanns tid till att bygga trotskistiska partier, och totalt missa att det var Kominterns folkfrontspolitik som avvärjde den revolutionära antiimperialistiska rörelsen, identifierade POR(T) ett brett antiimperialistiskt block som den huvudsakliga agenten för revolutionär omvandling. Detta utgjorde *de facto* ett helt varv tillbaka till de tidiga kubanska dissidenternas teser, vilka hävdade att arbetarklassen var för svag för att leda en revolution.

De kubanska trotskisterna betraktade således sitt parti mer som ett instrument som speglade massornas ”omedvetna” eller ”smygande” revolutionära beredskap och vänstertendenserna i det *fidelistiska* ledarskapet, än som något som var en förutsättning för en framgångsrik revolution. Precis som att POR:s nedgång och slutliga försvinnande på 50-talet direkt kunde härledas till trotskisternas eget teoretiska misstag att identifiera den småborgerliga nationalisms krafter som dugliga verktyg för revolutionär förändring, så kunde POR(T):s upplösning 1965 delvis hänföras till samma brister. D.v.s. det kubanska POR(T) representerade en fortsättning av den politik som tidigare trotskistiska grupper på Kuba, och i vissa avseenden även i andra latinamerikanska länder, stått för inför en begynnande revolution. När man beaktar att den kubanska regimen vilade på kollektiva egendomsförhållanden och understöddes av Sovjetunionen, ser man att de kubanska trotskisternas perspektiv var mycket likt det som det bolivianska Partido Obrero Revolucionario stod för i den bolivianska nationella revolutionen

⁹⁷ Ibid, s 4.

⁹⁸ Se till exempel ”¡Huelga General e Insurrección Obrero-Campesino en Todos los Países Capitalistas! ¡Que el Ejército Soviético Aseste el Primer Golpe!”, *Voz Proletaria Supplement*, 23 oktober 1962. Medan denna aspekt i posadisternas program ofta tas fram för att förlöjliga denna nu mycket reducerade tendens, ska man komma ihåg att Mao såväl som Guevara också trodde att man skulle kunna överleva ett kärnvapenkrig och att det skulle leda till socialismens seger. För en skiss av Maos tankar i denna fråga se R Service, *A History of Twentieth-Century Russia*, London, s 354.

⁹⁹ ”¡Huelga General e Insurrección Obrero-Campesino en Todos los Países Capitalistas! ¡Que el Ejército Soviético Aseste el Primer Golpe!”, *Voz Proletaria Supplement* (Havanna), 23 October 1962; ”Se Celebró la III Conferencia Nacional del Partido Obrero Revolucionario Trotskista”, *Voz Proletaria*, andra halvan av januari 1964, s 4.

1952-53.¹⁰⁰ D.v.s. både de kubanska och de bolivianska trotskistiska partierna avvisade behovet av ett revolutionärt arbetarparti för att leda en socialistisk omvandling av samhället och begränsade sina respektive roller till att sätta press på existerande småborgerliga revolutionära ledarskap. Denna strategi med ett konturlöst block, och som reducerade den permanenta revolutionens teori till en objektiv process, liknade de idéer Guevara hade inför sin avresa från Kuba i mitten av 60-talet. D.v.s. posadisterna, såväl som Guevara, avvisade koncepten om ”fredlig samexistens” och om att bygga socialismen i ett litet isolerat latinamerikanskt land till förmån för perspektivet om ett brett antiimperialistiskt block som identifierade icke-proletära krafter som revolutionens agenter.

POR(T) och de olika Fjärde internationalerna

Den kubanska revolutionen 1959 fungerade som en katalysator för en våg av splittringar och samgåenden inom den internationella trotskistiska rörelsen. Hur de olika internationella tendenserna betraktade den kubanska revolutionen bestämde i stort också hur de agerade för de förföljda och fängslade kubanska trotskisterna. Några av de största sektionerna hade blivit allt mer genomsyrade av den opportunistiska strategin med breda antiimperialistiska block, som först hade introducerats i Komintern under den ”andra perioden” i slutet av 20-talet och sedan i större skala under Folkfrontsperioden efter 1935. Detta fick till följd att de kubanska trotskisterna nästan helt övergavs av en stor del av den internationella trotskistiska rörelsen.

Internationella Sekretariatet och Internationella Kommittén, de två största internationella trotskistiska tendenserna 1959, hälsade båda revolutionen med avvaktande entusiasm. Även om alla grupperingar framhöll att det var nödvändigt att försvara den kubanska revolutionen och Castros regering mot aggressionen från USA, så började olika åsikter om Fidel Castros revolutionära förmåga och den kubanska statens natur att uppstå under 1960-61 efter att de omfattande nationaliseringarna hade satts i verket. Dessa åsiktsskillnader lade grund för ”återföreningen” av flera sektioner inom Fjärde internationalen 1963.

Medan det Internationella Sekretariatet i stort var försiktigt i sin inledande analys av revolutionen, rörde sig alla dess sektioner under första halvåret 1961, efter expropriationerna av de största amerikanska företagen på Kuba, mot att karakterisera den nya staten som någon slags ”arbetarstat”.¹⁰¹ Efter att ha blivit alltmer okritiska till det revolutionära ledarskapet, började de hävda att den revolutionära processen på Kuba bekräftade att en socialistisk revolution inte bara kunde säkras genom medveten kamp av revolutionära kommunister, utan även av småborgerlig nationalism under trycket från massorna.

I kontrast till den skenbara enigheten bland Internationella Sekretariatets grupper, reagerade de trotskister som var ansluta till Internationella Kommittén på diametralt motsatt sätt. Alla grupper under Internationella Kommitténs paraply var i början försiktiga i sin analys av revolutionen. SWP i USA hävdade att Fidel Castro ”medvetet motsatte sig tendensen att fortsätta i en socialistisk riktning” ända till slutet av 1960.¹⁰² I mitten av 1960, efter att Socialist Labour League, Internationella Kommitténs brittiska grupp, intagit en fientlig hållning där man karakteriserade Kuba som en kapitalistisk stat med ett bonapartistiskt ledarskap som

¹⁰⁰ Se *Revolutionary History* Volume 4, Nr.3, Summer 1992. [En av artiklarna finns i svensk översättning på marxistarkivet: [Bolivia, 9 april 1952, en bortglömd "februarirevolution"?](#) av Pierre Broué. – *Red anm*]

¹⁰¹ Dessa ”arbetarstats”-teorier finns kortfattat sammanfattade i ett dokument som den franska Lambertistgruppen utgav i december 1961. Se *The Trotskyist Movement and the Cuban Revolution*, december 1961. (Opublicerad engelsk version, översatt av John Archer.)

¹⁰² Citerat från *The Militant* i V Gosse, *Where the Boys Are: Cuba, Cold War and the Making of a New Left*, London, Verso, 1993, s 127. Enligt Peter Camejo, en ledare för SWP:s Young Socialist Alliance i början av 60-talet. 1959 var Hansen den ende i partiets ledning som stod för en pro-Castro-linje. Op cit, s 135, n 66.

försökte bromsa revolutionens utveckling i Latinamerika,¹⁰³ började SWP att glorifiera och överdriva den kubanska revolutionens möjligheter och natur. Efter att man inte lyckats bryta sig ur den lilla propagandagruppens isolering och utsatts för allt större tryck under häxjakten på vänstern i USA under 50-talet, fick nu SWP ett allt större inflytande som följd av att man tog över ledningen för Fair Play for Cuba-kommittén och gav denna solidaritetsorganisation en nationell struktur i USA.¹⁰⁴ I takt med att man opportunistiskt försökte vinna nya anhängare i New Left-miljön, som var passionerad och i stort okritiskt entusiastisk inför den kubanska revolutionen och Castros meriter, blev SWP nu allt mer försonlig i tonen mot den revolutionära regeringen på Kuba.¹⁰⁵ Genom att man tolkade den permanenta revolutionens teori som en objektiv dynamik som vägledde den revolutionära processen på Kuba, betecknade de nordamerikanska trotskisterna härefter *fidelist*-ledningen som ”omedvetet trotskistisk”, i den meningen att den empiriskt agerade i linje med strategin hos ett proletärt revolutionärt avantgarde.¹⁰⁶ SWP argumenterade utifrån detta för att bygga ett revolutionärt parti genom M26J och instämde med Pablo i att det inte fanns något behov av ett självständigt trotskistiskt parti för att säkra och utvidga revolutionen.¹⁰⁷ Denna teoretiska omsvängning provocerade fram bildandet av Revolutionary Tendency, en minoritetsfraktion i SWP som insisterade på att man måste bygga ett trotskistiskt parti oberoende av regeringsapparaten och det *fidelistiska* ledarskapet.

Närmandet mellan SWP och majoriteten av grupperna som hörde till Fjärde internationalens Internationella Sekretariat ledde fram till ”återföreningskongressen” 1963 och bildandet av Fjärde internationalens Förenade Sekretariat (FS). I kontrast till den ökande fiendtligheten bland Internationella Kommitténs kvarvarande grupper, hävdade FS-grupperna att den kubanska revolutionen inte bara hade levererat ett slag mot USA-imperialismens intressen, utan också, i det man ignorerade Kubas beroende av Sovjetunionens stöd, att den visat att icke-proletära krafter, under trycket från massorna, omedvetet kunde följa den väg som Trotskij pekat ut i sin teori om den permanenta revolutionen.

Då den kubanska revolutionen och den kubanska statens natur efter 1959 karakteriserades på skilda sätt av de olika trotskistiska grupperna, och fungerade som en katalysator för deras organisatoriska återsamling internationellt, kom frågan om förföljelsen av de kubanska trotskisterna under 1960-talet också att behandlas på olika sätt. Alla internationella grupper publicerade och/eller protesterade mot det första beslaget av *Voz Proletaria* och att man krossade tryckplåtarna till Trotskij's *Den permanenta revolutionen* i mitten av 1961, även om de skedde med varierande grad av hängivenhet för proletära tendensers yttrandefrihet inom

¹⁰³ Se *Trotskyism Versus Revisionism*, Vol. 3, London 1974, s 258-259; ”Resolution for the International Conference of the International Committee, 1966: Rebuilding the Fourth International”, *Fourth International* (London), Vol. 3, Nr. 3, s 112.

¹⁰⁴ Se Gosse, op cit, s 145-147 för en redogörelse av hur SWP omvandlade Fair Play for Cuba-kommittén genom Robert Tabers ingripande. Taber var den CBS-journalist som hade sänt filmade reportage om Castro och rebellarmén i *sierran* till USA. SWP:s nästan slumpartade ingripande ägde uppenbarligen rum med Fidel Castros personliga välsignelse.

¹⁰⁵ Robert McNeal har poängterat detta, men menar, med hänsyn till ”New Left”-rörelsens framgång, att det skulle ha varit politiskt självmord att inta en kritisk hållning till Castro och den kubanska revolutionen. (McNeal, RH, ”Trotskyist Interpretations of Stalinism”, i RC Tucker, (ed.), *Stalinism: Essays in Historical Interpretation*, New York, 1977, s 44.

¹⁰⁶ Hansen, J, *Dynamics of the Cuban Revolution*, New York, Pathfinder Press, 1978, s 291. Detta argument har framförts av John Lister i hans *Cuba: Radical Fact of Stalinism*, London 1985, s 113-114.

¹⁰⁷ I ett uppenbart försök att legitimera SWP:s perspektiv om att de kubanska trotskisterna skulle gå in i det kubanska kommunistpartiet, förvrängde Joseph Hansen den politiska anpassningen hos de POR-medlemmar från 40-talet som anslöt sig till M26J i mitten av 1950-talet. Hansen hävdade vilseledande att vissa kubanska trotskister hade varit sympatisörer till Fjärde internationalens Internationella Kommitté på 50-talet innan de uppslukades i den *fidelistiska* rörelsen och det nya kubanska kommunistpartiet på 60-talet. Se ”Trotskyism in Latin America – 2”, *Intercontinental Press*, Nr.32, 5 september 1977, s 965; Brev från Joseph Hansen till Robert J. Alexander, New York, 24 december 1970.

revolutionen. Efter ”återföreningen” mellan majoriteten inom Internationella Sekretariatet och SWP 1963, var det huvudsakligen Posadas Fjärde international och Spartakisterna, två tendenser som avvisade FS’ parti-”upplösning” *de facto* politik, som gav publicitet åt de kubanska trotskisternas öde.

Posadisterna, som först tillhörde Latinamerikanska Byrån och sedan bildade sin egen posadistiska Fjärde international, delade i huvudsak Internationella Sekretariatets uppfattning om att Kuba vara en arbetarstat och att Fidel Castro inom ledarskapet representerade den revolutionära socialistiska falangen som försökte motverka de byråkratiska stalinistiska tendenserna. Deras formella fasthållande vid perspektivet om att bygga ett trotskistiskt parti oberoende av den *fidelistiska* apparaten, ledde dem till att obevekligt framföra sina protester mot förföljelsen av POR(T). Eftersom de hade organisatoriska band med de kubanska trotskisterna, är det inte förvånande att det var de som först, genom sin press runt om i Latinamerika och Europa, sände ut nyheterna om arresteringen av POR(T)-medlemmar.¹⁰⁸ Deras protestupprop mot de upprepade fängslandena fortsatte under 1964-65.¹⁰⁹ Posadisterna karakteriserade åtgärderna mot deras kubanska sektion som ”en beklagansvärd kränkning av socialistiska principer” och som ”en kontrarevolutionär attack mot proletär demokrati och mot massorna” som var en del i kampen mellan de grupper inom det kubanska ledarskapet som var lyhörda gentemot massorna och de som representerade och försvarade den statliga byråkratins privilegier.¹¹⁰ Posadisterna uppmanade alla arbetarorganisationer och antiimperialistiska organisationer att skicka protester till den kubanska regeringen. Protester som, i namn av ovillkorligt försvar av den kubanska arbetarstaten, argumenterade för den proletära demokratin och för bredast möjliga inflytande för massorna på utvecklingen av revolutionen mot socialism.¹¹¹

Posadisterna hävdade på goda grunder att arresteringsvågorna och fängslandena till stor del reflekterade de moskvatrogna stalinisternas inflytande inom revolutionens ledarskap.

Avslöjande för deras illusioner om Fidel Castros revolutionära potential var dock att de hävdade att repressionen inte var ett uttryck för det revolutionära ledarskapets antisocialistiska anda, utan mer för Fidel Castros brist i förtroendet för massorna, och som följd härav, hans uppenbara behov av att försäkra sig om stöd från den byråkratiska apparaten.¹¹² Då de kubanska trotskisterna slutligen frisläpptes i april 1965, betraktades detta på liknande sätt med omotiverad optimism. Posadisterna gav de kubanska kamraternas begränsade frihet stor betydelse och beskrev frisläppandet som ett nederlag för den sovjetiska byråkratin och en seger för de revolutionära krafterna på Kuba och för den ”*sui generis*” politiska revolutionens obevekliga avancemang.¹¹³ Posadas skrev:

”Frisläppandet av våra kamrater är en historisk händelse, jämförbar med de stora framstegen i mänsklighetens revolutionära kamp. Det är världsrevolutionens allt större framsteg, vår kamp och vår kompromisslösa aktivitet (inräknat våra kubanska kamraters) som gjort frisläppandet av de skamligt fängslade kamraterna möjligt.”¹¹⁴

SWP-trotskisternas attityd mot det kubanska POR(T) blev med tiden allt mer ambivalent, vilket huvudsakligen var en följd av deras allt mer okritiska inställning till den kubanska

¹⁰⁸ Se till exempel ”Lettre du POR(T) Cubain au Gouvernement Révolutionnaire”, *Lutte Communiste* (Paris), No. 2, september 1962, s 2; ”Ataques Contra el Partido Obrero Revolucionario (T) Sección Cubana de la IV Internacional”, *Voz Obrera* (Mexico), andra halvan av december 1963.

¹⁰⁹ Se till exempel ”Libertad Inmediata de Todos los Trotskistas y Revolucionarios Presos en Cuba”, *Frente Obrero* (Uruguay), 25 mars 1965, s 1, 6; ”Liberté Immédiate pour Tous les Trotskistes et Révolutionnaires Emprisonnés à Cuba”, *Lutte Communiste* (Paris), Nr. 32, april 1965, s 3.

¹¹⁰ ”Liberté pour les Trois Camarades Trotskistes Cubains Arrêtés”, *Lutte Communiste* (Paris), Nr.17, januari 1964, s 7, 3.

¹¹¹ ”Exiger la Liberté des Trotskistes Cubains”, *Lutte Communiste* (Paris), Nr.22, juni 1964, s 7.

¹¹² ”Por la Libertad de los Camaradas Presos en Cuba”, *Voz Obrera* (Mexico), andra halvan av maj 1964, s 7.

¹¹³ ”Los Trotskistas Cubanos Están en Libertad”, *Frente Obrero* (Uruguay), 7 maj 1965, s 10.

¹¹⁴ ”Signification Historique de la Libération des Camarades Cubains”, *Lutte Communiste*, maj 1965, s 8.

revolutionen. Fram till slutet av maj 1961 fanns inga tveksamheter i SWP:s stöd för POR(T). Under den första latinamerikanska ungdomskongressen i mitten av 1960 lämnade en SWP-delegat sin plats i observatörsområdet när de gamla *pesevistas* gick till attack mot de kubanska trotskisterna och satte sig bredvid trotskisterna från Internationella Sekretariatet som ett uttryck för sin solidaritet.¹¹⁵ Dessutom utbytte SWP och POR(T) tidningar, *The Militant* respektive *Voz Proletaria*, och SWP fungerade som internationell kontakt för kubanerna så att de kunde utveckla förbindelser med trotskistiska grupper utomlands.¹¹⁶ Fram till att de statliga institutionerna inledde förföljelsen av POR(T), betraktade SWP i själva verket POR(T):s existens som en positiv indikation på vart den kubanska revolutionen var på väg. Så sent som den 20 maj 1961 slog Joseph Hansen, *The Militants* chefsredaktör, ironiskt nog fast att själva det faktum att *Voz Proletaria* trycks på Kuba ”är ett imponerande bevis inför hela den radikala rörelsen i USA för hur den kapitalistiska pressen ljuger när den hävdar att det inte existerar någon pressfrihet på Kuba”.¹¹⁷

Efter beslaget av de kubanska trotskisternas press den 26 maj, mindre än en vecka senare, blev emellertid SWP:s attityd inför de kubanska trotskisternas belägenhet allt mer ambivalent. När man den 2 juni mottog nyheten om att den nationella byrån för publikationer och Arbetsministeriet hade ingripit mot POR(T), dröjde SWP både med att publicera händelsen och att protestera, med argument att de behövde mer fakta för att vara säkra på att den revolutionära regeringen verkligen var inblandad.¹¹⁸ Samtidigt förberedde de den teoretiska grunden för att överge POR(T). I ett antal avslöjande brev till James Cannon kritiserade för första gången Hansen de kubanska trotskisterna för att vara sekteristiska och äventyrliga och därigenom inbjuda till attacker från stalinistiska grupper. I stark kontrast till de amerikanska trotskisternas skarpa kritik mot de kubanska trotskisterna på 30-talet, mot PBL:s tendens att betrakta breda antiimperialistiska block som instrument för proletär revolution, övertrumfades Hansen Internationella Sekretariatet i omfattningen av de ”pabloistiska” teserna. Hansen anklagade POR(T) för att inte vara ”tillräckligt smarta” för att till fullo uppskatta den revolutionära potentialen i Castros ledarskap, vilket i hans mening var en garant mot risken för ”stalinisering” av den kubanska revolutionen. Han hävdade att POR(T) antagit en sekteristisk position då man gjort ”en princip av flerpartisystem i en arbetarstat”.¹¹⁹ Hansen kritiserade också de kubanska trotskisterna för att de verkade mena att de kunde erbjuda ett bättre ledarskap för arbetarklassen än Fidel Castro,¹²⁰ något som jag har hävdad att de fullständigt misslyckades med. Då han uppenbarligen inte ville besudla SWP:s nya image, som innebar ett ovillkorligt och okritiskt stöd till den kubanska revolutionen, föreslog Hansen att partiet inte skulle utfärda någon protest å POR(T):s vägnar om detta skulle kunna uppfattas som ett politiskt stöd till de kubanska trotskisterna, och som konsekvens skulle medföra att SWP blev avskurna från revolutionens ledarskap. Hansen skrev:

”De kubanska pabloiternas [POR(T)] kurs förefaller mig ganska äventyrlig. De har utropat sig som ett parti men har ingen oberoende bas i något avseende, bara ett program. Deras taktik, både på det organisatoriska och taktiska fältet, kunde knappast ha varit bättre designad för att bjuda in till attacker från stalinisterna, mot vilka de inte har någon solid organisatorisk bas för försvar... Vi kan inte ta något ansvar för en sådan äventyrlig kurs som är så blind för de politiska realiteterna. Men vi skulle kunna framstå som om vi tog ett sådant ansvar om vi utfärdar en direkt protest mot den odemokratiska aktion som de verkar ha varit utsatta för.”¹²¹

¹¹⁵ Brev från Angel L. Fanjul till författaren, 8 oktober 1997, s 3-5.

¹¹⁶ Brev från Joseph Hansen till Carvajal, 20 maj 1961.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Brev från Joseph Hansen till Carvajal, 3 juni 1961; Brev från Joseph Hansen till Pierre Frank, 3 juni 1961.

¹¹⁹ Brev från Joseph Hansen till James Cannon, 18 juni 1961.

¹²⁰ Brev från Joseph Hansen till James Cannon, 3 juni 1961.

¹²¹ Ibid.

Trots dessa reservationer, gav SWP så småningom uttryck för sin oro inför åtgärderna mot POR(T):s publikationer. SWP förklarade senare repressionen som kanske ett utslag av en ”splittrande fraktionism” från företrädare för det kubanska kommunistpartiet [PSP], vars attityd mot trotskismen fortfarande kunde vara indoktrinerad av och under inflytande av den stalinistiska skolan”.¹²² Trots att POR(T) utsattes för återkommande repression under 1963-65, höll SWP misstänksamt tyst. I likhet med hur man agerade 1961, publicerade *The Militant* ett uttalande om POR(T):s undertryckande först 1965, efter att fakta hade blivit kända i den radikala och revolutionära miljön i USA och efter att trotskisterna blivit villkorligt frigivna.¹²³

Precis som posadisterna, med vilka de delade mycket i analysen av den kubanska staten, fel-tolkade SWP dessutom fullständigt orsakerna bakom attackerna mot de kubanska trotskisterna och frigivningen 1965. Istället för slå fast att arresteringarna och frigivandet återspeglade den moskvatrogna tendensens dominans inom det kubanska ledarskapet, hävdade SWP felaktigt att frigivningen av de kubanska trotskisterna var en följd av att man korrigerat ett felaktigt lagbruk och ett uttryck för ”den kamp som det *fidelistiska* ledarskapet förde mot den växande byråkratin på Kuba”.¹²⁴ Denna anpassning till Castros ledarskap ledde till slut SWP till att betrakta de stalinistiska och icke-proletära nationalistiska ledarskapen i de små länderna Nicaragua, Grenada och Kuba som grundelement i en ny International, istället för starka proletära sektioner i mer betydande latinamerikanska länder som Mexico, Brasilien och Argentina. Som John Lister koncist sammanfattade: ”Efter att ha försökt ”introducera trotskistiska koncept” i den castristiska strömningen, hade SWP nu självt blivit totalt genomsyrad av Castros populistiska version av stalinism.”¹²⁵

Epilog: Trotskismen på Kuba efter 1965

Trots att POR(T) förbjöds som organisation 1965, beslöt en kärna av POR(T)-medlemmar att fortsätta sin politiska verksamhet efter frigivningen i april 1965. Då deras politiska åskådning inte förändrades på något grundläggande sätt, kom deras möjligheter att bygga en ny organisation, eller att utsättas för statsdirigerad repression, att huvudsakligen bero på vilket inflytande de moskvatrogna kommunisterna skulle få i statsledningen och i vilken utsträckning Fidel Castro skulle böja sig för Moskvas krav vad gällde politisk styrning och utveckling av den kubanska statens institutioner.

Då man utgick från en relativt efterbliven utvecklingsnivå, och var isolerad från andra revolutioner i Latinamerika, kom den kollektivistiska omvandlingen av den kubanska ekonomin på 60-talet att bli allt mer beroende av Sovjetunionens krav. Trots att Sovjets ledare hade kommit till den kubanska revolutionens undsättning i det tidiga 60-talet, och Fidel Castro hade anslutit sig till idén om ett enda revolutionärt parti, och slutligen till att grunda ett nytt kommunistparti 1965, visade han sig ovillig till att lämna över revolutionens ledning till de moskvatrogna PSP-ledarna. Escalante-affären var ett slagkraftigt uttryck för Castros försök att begränsa de gamla *pesevistas* självständighet och auktoritet. Även om Kreml hade berövats en så medgörlig partiapparat som de i satellitstaterna i Östeuropa, så tjänade Kubas beroende av Sovjetunionen, som avsättningsmarknad för dess socker och som källa för dess oljebehov, till att stärka Moskvas kontroll över organiseringen av politiska och ekonomiska strukturer på Kuba under slutet av 60-talet och början av 70-talet.

Sovjetiseringen av den kubanska politiska ekonomin tog gradvis fart i mitten av 60-talet när man övergav den gamla industripolitiken och en självfinansierande planeringsmodell institu-

¹²² ”Che Guevara and the Cuban Trotskyists”, *The Militant* (New York), 9 april 1962, s 3.

¹²³ *New America*, 22 september 1961. *Spartacist* hävdade på samma sätt att SWP ”aldrig protesterade mot fängslandena förrän efter att den kubanska regeringen verkade ha tagit initiativet genom att frisläppa fångarna.” (”Cuban Trotskyists”, *Spartacist*, november-december 1965.)

¹²⁴ ”Followers of Posadas Released in Cuba”, *World Outlook* (New York), 25 juni 1965, s 29.

¹²⁵ Lister, J, op cit, s 123.

tionaliserades. Som har noterats i flera studier,¹²⁶ genomgick den här processen flera stadier. Först utrikespolitiskt, med Castros uppslutning på Sovjetunionens sida i den sino-sovjetiska konflikten i början av 1960, och sedan, efter misslyckandet med projektet ”los diez millones” (de 10 miljoner ton) för sockerskörden i början av 70-talet, med att man antog en mer ortodox, moskvainspirerad intern styrning och struktur.¹²⁷ Som ett resultat av det kubanska ledarskapets politiska anpassning under det sena 60-talet och tidiga 70-talet, fortsatte de av det kubanska ledarskapet sanktionerade attackerna mot trotskismen.

Fidel Castro gjorde sin första offentliga attack mot trotskismen i det tal han höll på Tri-Continental-konferensen i Havanna den 15 januari 1966.¹²⁸ Utan att debattera någon aktuell teoretisk eller programmatisk fråga, fördömde han trotskismens anhängare som ”vulgära instrument för imperialism och reaktion”,¹²⁹ samma gamla anklagelse som legat till grund för Moskvarättegångarna på 30-talet. Denna tungviktiga attack mot trotskismen var något helt annat än ett irrationellt utfall mot någon gammal fiende i latinamerikanska revolutionära kretsar. Den var intimt förbunden med Castros ökande eftergivenhet för Moskvas politiska krav och signalerade hans tydliga stöd till Kreml i den sino-sovjetiska konflikten. Detta demonstrerades av att han i samma tal fördömde det guatemalanska Movimiento Revolucionario 13 Noviembre (MR-13), en gerillaorganisation som hade tagit till sig det guevariskt-maoistiska konceptet om en ”socialistisk gerillastyrka” som slogs för att direkt installera en arbetar- och bonderegering.¹³⁰ Castro påstod i sin attack mot MR-13 att den guatemalanska gerillastyrkan hade infiltrerats av trotskistiska agenter för imperialismen. Då MR-13 vägrade att acceptera Moskvas formel om en tvåstegskamp för en borgerligt demokratisk republik, använde Castro effektivt trotskismen som surrogat för en attack mot den guevariskt-maoistiska modellen i Latinamerika.¹³¹

Detta fördömande av trotskismen följdes upp med en väntad attack från Blas Roca, PSP:s och det gamla PCC:s generalsekreterare, som utvidgade Fidel Castros anklagelser.¹³² I Central-

¹²⁶ Taylor, FT, ”Cuba’s Relations with the Soviet Union since October, 1962 – A Retrospect”, *Boletín de Estudios Latinoamericanos y del Caribe* (Amsterdam), Nr.46, juni 1989, s 91-109; González, E, ”Castro and Cuba’s New Orthodoxy”, *Problems of Communism*, Vol. 25, januari-februari 1976, s 1-19; Suárez, A, *Cuba: Castroism and Communism, 1959-1966*, Cambridge, USA, 1967.

¹²⁷ Detta betyder inte att det var en linjär process av ”sovjetisering”. Arresteringen av och rättegången mot den Moskva-trogna mikro-fraktionen tidigt 1968 var Fidel Castros sista försök att föra en något oberoende kurs innan Sovjetunionens manipulation av oljeimporten till Kuba och det ökande bekymret med interna ekonomiska misstag ledde till Castros slutliga kapitulation i det tidiga 70-talet.

¹²⁸ ”Discurso de Fidel Castro en la Clausura de la Conferencia”, *Cuba Socialista* (Havanna), år 6, Nr. 54, februari 1966, s 78-100. En engelskspråkig version finns i ”Castro’s Closing Speech at Tricontinental Conference”, *World Outlook* (New York), 11 februari 1966, s 20-38. [Castros tal finns i engelsk översättning på webbplatsen marxists.org, se [At the Closing Session of the Tricontinental Conference](#). För en utförligare redogörelse för denna historia, se [Castro angriper trotskismen](#) av Barry Sheppard – *Red ann*]

¹²⁹ ”Discurso de Fidel Castro en la Clausura de la Conferencia”, *Cuba Socialista*, februari 1966, s 94.

¹³⁰ MR-13 var en gerillarörelse i Guatemala som hade sitt ursprung i ett nationalistiskt militäruppror den 13 november 1960. Från att i början haft en nationalistisk, antiimperialistisk ideologisk inriktning som begränsade kampen till att gälla en anti-feudal demokratisk revolution, antog man vid slutet av 1963, då stora grupper av latinamerikanska posadister anslöt sig, formellt ett socialistiskt program och deklarerade att man förespråkade en arbetar- och bondestat. Se, Gilly, A, ”The Guerrilla Movement in Guatemala”, *Monthly Review*, May 1965, s 13-20; R Gott, *Guerrilla Movements in Latin America*, London 1970, s 48-65.

¹³¹ Medan han karakteriserade MR-13:s ”kamp-för-socialism-genast”-strategi som en kamp av gäng som var i Yankee-imperialismens sold, prisade Castro det Moskva-stödda *Fuerzas Armadas Rebeldes* som leddes av Luis Augusto Turcios Lima och som hade brutit sig ur MR-13 i februari 1965. (”Discurso de Fidel Castro en la Clausura de la Conferencia”, *Cuba Socialista*, February 1966, s 94-95.)

¹³² Roca, B, ”Las Calumnias Trotskistas No Pueden Marchar a la Revolución Cubana”, *Cuba Socialista* (Havana), år 6, Nr.56, april 1966, s 81-82. En engelskspråkig version finns i Roca, B, ”[The Trotskyist Slanders Cannot Tarnish the Cuban Revolution](#)”, *International Socialist Review* (New York), Vol. 27, Nr.3, Summer 1966, s 91-95. [och Joseph Hansens svar till Roca i samma tidskriftsnummer, i svensk översättning: [Stalinism eller trotskism i den kubanska revolutionen](#) – *Red ann*]

amerika ledde kubanernas attacker till isolering av och repression mot trotskisterna, inklusive fängslandet av posadisternas ledning i Mexico och deras uteslutning från MR-13 i Guatemala.¹³³ På Kuba gav offensiven signal till nya attacker mot trotskisterna, vilka inte helt hade gett upp projektet om att verka politiskt under POR(T):s namn. I mars 1966 fängslades Idalberto Ferrera Ramírez och Luciano García åter i Santiago de Cuba.¹³⁴ Under lagparagraf 133 från 1965 dömdes de till åtta respektive tre års fängelse, och placerades i ett program för politisk rehabilitering av interner som ansågs vara kontrarevolutionärer.¹³⁵

Denna förnyade attack hindrade dock inte trotskisterna från att fortsätta att ställa upp program och göra utkast till brev till Fidel Castro, Mao Zedong och andra under det sena 60-talet och tidiga 70-talet. I dessa kommunikéer uttrycktes samma eftergifter som de genom hela sin historia hade gjort till det antiimperialistiska folkfrontsperspektivet från stalinismens Andra period, något som Fjärde internationalens Förenade Sekretariat nyligen också hade gjort. De kubanska trotskisterna uppvisande samma uttryck för isolering, som efter andra världskriget lett trotskisterna till att överge principen om arbetarklassens oberoende och roll som historisk agent i den socialistiska revolutionen, när deras strategi koncentrerades till att sända ut appeller till dem som de uppfattade som den revolutionära tendensen inom Castros ledarskap. Medan posadisterna internationellt i stort anslöt sig till det som de kallade den ”guevariska tendensen”, så fortsatte de kubanska trotskisterna att betrakta Castro som ett verktyg för proletär revolution. Posadisterna överdrev i vilken grad Guevara själv hade utmanat stalinismen och insisterade på att han hade likviderats i en stalinistisk ”kupp” på Kuba.¹³⁶ Trotskisterna krävde att Castro skulle fortsätta att leda den politiska revolutionen mot de stalinistiska byråkratiska tendenserna där hemma, och samtidigt utveckla ett program runt vilket en International, som skulle omfatta trotskismens styrkor, det kinesiska kommunistpartiet, de officiella kommunistpartiernas basmedlemmar såväl som nationella befrielseörelser, kunde kämpa för politisk och social revolution över hela världen.¹³⁷ Genom att fullständigt överge den analys som visar att det endast är arbetarklassen som genom sina demokratiska organisationer kan genomdriva en socialistiska revolution, tolkade de kubanska trotskisterna kulturrevolutionen i Kina som en politiska revolution mot den kinesiska byråkratin,¹³⁸ och karakteriserade till och med Fidel Castros förödande påstridighet för ”10 miljoner ton”-skörden som början på en politisk revolution på Kuba.¹³⁹

¹³³ Gilly, A, ”Guerrilla, Programa y Partido en Guatemala”, *Coyoacan*, årg 1, Nr. 3, april-juni 1978, s 57-58.

¹³⁴ ”Lettre des Camarades Trotskistes Cubains à Fidel Castro”, *Lutte Communiste* (Paris), Nr.57, 10 september 1966, s 8.

¹³⁵ ”Les Trotskistes Emprisonnés à Cuba Adressent une Lettre Ouverte”, *Lutte Communiste* (Paris), 15 september 1967, s 1, 7; Luciano García släpptes i början av 1968. (Political Bureau of the POR(T), *Carta Abierta*, Havanna, 27 mars 1969.)

¹³⁶ Se till exempel ”La Liquidation de Guevara: Un Coup a la Révolution Cubaine”, *Lutte Communiste* (Paris), Nr.43, 10 november 1965, s 8, 7. Även en tid efter att Guevaras död i Bolivia blivit känd, vidhöll posadisterna att ”Guevara dödades inte i Bolivia. Guevara dödades i Kuba för mer än två år sedan som följd av en politisk dispyt. Han var engagerad i en kamp mot den sovjetiska byråkratin, för kraftfullt stöd till Vietnam, mot de byråkratiska elementen i Kuba, mot de ”materiella incitamenten” som förespråkades av de sovjetiska byråkraterna och de som tidigare tillhört kommunistpartiapparaten i Kuba.” (”Guevara N’Est Pas Mort en Bolivie”, *Lutte Communiste* (Paris), Nr.69, 25 oktober 1967, s 2-3.)

¹³⁷ Se till exempel Juan León Ferrera Ramírez, *Al Camarada Fidel Castro. Al Comité Central del PCC. A los Obreros, Campesinos y Masas Revolucionarias de Cuba y del Mundo*, u.å.. (Från interna källor, 1969 or 1970.)

¹³⁸ Se till exempel Mismelt, *Balance, Desarrollo y Perspectiva de la Revolución Socialista Cubana. La Fase Sue-Generis de la Revolución Política y el Rol del Trotskismo en Cuba*, u.å.. (Från interna källor, c.1969.)

¹³⁹ Ferrera Acosta, I, *El XIII Congreso, el Viaje de Fidel, la Conciencia de las Masas y la Revolución Política*, Havanna, 13 februari 1973, s 5-6.

Utan förståelse för realiteterna i Fidel Castros kapitulation inför Moskvas politiska krav i början av 70-talet, och nästan helt övergivna av den internationella trotskistiska rörelsen,¹⁴⁰ blev trotskismens röst ett lätt byte för de moskvatrogna stalinister som ledde omorganisationen av de politiska och ekonomiska strukturerna på Kuba efter den misslyckade sockerskörden 1970. Spridandet av oliktankande idéer inom revolutionen accepterades inte, inte ens på det litterära planet,¹⁴¹ och de kvarvarande anhängarna till trotskismen arresterades åter 1973. Bevis som lades fram vid deras rättegång hävdade att de börjat reorganisera POR(T):s politbyrå med Idalberto Ferrera Acosta som generalsekreterare, Juan León Ferrera som organisationssekreterare och Jesús Andrés Vázquez Méndez som sekreterare för utrikesfrågor. De anklagades för att bygga trotskistiska celler i Havanna och i inlandet, speciellt i Santa Clara, och för att försöka rekrytera kommunistpartimedlemmar. Anklagelsen gick ut på att trotskisterna i dessa celler skrev, diskuterade och reproducerade artiklar och dokument som var avsedda att skada revolutionen, kommunistpartiet och den ”Store ledaren”, Fidel Castro. Bland de påstått förtalande artiklarna som de producerat, fanns några som hävdade att Kuba, såväl som de andra socialistiska länderna som kontrollerades av Sovjetunionen, styrdes av en privilegierad byråkratisk kast som regerade utifrån sina egna intressen och exploaterade arbetarklassen. För brottet att producera de påstått kränkande och undergrävande artiklarna, såväl som att ha kontakt med utländska trotskister och försöken att reorganisera POR(T), dömdes de ledande medlemmarna åter till långa fängelsestraff. Som ett tecken på anklagelsernas politiska natur fick gruppens ledare, Idalberto Ferrera Acosta 12 år, medan Juan León Ferrera och Jesús Andrés Vázquez fick nio år vardera.¹⁴²

Medan Juan León Ferrera släpptes efter enbart 16 månader, på grund av den benådning han erhöll efter sitt exemplariska arbete på sockerfälten, så fick Idalberto Ferrera Acosta avtjäna fem av sina 12 år. Han släpptes i samband med en amnesti i slutet av 70-talet då Fidel Castro försökte närma sig Carter-administrationen i USA.¹⁴³ Efter deras frisläppande har Castros regering inte ändrat sin uppfattning om trotskismen och de få kvarvarande trotskisterna på Kuba har diskret fortsatt att skriva och reproducera bulletiner och artiklar. De har också återknutit banden med den internationella rörelsen genom privata möten med besökande utländska trotskister från olika tendenser. Så medan de kubanska trotskisterna i det tidiga 30-talet utsattes för fängelsestraff och förföljelse under den ena kapitalistiska regimen efter den andra, och i verkligheten själva bidrog till sin upplösning som ett organiserat parti på 50-talet genom sin egen strategi som huvudsakligen såg icke-proletära nationalistiska organisationer som verktyg för revolutionen, så har det under senare tid varit det vanliga stalinistiska förtalet från Moskvarättegångarna på 30-talet som orsakat trotskismens organisatoriska isolering på Kuba under 1990-talet.

¹⁴⁰ I slutet av 1960-talet och tidiga 70-talet sände den posadistiska Fjärde internationalen inte längre kamrater eller tidningar från dess olika sektioner till sina kubanska anhängare. (Intervju som Idalberto Ferrera Acosta och Juan León Ferrera Ramírez givit till författaren den 16 augusti 1997.)

¹⁴¹ Förutom det välkända fallet med arresteringen av den kubanske författaren Herberto Padilla, som man tvingade att erkänna kulturella brott, stängdes också i början av 70-talet *Pensamiento Crítico*, ett ojämnt ”guevaristiskt” magasin som gavs ut av Filosofiska fakulteten vid Havannas universitet och hade sitt ursprung i ”mot-kulturen” under slutet av 60-talet. Några av de som stödde *Pensamiento Crítico*-gruppen sändes först till arbets- och studieläger för att diskutera sina åsiktsskillnader med de mer ortodoxa kommunistpartimedlemmarna, innan man 1971 stoppade magasinet och ett antal av dess ledare sattes i fängelse. Se den upplysande redovisningen av en intervju med två ledande medlemmarna i *Pensamiento Crítico*-gruppen i en intern rapport av en ledande amerikansk trotskist: Benjamin, A, *Report on a Visit to Cuba (YSA Trip, Summer 1981)*, 19 juni 1981. Intressant är att precis som de kubanska trotskisterna satte *Pensamiento Críticos* supportrar sin tilltro till Fidel Castros oberoende, karisma och revolutionära kapacitet och trodde att revolutionen kunde reformeras inifrån.

¹⁴² *Sentencing Report, Causa no. 270-73*, Havanna, 12 december 1973.

¹⁴³ Intervju som Idalberto Ferrera Acosta och Juan León Ferrera Ramírez givit författaren den 16 augusti 1997.

Slutsats

Liksom PBL och POR på 30- och 40-talet inte insåg att det var den stalinistiska folkfrontstaktiken som avvärjde arbetarrörelsen och den proletära antiimperialistiska revolutionen, så misslyckades de kubanska trotskisterna under slutet av 50-talet och under 60-talet med att erbjuda någon alternativ proletär strategi till landsbygdsgerillans ”breda block” och Fidel Castros bonapartistiska kommunism. Trotskisterna gav, som individer, först okritiskt och ovillkorligt stöd till den klassöverskridande allians som ledde upproret mot batistaregimen i slutet av 50-talet och stödde sedan på 60-talet Fidel Castros och Guevaras revolutionära ledarskap genom att agera som vänsterpåtryckare till regimen. POR(T) förnekade helt den revolutionära proletära kampens betydelse och begränsade sig huvudsakligen till att kritisera de gamla PSP-stalinisternas ökande inflytande och till att försöka knuffa Castro till vänster.

Förutom sitt ursprung i PBL och POR, var det uppenbart att det kubanska POR(T) hade rötter i den ”nationella frigörelse”-tendensen inom latinamerikansk trotskism. En tendens som det ”pabloitiska” Fjärde internationalens Internationella Sekretariat tog upp under 50-talet och som sedan befästes av Förenade Sekretariatet efter återföreningskongressen 1963. Liksom Pablo, SWP i USA och FS, ansåg de kubanska trotskisterna inte att ett revolutionärt marxistiskt parti var nödvändigt för att leda en proletär revolution. Dessutom, trots SWP:s ovänskap, anslöt sig de kubanska trotskisterna i stort till nordamerikanernas omtolkning av den permanenta revolutionens teori, från en medveten proletär strategi till en objektiv process som vägledde den kubanska revolutionen. De skilde sig från Pablo, SWP och FS endast i det avseende att de förblev trogna idén om att bygga ett oberoende trotskistiskt parti. Detta revolutionära parti sågs emellertid mer som ett uttryck för den ”omedvetna trotskismen” och den revolutionära viljan bland massorna, än som ett nödvändigt verktyg för en framgångsrik revolution.

Medan trotskisternas kamp för demokratiska rättigheter, för alla grupper som försvarade den kubanska staten mot imperialismen, i grunden var en principiell ståndpunkt, så gav den karikatyr av trotskism som de kubanska posadisterna utvecklade till slut POR(T) argument för att godta den påtvingade upplösningen av det trotskistiska partiet 1965. Så, även om repressionen mot trotskisterna i början av 60-talet, POR(T):s påtvingade upplösning 1965 och den slutliga rundan av fängslanden på 70-talet, huvudsakligen var en följd av revolutionens ”sovjetisering”, hade trotskisterna själva gett upp ledningen för den socialistiska revolutionen till andra krafter än arbetarklassens demokratiska organisationer. Genom att blåsa nytt liv i teserna om den ”externa vägen” från det tidiga PBL, hade POR(T), tillsammans det Förenade Sekretariatets ”ortodoxa” trotskism, övergivit Trotskijs teser om att det endast är den medvetna kampen av proletariatets organisationer som kan förbinda den demokratiska revolutionens uppgifter med socialistiska krav och leda och utvidga den antiimperialistiska revolutionen.

Översättning: *B. Svensson.*

Bilagor

Till de kubanska arbetarna och bönderna

Manifest från Kubas bolsjevik-leninistiska parti

[Inledning av Gary Tennant:

Följande manifest utarbetades av det Bolsjevik-leninistiska partiet (PBL) den 25 september 1933, 11 dagar efter att partiet formellt bildats. Det visar hur de kubanska trotskisterna formellt antog den permanenta revolutionens perspektiv och betonade revolutionens internationella karaktär och dess proletära anti-imperialistiska särdrag på Kuba. Den visade också att även om regeringen Grau San Martíns exakta karaktär kan diskuteras – var den en småborgerlig eller en bonapartistiskt borgerlig nationalistisk skapelse? – ansåg de kubanska trotskisterna att den var en instabil och tillfällig skapelse som oundvikligen skulle lämna plats för antingen till arbetarmakt eller till en kontrarevolution uppbackad av imperialismen. De kommande händelserna bekräftade deras analyser när Grau San Martíns 100-dagarsregering bröt samman i mitten av januari 1934.

*En ursprunglig kopia av dokumentet med titeln "A Todos los Obreros y Campesinos. Al Pueblo de Cuba" [Till alla arbetare och bönder. Till Kubas folk] finns i Archivo Nacional de Cuba in Havana (Fondo Especial, Caja 1, no 136). Den version som återges nedan baseras på denna, även om den i stor utsträckning dragit nytta av den översättning som kom ut under titeln "Till de kubanska arbetarna och bönderna: Det kubanska bolsjevik-leninistiska partiets manifest" i **The Militant** (New York), 18 november 1933, s 3-4.*

*En annan version av detta programmatiska ställningstagande av PBL hittades av Reiner Tosstorff i avdelningen för Spanska Inbördeskriget i Archivo Histórico Nacional i Salamanca i Spanien. Det publicerades under titeln "Declaración del Partido Bolchevique-Leninista de Cuba" i den chilenska trotskistiska tidskriften Boletín Político de la Izquierda Comunista (Santiago de Chile), Year 1, nr 8-9, October-November 1933, s 11-14. Vid en jämförelse mellan texterna står det klart att denna chilenska version av manifestet är en översättning tillbaka till spanska från den engelska översättning som publicerades i **The Militant**.]*

* * *

Efter ett utförligt och noggrant studium av tidigare händelser beslöt delegater från sektioner och celler inom Kubas Kommunistiska Opposition, som samlades den 14 september 1933, att på nationell grund bilda *Bolsjevik-leninistiska partiet* och att publicera och sprida detta manifest, som innehåller en första framställning av klara och otvetydiga principer.

Partiets betydelse

Under den kubanska arbetarklassens politiska kamp har det aldrig tidigare inträffat någon händelse av sådan vikt som det steg vi just har tagit. Mitt under den nuvarande turbulenta politiska situationen, som präglas av den mest förfärliga förvirring och kaos, har den minoritet som bildats av den kommunistiska vänsteroppositionen fattat ett resolut beslut, och har genom hundratals arbetares järnvilja förverkligat ett nytt revolutionärt arbetarparti till form och innehåll.

Detta parti träder fram efter över ett års lång och svår kamp, och tvekar inte att inför alla arbetare öppet deklarerar att det föds fram ur Kubas kommunistparti, och att det historiskt sett är en negation av det senare.

Under den komplicerade ekonomiska och politiska situation som existerar på Kuba har det blivit alltmer uppenbart att frånvaron av ett verkligt revolutionärt parti många gånger har omintetgjort revolutionens utveckling. De förtryckta kubanska massornas stora tragedi består i att de ännu inte har funnit en farkost som kan föra dem fram mot deras slutliga frigörelse. På vägen mot segern har massorna alltid saknat den subjektiva faktor som är nödvändig för att de skall kunna uppnå sin frigörelse.

Den djupa oro och sönderfall som vidlåter hela den kapitalistiska regimen betyder ingenting om det inte samtidigt finns en organiserad kraft i form av ett proletärt revolutionärt parti som på ett realistiskt sätt kan leda protesterna och massornas uppror under en politisk omvälvning.

Oavsett våra önskningar, kan en revolutionär arbetarförtrupp bara organiseras under vissa historiska omständigheter. I perioder av stora revolutionära strider, producerar eben och floden hos massornas aktivitet automatiskt de nödvändiga medlen för att framgångsrikt skapa ett nytt parti.

Den kubanska situationen och Bolsjevikpartiet

Under den nuvarande perioden med snabb utveckling och skarpa kriser, både kan och behöver den kubanska arbetarklassen skapa en revolutionär förtrupp ur sina egna led. Detta steg behöver inte rättfärdigas inför historien eftersom det är en integrerad och grundläggande del av den historiska processen själv.

Den nuvarande situationen och vår besvärliga position är ingen hemlighet för det Bolsjevik-leninistiska partiet. Med hjälp av marxismen, som är det effektivaste verktyget för att analysera den historiska processen och förstå den historiska utvecklingens omfattning och konsekvenser, kan vi förstå att det aldrig tidigare på Kuba har ägt rum en sådan enastående politisk händelse som upproret bland de meniga soldaterna tidigt på morgonen den 4 september. Underofficerarnas och soldaternas revolt inom armén öppnar ett nytt stadium i den revolutionära processen på Kuba. Denna revolt bekräftar fullständigt riktigheten i vår politiska linje, där vi alltsedan 1933 fastslagit, att Machados fall skulle leda till sammanstötningar mellan oppositionens reaktionära borgerliga flygel och olika delar av småborgarklassen. Den teori som de kommunistiska ledarna antog för flera månader sedan (30 maj), att det fanns en "bred massradikalisering" och att denna "tvingade de kontrarevolutionära krafterna att ena sig", har fallit till marken., krossad av situationens realitet. Kan det sägas att det existerar en bred massradikalisering när arméns manskap gör uppror, och då detta uppror för de småborgerliga elementen inom Directorio Estudiantil Universitario till makten?

Småborgarklassens övertagande av den politiska makten har redan i praktiken ställt massorna inför frågan om den borgerliga demokratin och den instabila statsform som överlevt sig själv. I ljuset av småborgerlighetens våldsamma brott med de reaktionära "medlande" krafterna, äger det rum en omgruppering av de borgerliga och småborgerliga krafterna rum i kampen om makten. USA-imperialismen, som i den kubanska politiken representeras av Summer Wells, stödjer öppet bildandet av en kontrarevolutionär front under ledning av ABC och Menocal.

I detta läge, inser det Bolsjevik-leninistiska partiet klart att bara en verkligt oberoende klassposition kan rädda arbetararbetarklassen från nederlag. Inför kontrarevolutionens krafter har *Bolsjevikpartiet* intagit en fast ståndpunkt i övertygelsen att arbetar- och bondemassorna under den nuvarande historiska situationen kan samla sina styrkor och förbereda sig för revolutionen. Den nationella frigörelsen av Kuba, såsom ett kolonialt land, måste ställas i konkret form. Under imperialismens tryck vacklar, gestikulerar, hotar och böjer sig Grau San Martín-regeringen; men den utför inte beslutsamt en direkt och grundläggande attack mot Yankee-interventionen. Endast arbetarklassen, i förbund med de fattiga bönderna, kan frigöra Kuba från imperialismens orättvisor och förtryck.

Den internationella situationen

Bildandet av en ny revolutionär arbetarförtrupp måste inte bara ta itu med nationella frågor, utan även internationella problem. Den nuvarande historiska perioden som kännetecknas av finanskapitalets nedgång har förflyttat lösningen på komplicerade nationella problem till den internationella arenan.

Bolsjevismen inspirerade det ärorika bildandet av Tredje internationalen. De av oss som idag är aktiva i dess led måste ärligt tillstå att ett nytt stadium har inletts i historien om arbetarnas världsrörelse. Katastrofen som ägde rum i Tyskland med det tyska kommunistpartiets skeppsbrott och fascismens seger har ödelagt möjligheterna för Kommunistiska internationalens pånyttfödelse. Kadreerna runt om i världen som har brutit sig loss från den stalinistiska byråkratins kontroll reser nu beslutsamt frågan om en ny international, som kommer att vända den av Stalin och Manuilskij¹ ledda byråkratiska centrismen ryggen, och inta en verkligt marxist-leninistiskt ståndpunkt i klasskampen

Vid denna avgörande tidpunkt, förklarar vi, liksom det bolsjevik-leninistiska uttalandet inom vänstergrupperna², att Sovjetunionen även i sitt nuvarande tillstånd är en arbetarstat, och att vi är beredda att försvara denna. Men detta försvar kan inte förväntas komma från den degenererade sovjetbyråkratin, utan snarare från de proletära massorna själva ledda av den internationella leninismens nya politiska inriktning.

Bolsjevikpartiet och den kubanska revolutionen

Kuba, ett halvkolonialt land, som snabbt håller på att utvecklas mot – om det inte redan är det – en yankeekoloni, uppvisar för den proletära förtruppen klarast möjligt vilken karaktär den agrara revolutionen [jordbruksrevolutionen] har och hur den kan förverkligas.

Bolsjevikpartiet kan inte förutsäga det exakta datumet för den agrara revolutionen. Likaså utger den sig inte för att kunna bygga socialismen över en natt i ett land av fattig- och mellanbönder, med ett proletariat som fortfarande är för svagt för att mobilisera bönderna i syfte att ta makten. I likhet med varje annan koloni, saknar Kuba en oberoende ekonomisk enhetlighet, och på det hela taget befinner sig dess ekonomi på ett förkapitalistiskt stadium. Samtidigt som de objektiva faktorerna är gynnsamma så sammanfaller det med ett påtagligt likviderande av den subjektiva faktorn. Men möjligheterna att utveckla rörelsen har inte försvunnit, utan bara försenats. Skillnaden mellan småbourgeoisens element och vi själva, det Bolsjevik-leninistiska partiet, ligger främst i vilken slags regering som kan garantera öns oberoende, i hur den ska uppnås, och i dess mål. De senaste skrifterna från latinamerikanska ”anti-imperialistiska” intellektuella, under ledning av ”*Apristas*”, strävar efter att finna en ”formel för Latinamerikas frigörelse”. Denna formel har en gemensam nämnare i alla länder, nämligen, att det krävs en kapitalistisk utveckling av ekonomin ibland dessa folk. Det faktum att industriproletariatet inte är helt utvecklat i kolonierna och att den nationella bourgeoisien är en utmärkt och ryggradslös klass oförmögen att ta kamp mot imperialismen i försvar för sina egna klassintressen, leder dem till slutsatsen att den proletära revolutionen inte kan förverkligas i Amerika, och att kampen måste begränsas till att driva ut imperialismen från dessa länder för att därefter utveckla en ”egen oberoende ekonomi”. Denna uppfattning söker stöd i citat från Marx och Lenin, som godtyckligt rycks ut från texterna och ordnas om för att passa deras åsikter. Dessa så kallade marxister, påstår att det, om man inte skulle hänge sig åt utopisk socialism, inte går att hoppa över den borgerliga revolutionens stadium och att det följaktligen bara är möjligt med en långsam och gradvis utveckling av den historiska

¹ Dimitrij Manuilskij (1883-1952) var, liksom Trotskij, medlem av Interdistriktsgruppen [Mezrajoncij] som gick samman med bolsjevikpartiet 1917. På 1920-talet stödde han stalinistfraktionen, och var Kominterns sekreterare från 1931 fram till dess upplösning 1943.

² Detta refererar till den bolsjevik-leninistiska delegationens uttalande vid de Vänstersocialistiska och Kommunistiska organisationernas kongress i Paris, augusti 1933. Se *Writings of Leon Trotsky (1933-34)*, New York, 1975, s 37-44.

processen, och ”ordningen” på de ”oöverstigligena” historiska stadierna. Detta är fel, absolut lögn. Marxismen som ekonomisk doktrin tror inte på gradvisa, långsamma förändringar, på oöverstigligena murar, utan den är snarare en högtstående revolutionär teori som erkänner möjligheten att hoppa två stadier åt gången, två steg åt gången.

I den aktuella världssituationen, är världsekonomin till sin karaktär sammanflätad och man kan inte betrakta händelserna i ett enskilt land ur en ensidig synvinkel. Från detta härrör det faktum, att när dessa småborgerliga *Apristas* isolerar Latinamerika från resten av världen, och från världsekonomin som mognar för en revolutionär omvandling, så kommer de till slutsatsen att de kapitalistiska förutsättningarna för att genomföra en socialistisk revolution i Latinamerika inte är tillräckligt mogna. Denna småborgerliga formel måste helt och hållet förkastas. Vi kan inte se kampen i ett isolerat hänseende, utan enbart som en del i världsproletariatets kamp. Vår internationalism är inte baserad på djärva teoretiska uttalanden, utan på världskapitalismens ekonomiska struktur. Om vi skiljer kolonierna från de andra kapitalistiska länderna, så har de inte någon enhetlig och självständig ekonomi, och är i praktiken oförmögna att utvecklas på egen hand. Men den uppgift som vi idag står inför är inte att bana väg för kapitalismens utveckling i Amerika, utan istället att förverkliga den agrara revolutionen, genomföra den socialistiska revolutionen, och upprätta proletariatets diktatur.

”Det är en fråga om att veta huruvida det är korrekt att kapitalismens utveckling är oundviklig i de underutvecklade länderna som håller på att frigöra sig och bland en viss rörelse på framstegets väg har ägt rum efter kriget. Vi har kommit till slutsatsen att kapitalismens utveckling i dessa länder inte är oundviklig, särskilt i de fall där det segerrika proletariatet har framfört systematisk propaganda i dem. Med hjälp av de framskridna ländernas proletariat, kan de efterblivna länderna gå över till ett sovjetssystem och via ett antal stadier nå kommunismen utan att behöva genomgå ett kapitalistiskt stadium.”³

Lenins åsikter är vår utgångspunkt. Historien kan inte vridas tillbaka enbart för att 10 eller 15 länder ligger efter i sin utveckling. Inte heller kan den revolutionära utvecklingen stanna upp och vänta på dem.

Av denna anledning tillkännager *Bolsjevikpartiet* följande med avseende på både den agrara och nationella frågan, samt innehållet och målsättningarna med den agrara revolutionen:

1. Kubas nationella frigörelse som ett halvkolonialt land kan bara uppnås genom arbetarklassens revolutionär kamp som, genom att tillämpa den bolsjevikiska formeln, ”drar med sig bönderna”.
2. Bondefrågan får inte underskattas av arbetarklassens förtrupp och ännu mindre i de halvkoloniala och jordbruksländerna. Den agrara revolutionens seger beror på vilken klass bönderna följer, arbetarklassen eller borgarklassen.
3. Den formel som utfärdas av det kommunistiska partiets ledare angående den agrara revolutionens utveckling, dess kampparoller, förvirringen i frågan om statsmaktens mekanik – i vems händer den bör vila – allt detta måste förkastas. I dess ställe bör man uppmana till en agrar och antiimperialistisk revolution *under ledning av arbetarklassen i förbund med bönderna*.
4. Den slutliga segern för den proletära revolutionen kan bara vinnas genom att utveckla och slutföra den proletära världsrevolutionen. Därför erkänner Bolsjevikpartiet nödvändigheten av att effektivt förena vår rörelse med arbetar- och bondemassorna i hela världen och särskilt i USA och Latinamerika.
5. Det är nödvändigt att tillvarata alla möjligheter att förena arbetarna med bönderna, och utveckla den agrara revolutionen till sin fullbordan. Om proletariatet inte lyckas säkra

³ För den fullständiga texten, se VI Lenin, ”Rapport av kommissionen i den nationella och den koloniala frågan, *Valda verk i 10 band*, bd 10, s 79-84.

stödet från bondemassorna, om det inte lyckas ”dra in dem i sina led”, är det utopiskt att ens tänka sig revolutionens seger på Kuba.

6. Den inhemska borgarklassen och småborgarklassen, på landsbygden såväl som i städerna, är organisatoriskt och ideologisk oförmögen att leda massornas revolutionära kamp till slutet. All försoning med dessa element med avseende på revolutionens specifika mål är inget annat än förräderi mot arbetarna och bönderna. Att lämna över dessa styrkor till ett småborgerligt ledarskap är att medvetet upprepa förräderierna i Kina och Mexico.
7. Den agrara och antiimperialistiska revolutionen kommer inte att bara att lösa den borgerliga revolutionens uppgifter (likvidera de feodala produktionsformerna, nationell frigörelse, nationell frigörelse, agrar revolution, etc), utan den måste, eftersom borgarklassen inte är motorn i processen och i och med att den genomförs utan stöd från borgarklassen och mot borgarklassen, lägga grundvalarna från vilka steget kan tas mot den socialistiska revolutionen och den proletära diktaturen.
8. Givet karaktären och den framtida utvecklingen av den agrara och antiimperialistiska revolutionen, är det bara den proletära förtruppen organiserad i ett bolsjevikiskt parti som kan uppnå det revolutionära förbundet mellan proletariatet och bönderna, och på detta sätt åstadkomma revolutionens slutgiltiga seger. De så kallade antiimperialistiska förbunden är organisatoriskt och politiskt inkapabla att slutföra dessa uppgifter och är enbart grova karikatyrer på den ”enade revolutionära fronten”. I deras ställe kan bara proletariatets ledarskap, organiserat i ett klassparti, uppfylla sin roll.
9. Slutligen, står det mycket klart för oss att den agrara och antiimperialistiska revolutionens seger bara kan garanteras av proletariatets diktatur, och att denna proletära diktatur inte kommer att uppstå efter revolutionen, utan på grundval av själva revolutionen, som den enda kraft som kan förverkliga de agrara och antiimperialistiska målen.

Vi kan inte lämna något utrymme för tvivel i detta avseende. Det existerar ett enormt teoretiskt armod i denna fråga, som, icke desto mindre, bolsjevikpartiet inte tvekar att ta itu med. Sekteristiska grupper har aldrig kunnat svara på dessa viktiga frågor, helt enkelt därför att de inte insett sitt ansvar för dem. På småborgerligt manér, kamouflerar de sin ideologiska vilshenhet genom att rafs ihop ett halvdussin antiimperialistiska krav från slagordens internationella skräpkammare. I praktiken, har de inte kommit en tum närmare den agrara och den nationella frågan än småbourgeoisens ABC. Hursomhelst, angriper de den senare gruppen, kanske på grund av sin särskilda önskan att motsäga sig själva.

Möjligheter av ett uppvaknande för det officiella kommunistpartiet

Innan vi beslöt om att ta stegat att bilda ett nytt parti, har vi moget övervägt alla möjligheter till ett allmänt uppvaknande av, inte bara Kommunistiska internationalen, utan också dess kubanska sektion. Den senaste politiska händelseutvecklingen har lett till att de mest värdefulla och ärliga elementen har återvänt till det kubanska kommunistiska partiets led från sin exil utomlands. Dessa nya krafter, vilka byråkratin är mycket angelägen om att hålla i partiets periferi, bryter objektivt med de gamla rutinerna och ledarskapets sekteristiska taktik. Men intensiteten i denna sammandrabbning är nedtonad, eftersom det sekteristiska ledarskapet manövrerar skickligt och ger dessa element trådar som definitivt kommer att knyta upp dem till den utslitna och ruttna partiapparaten.

Dessa kamrater tror fortfarande att det är möjligt att återställa kommunistpartiet till ”politisk normalitet”, och att detta återställande måste äga rum inifrån. Men trots deras heroiska och ärliga uppsåt kommer det visa sig meningslöst. Partiets degenerering är fullständig.

Vi har ända sedan 1931 kämpat hårt för att bilda en förnyande strömning som är kapabel att rädda kommunistpartiet från dess egen korruption. Dessa ansträngningar har varit förgäves.

De kamrater som fortfarande kämpar för att förnya partiet känner ännu inte trycket från den styrande byråkratin, därför att denna för närvarande upplever hotet från vår grupp som nog. Så snart partiets stalinistiska flygel definitivt har befäst sin ställning kommer den att trolöst vända sig mot dessa nya element för att försöka undertrycka dem. Då kommer slitningarna mellan dessa krafter att driva de mest kapabla och revolutionära delarna av partiet mot bolsjevik-leninisterna.

Till de militanter som fortfarande håller fast vid sin ideologiska uppriktighet, kommer det *Bolsjevik-leninistiska partiet* aldrig att stänga sina dörrar.

Världens framtid tillhör bolsjevismen!

Länge leve det Bolsjevik-leninistiska partiet!

Bolsjevik-leninistiska partiets centralkommitté

Havanna, 25 september 1933

Översättning: *P. Hansson*

Leo Trotskij: Om att uppmana till sovjeterna på Kuba

21 november 1933.

Kära kamrat Vanzler!⁴

Tack för dina fantastiska översättningar. Jag är bara bekymrad över att du vägrar ta betalt för ditt arbete: du vet att du kan göra vad du vill med pengarna. Jag gav arvodet för de första två översättningarna till den ryska *Bulletinens* kassa, där de kommer att föras in under ditt namn.

I din artikel om Kuba är det givetvis rätt att vi inte kan ställa erövringen av makten som ett omedelbart mål om majoriteten av småbourgeoisin i städerna och på landet inte följer oss. Det går bara att uppnå genom en direkt och öppen kamp mot den "nationella" borgarklassen och småbourgeoisins opportunistiska ledare. Men jag kan inte förstå varför du uttalar dig mot att skapa sovjeterna eller organ som liknar sovjeterna. Sovjeterna är bara organ för att erövra makten när det *kommer till kritan*. Under revolutionära förhållanden utgör sovjeterna allmänt sett de grundläggande kamporganen för proletariatet och de skikt som ansluter sig till det. Den enda gången man kan gå mot att skapa sovjeterna är i händelse av att de förhindras av oöverstigliga yttre omständigheter. Men det finns inte och kan inte finnas några taktiska överväganden som kräver att revolutionära socialister förkastar parollen om sovjeterna när förhållandena är sådana att de är fullt möjliga att skapa.

Med varma hälsningar

Din L T

Översättning: *Göran Källqvist*

⁴ Brevet var till Joseph (Usick) Vanzler (1902-1956), mer känd under namnet John G. Wright. Den ryskfödde Wright översatte många av Trotskij's skrifter till engelska. Den diskussionsartikel som Trotskij kritiserar hade rubriken "Problems of the Cuban Revolution" och hade publicerats i *The Militant* 29 oktober 1933.

Brev från Workers' Party i USA till de kubanska trotskisterna

[Inledning av Gary Tennant: *Nedanstående brev från amerikanska Workers' Partys nationella kommitté till det kubanska Partido Bolchevique Leninistas (PBL) centralkommitté, undertecknat av A J Muste 8 januari 1935, anger huvuddragen i de amerikanska trotskisternas oro över PBL:s övergripande politiska inriktning i slutet av revolutionen på 1930-talet. Det mest slående är hur de amerikanska trotskisternas hela tiden betonar den anti-imperialistiska revolutionens proletära karaktär, och att de siktar på en tydligt avgränsad enhetsfront som skulle ställa det proletära partiet i ledningen för nationen. Även om brevet kom alltför sent för att kunna påverka PBL innan nederlaget för generalstrejken i mars 1935, så återkom dess centrala argument tydligt i de **Politiska teser** som det avsevärt försvagade PBL utarbetade under perioden av omgruppering 1935-36. Brevet återfanns i Octavio Fernández' samling på Houghton Library, Harvard University. Översatt från spanska till engelska av Gary Tennant och John Sullivan.*

*A J Muste var en protestantisk präst och pacifist i USA som blev indragen i arbetarrörelsen under Första världskriget. Han var en av grundarna av Conference for Progressive Labor Action (CPLA) 1929 och verkade för facklig demokrati och kampvilja inom industriarbetarklassen. 1933 organiserade CPLA American Workers' Party (AWP), som Trotskij betecknade som en centrisk organisation av samma typ som det brittiska ILP. Men AWP utvecklades åt vänster, och gick 1934 ihop med Communist League of America och bildade Workers' Party. Muste blev nationell sekreterare i den nya trotskistiska organisationen, men när den 1936 röstade för att gå in i Socialistpartiet, så bröt han med trotskismen och blev åter präst och pacifist. På 1950-talet försvarade han offren för McCarthy-tidens häxjakt, och på 1960-talet utmärkte han sig inom den radikala pacifistiska miljön genom att gå mot invasionen i Grisbukten och vara en framstående medlem i en koalition mot Vietnamkriget. Se J A Ooiman Robinson, **Abraham Went Out: A Biography of A J Muste**, Philadelphia 1981.]*

New York 8 januari 1935.

Till centralkommittén i *Partido Bolchevique Leninista*, Havanna, Kuba.

Kära kamrater

Vi har så ingående som möjligt och med stort intresse följt de allt skarpare händelserna på Kuba. Vi har två dokument från ert parti. Det ena är *Resolution om den nuvarande politiska situationen och våra uppgifter*, som gavs ut i oktober, och det andra är *Handlingsprogrammet* som publicerades i november. Båda dokumenten har översatts, studerats av våra medlemmar och diskuterats noggrant i den nationella kommittén. Det är uppenbart att samhällsoroigheterna i Kuba blir alltmer intensiva och tillskärpta, och situationen kan mycket utvecklas till ett uppror som kan störta den nuvarande regeringen.

Vi kan naturligtvis inte stå likgiltiga inför dessa händelser. Den kubanska revolutionen är inte bara en väsentlig del av den världsomspännande arbetarrevolutionen, utan mer exakt en del av revolutionen i det imperialistiska USA. Och för att vi ska kunna uppnå den slutliga segern, nederlag för den kapitalistiska regeringen i USA, måste våra ansträngningar samordnas och vi måste tillsammans utarbeta de allmänna grundvalarna för vår strategi.

På grund av bristen på information är det svårt för oss att klart förstå de aktuella händelserna i Kuba. Vi tror att det är av avgörande vikt att ni hjälper oss att uppnå denna förståelse så att vi kan samarbeta på alla sätt och också ge varandra den ömsesidiga hjälp som de revolutionära händelserna kan kräva.

Vi uppmanar er därför starkt att så snart som möjligt ge oss mer information om speciella detaljer i situationen i Kuba, de exakta styrkeförhållandena, er senaste litteratur och tidskrifter etc.

Under diskussionen om de två ovan nämnda dokumenten uppstod en del frågor. Vi inser att vi inte har tillgång till material som skulle göra det möjligt för oss att bilda oss en definitiv uppfattning, och att ni utan tvivel har tagit itu med dessa frågor i andra resolutioner från er centralkommitté. Men en del av frågorna är av så grundläggande betydelse att de kräver att vi genast nämner dem, om än i korthet:

1. I en del av styckena i dokumenten verkar det finnas en tendens att åtminstone delvis acceptera teorin om en självständig ”arbetarnas och böndernas anti-imperialistiska demokratiska revolution”. På oss förefaller det som om denna teori ligger bakom er beskrivning av den situation som kommer att uppstå efter det uppror som troligen snart uppstår, då ”småbourgeoisin kommer att komma till makten”. Vi är övertygade om att ni håller med oss när vi bestämt hävdar att man fullständigt måste förkasta alla spår av denna teori, och att det möjliga ”anti-imperialistiskt demokratiska” uppror som tillfälligt kan uppstå, med den ena eller andra styrkekoalitionen, bara kan betraktas som en anti-imperialistisk bondefas i den större arbetarrevolutionen. Om inte denna teori fullständigt tillbakavisas, får den oss oundvikligen att åtminstone tillfälligt godta att småbourgeoisin tar ledarskapet, och att arbetarrörelsens öde knyts till samma småbourgeois dystra öde. Som händelserna i Kina visade skulle det i slutändan leda till ett oerhört bakslag för arbetarrörelsen.
2. Kanske som resultatet av tvetydigheterna med vilka ni hanterar denna punkt, anser vi också att ni alltför mycket betonar frågan om överenskommelser med Joven Cuba angående förberedelserna inför ett framtida ”småborgerligt” uppror och att utarbeta ett program för en koalitionsregering efter ett möjligt uppror. Enligt oss borde Partido Bolchevique Leninistas viktigaste strävande inte så mycket vara att bekymra sig om frågan om den växande politiska krisen (att få den att kulminera i ett uppror) utan att fördjupa den (utvidga den revolutionära agitationen till allt bredare skikt bland massorna). Partido Bolchevique Leninista måste bli de kubanska arbetarmassornas verkliga parti. Mest av allt krävs ett handlingsprogram som återspeglar verkligheten. Vi måste betona att det inte behövs ett program för regeringens handlingar efter upproret, utan ett omedelbart handlingsprogram för den nuvarande situationen. Programmet måste innehålla punkter som: slut på regeringens terror, arbetarkamp, jordbrukskrav, en demokratisk konstituerande församling, frigörelse från den amerikanska imperialismen, bättre arbetsförhållanden, arbetarkommittéer i sockernäringsens *centrales* och andra industrier, nationalisering och arbetarkontroll, etc. Partiet måste ta ledningen i de oroligheter, demonstrationer, strejker, etc, som äger rum på grundval av parollerna i detta program. Om inte partiet blir massornas verkliga parti med ett sådant program, så kommer även en segerrik revolution att lämna partiet isolerat och misslyckas att vara till någon nytta för arbetarklassen. Det är därför det för närvarande är mer gynnsamt att fördröja snarare än skynda på ett uppror – tills dess ytterligare fördröjning skulle göra det klart att massorna kastar partiet åt sidan under sin marsch framåt. Partiet får inte vara rädd för att hamna vid sidan om under en palatsrevolution, eller ett studentäventyr, eller när militären söker ta makten, eller vid sidan om anarkistiska individer.
3. För att kunna genomföra *Handlingsprogrammet* är det av grundläggande betydelse att enhetsfronten tillämpas på ett riktigt sätt. Utifrån de dokument vi har läst verkar det som om det finns en benägenhet att ersätta den verkliga breda enhetsfronten med paritetskommittéer mellan Joven Cuba och Partido Bolchevique Leninista. Dessa paritetskommittéer kommer att isolera partiet och kommer inte att vinna massorna för de revolutionära parollerna om de betraktas på ett slutet och byråkratiskt sätt, och i synnerhet om de (som era dokument antyder) behandlas som frön till sovjeter som upproret kommer att ge

makten. Enhetsfronten måste vara bredare. Dessutom måste den om möjligt till och med omfatta stalinisterna. Det antagande som vi härleder från era dokument, att en enhetsfront med stalinisterna bara går att uppnå inom den fackliga sfären men inte på det politiska området, anser vi vara ett misstag.

Vi avvaktar med fler detaljfrågor i förhoppning om mer omfattande information, som vi än en gång ber er att sända snarast möjligt.

Vi avslutar med ett löfte om största möjliga samarbete och våra mest tillgivna vänliga hälsningar.

För nationella kommittén i USA:s Workers' Party.

A J Muste

Nationell sekreterare

(Översättning från engelska: *Göran Källqvist*)

Rapport till Fjärde internationalens kriskonferens (1940) (från latinamerikanska avdelningen, utdrag)

Kuba

Kubas Partido Bochevique Leninista är en av de äldsta sektionerna på den latinamerikanska kontinenten – det bildades omkring 1932. Dess grundstomme kom till vår rörelse från Kubas kommunistparti, som ett resultat av en splittring. Många av ledarna från den tidiga perioden övergav vår rörelse och gick med i småborgerliga organisationer. I början hade de ett visst inflytande och även ledningen i vissa fackföreningar, men som ett resultat av de allmänna förutsättningarna i landet och pga att en del av deras ledare deserterat, har kontakterna med massrörelsen under de senaste åren försvagats, vilket i sin tur har medfört vissa interna svårigheter. Enligt de senaste informationerna har vår kubanska sektion vidtagit exceptionella åtgärder för att lösa dessa interna svårigheter. De har upprättat en provisorisk nationell exekutivkommitté bestående av den nationella exekutivkommitténs ursprungliga medlemmar och de mest aktiva medlemmarna i Havanna, med uppgift är att förbereda en nationell konferens. Den latinamerikanska avdelningen hjälpte den kubanska sektionen med detta genom att ge rådet till kamraterna från Santiago de Cuba, som skrivit ett brev till avdelningen och bett att den skulle ingripa, att de inte skulle vidta några åtgärder som kan äventyra partiets enhet. Enligt den senaste informationen gör de speciella ansträngningar att tränga in i fackföreningsrörelsen och bryta sig ur sin isolering. Sedan de bildades har de publicerat flera tidningsorgan och pamfletter. Pga de extremt svåra finansiella villkoren är de fortfarande oförmögna att publicera ett reguljärt organ. De har publicerat ett långt manifest om krigsfrågan och flera andra manifest som rör den revolutionära rörelsen problem.

Översättning: *Martin Fahlgren*

En intervju med Roberto Acosta Hechavarría¹

Roberto Acosta Hechavarría föddes den 1 september 1912 i Banes i den gamla Oriente-provinsen. Efter att som barn ha flyttat till Santiago de Cuba, blev han medlem i *santiaguero*-grenen av Partido Comunista de Cuba (PCC, Kubas kommunistiska parti), liksom det Anti-imperialistiska förbundet och Ala Izquierda Estudiantil (Studenternas vänsterflygel). Men efter uteslutningen av Marcos García Villeareal från PCC och den påföljande splittringen av Studenternas vänsterflygel i slutet av 1932, anslöt sig Acosta till Oposición Comunista de Cuba (OCC, Kubas kommunistiska opposition) i staden. Som ganska framstående medlem i oppositionen lokalt, blev han sedermera medlem i den OCC-kontrollerade organisationen Vänsterstudenternas provisoriska kommitté, när denna grundades den 12 september 1933, kort efter att den nationalreformistiska Grau San Martín-regimen kommit till makten.

Acostas deltagande i de kubanska trotskistiska och revolutionära rörelserna var typisk för en bred majoritet av unga antistalinistiska antiimperialister som anslöt sig till OCC, och därefter Partido Bolchevique Leninista (PBL, Bolsjevik-leninistiska partiet) under 1930-talets revolution. I själva verket övergav han aldrig helt OCC:s ursprungliga mål, att försvara den demokratiska anti-imperialistiska revolutionens självständighet. Efter att ha blivit vittne till sammanbrottet för Grau San Martíns regering efter 100 dagar vid makten, flyttade Acosta till Havanna 1934, med målsättningen att slutföra sin examen som elektroingenjör. Men då han fann att universitetet var stängt på grund av de pågående revolutionära aktiviteterna bland arbetare och studenter, återupptog han deltagandet i den fortsatta studentkampen mot Batista-Mendieta-regimen. I likhet med de flesta PBL-medlemmarna arbetade han på ett spontant sätt med organisationen Antonio Guiteras' Joven Cuba i syfte att förbereda ett omedelbart uppror. Denna aktivitet resulterade 1935 i att han fick sex månaders fängelse.

Efter nederlaget för 1930-talets revolution, koncentrerade sig Acosta på studierna, och var politiskt överksam under flera år. Efter att så småningom ha tagit sin ingenjörsexamen i Havanna, fick han ett stipendium från Rockefeller-stiftelsen för att kunna fortsätta sina studier i USA på 1940-talet. Då Acosta återvände till Cuba, arbetade han med elektrifieringsprogram i Havanna och Isla de Pines, innan han 1955 blev chef för den kubanska tekniska högskolan. Återigen typiskt för många före detta PBL-medlemmar under efterkrigstidens Kuba var att Acosta fortsatte vara politiskt aktiv i den nationalistiska miljön. Han gick med i Eddy Chibás' *Ortodoxos*, ett parti som uppstod i opposition till korrruptionen i *Auténtico*-partiet, och som i hög grad lanserade sig med ”ärlighet före pengar” som slogan.

Arbetet i den demokratiska antiimperialistiska miljön utan ett klart proletärt program fortsatte att prägla Acostas politiska aktivitet under upprorsåren 1956-58. Under rebellarméns gerillakampanj mot Batistaregimen, anslöt sig Acosta till motståndet i Havanna och tog sig an olika uppgifter inom den underjordiska motståndskampen i staden. För övrigt bodde Acostas ingenjörskollega Manolo Rey i hans hus i över en månad. Vid denna tidpunkt var Rey, i egenskap av ledare för huvudstadens avdelning av *Acción y Sabotage*, en av de mest efterlysta personerna i Havanna. Acosta arbetade också inom 26 juli-rörelsen (M26J) i Havanna. I hans hus, skickade M26J-aktivisterna meddelande och höll kontakten med Fidel Castro och ledarna för rebellarmén i Sierra Maestra.

Efter revolutionens seger, anslöt sig Acosta till den revolutionära milisen och tillsammans med Alberto Bayo, som var veteran från spanska inbördeskriget och hade tränat Fidel Castros grupp i Mexico, organiserade han träningsprogram för nya milisrekryter. Acosta spelade också en central roll vid nationaliseringen av elektricitetssektorn, en av hörnstenarna i USA-

¹ Det biografiska utkastet skrevs av Gary Tennant. Det verkliga utdraget från intervjun som följer är från transkriptionen av en intervju som gjordes av Tano Narino. Den översattes från spanska av Gary Tennant och John Sullivan.

imperialismens egendom på Kuba. Med sina kunskaper och engagemang för det socialistiska projektet, arbetade han i Industriministeriet under Che Guevara som ledare för Mått-, vikt- och tidsförvaltningen. Hans inflytande var faktiskt så stort att Fidel personligen skickade efter honom för att inhämta hans åsikt om möjligheterna att elektrifiera Zapataträsket, en region som Fidel kände särskilt för på grund av dess fattigdom och marginaliseringen av dess torv- och-tjära-samlare². Men när Acosta meddelade att det utifrån de givna förutsättningarna inte var genomförbart, anlätade Fidel "Bonaparten" en annan ingenjör för att genomföra hans udda och extravaganta planer för att utveckla regionen.

Vid den här tidpunkten, deltog Acosta också i att återuppbygga det trotskistiska partiet, (El) Partido Obrero Revolucionario (Trotskista) (POR(T), Revolutionära arbetarpartiet, trotskisterna). Mellan 1960 till 1965, var han en del av POR(T):s nationella ledning, fastän han inte framträdde offentligt eftersom han då riskerade sin tjänst på Ches kontor. Men under pseudonymen "R Carvajal", skrev han flera artiklar för tidningen *Voz Proletaria*. Hans hus på Malecón i Havanna var också värd för möten med olika besökande medlemmar från den internationella trotskistiska rörelsen, särskilt Homero Cristalli (J Posadas). Det var här som *Voz Proletaria* och den kubanska utgåvan av Trotskijs bok *Den förrådade revolutionen* producerades.

1965 arresterades Roberto Acosta slutligen av G-2, den kubanska säkerhetstjänsten, och hölls fängslad i åtta veckor. Eftersom han hade arbetat i Industriministeriet och då Guevara efter att ha återvänt från en resa i Afrika fick reda på att Acosta hade fängslats, möttes de två männen, och Che lovade att få honom fri. Det här mötet ägde rum efter att en bister Castro lämnat Ches rum utan ett ord. Kort därefter släpptes Acosta och resen av de fängslade trotskisterna på villkor att de lovade att upphöra med all organiserad aktivitet som ett organiserat trotskistiskt parti.

Trots att Guevara hade skattat Acostas arbete som tekniker och ledare inom Industriministeriet högt, suspenderades Acosta från sin post till en lägre avdelning i ett elektriskt företag. I det nya arbetet fick han inte full användning för sina kunskaper, som han gärna hade givit revolutionen. Vid det laget kunde emellertid inte Guevara längre ingripa, även om han önskat det. Då han var politiskt oförmögen att spela en Trotskijs roll hade han försvunnit från det offentliga livet för att förbereda sin gerillamission i Bolivia.

Under senare år strävade Acosta ihärdigt efter att få bli medlem i kommunistpartiet, men förvägrades detta. Trots att han tjänat revolutionen så länge, med tanke på att han varit utsedd som mönsterarbetare under många år, innebar händelserna 1965 att partiet föredrog att skjuta honom åt sidan. Emellertid fick han ett erkännande av kubanska Statsrådet som belönade honom med en medalj för hans arbete i den underjordiska kampen i motståndsrörelsen mot Batista. Roberto Acosta pensionerades 1983 och dog 1995 i Havanna. Han lämnade efter sig sin fru Carmen de Arribas, som också deltagit i arbetet med POR(T), samt fyra barn. Trots hur han behandlats av stalinisterna i den kubanska revolutionen, åtgärder som till slut godkändes av Fidel Castro själv, övergav aldrig Acosta sin tro på socialismen. Till och med efter debaclet i Östeuropa och sedan i Sovjetunionen, bibehöll han sin tro på att Marx' och Engels' socialistiska idéer, och givetvis Trotskijs tolkning av dessa, var den enda möjliga lösningen för mänskligheten. För honom betydde *inte* det faktum att den stalinistiska varianten – byråkratiska och totalitära regimer – hade misslyckats, att de ursprungliga idéerna hade förlorat något av sitt värde.

Roberto Acostas ord som följer är den engelska översättningen av en stort del av de skriftliga svar som han gav på frågorna som ställdes av Tano Nariño i april 1990. I denna del av intervjun, tar han itu med frågorna om trotskisternas ursprung och politiska kurs under åren 1959-65, med utgångspunkt från en aktivist som varit med och grundat det ursprungliga OCC 1932

² Zapataträskregionen i södra Kuba och omfattade Grisbukten som också var en av Fidel Castros favoritfiskeställen.

och POR(T) 1960. För att ge ytterligare introduktion, här är ytterligare några gripande ord från Tano Nariño, som utarbetade frågorna i full vetskap om att svaren aldrig skulle publiceras på Kuba.

”Detta är ett värdefullt, om än kort vittnesmål. Jag minns att jag vid ett antal tillfällen frågade Acosta om han kunde ge utförligare svar, varvid han reagerade med en enkel axelryckning. Någon-ting sade mig att arrestering och frihetsberövande av säkerhetstjänstens styrkor i *Villa Maristas* hade orsakat honom stort lidande. Trots att han lade skulden på dogmatiska sekterister i det gamla Folksocialistiska partiet (PSP) som arbetade i Inrikesministeriet, kunde han aldrig komma ifrån det faktum att det hade beordrats inifrån själva revolutionen för vilken han hade uthärdat fängelse och umbäranden från Machados dagar till de sista månaderna av Batistas regim....

Ett grundläggande faktum framträder i denna intervju – nämligen, att Comandante Ernesto Che Guevara inte samtyckte till fängslandet av Acosta Hechavarría och de andra trotskisterna. Den fras som Che Guevara använde när han talade med honom var: ”Acosta, man kan inte döda idéer med slag”³ När jag kom in på händelser med Guevara, sade Acosta till mig flera gånger att vid mötet med Che i Comandantes kontor i Industriministeriet (idag Inrikesministeriets byggnad), reste sig Guevara upp, liksom Acosta och de två G-2 tjänstemännen som vaktade honom. Guevara gick fram till Acosta, omfamnade honom och sade: ’Vi ses i nästa skyttegravar.’ ”

Tano Nariño: Vilken inverkan hade revolutionens seger den 1 januari 1959 på den trotskistiska organisationen på Kuba och vilka utsikter hade trotskisterna vid den tidpunkten?

Roberto Acosta Hechavarría: Vid tiden för revolutionens seger den 1 januari 1959 hade vi i likhet majoriteten av kämparna inom PSP, deltagit i den hemliga kampen i städerna och somliga av oss i den väpnade kampen i bergen Sierra Maestra och Escambray. I själva verket hade det trotskistiska partiet vid den tiden slutat att fungera som parti, fastän alla dess medlemmar arbetade och var kända som trotskister. De mindre beslutsamma av oss, som såg att stalinisterna började alliera sig med 26 julirörelsens ledarskap och fruktade förföljelse från dessa då de bildade ORI, lämnade landet. Men givetvis stödde majoriteten av oss den socialistiska revolutionen som vi drömt om och kämpat för i årtal. Vi gick in i samtliga revolutionära organisationer som miliserna, CDR och FMC (Kvinnoförbundet). Utländska trotskister, huvudsakligen från Latinamerika, kom till Kuba, uppmuntrade av revolutionens seger. De uppmanade oss att rekonstruera vårt parti, som vi kallade Partido Obrero Revolucionario (POR) av Fjärde internationalen, det namn som de flesta trotskistiska partierna antog i Latinamerika.

TN: Vilka förbindelser hade ni med trotskistiska grupper utomlands? Kan du säga något om besök från ledare från den trotskistiska rörelsen?

RAH: Trotskister från Argentina, Uruguay, Chile och övriga Latinamerika kom till Kuba. De tillhörde den tendens inom Fjärde Internationalen som leddes av J Posadas. Det fanns också ett antal trotskister från den tendens som leddes av den belgiske ekonomen Ernest Mandel. Det togs emot ganska väl av en del skribenter inom M26J. Vi fick också besök av några trotskistiska ledare från Argentina och Uruguay. Tillsammans med dem bildade vi det kubanska POR och började utgivningen av tidningen *Voz Proletaria*.

Bland oss medlemmar och sympatisörer cirkulerade även annan press från Latinamerika, Frankrike, Belgien, Italien, Storbritannien och USA. Därför hade vi förbindelser med de latinamerikanska och europeiska partierna inom Fjärde internationalen, nästan samtliga från Posadas-tendensen, med också en del från Mandel-tendensen och från USA (*Workers*

³ Paco Ignacio Taibo II tillskrev Guevara ett liknande uttryck när man diskuterade Ches åsikt om Trotskij och trotskismen tidigt 1965. Taibo II citerar Guevara då han säger: ’Du kan inte krossa åsikter till bitar’.(PI Taibo II), *Guevara, Also known As Che, New York, 1997, p388*) De faktiska orden som Acosta citerades på spanska är: ”Acosta las ideas no se matan a palos”

Vanguard och andra som hade brutit med kommunistpartiet i USA, som exempelvis *Spartacist League*).⁴

Vid den här tiden fick vi press och tryckalster från dessa partier och grupper, och flera ledare från dessa organisationer besökte oss. Den mest prominente besökaren var J Posadas, ledare av den mest leninistiska och stridbara trotskistiska tendensen. Enligt våra bedömningar, var han den mest konsekventa av Trotskijs lärjungar, och han gav oss otaliga instruktioner som hjälpte oss mycket i att fördjupa vår förståelse av vår kamps alla aspekter.

TN: Kan du beskriva utvecklingen av POR mellan 1959 till 1965?

RAH: Mellan 1959 och 1965, försökte vi först att vinna över de som varit trotskister under Machados styre och Batistas första diktatur. Det gav begränsade resultat på grund av att en del av dessa kämpar antingen hade dött och andra hade lämnat landet. Vi lyckades i alla fall rekrytera en del nya medlemmar som var beslutsamma kämpar. Vi lyckades ge ut vår tidning regelbundet och möttes även för att systematiskt studera inhemsk och utländsk press. Jag måste framhålla att på grund av att stalinistiska element innehade poster på mellannivån inom säkerhetstjänsten innebar detta svårigheter för oss på grund av den förföljelse vi fick utstå från dem. Till exempel blev flera utländska kamrater fängslade och utvisade från Kuba, trots att de var medlemmar i partier som otvetydigt försvarade den kubanska revolutionen mot USA-imperialismen och reaktionära regeringar.

Fastän vi tilläts att få utländsk press och vår tidning inte gavs ut underjordiskt – varje nummer kom ut med vår redaktörs (Idalberto Ferrera) namn och adress på framsidan – blev vi förbjudna.

TN: Kan du beskriva vilka publikationer som POR producerar, liksom innehållet, författarna, målsättningarna, hur mycket som tryckes och läsekretsen? Innehöll tidningarna någon kritik av revolutionen? Om det fanns kritik, kan du beskriva vilken?

RAH: Vår ståndpunkt var stöd för socialismen och den kubanska revolutionen, men vi kritiserade bristen på demokrati. Vi fick inte publicera tidningar och andra alster som kritiserade den styrande stalinistiska byråkratin i Sovjetunionen eller andra partier i det ”socialistiska lägret”. Vår kritik riktades mot stalinismen, som på Kuba företrädde av gamla medlemmar inom Partido Socialista Popular (PSP). Med alla deras dogmatiska och sekteristiska karaktärsdrag, som utgjorde grogrund för den så kallade Mikrofraktionen,⁵ var de vid den tiden allierade med den kubanska revolutionens ledarskap. De trakasserade kontinuerligt trotskisterna för att slutligen arresteras oss. De anklagade oss t o m för att försätta den kubanska arbetarstaten i fara genom att ge ut vår tidning *Voz Proletaria*. Vi tryckte dussintals kopior av denna tidning varje månad. Tidningen tillät oss att publicera vår revolutionära litteratur och föra fram vår kritik och våra förslag att bilda demokratiska sovjeter. Artiklarna skrevs av våra kubanska medlemmar och av några få utländska trotskister, i huvudsak J Posadas, Adolfo Gilly och andra.

TN: Kan du beskriva vad som hände 1965? Vilken roll spelade Comandante Che i dessa händelser? Vad blev resultatet?

RAH: 1965 gav vi ut Trotskijs bok *Den förrådade revolutionen* i stencilerad form med ny kubansk introduktionstext. Säkerhetstjänsten arresterade mig och andra partimedlemmar

⁴ Acosta är helt uppenbart förvirrad av de amerikanska trotskisternas stamtavla. Det är i alla fall värt att notera att SWP(US) inte finns med på listan över broderliga kontakter

⁵ Mikrofraktionen var en grupp gamla PSP-medlemmar i det nya kubanska kommunistpartiet, som i samråd med Sovjetiska ambassaden, försökte harmonisera den kubanska regeringens politik med Sovjetunionens utrikespolitik.

Dess ledare arresterades och ställdes inför rätta i början av 1968 då Fidel Castro försökte signalera sin avsikt att föra en vagt självständig kurs.

eftersom boken tryckts i mitt hus. Vid denna tidpunkt arbetade jag i Industriministeriet hos Che. Jag hölls fängslad för detta i Villa Maristas, med löjtnant Antonio Rodríguez som ansvarig för fallet. Han gjorde stora försök att övertyga mig om Stalins godhet och ville att jag skulle se sovjetiska filmer som handlade om det.

Vid denna tid var Che i Afrika, men när han återvände träffade jag honom i närvaro av löjtnant Rodríguez och en tjänsteman från inrikesdepartementet. Vid mötet hälsade Che på mig och sade att han betraktade mig som revolutionär. Han hoppades att han, om det blev allvar av, skulle finna mig på hans sida i kampen mot amerikanerna. Han berömde mig också för min attityd i arbetet på ministeriet och sade till mig att någon gång i framtiden skulle Trotskijs verk legaliseras på Kuba.

Några månader tidigare hade Che, i egenskap av minister, kallat mig till sig och frågat om jag var trotskist. Vi pratade i timmar om våra åsikter om världelagen, ett ämne som upptog mycket av Ches tankar vid den här tiden. Vi pratade också om andra frågor som handlade om marxismen-leninismen. Under vår sista diskussion då jag redan satt i fängelse undrade Che om mina politiska åsikter påverkade mitt administrativa arbete som chef för ministeriet. Jag svarade att så inte var fallet, eftersom jag alltid bedrev mitt politiska arbete på fritiden.

Che berättade för mig att bland de dokument som säkerhetstjänsten hade beslagtagit fanns en kopia av det brev jag hade skickat till Fjärde Internationalen som visade att jag på ett korrekt sätt återgett vår tidigare diskussion om världelagen och andra marxistiska frågor. Che frågade mig sedan vad jag ämnade göra. Jag svarade att om de inte tillåter oss att fortsätta måste vi upphöra med all trotskistisk aktivitet. Che svarade att om vi trodde att det vi gjorde var rätt skulle vi fortsätta att kämpa och inte ge upp.

Slutligen, sade Che till mig att vi snart skulle friges. Några dagar senare lämnade han Kuba. Senare förstod vi att han gett sig av till Afrika och sedan Bolivia. För att avsluta diskussionen tog Che farväl med en omfamning.

Några dagar gick och löjtnant Rodríguez besökte mig. Han förklarade för mig att de skulle släppa mig tillsammans med de andra trotskisterna på villkoret att vi kunde garantera inrikesministeriet att vi inte tänkte fortsätta med Partido Bolchevique eller publicera *Voz Proletaria*, eller någon annan publikation. Jag sade till honom att jag måste rådgöra med de övriga trotskistiska kamraterna och att *alla fängslade måste friges*. Jag följde med löjtnant Rodríguez till Guantánamo, där de upprepade att för oss att alla trotskister skulle friges om vi övertygade dem att vi gick med på vad som begärdes av oss. Vi accepterade överenskommelsen dock utan att överge våra trotskistiska ideal. Vi gick med på det eftersom det var enda sätter för oss att bli frisläppta ur fängelset och eftersom vi inte hört något från Che. Vi förstod senare (när han åkte till Bolivia) att han lämnat Kuba. Vi var övertygade om att eftersom stalinisterna kontrollerade mellanpositionerna inom säkerhetsapparaten och vi inte visste var Che befann sig (för oss var det uppenbart att vår frihet berodde på Ches ingripande, snarare än Fidels), var vi i en mycket besvärlig situation. Efteråt, då vi släppts, och vi fick tillbaka våra tillhörigheter bortsett från några foton och trotskistiska pamfletter, såsom boken vi tryckte (*Den förrådda revolutionen*). Jag fick tillbaka min milisuniform och mitt gevär, men de behöll några foton på mig och Fidel, som tagits då jag var tillsammans med honom som rådgivare i Zapata-träskregionen. Vi släpptes (fyra av oss) utan att ställas inför rätta. Så det hela slutade med en överenskommelse som friade oss, i utbyte mot att partiet förbjöds liksom publicering av tidningen och trotskistisk litteratur.

Jag avskedades från min post som chef på ministeriet och förflyttades till ett elektriskt företag som ingenjör med lägre lön. Så, du kan se att de inte gjorde som Che föreslagit. De uppmanade oss att sluta med vårt politiska arbete, och det sammanföll med Che slutgiltiga avresa från Kuba, ett faktum som stalinisterna utnyttjade till att stoppa all trotskistisk verksamhet. Det var vad som skedde.

Det måste också framhållas att några dagar senare arresterades ytterligare ett antal medlemmar av KP som arbetade i ministeriet och de dömdes till några års fängelse på grund av medlemskap i Mikrofraktionen. Det här visar att det revolutionära ledarskapet spelade en roll både när det gällde att slå mot vänstern (trotskisterna) och mot högern (Mikrofraktionen).

Månader senare arresterade de ett antal trotskister som försökte vinna över några KP-medlemmar. De dömdes till flera års fängelse för "brott mot statens säkerhet"⁶. De släpptes efter avtjänat straff. Det är ganska anmärkningsvärt att de under fängelsevistelsen bedrev politiskt arbete med anti-revolutionära fångar i syfte att försvara revolutionen. I samband med alla fängslanden, förlorade vi nästan alla återstående trotskistiska publikationer.

TN: Vilka är de viktigaste uttrycken för trotskism på Kuba under 1965-1990?

RAH: Mellan 1965 och 1990 fanns praktiskt taget ingen trotskistisk aktivitet på Kuba. Argentinarna och uruguayanerna som arbetat med oss hade utvisats från landet och vi fick knappt någon trotskistisk litteratur eller tidningar alls från utlandet.

Detta representerade segern för de återstående stalinistiska dräggen inom byråkratin. De hade utan tvekan inflytande inom de högre nivåerna i det revolutionära ledarskapet och gjorde trotskisternas arbete praktiskt taget omöjligt, allt detta även efter Stalins död.

Översättning: *P. Hansson*

⁶ Det här refererar till Idalberto Ferrera Ramírez och Luciano García, som åter fängslades i mars 1966.

Internationella Sekretariatet och de kubanska trotskisterna

[Inledning av Gary Tennant:

*Följande dokument publicerades i **Internal bulletin** mars 1963 som Fjärde internationalens Internationella sekretariat sammanställde för ledningarna i de nationella sektionerna. Den osignerade rapporten förefaller ha skrivits av en nordamerikan som var på Kuba efter missil-krisen i slutet av 1962 och/eller början av 1963 och som behärskade franska väl, men inte spanska. Uppenbarligen träffade han kubanska trotskister och hade ingående diskussioner med dem. Jag har bara ändrat några skiljetecken och några stavfel som vittnar om att den ursprungliga osignerade författaren inte behärskade spanska språket.*

Sammantaget ger den en mer komplett bild av de kubanska trotskisternas politik i början av 1960-talet än den artikel som amerikanska SWP senare publicerade och som påstod att POR(T) "mest framträdande kännetecken" var deras uppmaning till att ta över flottbasen i Guantánamo.¹ Detta påstådda äventyrliga förslag nämns inte alls i diskussionerna. Ett annat av rapportens kännetecken är att den visar på klara likheter hos de nordamerikanska och kubanska trotskisternas syn på revolutionen och Castros ledarskap. Författaren beskriver hur de kubanska trotskisterna helt övergivit utvecklandet av en strategi som byggde på att arbetarklassen själv måste vara den revolutionära förändringens huvudkraft, en ståndpunkt som det amerikanska SWP delade och som till stor del innebar okritiskt stöd till Castro.]

* * *

Kära kamrater

Jag har nyligen återvänt från en resa på Kuba där jag tillbringat en månad ...

Under min vistelse i Havanna lyckades jag komma i kontakt med Posadas-gruppen² och jag tror det kunde vara en god idé att delge er en redogörelse för vårt samtal liksom en del andra egna iakttagelser av utvecklingen på Kuba.

Först, några allmänna reflektioner.... Större delen av tiden tillbringade jag i Havanna, med två utflykter på landet – en till den bördiga jordbruksprovinserna Pinar del Río, den andra till Grisbukten via Matanzasprovinserna. Det är onödigt att påpeka att jag blev imponerad av saker jag såg – en resa till Kuba är som ett skott i armen och ett säkert botemedel för varje misräkning som inträffat under kampen i det mer trögörliga Nordamerika. Särskilt uppmanande är andan hos kubanerna själva. Moralen är hög, och de konstanta trakasserier och invasionshoten verkar bara ha stärkt deras revolutionära medvetenhet. Som nation är de förmodligen det mest politiskt medvetna folket i världen, vilket framförallt märks genom att de inser revolutionens betydelse och vikten av den världssocialistiska rörelsen. Trots den starka nationalistiska glöden (som är helt begriplig i sig självt med tanke på vad de har uppnått) finns det inget belägg för något "socialism i ett land"-komplex. Medan blockaden naturligtvis på ett påtagligt sätt gör skada och det finns en hög grad av brist på organisation, verkar inget av de många problem som de för närvarande tampas med vara oöverstigligt, och revolutionens allmänna tendens är både ekonomiskt och politiskt progressiv. Detta är *Año de la Organización* [organisationens år] på Kuba och redan märks dess effekter. Fidels tal på Kvinnokongressen är bara det första av en hel rad serier av sådana uttalanden som kommer från den högsta ledningen detta år, enligt de flesta kubaner som jag talade med ...

När jag nu lämnade Kuba ämnade jag stämma möte med Posadas grupp. Jag hade problem med att hitta *Partido Obrero Revolucionario Trotskistas* [POR(T)] högkvarter, som är Idal-

¹ Se J G Pérez, 'Hur sekteristerna missrepresenterade trotskismen på Kuba', *Intercontinental Press* (New York), 11 May 1981, s 497

² Posadas-gruppen var internationellt organiserad i den *Latinamerikanska byrån*. – Red anm

berto Ferreras våning och tillika centrum för Comité de Defensa la Revolución (CDR, Ö ann). Deras ledare Ferrera var inte där första gången jag kom, men jag fick tala med några av deras kamrater som var mycket stolta över att visa mig bilder på sig själva med skägg och långt hår i bergen med Fidel och 26 juliörelsen. Jag tyckte att det här var en ganska lyckad början i att knyta kontakt, utom i ett avseende (och där blev jag påmind av Joe Hansens upplevelser med de här människorna i Latinamerika) – det första de frågade oss alla var ”Vad är er inställning till kriget?” Min första reaktion var att säga ”Vilket krig?” När de svarade ”Kärnvapenkriget”, sade jag att jag var helt emot det. Deras ansikten slokade och de började förklara att detta var den grundläggande skillnaden mellan dem och oss. Jag gick ut för att ta en kopp kaffe med dem, och han skålade entusiastiskt: ”För det oundvikliga kriget”.

Nåväl, till slut träffade jag Ferrera och han ordnade ett möte med mig tillsammans med en av deras kamrater, Molina, som talade bra engelska och franska. Eftersom jag knappt kunde någon spanska förde vi konversationen på engelska och senare på franska då Molina kände sig mer hemma på det språket. Jag hade med mig en översättning av *Manifest till det kubanska folket*, publicerad i septemberutgåvan av *Voz Proletaria*; ett dokument som innehåller många hänvisningar till ”byråkrati”, ”stalinister”, ”socialism i ett land” etc. Jag gick igenom det med dem, punkt för punkt, pekade på dessa utsagor och frågade dem efter bevis på liknande deformationer och tendenser på Kuba. Jag förklarade för dem att vi i Nordamerika hade stora svårigheter att få viktiga fakta om vad som skedde på Kuba och att de skulle göra ett värdefullt bidrag till den amerikanska revolutionens sak om de kunde ge oss material av detta slag. Jag sade att vi var intresserade av vad de kubanska trotskisterna hade att säga, särskilt med hänsyn till de synpunkter som uttrycktes i dokumentet. Om det fanns en verklig byråkrati i politisk mening och om stalinisterna verkligen tillskansat sig makten, var vår egen politiska linje helt felaktig. Och jag ställde fler frågor av det här slaget. Särskilt försökte jag få dem att inse vikten av att hålla kontakten med oss.

De svarade att alla mina frågor och invändningar skulle tas under övervägande, men hoppades kunna diskutera på ett mer formellt sätt. Jag samtyckte gärna, då jag uppfattade min uppgift som att skaffa information om deras situation snarare än att sträva efter att gå i polemik med dem. De önskade diskutera dessa ämnen i följande ordning: krigsfrågan, den politiska revolutionen i Sovjetunionen, Algeriet, den koloniala revolutionen, problemen inom den internationella rörelsen, och givetvis Kuba. Det här är deras ståndpunkt, som den presenterades för mig.

1. Kriget. Kärnvapenkrig är ofrånkomligt och kan inte undvikas. Varje seger för de socialistiska krafterna gör kapitalisterna allt mer ovilliga att göra eftergifter. Även om kärnvapenkriget kommer leda till stor förstörelse är det felaktigt att kalla det förintelse och slutet för mänskligheten. Det kommer förmodligen att innebära slutet för eller förintelse av hälften av världens befolkning, men det kommer också att innebära imperialismens sammanbrott och seger för arbetarstaterna. Arbetarstaterna har nu överlägsen eldkraft och militär styrka samtidigt som världens folk har utvecklat ett ”socialistiskt medvetande”. Atomkrigets utbrott kommer att verka som katalysator för en serie av socialistiska revolutioner över världen. Även arbetarna i USA har inom sin klass ett latent socialistiskt medvetande och på ruinerna av atomkriget antas de bygga socialismen.

Det överhängande och oundvikliga kriget är huvudfaktorn i den marxistiska analysen av de objektiva förutsättningarna. Eftersom SWP och andra trotskistiska strömningar tror att kriget kvalitativt har ändrat karaktär i och med kärnvapnens utveckling, blir den logiska slutsatsen av deras nya revisionism ett tillstånd av fredlig samexistens. ”Fred” är inte vad världens massor önskar – snarare är det socialism. I och med uppkomsten av buffertstater, Jugoslavien och Kina under senaste 20 åren, har styrkebalansen ändrats. Det har svängt till arbetarstaternas fördel.

Denna inställning har bekräftats av den senaste Karibiska krisen. På Kuba, väntade sig alla krig, men ändå var alla beredda att dö för den nödvändiga segern för socialismen. När Castro säger "Vårt folk kan dödas, men aldrig tillintetgöras", uttrycker han bara det kubanska folkets medvetenhet som det visade prov på under krisen. De kubanska trotskisterna försvarade missilerna på Kuba och anklagade Chrusjtjov för att ha förrått revolutionen genom att dra dem tillbaka. (Eftersom kineserna, enligt de kubanska trotskisterna, säger samma sak, har Chrusjtjov helt rätt i att anklaga dem för trotskism på den punkten.) Mitt uppe i krisen, uppmanade *Voz Proletaria* i en särskild bilaga Sovjetunionen att rikta första slaget i kärnvapenkriget. Det här är naturligtvis den logiska slutsatsen av argumentet att krig är oundvikligt. Kubanerna önskade att missilerna skulle vara kvar, vilket även Castro önskade. De sörjde när missilerna flyttades från Kuba och de ryska teknikerna på anläggningarna försvann också. Castro höll ett särskilt tal på Havannas universitet (som ursprungligen var inofficiellt, men finns återgivet i *Voz Proletaria*) under krisen. Han angrep teorin om fredlig samexistens som ett ryskt påfund och i stort sett intog han en liknande ståndpunkt som Posadas grupp. (Talet påstods ha ägt rum den 19 november).

2. Den politiska revolutionen i Sovjetunionen. "Avstaliniseringen" som SWP talar om lägger verkligen tyngdpunkten på fel ställe. Chrusjtjov är Stalins efterföljare, men är under fruktansvärd press från vänsterflygeln inom SUKP och militären liksom den internationella kommunistiska rörelsen. Dessa krafter kan vara trotskister eller halvtrotskister. Det finns trotskister i Sovjetunionen och de har samma inställning till krigsfrågan som Posadas grupp inom Fjärde internationalen. (Posadasgruppen har ingen direkt kontakt med dessa "trotskister").

Den politiska revolutionen i Sovjetunionen kan mycket väl äga rum inom SUKP. Trotskistiska åsikter är starka inom militären, där de har sitt fäste. Följaktligen härrör skillnaden mellan Posadas grupp och de andra trotskisterna beträffande den politiska revolutionen i Sovjetunionen från denna ståndpunkt om kärnvapenkriget.

3. Algeriet. Ben Bella är *inte* socialist och förtjänar inte vårt stöd – han är inte en Castro. Kubanerna kritiserar *The Militants* artikel om förföljelse av KP i Algeriet, eftersom det varken har särskilt stor betydelse eller motsätter sig Ben Bella tillräckligt mycket i den här frågan. Undertryckandet av KP är bara förspelet till att förbjuda samtliga revolutionära socialistiska tendenser. Ett algeriskt trotskistiskt parti har alldeles nyligen bildats.

4. Den koloniala revolutionen. Detta är idag den socialistiska revolutionens huvudcentrum. Anklagelser att Posadasanhängarna bortser från betydelsen av revolutionen i de utvecklade kapitalistiska länderna är enbart förtal – de har bildat sektioner av Fjärde Internationalen i Frankrike, Spanien och Italien.

5. Den internationella rörelsen. SWP och dess meningsfränder är varken reformister eller centrister utan "liberaler". Vi försummar inte världsrörelsen fastän vi mest är upptagna med våra egna små nationella problem. Det är särskilt illa vid en tidpunkt då de internationella frågorna är av högsta relevans. Vår analys av utvecklingen i den internationella sfären är ytlig, vilket behandlingen av konflikten mellan Peking-Moskva i *Militant* vittnar om – där görs ingen seriös analys och inget program presenteras för de revolutionära militanterna inom KP i dessa länder i världen. Borgarpresen har analyser som är lika genomarbetade eller ofta mer än så. Ännu ytligare, med tanke på dess förmenta funktion är ISR³. Bristen på djup framkommer i *Militants* inställning när det gäller Castro och det revolutionära ledarskapet. Man hjälper inte Castro genom att bara stödja honom okritiskt. Han är under hårt tryck från vänster, från de kubanska massorna, och från höger av stalinisterna. Vår uppgift är att vara ett steg före Castro, att mer eller mindre förbereda vägen för honom, och göra det lättare för honom att fortsätta i rätt riktning. Det förefaller som att SWP har givit upp målsättningen att bygga ett revolutio-

³ ISR, *International Socialist Review*, var SWP:s månatliga teoretiska tidskrift

närt trotskistiskt massparti, inte bara i USA, utan även på Kuba och kanske runt om i världen. Vi har inget begrepp om internationell disciplin, vilket vår splittring från Pablos centrala ledarskap & Co vittnar om. Oavsett våra organisatoriska skillnader borde vi ha kvarstannat i Internationalen och fortsatt kampen utifrån våra principer. (Denna anklagelse är verkligen ironisk, *n'est-ce pas?*) Enighet är omöjlig mellan Posadas grupp och andra krafter inom den trotskistiska världen eftersom skillnaderna är för stora. De kan inte förstå varför vi bryr oss om att fortsätta att diskutera med Socialist Labour League, eftersom deras inställning är totalt felaktig. I huvudsak hade Pablo politiskt rätt 1953, men IS-styrkorna har därefter lämnat den rätta linjen och anpassat sig till det borgerliga liberalpacifistiska trycket. Eftersom vi inte förbereder arbetarklassen för det oundvikliga kriget missleder vi dem med pacifistiska illusioner.

6. Kuba. Först om det enade revolutionära socialistpartiet och ORI (*Organisaciones Revolucionarias Integradas*, Integrerade revolutionära organisationerna). Trotskisterna ansökte aldrig om egen representation i den nationella styrkommittén som en legitim revolutionär gruppering. De gjorde det inte enbart på grund av att de skulle ha nekats detta, utan de hade heller aldrig fått möjlighet att publicera Trotskijs verk eller att sprida sina idéer och program, eftersom det inte förekommer någon politisk diskussion inom ORI-apparaten. ORI är inget parti, det är bara ett redskap, ett regeringsorgan. Det är inte *enbart* gamla PSP-stalinister i andra kläder, men det arbetar på ett stalinistiskt sätt. Medlemskap baseras inte på politiskt program eller diskussion, utan på godtyckliga och opolitiska grunder. Det verkliga partiet för socialistisk revolution borde baseras på politisk diskussion i fackföreningar som kulmen på de förberedande diskussioner i CTC-R-kongressen (fackföreningsfederationen), där den politiska linjen skulle framarbetas. Rekrytering skulle sedan baseras på program i den marxist-leninistiska traditionen. När jag frågade om möjligheten av att politisk oro kunde uppstå inom ORI i framtiden, medgav de att möjligheten fanns och den till och med var sannolik, men framhöll att trotskisterna bevarar en oberoende identitet och disciplin. Om en kamrat väljs till ORI (det vill säga, som en mönsterarbetare) så accepterar han – det finns några kamrater inom organisationen.

De kubanska trotskisterna ser en trefaldig uppdelning inom revolutionens högsta ledning. Till vänster finns Guevara, Dorticós och några andra, till höger är de gamla PSP-arna och i mitten, men lutande åt vänster är Castro. Meningsskiljaktigheterna i det översta ledarskiktet diskuteras inte offentligt. Istället presenteras de som en monolitisk front inför folket. Men det pågår oerhört mycket politisk diskussion på gatorna, så att säga, och folket (som Castro själv medgav i ett tal efter Escalanteavslöjandet) är tre månader eller mer före det revolutionära ledarskapet. Men de ges ingen möjlighet att diskutera och att delta i formuleringen av det nya ”partiets” program. Det finns ingen programdebatt och i en sådan eklektisk miljö har stalinisterna en utmärkt möjlighet att snedvrída ORI i enlighet med sina egna intressen, vilket de just nu håller på att göra. Stalinisterna kontrollerar armén, CTC-R och CDR liksom andra regeringsdepartement. En stor del av orsaken till detta ligger i tron att deras inflytande är avgörande för hjälpen från sovjetblocket. ORI har prackats på folket.

Beträffande inställningen till Castro: han rör sig i rätt riktning, men släpar efter massorna. De ger honom kritiskt stöd. Och vad gäller ”byråkratin”: den är inte ett etablerat fenomen. Det är ännu bara en tendens, något flyktigt till sin karaktär. Det finns privilegier för funktionärer, fast inkomstskillnaderna är små. Situationen är mycket bättre än den i Sovjetunionen: ”Jämfört med SSSR finns *ingen* byråkrati, men jämfört med massornas önskemål finns det *det*”. Det finns inga organ som ger uttryck för massorna i formell mening, bara missnöjeskommittéer i affärer och fackföreningar.

Det finns tre partier på Kuba – ORI som är legalt, PORT som är halvlegalt och PSP som är illegalt men fortfarande har hemliga möten. Trotskisterna kan inte trycka *Voz Proletaria*; t o m privata småförlag förbjuds att göra det av regeringen. De kan inte heller publicera något av Trotskijs arbeten. Regeringen känner till existensen av PORT, och pressas hårt av stalinis-

terna och Sovjet för att förbjuda dem. Endast trycket från de kubanska massorna (som inte är antitrotskister) bibehåller den nuvarande jämvikten. De förföljs till en viss grad – i augusti, blev ett antal kamrater inklusive Ferrera haffade och hölls isolerade utan någon formell orsak i ett antal dagar. I december deporterades en kamrat till Argentina (han var BLA-representant) efter att ha suttit anhållen en tid.⁴ Återigen gavs inget skäl. Kubanerna kan inte hålla offentliga möten; de förvägras detta av polisen, som hänvisar till en gammal lag från Batista-tiden som kräver 14 dagars varsel innan man kan få tillstånd att hålla ett offentligt möte. Även om man har så pass lång framförhållning, får man aldrig något tillstånd.

De irriteras delvis av de andra trotskistiska strömningarnas attityd, i deras bristande stöd åt Posadas grupp. Särskilt utpekar de Hansens svar på Hoys förtal⁵ och Maitans *Öppna brev* till Castro, som offentligt tar avstånd från dem (dvs Posadas-gruppen, ö anm). De hävdar att sådana försök att vinna Castros öra inte ens hjälper Castro, eftersom han måste bekämpa det stalinistiska inflytandet och i huvudsak försvara det som de kubanska trotskisterna försvarar.

Förresten har *Proletaria* en upplaga på 1000 exemplar, som sägs passera ur hand i hand och läses av många. Om den trycktes skulle den kunna ha en första upplaga på 20000 – påstår de.

De berättade också om en incident på Universitetet då Jevtjenko var på besök. Han höll en serie föredrag under flera dagar. Vid ett av dem, reste sig en trotskist och pratade om deportationen (eller fängslandet, som det var vid den tidpunkten) av sin kamrat från Argentina. Han frågade Jevtjenko vilken ståndpunkt han hade. Denne svarade att om kamraten var revolutionär så var deportationen ett misstag och att Fidel inte skulle tillåta någon deportation. Nästa dag, togs fallet upp igen av en annan kamrat vid Jevtjenkos nästa föredrag. Den här gången presenterade sig kamraten som trotskist för att resa frågan om den trotskistiska legaliteten. Han nämnde rehabiliteringen av Bucharin, Tomskij, etc⁶, och frågade om Trotskij? Jevtjenko svarade att Trotskij aldrig skulle rehabiliteras, att han var en förrädare och nämnde Brest-Litovsk som exempel. En student som inte var kamrat gick då upp och sade från golvet att Jevtjenko hade fel om Brest-Litovsk. Han frågade varför Lenin, då han i sitt testamente kritiserade både Trotskij och Stalin, inte nämnde sina meningsskiljaktigheter med Trotskij om Brest-Litovsk⁷ och varför Jevtjenko anammade Stalins inställning? Jevtjenko blev häpen – det var förmodligen första gången han blev kallad ”stalinist”. Han lämnade snabbt rummet och vägrade att svara på fler frågor.

Enligt de kubanska trotskisterna är Kubas nuvarande svårigheter av ekonomisk art och har att göra med Kubas försök att bygga socialismen i ett land. De hävdar att kubanerna försöker göra landet ekonomiskt självförsörjande. De ser detta som en motsägelse i de revolutionära perspektiven i regeringens utrikespolitik. De är mycket intresserade av de problem som rör

⁴ Det var José Oscar Lungarzo, den Latinamerikanska byråns representant, som hade varit på Kuba i över ett år. Se sidorna 183 och 189-90 av denna utgåva av *Revolutionary History* (vol. 7 nr 3)

⁵ Finns på marxistarkiv.se, se: [Trotskismen och den kubanska revolutionen: ett svar till Hoy](#) – Red anm

⁶ Nikolaj Bucharin (1888-1938) var en gammal bolsjevik som 1923 svängde till höger och 1926 efterträdde Zinovjev som ledare för Komintern. Han bröt 1928 med Stalin för att bilda högeroppositionen då Komintern höll på att anträda sin ultravänsterkurs. Uuteslöts ur partiet 1929 och sköts efter den tredje Moskvarättegången. Michail Tomskij (1886-1936) var ledande gestalt i Sovjetunionens fackföreningsrörelse och stödde också Stalin mot vänsteroppositionen till 1928. Sedan var han med om att grunda högeroppositionen, vilket ledde till att fick sparken från samtliga poster. Begick självmord under den första Moskvarättegången.

⁷ Lenins ”testamente” var hans brev från december 1922 till det ryska kommunistpartiets kongress våren 1923. I detta behandlas frågan om efterträdare, liksom förtjänsterna och bristerna hos både Stalin och Trotskij. Trots att Lenin inte var odelat positiv till någon av dem, prisade han Trotskij som ”den talangfullaste medlemmen i den innevarande centralkommittén”, vilket kontrasterade med de omfattande angreppen på Stalins ledarskap, som inkluderade krav på att han skulle avsättas från sin post som generalsekreterare. Se R Service, *Lenin: A political life: The Iron Ring*, Basingstoke, 1995, s 282-6. ”Testamentet” hemlighölls av Stalins anhängare och publicerades enbart av den trotskistiska rörelsen fram till 1956, då Chrusjtjov offentliggjorde det inför SUKP. Det inkluderades därefter i Moskvas version av Lenins Samlade verk. Se VI Lenin, *Valda verk i 10 band*, bd 10, Progress Moskva 1961, s 516-8. [På marxistarkivet: [Brev till kongressen m m](#) – Red anm]

bygget av socialismen en arbetarstat och är helt medvetna om deras ganska unika position som det enda legala trotskistiska partiet i en arbetarstat (åtminstone inte illegalt).

Nåväl, sådana är deras ståndpunkter som de presenterade dem för mig. Medan jag tyckte mig vara överens med dem i sådana frågor som Algeriet, ORI och deras status som parti på Kuba, kan jag inte hjälpa att jag känner mig ledsen då jag vet att det här är den grupp som presenterar sig som det legitima trotskistiska partiet för det kubanska folket. Alldeles innan jag lämnade landet, bad de mig att skicka kopior av de Trotskij-artiklar om krigsfrågan som finns i 1944 års *FI (Fourth International)*. Det gjorde vi och man kan hoppas att de kan fullgöra sina planer, så att de kan publicera dem som de önskar. När allt kommer omkring kan de göra stor nytta genom att publicera Trotskijs arbeten. Eftersom de gör anspråk på att rekrytera snabbt, kanske inflödet av nya medlemmar så småningom kommer att ha betydelse på de mer sekteristiska delarna av deras linje.

Jag kanske skall avsluta med några kommentarer angående mina huvudsakliga observationer på Kuba. Beträffande trotskismens ställning i en bred, intellektuell mening som filosofi: uppenbarligen läses Trotskij av många studenter. Det finns fem av hans verk på Universitetsbiblioteket – *Kommunismen och terrorn, Litteratur och revolution, Den permanenta revolutionen, Den förrådada revolutionen* och *Karl Marx levande tankar*. De sorterar under Bronstein och har nyligen återplacerats på biblioteket, enligt en kanadensare som jag pratade med i Havanna. Jag noterade att de har gamla kort, utslitna i kanterna. Nationalbiblioteket hade bara samlingen med pamfletter om Frankrike och Tyskland, men de klargör i alla fall på ett bra sätt skillnaderna mellan enhetsfront och folkfront. Varje ministerium har sitt eget bibliotek och en del av dem har skrifter av Trotskij. Utbildningsministeriet har exempelvis en engelsk utgåva av *Ryska revolutionens historia*. Det finns ett stort intresse för vad Trotskij har att säga, särskilt med tanke på förtalsattackerna från Hoy och PSP och dess medhjälpare. Medlemmar i Unión de Jóvenes Comunistas (ungdomsrörelsen) har i en del fall uppmanats att inte tala med trotskister. Det pågår en diskret antitrotskistisk kampanj, men den är *inte* officiellt sponsrad, så vitt jag kunde utröna.

Förresten berättade Molina för mig om en incident som inträffade nyligen då en kamrat träffade en *compañero* som han stred tillsammans med i bergen och som nu är kapten i G2. Denne G2-man, som inte visste att den andre kamraten var trotskist, höll upp ett exemplar av *Den förrådada revolutionen* som han höll på att läsa och tipsade kamraten om att läsa Trotskij, då denne var ganska bra. Vid detta ögonblick, sade kamraten att han *var* trotskist, varvid G2-mannen omfamnade honom varmt och frågade om han kunde skaffa honom fler böcker av samme författare. Jag är ganska säker på att det här är den enda "arbetarstaten" där säkerhetspolisen går runt och råder folk att läsa Trotskij! (Jag noterar att IF Stone fann *Den gamle och havet* i fängelsebiblioteket)⁸.

Ytterligare en sak att notera – medan det utan tvekan är sant att den stora majoriteten kubaner önskar att missilerna är kvar, innebär inte detta att Posadas-gruppens slutsatser är riktiga.

Det är inte heller sant att Fidel gömmer sig bakom massorna, anser jag. Folket är faktiskt trotskister i sin internationella utblick, men de behöver ett ledarskap av Castros kaliber för att klargöra och formulera sin egna intuitiva förståelse. Om det stämmer att Fidel sade att han var tre månader efter massorna vid tiden för Escalantetalet (vilket hade en oerhörd betydelse på Kuba, då folk gick ut på gatorna efter att ha hört det på TV) var det nödvändigt för folket att

⁸ IF Stone (1907-1989) var en välkänd vänsterjournalist i USA som från början var entusiastisk supporter av den kubanska revolutionen. Referenserna till Stones kunskaper om kubanska fängelsebibliotek härrör utan tvekan från att han vid en av sina många Kuba-resor anlände till Havanna och arresterades av en övernitisk säkerhetstjänsteman som hittat medicinska varor värda hundratals dollar, avsedda som gåvor, i hans ägo. Han kvarhölls över natten och släpptes utan förklaring. Efter detta förblev Stone hoppfull om kubanska revolutionen, men han var något mer kritisk. Se RC Cottrell, *Izzy: A Biography of IF Stone*, New Brunswick, 1992, s 203-16.

gå igenom denna erfarenhet och helt förstå den – för att attackera Escalantetendensen, som många kubaner påminde mig, måste man se till att man hade massornas stöd. Förresten, kubanerna publicerar själva Lenins *Radikalismen – kommunismens barnsjukdomar*, och den säljs överallt.

8 februari 1963

Översättning: *P. Hansson*

Trettio år efter Ernesto Guevaras död

En intervju med Ricardo Napuri

Denna artikel dök upp för första gången i 1997 års julnummer av *Herramienta*, utgiven i Buenos Aires, Argentina. Ricardo Napuri är peruan och har varit inblandad i politiska och revolutionära aktiviteter i 50 år. Han deporterades till Argentina när han, som pilot i de väpnade styrkorna, vägrade bomba vänstermilitanter från APRA under den peruanska revolutionen 1948. I Argentina anslöt han sig till en grupp som hette Praxis och som leddes av Silvio Frondizi. Under den kubanska revolutionens tidiga år samarbetade han med Che i de inledande projekten att ”sprida” revolutionen. Han spelade en mycket viktig roll i grundandet av Movimiento de Izquierda Revolucionaria (MIR – Revolutionära vänsterrörelsen) och Vanguardia Obrera (Arbetarförtruppen) i Peru. Han var en av initiativtagarna till och en av grundarna av CGTP, den peruanska fackföreningsfederationen (1968) och senare av Frente Obrero Campesino Estudiantil y Popular (FOCEP - Arbetarnas, böndernas och studenternas front) som 1978 fick 21 procent av rösterna i valet till den konstituerande församlingen. Han var också parlamentsledamot och ledamot i den peruanska senaten. 1973 anslöt han sig till den trotskistiska rörelsen och är i dag ledande medlem i Movimiento al Socialismo (Rörelsen för socialism) i Argentina. Han deporterades sex gånger, satt i fängelse åtta gånger och tillbringade 15 år i exil. Han är författare till två essäer: ”La realidad peruana” (den peruanska verkligheten) och ”El APRA, balance y liquidación” (APRA, en balans- och sluträkning).

Den 8 oktober [1997] är det 30 år sedan Ernesto Che Guevaras dog. Över hela världen har dussintals nya biografier utgivits och gamla har återutgivits. Det visar att det finns ett anmärkningsvärt intresse för Ches liv och arbete. Teatern och filmen har också deltagit i detta återupplivande och många konferenser och seminarier har också organiserats. Bilden av Che, som till stor del har begränsats till affischer och T-shirts, är av någon som är högt respekterad på grund av att han blev sina principer trogen ända till sin död. Men Che har också blivit betraktad som en utopist, en romantiker som trodde på sina ideal och vars tidiga död förhindrade honom från att få bevittna deras misslyckanden. Det är helt klart nödvändigt, särskilt för de nya generationerna, att få kunskap om Ches liv och tankar i ljuset av det senaste årtiondets händelser, där det har varit ögonblick av stora kriser och oväntade historiska förändringar. Vi står i tacksamhetsskuld. Det finns ingen grundlig studie av Ches skrifter, det finns inte heller någon objektiv utvärdering av hans politiska utveckling som skulle göra det möjligt för oss att förstå hans plats i den revolutionära teorin och praktiken under 1900-talets andra hälft. Därför är det väsentligt att analysera erfarenheterna av de som kände Che och kämpade med honom.

Bland dem finns personer vars erfarenheter inte är vida kända – detta är fallet med peruanen Ricardo Napurí, som hade förmånen att bevittna Ches tidiga år i Havanna. Napurí samarbetade också med Che i hans försök att sprida revolutionen till resten av kontinenten. Genom att publicera följande intervju, som gjordes av José Bermúdez och Luis Castelli, vill vi med våra läsare dela åtminstone en del av detta viktiga vittnesmål.

I januari 1959, några dagar efter Batistaregeringens fall, åkte du till Kuba och träffade Che. Vad fick dig att ta detta beslut?

RN: 1956, nästan omedelbart efter att båten *Granma* anlänt till Kuba bildades i Argentina en kommitté till stöd för kämparna i 26 julirörelsen. Vid denna tidpunkt var jag journalist på den lokala dagstidningen *La Razón* samt generalsekreterare för dess interna kommission och medlem i journalistfackets styrelse i Buenos Aires.

Sedan 1949 har jag varit med i gruppen Praxis, som leddes av Silvio Frondizi¹, och trots att han, liksom nästa hela vänstern, var fientlig till ”de skäggiga”, samarbetade jag med kommittén i opposition mot Praxis. Mitt resonemang var enkelt och intuitivt: *Granma*-kämparna uppmanade till väpnad kamp mot Batista – en diktator och mördare av sitt folk – och även om de var allierade med borgerliga krafter var deras roll progressiv.

Hur förklarade Praxis och andra vänstergrupper sin fientlighet gentemot *Granma*-kämparna?

RN: Praxis och en stor del av vänstern likställde Batista och Fidel och menade att båda var ”imperialistagenter”. I Praxis påstods det t. ex. att Fidel var agent för ”den demokratiska flygeln av imperialismen” och att två sorters agenter slogs mot varandra. De gjorde ingen skillnad mellan dem. Jag anslöt mig nästan instinktivt till Stödkommittén och tänkte att ”även om Fidel är en agent för borgarklassen, så är han mer progressiv och mer demokratisk än mördaren Batista”. Det var den meningsskiljaktighet jag hade med Praxis, och därför åkte jag till Kuba.

Du träffade Che nästan omedelbart.....

RN: Jag kom till Havanna den 8 januari 1959 med ett plan som någon i den revolutionära castroistiska ledningen hade skickat för att ta hem exilkubaner som levde i Argentina. Några av kommitténs ”vänner” och en del journalister, en av dem jag, var med på planet. Tillammans med Ches mor och hans två systrar, kunde jag träffa Che nästan omedelbart. Mitt första intryck var en ung och artig man, varm, anspråkslös och tillbakadragen. Han bar uniform, hans byxor och skor var fläckade med lera och han bar en revolver i bältet. Jag talade om för honom vem jag var och att jag ville hjälpa revolutionen. När han fick höra om min politiska verksamhet i Praxis, frågade han mig om de politiska skillnaderna mellan bröderna Silvio och Arturo Frondizi.² Han sa att orsaken till hans brist på information var att han under sin tid vid universitetet i Argentina inte haft några politiska åsikter eller varit engagerad i politiska aktiviteter.³

Under dessa första dagar i januari 1959 fanns motsättningar mellan kämparna från kom från ”bergen” och de från ”slättlandet”, dvs. från städerna...

RN: Det var den diskussion som ägde rum när jag anlände till Kuba. Jag sade till Che att jag hade hört kommentarer om skillnaden mellan de från ”bergen” och de från ”slättlandet”, beträffande vilken roll var och en av dem spelade under kriget. Han tog parti för folket från

¹ En intellektuell marxist och universitetsföreläsare. Han grundade gruppen Praxis och är författare till *La realidad Argentina* och andra arbeten. Han dödades av Triple A 1974, en paramilitär organisation.

² Arturo Frondizi var en borgerlig politiker på högerkanten (översättarens anmärkning)

³ I ett brev adresserat till Lisandro Otero daterat 14 februari 1957, meddelade Che: ”Jag engagerade mig aldrig i samhällsfrågor under min tonårstid, inte heller deltog jag i studentpolitiken och deras strider.” (Citat från Roberto Massari i *Che Guevara, grandeza y riesgo de la utopia*)

bergen, och erbjöd mig hjälp att utforska ön och sätta mig i förbindelse med folk att intervjua, om jag var intresserad av detta. Stadskämparna – lågländarna” – brukade säga: ”Vi slåss hårdare än de från bergen, och vi har inga titlar som Kommendant.” Enligt dem åstadkom deras aktiva motstånd att mellan 70 och 80 procent av Batistas armé tvingades kvar i städerna. Konflikten var sådan att Fidel hotade att skjuta kämparna från det Revolutionära direktoratet⁴, som hade tagit över universitetet. Senare gick de samman med 26 julirörelsen.

Du åkte till Kuba för att erbjuda dig att hjälpa revolutionen. Vad för slags hjälp var det?

RN: Che var mycket entusiastisk över att jag varit pilot i den peruanska militären, och att jag deporterats eftersom jag vägrat att bomba sjömän och militanter från ”Aprista”-vänstern under upproret oktober 1948. Jag hade trott att jag kunde stödja och samarbeta med revolutionen genom att göra propaganda, men jag fann mig själv i en situation i vilken Che sade att det första testet för mig att visa min sympati för revolutionen var att återvända till Peru, med uppgift att ta reda på vilka organisationer och personer som stödde Kuba och som var beredda att visa sitt revolutionära engagemang. Han var väldigt tydlig: ”Accepterar du eller inte?”, sade han. I detta ögonblick beslöt jag mig för att överge allt – min familj, mitt arbete, allt. Det var kraften i revolutionen, folket på gatan. Jag var ung, bara tre år äldre än Che, och jag tänkte: ”Jag har alltid velat detta och kämpat för det här” och Kuba sade till dig: ”Låt oss göra revolution tillsammans.” Budskapet från Kuba var inte ”Jag gör revolutionen”, utan: ”Om ni gör revolution kommer vi att stödja er”. Så det fanns ingen tvekan hos mig utan jag accepterade omedelbart. Jag insåg att jag knappt sju dagar efter ankomsten till ön, hade engagerat mig i Ches sak.

Om vi betänker din marxistiska bakgrund och närheten till Silvio Frondizi, är det ganska svårt att förstå vad som fick dig att överge Argentina och återvända till Peru när Che bad dig om detta – en ledare för en revolution som vid det tillfället inte var uttalat anti-imperialistisk, ej heller socialistisk, och med en väldigt osäker framtid....

RN: Det är riktigt. Som marxist kämpade jag för en socialistisk revolution. Jag hade varit engagerad för det i många år. Saken är den att de latinamerikanska revolutionärerna var ställda mot en vägg som representerades av nationalistiska rörelser och kommunistiska partier. De senare föreslog bildandet av allianser och folkfronter med delar av den inhemska borgarklassen, och spelade då en förskräcklig roll som ”vänsterns politiska polis”, och prioriterade fredliga lösningar. Che fick själv uppleva detta då han starkt kritiserade José Manuel Fortuny, vid den tiden generalsekreterare för den Guatamalas arbetarparti (kommunistpartiet), för att ha vägrat stödja regeringen Arbenz 1954 och för att ha vägrat att göra väpnat motstånd mot USA:s aggression.⁵ Vi fann inte medlen för att göra oss av med de stalinistiska hindren som

⁴ En upprorisk kubansk grupp som i huvudsak hade sin bas i städerna. Den 13 mars 1957 angrep de presidentpalatset i ett försök att mörda diktatorn Batista.

⁵ I sin bok *Che Guevara: años decisivos* återger Hilda Gadea händelsen så här: ”Till slut mötte Che Fortuny, något som vi i flera månaders tid sett fram emot i Guatemala utan framgång. Efter de vanliga hälsningarna, frågade vi Fortuny följande frågor: ’Vad händer i Guatemala? Varför slogs du inte?’ Han svarade: ’Vi ansåg att situationen var väldigt svår, och vi tänkte att de var bättre att lämna frågan om makten till senare och att slåss med utgångspunkt från slättlandet; kampen pågår fortfarande och vi försöker fullfölja den.’ Vi var förvånade, vi kunde inte förstå ett sådant argument, då Che åter tog till orda. ’Nåväl kamrat, det hade varit bättre att kämpa, det hade varit annorlunda om du haft makten i dina händer.’ ’Vad menar du?’, frågade Fortuny i en nästan fientlig ton. ’Exakt så här’, förklarade Ernesto, ’om president Arbenz hade övergivit staden och begett sig ut på landet med en grupp äkta revolutionärer, hade kampens utsikter varit annorlunda; dessutom skulle det faktum att han var legitim president ha gjort honom till en symbol och varit en moralisk styrka och då hade möjligheten att åter skapa en revolutionär regering varit ännu mer gynnsam.’ Fortuny var svarslös; argumentet var fullständigt övertygande och han svarade inte. Che kommenterade: ’Detta är undanflykter – det finns många fördelar med att ha makten i sin hand när man befinner sig i kamp, men i vilket fall som helst med eller utan den, det enda möjliga var att kämpa.’”

stod i vägen för en revolution. På grund av detta, genom att konstatera vad Fidel Castro, Che, Camilo Cienfuegos och andra hade uppnått, var för många av oss en önskan att kopiera dessa viktigare än de perspektiv som marxismens teoretiska, programmatiska och politiska arsenaler försåg oss med. De hade öppnat ett nytt kapitel i Latinamerikas historia genom att använda sig av gerillataktik. Många unga människor tänkte att de kunde ha rätt och att det var värt att ta efter dem och på så sätt befrämja den revolutionära kampen i det egna landet.

Under hur lång tid stod du Che nära?

RN: Jag hade ett organisatoriskt förhållande till honom efter min resa till Kuba, från januari till 1964. Det skapades flera gerillaprojekt 1959 och jag var delaktig i ett av dem i Peru. Men det fanns också projekt i Honduras, Guatemala, Paraguay och andra länder. Den pådrivande kraften bakom dem var Kuba, som förlitade sig på att vi skulle ”exportera” dess revolution med målsättningen att den skulle kopieras på flera ställen. Fidel och Che stödde dessa gerillarörelser ”fritt” som de brukade säga. Imperialismen attackerade dem för just detta. Det finns en anekdot om ”Patojo”⁶ från Guatemala som jag träffade och som visar Ches djärvhet. En dag ringde Che mig och sade: ”Titta på detta brev”. Det var ett brev från Patojo i Mexico som förklarade att han inte fått de vapen som de förväntades köpa, och bad om pengar. Brevet hade sänts som vanligt brev. Då tog Che, som visste att CIA kontrollerade allt som hade med Kuba att göra, brevet och visade det på TV och sade: ”Titta vad imperialismen gör, dessa provokatörer!” Che presenterade brevet som om det var en imperialistisk provokation, i syfte att gardera sig för den attack han visste att imperialisterna skulle förbereda. De var mästare i politiskt djärvhet...

I april 1959 åkte Fidel Castro till USA på inbjudan av den ”demokratiska” borgarklassen. Framkallade denna resa någon diskussion inom 26 julirörelsen?

RN: Che var emot den här resan. Castañeda⁷ säger i sin bok att Che var emot det, men höll det för sig själv. I själva verket förde Che diskussionen inom rörelsen, och han sade även till mig att han var emot resan. Fidel Castros svar till Che var i huvudsak detta: ”Jag åker eftersom jag har fått höra av Pepe Figueres⁸ och andra som ingick i den demokratiska fronten, att USA kommer att ha inta en tolerant attityd gentemot oss.”⁹ Che hade bildat sig en egen uppfattning om Fidel. I ett brev adresserat till René Ramos Latour, sade Che: ”Jag har alltid betraktat Fidel som en äkta ledare för vänsterbourgeoisin, men hans betydelse förstärks av hans personliga egenskaper och exceptionella skicklighet som placerar honom ovanför sin klass. I denna anda inledde jag kampen utan något hopp om att gå längre än att befria landet, och var beredd att ge mig av när den kommande kampens villkor svängde åt höger...”¹⁰

Vad som hände sedan var att USA inte var tolerant alls, och rimligtvis inte kunde vara tolerant på grund av den politiska utvecklingen som följde på revolutionen, vars ledarskap hade gått längre än vad som varit tänkt från början. Människor på gatan framförde konkreta krav, som alla riktade sig mot imperialismen, eftersom Kuba var helt i händerna på jänkarna och deras allierade. De krav som restes av folket var mot USA och budskapet gick fram till

⁶ Julia Roberto Cáceres, alias ”El Patojo” var en guatemalansk revolutionär och vän till Che. Hans smeknamn syftade på det faktum att han var kortväxt.

⁷ Jorge Castañeda, *La vida en rojo*, Espasa-Calpa

⁸ José Figueres, tidigare president i Costa Rica. Han var känd som en stor demokrat.

⁹ Den 17 april 1959 förklarade Fidel i New York: ”Jag har sagt det väldigt klart och tydligt att vi inte är kommunister. Dörren är öppen för privata investeringar som vill bidra till utvecklingen av kubansk industri. Det är fullständigt omöjligt att göra framsteg om vi inte uppnår avtal med USA.” Och den 27 april, i sitt tal i Central Park, sade han: ”Segern var bara möjlig eftersom kubaner från olika samhällsgrupper tillsammans samlade sig i en gemensam strävan”.

¹⁰ Ches brev till René Ramos Latour den 14 december 1957. Citerat av Roberto Massari.

jänkarna, och på grund av detta försökte de sätta stopp för revolutionen genom att favorisera de manövrar som gjordes av General Cantilo,¹¹ som var frustrerad över generalstrejken.

Du övertygade Che att bjuda in Silvio Frondizi till ön.....

Silvios resa till Kuba hade sin egen historia. Che klagade på att studenterna inte förstod att en revolution ägt rum på Kuba och att de fortfarande betedde sig som på den gamla tiden under universitetsreformen. Han framhöll att det skulle vara till stor hjälp om dugliga intellektuella hjälpte ledarskapet att utveckla studenternas förtrupp kulturellt och ideologiskt. Olika namn nämndes för att klara denna uppgift och jag valde Silvio Frondizi, men Che ifrågasatte detta eftersom han karaktäriserade Frondizi som trotskist. Jag sade till honom: ”Jag är väldigt förvånad över att en revolutionär som du inlägger veto mot en vänsterman, en marxist, med ett oberoende synsätt.” Che svarade att han aldrig läst trotskistisk litteratur, och att han knappt kände till Trotskijns idéer och bad mig också att hitta en bok av Trotskij så att han kunde förstå hans ståndpunkter. Det var inte någon lätt uppgift att hitta en bok av Trotskij på Kuba vid den här tidpunkten, men jag hittade en illa medfaren kopia av *Den permanenta revolutionen* i en bokhandel och tog med den till honom i Kubas nationalbank, eftersom han var dess högste chef. Ungefär 15 dagar senare, ringde Che upp mig och talade om att han läst boken, där han gjort anteckningar i sin extremt lilla doktorshandstil, som man sedan kunde se i hans *Dagbok från Bolivia*.

Sedan hade vi ett långt samtal – vid 2-tiden på morgonen, då det passade honom bäst – och han fastslog att Trotskij var konsekvent och hade rätt i många avseenden, men att ”det nu var för sent” att byta färdriktning. Che var en intelligent person som nästan omedelbart begrep Trotskijns idé om att den demokratiska revolutionen skulle övergå i en socialistisk, och dess oavbrutna karaktär tills den blev en internationell och världsomspännande revolution. I denna diskussion pratade vi om allt möjligt, om revolutionens sociala och politiska subjekt, proletariatet. Han sade: ”Bra, men vi har genomfört revolutionen utan proletariatet.” Och till slut skulle detta avvärja dig, få dig på fall framför hans fötter. Därför att det som skedde var att du kom dragandes med litteratur, medan han var där med sitt skägg och hade gjort en revolution. Han tittade på dig och du förstod vad han tänkte: ”Och var gjorde *du* revolution?” Och då föll du till föga. Han sade också: ”OK, gör revolution”, ungefär som ”bevisa det”. Che var en person som man kunde diskutera med. Det var bara det att eftersom de hade bråttom att sprida revolutionen kunde han framhålla: ”Jag gjorde revolution, nu får du göra en på det sätt du tror på, men ... min var annorlunda och så länge som jag inte har fått bevis på motsatsen kommer jag att hålla mig till min modell”. Det var i det avseendet han sade mig att det var för sent att inta en trotskistisk ståndpunkt. Under samtalet blev jag imponerad av det sätt han anammade begrepp och med vilken fasthet han förvarade sin egen politiska ståndpunkt.

Var det som ett resultat av diskussionen som Silvio Frondizi inbjöds till Kuba?

RN: Ja, utan tvekan. Men Che berättade för mig att de politiska förhållanden inte tillät att man till Kuba officiellt inbjöd någon som anklagats för trotskism. Om Che gav Silvio en officiell inbjudan skulle det medföra problem, särskilt med PSP-ledarna, exempelvis Carlos Rafael Rodríguez.¹² Därför tog jag emot Silvio ensam då han anlände till flygplatsen Rancho Boyeros. Eftersom Silvio förväntades sig att bli mottagen med hedersbetygelser, blev han upprörd och hotade med att åka hem omedelbart. Men han lugnade sig då han fick veta att Che skulle möta honom följande dag. De möttes flera gånger. Jag var närvarande vid två av dessa möten, men Silvio höll mig detaljerat informerad eftersom vi bodde på samma hotell.

¹¹ En general från Batistas armé som övertalades av USA:s ambassadör att bilda en provisorisk junta i syfte att förhindra att 26 julirörelsen och Fidel Castro kom till makten. Försöket misslyckades på grund av generalstrejken den 1 januari 1959.

¹² Ledare för Partido Socialista Popular (det kubanska kommunistpartiet). Han var minister i Batistas regering. I juli 1958 begav han sig till Sierra Maestra för att etablera samarbete med Fidel Castro.

En stor del av diskussionerna gällde peronismen, och Che framhöll att han mot bakgrund av de händelser som nyligen ägt rum i Guatemala, där en revolution hade omintetgjorts av aggression från USA, förstod den nationalistiska rörelsens karaktär och den roll Perón spelade. Men han kunde inte förstå att det kunde ta så lång tid för arbetarna att kapa banden med peronismen, en rörelse som hade en tendens att ingå allians med och kapitulera för imperialismen. Slutligen, föreslog Che att Silvio skulle stanna på Kuba för att arbeta inom området för kultur och ideologi. Frondizi svarade att han skulle fundera på saken, men för tillfället hade han för avsikt att återvända till Argentina, fastän han kunde samarbeta om en latinamerikansk förlagsgrupp bildades med syftet att ge ut skrifter med den kubanska revolutionen som tema samt bidrog till idéer om vänstern och den socialistiska rörelsen på kontinenten. Che accepterade förslaget, och de föreslog att det provisoriska sätet för utgivningen skulle ligga i Uruguay.

Och du återvände till Peru som Che begärt. Uppnåddes de mål Che ställt upp? Vilka organisationer var involverade?

RN: Medan jag fortfarande var kvar på Kuba stödde jag på Ches tillrådan APRA Rebelde, vänsterflygeln inom APRA, Haya de la Torres parti som senare leddes av Alan García. Jag delade Ches uppfattning att det var olyckligt att jag inte var närvarande politiskt i Peru, det ställde frågan om vilket jag blivit deporterad när jag var väldigt ung. Det var inte att tänka på att arbeta med Perus kommunistparti, som var fientligt inställt till gerillan på Kuba. Ändå uppnådde jag viktiga överenskommelser med Luis De la Puente, Hilda Gadea – Ches första fru – och andra ledare av vänsterflygeln inom APRA. De la Puente var en ung advokat, med bakgrund som ledare för studentrörelsen, en väldigt beslutsam person med ledaregenskaper.

Han och hans grupp hade en militant tradition och hade inflytande i den nordliga delen av landet bland sockerarbetarna, en del bondesamhällen och vid olika universitet.

Gruppen, som senare uteslöts ur APRA i november 1959, hade visat sympati för Kuba, men hade ännu inte etablerat någon politisk förbindelse med Castros ledarskap – en uppgift som Che anförtrodde mig. Men då jag begav mig till norra Peru, riktade en av De la Puentes ställföreträdare en pistol mot mig och sade: ”Försvinn härifrån, oäkting. Här kommer du för att ta ifrån oss det vi har. Gå härifrån!” Jag var tvungen att utmana killen att skjuta mig. Han gjorde inte det... och de accepterade mig. Saken var den att APRA Rebelde saknade arbetar-klasstraditioner, och dessutom var de inte glada över att träffa en kubansk ”skyddsling”.

När det gällde den peruanska gerillan höll Che med dig och De la Puente om att revolutionen inte skulle genomföras enbart genom ”foco”-taktiken, utan via APRA Rebelde.

RN: Det var en väldigt intressant diskussion. Ställd inför Ches argumentation som försvarade ”foco”-gerillan som revolutionens huvudsakliga och viktigaste verktyg, svarade De la Puente med att alliansen mellan APRA Rebelde och Kuba skulle fungera som en viktig katalysator. Han var medveten om att en överhängande kris skulle attrahera tusentals arbetare och ungdomar att ansluta sig till APRA Rebelde och dess revolutionära projekt. Han försäkrade också att arbetet i bondeområdena var väl utvecklat där de hade inflytande. De la Puente var expert på agrar- och bondefrågor. Han kunde mycket om ämnet, och Che var oförmögen att argumentera då denne förklarade landfrågan i Peru. Han berättade för honom att bönderna var organiserade i fackföreningar. Därutöver fanns tusentals bondesamhällen med en tradition av intern disciplin och kampanda. Detta medförde att Che tvivlade på att uteslutande förlita sig på ”foco”-inriktningen, ty De la Puente skulle säga till honom: ”Det finns existerande bondeorganisationer, och om vi skall kunna organisera ett uppror måste jag ta i beräkningen det som bönderna redan har skapat. Dessutom kommer bönderna inte att överge sina organisationer för att bilda en gerillagrupp. Vi måste arbeta tillsammans med dessa organisationer.” Che förstod att han måste ”modifiera” sitt ”foco”-koncept, då mycket fanns

att vinna i Peru. Ches önskan att exportera revolutionen fick honom att överväga Peru som spjutspets. Han försäkrade att om upproret ”tändes” skulle han vara med oss i de peruanska bergen. Han lyssnade på våra argument och sade: ”Bra. Gör ett försök.”

Fastän samtidigt organiserade han en annan gerillagrupp.....

BN: Ja, den som leddes av Béjar,¹³ en av ELN:s ledare – en mycket ”focistisk” organisation – med enbart 20 man, vilket var hans stil. Det peruanska ELN uppstod ur en grupp av unga människor som hade åkt till Kuba för att studera måleri och musik. På Kuba blev de föreslagna att bilda en gerillaorganisation. Delar av gruppen accepterade detta. Héctor Béjar talade senare om för mig att Che hade uppmuntrat bildandet av denna grupp av frivilliga – som uteslutits ur det peruanska kommunistpartiet – som en försäkring mot alla problem med APRA Rebelde.

1962 ansåg Béjar att Che och Fidel, trots att ELN var en mycket mindre grupp än MIR,¹⁴ gav dem särskilda privilegier under deras resor, eftersom de i kubanernas ögon var de mer ”ortodoxa” än MIR. ELN följde troget den kubanska linjen, som beskrivs i Regis Debrays bok *Revolution i revolutionen*. Faktum är att Che vidhöll en ”renlärig” uppfattning om ”foco” ända till sin död. Det finns ett antal anekdoter kring detta. Då exempelvis De la Puente var på Kuba för att få militär utbildning kommer jag ihåg ett råd som Che gav oss: skrattande sade han att Fidel och de andra kamraterna kritiserat honom för hans hänsynslöshet eftersom det skulle leda till hans för tidiga död. Han berättade för oss att i konventionella krig ”dör aldrig härföraren” och att denna idé var än mer giltig för gerillaorganisationer, särskilt då de utvecklades och gick i strid. Han sade att leda den var ett politiskt faktum. Man skulle inte ta onödiga risker, men det fanns en särskild orsak för detta uppenbara uttryck av mod: han var alltid en ”nära granne med döden” på grund av sina kroniska och allvarliga astmaanfall. Sjukdomen hade nära nog tagit livet av honom mer än en gång, och kampen för att övervinna den hade givit honom hans ”tuffa” personlighet och öppet självmordsbenägna attityd.

Några år senare, blev De la Puente själv en ”renlärig” ”focist” och övergav de åsikter han hade framfört till Che.

RN: Ja. 1963 åkte Che för att säga adjö till Béjars gerillagrupp. Kuba var angeläget att ”focos” skulle gå till aktion, och MIR som hade fått stöd i tre år tvekade att göra detta. APRA Rebelde kunde inte utgöra en attraktionspol för unga APRA-anhängare på det sätt som De la Puente hade lovat Che. Partiets basorganisationer var desorganiserade och det existerade knappt några band till fackförenings- och bondeorganisationerna – förutom de som stod under marginellt inflytande från De la Puente, delvis på grund av att han fungerade som arbetarnas advokat. De la Puente reste runt i världen och tillkännagav till folk att han höll på att göra revolution i Peru – till och med Mao Zedong tog emot honom – men han lyckades aldrig genomföra detta. Han var oförmögen att förverkliga revolutionen eftersom han saknade den bas som detta krävde. När Béjars gerillagrupp och ELN började agera, insåg De la Puente – som uppriktigt förlitat sig på Kuba – att han var tvungen att snabba på. Tillbaka i Peru tog han ställning för den kubanska modellen: ”en erkänd ledare, en grupp beväpnade militanter som arbetade under hans befäl med den enda målsättningen att bilda en eller flera framgångsrika ”gerilla-focos”, som kunde gå till aktion så snart som möjligt”. Det var något helt annorlunda än det som han ursprungligen föreslagit Che, där han ifrågasatte vilken slags organisation man skulle sätta upp och vilket revolutionärt projekt vi borde följa.

¹³ Héctor Béjar, ledare för Ejército de Liberación Nacional (ELN) i Peru. Senare var han en av teoretikerna inom den nationalistiska rörelsen under ledning av Velazco Alvarado. Idag är han socialdemokratisk intellektuell.

¹⁴ APRA Rebelde tog 1961 sitt namn efter Movimiento de Izquierda Revolucionario (MIR).

Kort tid dessförinnan hade bondeupproret under Hugo Blanco¹⁵ ägt rum. Hade detta någon betydelse för De la Puentes beslut?

RN: Kuba beordrade oss att ta kontakt med Hugo Blanco, som hade bildat en bondeorganisation i La Convención och Lares-dalen i Cuzco, och mobiliserade och organiserade tusentals bönder som hungrade efter jord. Vid den här tidpunkten satt De la Puente i fängelse för att i självförsvar ha dödat en ”buffalo” – som APRA:s ligister kallades – och när han släpptes hade vi en meningsdispyt, eftersom jag var för att kontakta Blanco, som var trotskist. Enligt De la Puente var jag själv trotskist. Vi hade en upphetsad diskussion, eftersom De la Puente ansåg att revolutionens ledarskap skulle vara i MIR:s händer, och därför förkastade han varje slags enhet med Blanco och Béjar. Han drog fördel av det faktum att Blanco brukade välkomna besökare med en stor ceremoni, med tusentals bönder. Blanco önskade uppriktigt välkomna De la Puente, men De la Puente filmade mottagandet och skickade det till Kuba och påstod att Blanco stod under hans befäl. Jag menade att detta var både ett etiskt och ett moraliskt problem.

När De la Puente föreslog bildandet av ett ”foco” efter ’kubansk modell’ uppstod en häftig debatt, som slutade med att den grupp som du tillhörde fjärrade sig från partiet....

RN: Det vi sade var: ”Om det finns ett beprövat kärna av aktivister och militanter, om det fortfarande finns förbindelse med bönderna, om banden med studentrörelsen och arbetarklassen har förbättrats, varför bygger vi då inte MIR som socialistiskt arbetarparti?” Detta skulle inte ha äventyrat åtagandena för Che, inte heller för internationalismen, utan hade istället upprättat dem på ny basis. På så sätt ägde det rum en väldigt betydelsefull diskussion. Vi diskuterade länge om ett ”foco” stod i motsättning till ett existerande parti. Vi ansåg inte det, så länge gerillarörelsen var underordnad ett revolutionärt parti. Många historiska erfarenheter, inklusive de från Lenin och Mao, visade detta. I denna fråga var skillnaderna ännu större eftersom det inbegrep det projekt som var i våra händer.

Genom att analysera vad som hände på Kuba, förklarade De la Puente och hans anhängare att gerillaorganisationen var en avgörande faktor för segern. Vi sade att frågan var mer komplicerad, på grund av den roll ”slättlandet” spelade. Den kubanska 26 juli-rörelsen hade en stor organisation i städerna, vilket blev uppenbart i och med generalstrejken den 1 januari 1959, som satte punkt för General Cantilos försök att bilda en militärjunta för att förhindra att Fidel och hans anhängare tog makten.

Kan det vara så att Che inte kände till meningsmotsättningarna i Peru....

RN: Jag tror att han fick vetskap om dem, men inte utan problem. Det rådde ogynnsamma förhållanden: avståndet och kommunikationsproblemen. Dessutom hade Che hand om beslutet som rörde Peru, trots det faktum att han var mycket upptagen med sitt frekventa resande utomlands. På Kuba fick du ibland vänta i dagar för att se Che. Han var vår enda kontakt och om han inte var där fanns det ingen vi kunde sluta överenskommelser med. Det fanns inget team att möta och diskutera med, så den uppmärksamhet vi fick var inte lika disciplinerad som när man genomförde militär träning i förläggningarna och då det gällde utbildning i underhållstjänst.

I mitt fall, var mina möjligheter att träffa Che avhängiga Hilda Gadea. Jag kunde inte säga: ”Jag ringer dig den eller den dagen”. Jag var tvungen att ringa Hilda och sedan skulle hon ta kontakt med honom och meddela mig: ”Che väntar dig en dag, vid den tidpunkten, enligt hans

¹⁵ En framstående trotskist och ledare för bonderörelsen i Cuzco. Han organiserade bönderna i fackföreningar och för att ockupera stora jordägares egendomar. De försvarade sig mot attacker från polis och mördare som lejts av lokala ”caciques”. Han utsattes för repression, och hamnade i fängelse 1963. Se Hugo Blanco, [Jord eller död](#) (på marxistarkivet).

dagbok, på Kubas nationalbank.” Senare, då jag var tillbaka i Peru, var De la Puente ansvarig för de officiella förbindelserna. Vi hade ett kodat meddelande på radio Havanna. Jag kan inte komma ihåg exakt hur det löd, men om vi exempelvis skulle tala om vapen tog man in radio Havanna och lyssnade på meddelandet. Om du inte kände till meddelandet märkte du ingenting ovanligt – du var tvungen att besitta en kod för att kunna förstå det. Om du hörde: ”Och nu, som ett särskilt bidrag, kommer El Negro Milciádes att börja tala”, visste du att det skulle bli information om vapen och pengar. Vid ett antal tillfällen var jag tvungen att passera den chilenska gränsen till fots, genom Aricaöknen, för att kommunicera med Kuba. Allt gjordes genom lösningar ”ad hoc”.

Du skrev ett brev till Che, där du informerade honom om dina meningsskiljaktigheter med De la Puente.

RN: Jag övertygade mig själv om att MIR:s upproriska projekt inte skulle lyckas. Så jag uttryckte min ståndpunkt till Che i ett personligt brev, där jag berättade att jag hade utträtt ur MIR på grund av mina olösbara motsättningar med den organisationen, men det innebar inte att jag upphörde med mitt stöd för och solidariteten med Kuba och att jag oavsett vilken politisk tillhörighet jag tillhörde skulle stödja varje rebell som kom från ön. Jag berättade också för honom att arbetarklassen och massorna hade inlett en upprorsprocess med kamp i städerna och gruvorna och att detta tvingade oss att återuppta diskussionerna med De la Puente, som Che och jag hade haft 1960, då vi inledde våra förbindelser. Jag berättade för honom: ”Se här, det är en viktig fråga, eftersom det finns en möjlighet att göra revolution och jag vill göra det men med den metoden. Så jag vill vara fri att visa att det finns ett alternativ till MIR:s metod. Jag vill förbli i solidaritet med Kuba, men genom att genomföra saker utifrån mina egna erfarenheter.”

Senare, i en intern bulletin, skulle MIR kommentera avslutandet av mina diskussioner med De la Puente, genom att skriva: ”MIR har löst sina problem med trotskismen för gott! Vi har accepterat Napurís utträde!”. Vid den tidpunkten fanns det ingen allvarigare anklagelse än att bli klassad som trotskist – det spelade ingen roll om du var det eller inte – men i mitt fall kom den anklagelsen 10 år innan jag anslöt mig till den trotskistiska rörelsen.

Vad hände med den peruanska gerillan?

RN: Allt slutade tragiskt. 15 män från ELN avreste från Kuba i januari 1963 med destination Bolivia, där kommunistpartiet skulle ha hjälpt dem att komma in i Peru. Men det bolivianska kommunistpartiet förklarade att de inte kunde ta sig in i Peru och använda den rutt som Kuba bestämt, vilket innebar att tre månader var bortkastade. Det första offret var poeten Javier Heraud, som dödades i djungeln av peruansk polis.

Inte heller kunde de ta kontakt med Hugo Blanco, eftersom han redan satt i fängelse. Från denna stund försökte denna lilla grupp av människor, som inte kände till regionen, att konsolidera sin position. De kunde inte etablera förbindelser med bönderna eftersom böndernas livsstil var så annorlunda än rebellernas. Och så fort den militära repressionen kom, dödades de i bakhåll eller i fängelse. Från ELN lyckades bara Héctor Béjar och en annan kamrat att överleva. Allt detta skedde på mindre än ett år.....

MIR för sin del startade 1964 upp en gerillaorganisation med olika grupper. Guillermo Lobatón¹⁶ hade ansvaret för att sätta igång operationer vid fronten Sierra Central, medan De la Puente ansvarade för fronten vid Cuzco, området där Hugo Blanco tidigare varit aktiv. Lobatón ockuperade en gruva, sprängde en bro, tog över en stor gård och besegrade mer än 60 poliser vid Yahuarina. Han försökte undvika att bli inringad, men då militären 1966 ingrep togs han till fånga och dödades. De la Puente dödades tidigare, i oktober 1965, utan att knappt haft chansen att strida.

¹⁶ Student vid Europeiska universitet. Var först ledare i ELN, men stödde APRA Rebelde på Kuba.

Ett år hade gått och allt var över. Det här är inte tidpunkten att göra ett bokslut, men det finns lärdomar att dra: i ett land som var gynnsamt för en gerilla, med en bondeklass med rik historia av kamper och organisation, kunde inte någon ”gerillafoco” på landsbygden slå rot och överleva.....

Engagerad som du var i det peruanska upproret, hur mötte du situationen ?

RN: Jag hade berättat för Che i mitt avskedsbrev att det i Peru fanns mycket bra förutsättningar för att bilda en politisk organisation om man baserade sig på massorna. De som var oense med MIR bildade 1963 en ny organisation – Vanguardia Revolucionaria – som var en avgörande faktor i bildandet av Central Obrera [fackföreningsfederationen] i Peru. Den deltog i arbetarnas och böndernas fackföreningar, och befann sig i ledningen för studentrörelsen. Vanguardia Revolucionaria fullföljde sina löften till Che: vi gav solidaritet och stöd till ”gerilla-focos” medan de existerade. Vi utsattes för repression på grund av vår politiska aktivitet och vi anklagades för att stödja uppror i städerna. Våra kamrater, inklusive jag själv, hamnade i fängelse eller deporterades. Vi försökte också stödja Ches planer i Bolivia. 1965 skickade vi kamrater från vår organisation på militär träning på ett enda villkor: att man först skulle diskutera programmet och nödvändigheten av ett parti. Detta åtagande förblev ofärdigt då vår vän Juan Pablo Chang, alias ”El Chino”, Lucio Galván, alias ”Eustaqui”, och José Cabrera Flores, alias ”El Negro”, miste livet i kampen på Ches sida vid La Higuera.

Efter det att du lämnat MIR, mötte du Che igen?

RN: Nej, men då jag 1966 befann mig i Peru, träffade jag på Paz Estensoro,¹⁷ som jag kände. Han hade varit president i Bolivia och hade deporterats. Paz Estensoro sade till mig med låg röst: ”Jag har träffat Che. Han rådgjorde med mig om vilket område han skulle organisera gerillan i. Jag sade att det här området är bra, det där är dåligt.....”. Det var innan Che gick in i Bolivia, när han var på genomresa i Peru. Jag försökte få kontakt med Che, men kunde inte finna honom. Jag tyckte det var osannolikt att Che skulle ha talat med en sådan som Paz Estensoro om sina gerillaprojekt. Imperialismen skulle fått reda på allt inom två minuter. Men sådan var Che....

Om några månader, på trettioårsdagen av Ches död, kommer han att bli ihågkommen över hela världen. Har du några tankar kring detta?

RN: Nu säger Fidel Castro att Kuba går igenom en ”specialperiod”. Fakta tyder på att denna anpassning till en ”ny värld” utgör en förberedelse för en återgång till kapitalismen på Kuba.¹⁸ I linje med detta, är det sannolikt att Che kommer att hyllas som en stor man, men som en man som tillhörde ”den gamla världen”, den som slutade på 1960- och 1970-talet.

Innan sitt *Granma*-äventyr, karaktäriserade sig Che själv som en ny Quijote, utan att veta vart ”väderkvarnen” skulle föra honom. Men så fort ”väderkvarnarna” besegrats, ledde klasskampen och den revolutionära antiimperialismen honom, Fidel och de andra kamraterna först till att tyrannen Batista besegrades och senare till att beträda vägen mot den socialistiska revolutionen, vilket ledde till att kapitalismen exproprierades på Kuba. Unga människor över hela världen älskar honom. Deras bild av honom är en man som startade från ingenting och

¹⁷ En viktig ledare för Movimiento Nacionalista Revolucionario (MNR) i Bolivia, ett borgerligt nationalistiskt parti som ledde den folkliga revolten i april 1952. Han var Bolivias president i tre perioder. Se *Revolutionary history*, Volume 4, no 3, Summer 1992.

¹⁸ I slutet av sitt tal som Fidel Castro gav vid Encuentro Mundial de Solidaridad con Cuba den 25 november 1994, sade han: ”Vi hade under många år en blockad, men det är nödvändigt fundera över dessa fakta: när revolutionen segrade såg världen ut på ett sätt och idag 35 år senare ser världen annorlunda ut. Världen har förändrats, men inte i progressiv riktning istället har utvecklingen gått åt motsatt håll... Men det är den värld vi har, i vilken vi kan handla och utbyta varor, i vilken vi måste överleva och därför måste vi anpassa oss till den och till de medel vi anser nödvändiga med ett väldigt tydligt mål.”

gick till att utveckla en rik personlighet och övervann svårigheterna precis som Don Quijote. Han var full av ideal och han var beredd att dö för sin sak varsomhelst i världen.

Men Che kunde inte undgå sin epoks problem, han hade att verka under deras villkor. Kapitalismen och imperialismen begick våldshandlingar mot länder, och påtvingade de exploaterade och förtryckta sin "lag". På den "andra sidan" fanns den "realsocialistiska världen", med stalinistisk despotism. Eftersom Che inte hade en någon annan värld att jämföra med blev han radikal med syftet att angripa förtryckarna varhelst de befann sig – det är förklaringen till hans militanta anti-imperialism. Ändå, trots sina meningsmotsättningar med det f d Sovjetunionen, hade han behövt reflektera mer ingående och levat längre för att förstå att varken socialismen eller "den nya människan" byggdes där. Därför att för honom, liksom för Marx, "är en människas rötter människan själv".

Så Che mötte modigt allt och den revolutionära "Quijote" besegrades, inte av döden själv utan av en verklighet hans vilja inte kunde ändra på.

För oss som var del av den generation av unga människor och kämpar som följde hans ideal, och som försökte att imitera de "skäggiga" med tro och hopp snarare än med politisk och revolutionär förståelse, och likaså för den nuvarande generationen återstår det att göra ett bokslut över denna historiska period. För att kunna göra detta trettio år efter Ches död krävs det att massorna drar lärdomar av revolutionärernas och massornas strider för att uppnå sin slutliga frigörelse från kapitalets förtryck.

Översättning: *P. Hansson*

Förkortningar

AIE	Ala Izquierda Estudiantil [Studenternas vänsterflygel]
ANERC	Asociación Nacional de Nuevos Emigrados Revolucionarios de Cuba [Nationella förbundet för nya revolutionära emigranter från Kuba]
APRA	Alianza Popular Revolucionaria Americana [Amerikanska revolutionära folkalliansen]
ARG	Acción Revolucionaria Guiteras [Guiteras revolutionära handling]
BOC	Bloque Obrero y Campesino [Arbetar- och bondeblocket: Spanien]
Komintern	Kommunistiska eller Tredje internationalen
CC	Comité Central [centralkommitté]
CDR	Comités de Defensa de la Revolución [Kommittéer för revolutionens försvar]
CNOC	Confederación Nacional Obrera de Cuba [Kubas nationella arbetarfederation]
CPUSA	Communist Party of the United States of America [USA:s kommunistiska parti]
CROM	Confederación Regional Obrera Mexicana [Mexikanska regionala arbetarfederationen]
CTC	Confederación de Trabajadores de Cuba [Kubas arbetarfederation]
DOI	Defensa Obrera Internacional [Internationella arbetarförsvaret]
FCT	Federación Cubana del Trabajo [Kubanska arbetarfederationen]
FI	Fjärde Internationalen
FOH	Federación Obrera de La Habana [Havannas arbetarfederation]
FS	Fjärde internationalens Förenade Sekretariat
ICL	International Communist League (Bolshevik-Leninists) [Internationella kommunistiska förbundet]
ILD	International Labor Defence: USA
ILO	International Left Opposition [Internationella vänsteroppositionen]
INRA	Instituto Nacional de Reforma Agraria [Nationella jordreforminstitutet]
KPD	Kommunistische Partei Deutschlands [Tysklands kommunistiska parti]
LOR	Liga Obrera Revolucionaria [Revolutionära arbetarförbundet: Argentina]
M26J	Movimiento 26 de Julio [26 juli-rörelsen]
MNR	Movimiento Nacionalista Revolucionario [Revolutionära nationalistiska rörelsen: Bolivia]
MR-13	Movimiento Revolucionario 13 de Noviembre [Den revolutionära 13:e-novemberrörelsen: Guatemala]
MSR	Movimiento Socialista Revolucionario [Revolutionära socialistiska rörelsen]
OCC	Oposición Comunista de Cuba [Kubas kommunistiska opposition]
ORI	Organizaciones Revolucionarias Integradas [De enade revolutionära organisationerna]
Profintern eller RFI	Röda fackföreningsinternationalen
PBL	Partido Bolchevique Leninista [Bolsjevik-leninistiska partiet]
PCC	Partido Comunista de Cuba [Kubas kommunistiska parti]
PCM	Partido Comunista de México [Mexikos kommunistiska parti]

POR	Partido Obrero Revolucionario [Revolutionära arbetarpartiet]
POR(T)	Partido Obrero Revolucionario (Trotskista) [Revolutionära arbetarpartiet (trotskistiskt)]
POUM	Partido Obrero de Unificación Marxista [Arbetarpartiet för marxistisk enhet: Spanien]
PRC(A)	Partido Revolucionario Cubano (Auténtico) [Kubanska revolutionära partiet ("Verkliga revolutionärerna")]
PSP	Partido Socialista Popular [Folksocialistiska partiet]
PURS	Partido Unido de la Revolución Socialista [Socialistiska revolutionens enhetsparti]
SGECC	Sindicato General de Empleados del Comercio de Cuba [Handelsanställdas allmänna fackförening på Kuba]
SNOIA	Sindicato Nacional de Obreros de la Industria Azucarera [Sockerindustriarbetarnas nationella fackförening]
SWP(US)	Socialist Workers' Party [Socialistiska arbetarpartiet: USA]
UFON	Unión Federativa Obrera Nacional [Nationella federativa arbetarunionen]
UIR	Unión Insurreccional Revolucionaria [Revolutionära upprorsunionen]
URC	Unión Revolucionaria Comunista [Revolutionära kommunistiska unionen]
USec	United Secretariat of the Fourth International [Fjärde internationalens Förenade Sekretariat]

Kronologi

November 1920	<i>Federación Obrera de La Habana</i> (FOH) bildas
Augusti 1925	<i>Confederación Nacional Obrera de Cuba</i> (CNOC) bildas <i>Partido Comunista de Cuba</i> (PCC) grundas
December 1925	Julio Antonio Mella börjar hungerstrejka i fängelset, vilket han sedan utesluts ur PCC för.
April 1928	Mellas pamflett <i>¿Qué Es el ARPA?</i> betecknar Victor Raúl Haya de la Torre som "den latinamerikanske Chiang Kai-shek".
Januari 1929	Mella mördas i Mexico City.
6 april 1930	Den internationella vänsteroppositionen bildas vid ett möte i Paris.
Oktober-november	PCC börjar tillämpa Kominterns "Tredje perioden"-taktik efter ingripande från USA:s kommunistiska parti och Kominterns karibiska byrå.
Juli 1931	Den första organiserade oppositionen inom PCC under ledning av Pedro Varela opponerar sig mot partiets linje för "röda" fackföreningar.
Augusti 1931	Opposition uppstår i den PCC-kontrollerade <i>Ala Izquierda Estudiantil</i> mot partiets passiva neutralitet under Augusti-revolten vilken leddes av den borgerliga oppositionen.
Februari 1932	Sandalio Junco återvänder från Sovjetunionen. Han återupptar sitt arbete som ledare i PCC innan han lämnar partiet.
Augusti 1932	<i>Oposición Comunista de Cuba</i> (OCC) grundas.
9 september 1932	Resolution från PCC:s centralkommitté om oppositionen i PCC som ger signal till uteslutning av Junco, Marcos García Villareal m fl från partiet.
10 maj 1933	OCC:s centralkommitté publicerar sitt programmatiska dokument <i>En el Camino de la Revolución</i> . ILO förklarar senare att det står i överensstämmelse med

- ”Vänsteroppositionens allmänna principer”.
- Juni 1933 OCC:s stadgar publiceras.
- Juli 1933 Trotskij hävdar att Komintern är dömt för revolutionens sak.
- Augusti 1933 Generalstrejk mot Machado-regeringen i Havanna. PCC utfärdar ett upprop för återgång till arbetet, vilket ignoreras.
- 4 september 1933 Sergeantrevolt leder till att regeringen Grau San Martín bildas med Antonio Guiteras som inrikesminister.
- 14 september 1933 *Partido Bolchevique Leninista* (PBL) bildas vid en nationell OCC-konferens. Guantánamo-avdelningen vägrar dock att erkänna direktiven från PBL:s centralkommitté och argumenterar i stället för bildandet av ett anti-imperialistiskt block som en ”extern väg” för att bygga en sektion av Fjärde internationalen på Kuba.
- 25 september 1933 PBL:s centralkommitté publicerar ett manifest som formellt slår fast en strategi baserad på den permanenta revolutionen.
- 29 september 1933 PBL bildar ett block med regeringen Grau San Martín i en våldsam konfrontation med PCC vid en demonstration i samband med begravningen av Mella.
- 27-28 oktober 1933 Nationellt PBL-plenum i Havanna vid vilket partiets program antas.
- Mitten av januari 1934 Batista överför arméns stöd till Mendieta och framtvingar Grau San Martín-regeringens avgång.
- 4 februari 1934 Första numret av PBL:s organ *Rayo* publiceras.
- Juli 1934 Nationell kriskonferens för PBL ratificerar Juncos och andras utträde ur centralkommittén. Av OCC:s ursprungliga CK-medlemmar återstår bara två.
- 27 augusti 1934 En stalinistisk paramilitär attack på kontoret för *Federación Obrera de La Habana*. En död rapporteras.
- Oktober 1934 Latinamerikanska kommunistpartier tar första stegen mot att anta folkfrontstaktiken.
- 7 oktober 1934 *Joven Cuba*, en organisation under ledning Guiteras bildas.
- 16 oktober 1934 PBL:s centralkommitté antar ”Resolution om den aktuella politiska situationen och våra uppgifter”. Man godtar teorin om den demokratiska anti-imperialistiska revolutionens självständighet genom att bilda en snäv allians med *Joven Cuba* för att göra uppror.
- 8 januari 1935 Ett brev från A.J. Muste i Workers’ Party i USA till PBL försöker få de kubanska trotskisterna att omorientera sig mot ett proletärt anti-imperialistiskt perspektiv.
- Januari-februari 1935 En serie möten med PBL:s centralkommitté där bl a García Villareal avsätts som generalsekreterare och ersätts av Gastón Medina.
- Mars 1935 Generalstrejk krossas. 1930 års revolution är besegrad
- 20 mars 1935 Rapport från Gastón Medina till Fjärde internationalens sekretariat som analyserar den interna situationen i OCC och PBL från augusti 1932 till mars 1935.
- 8 maj 1935 Guiteras skjuts av den kubanska armén. *Joven Cuba* sönderfaller gradvis.
- Oktober 1935 De ”Politiska teser” som skrivits av Gastón Medina hävdar åter PBLs proletära anti-imperialistiska linje.
- September 1936 PBL publicerar tidskriften *Noticiero Bolchevique*.
- Februari 1936 PBL håller ett nationellt plenum för att omstrukturera partiet.
- 21 juli 1936 Spanska inbördeskriget inleds.
- 1936-37 Charles Simeón ersätter Gastón Medina som PBL:s generalsekreterare – Medina tvingas dra sig tillbaka pga sjukdom, vilken är resultatet av tortyr i Batistas fängelser.
- 9 januari 1937 Trotskij anländer till Mexiko.
- 17 augusti 1938 Gastón Medina, den främste försvararen av den proletära anti-imperialistiska linjen i PBL, dör.

- September 1938 Fjärde internationalen grundas formellt.
- Slutet av 1939 /början av 1940 Simeón utesluts ur PBL.
- 24-25 januari 1940 Minoriteten i SWP(US) beslutar sig för att bryta med SWP(US). Brasilienaren Mario Pedrosa stödjer minoriteten.
- Maj 1940 De officiella kommunisterna stödjer Batista i presidentvalen.
- Maj 1940 De kubanska trotskisterna bildar en ny provisorisk exekutivkommitté.
- 19-26 augusti 1940 Fjärde internationalen håller kriskonferens i New York.
- 21 augusti 1940 Trotskij mördas av den stalinistiske agenten Ramón Mercader.
- 19 september 1940 *Partido Obrero Revolucionario* (POR) bildas. PBL:s avdelning i Santiago de Cuba vägrar till en början att ansluta sig till det nya partiet. Det inkorporeras i POR först 1941-42.
- September 1940 POR lanserar en tidning, *Cuba Obrera*. Sista numret ges ut i augusti 1941.
- 8 maj 1942 Stalinistiskt mordkommando mördar Junco.
- Juli 1942 Batista förklarar axelmakterna krig och riktar upprop till de politiska partierna på Kuba bilda en nationell enhetsregering. De officiella kommunisterna går med i Batistas regering.
- December 1942 Vid en tredje nationella kongressen för *Confederación de Trabajadores de Cuba* (CTC), stödjer POR bildandet av *Frente Democrático Sindical*, en arbetaroppositionsfront inom CTC, för att utmana den stalinistiska kontrollen.
- Januari 1944 Rogelio Benache, PORs mest begåvade ledare i Oriente dör av efterverkningarna av den tortyr han utsatts för i ett Batista-fängelse.
- Maj 1944 POR ger ”kritiskt” stöd till Grau San Martín i presidentvalen.
- Maj 1944 POR lanserar tidningen *Revolución Proletaria*, vars sista nummer kommer ut i maj 1946.
- Mars 1946 ”Majoritets”-fraktionen i Havanna sprider en högst kritisk internbulletin där man hävdar att POR hamnat ”i kölvattnet på” *Auténtico*-partiet.
- Mitten av 1946 POR går med i Rolando Masferrers *Movimiento Socialista Revolucionario* (MSR).
- Juli 1947 Alliansen mellan PSP och Grau San Martín bryter samman vid utbrottet av kalla kriget och PSP tvingas lämna CTC:s lokaler.
- 1948 POR går med i *Acción Revolucionaria Guiteras* efter det att MSR förklarat sig stödja Carlos Prío Socorrás, *Auténticos* kandidat i presidentvalet.
- 10 mars 1952 Statskupp återför Batista till makten.
- 26 juli 1953 Grupp under ledning av Fidel Castro attackerar Moncada-barrackerna i Santiago de Cuba.
- November 1953 Fjärde internationalens Internationella Kommitté bildas och tar kraftig ställning mot det Förenade Sekretariatets ”pablism”.
- Oktober 1956 Pablo Díaz, en ledande medlem i PBL i slutet av 1930-talet och i POR under 1940-talet förenar sig med Castro i Mexiko som en av medlemmarna i Granmas generalstab.
- 2 december 1956 *Granma* landstiger på Orientes kust vilket markerar början av ett tvåårigt gerilla-krig.
- 1 januari 1959 Batista flyr från Kuba och revolutionen börjar.
- 6 februari 1960 *Partido Obrero Revolucionario (Trotskista)* (POR(T)) bildas.
- April 1960 POR(T) lanserar sin tidning *Voz Proletaria*. Åtta nummer ges ut fram till april 1961.
- April 1961 Invasionsstyrka sammansatt av exilkubaner besegras snabbt vid Playa Girón.
- 26 maj 1961 Nummer 10 av *Voz Proletaria* och tryckplåtarna till Trotskij's *Den permanenta*

revolutionen beslagtgas av PSP-funktionärer som agerar på uppdrag av bl a arbetsministeriet.

- Augusti 1962 Medlemmar i POR(T) arresteras.
- 24-26 augusti 1962 POR(T) håller sin andra nationella konferens.
- September 1962 POR(T) återupptar utgivningen av *Voz Proletaria* som A4-stencilerad fjortondarsbulletin.
- Oktober 1962 Den kubanska missilkrisen.
- 1963 Fjärde Internationalens Förenade Sekretariat grundas i ljuset av meningsskiljaktigheter mellan trotskistiska grupper över den kubanska revolutions natur.
- Början av 1964 De första formella anklagelserna mot POR(T)-medlemmar för påstådd kontra-revolutionär aktivitet. Domar på upp till nio års fängelse.
- 22 mars 1965 Che Guevara försvinner från offentligheten.
- April 1965 POR(T) upplöser sig självt formellt som ett villkor för att POR(T)-medlemmarna ska frisläppas från fängelse.
- Oktober 1965 Första centralkommittémötet med det nya kubanska kommunistpartiet.
- Januari 1966 Castro förklarar sig stå på Moskvas sida i den sino-sovjetiska debatten. Attackerar trotskismen vid Trikontinental-konferensen. Om detta se [Castro angriper trotskismen](#) (på marxistarkiv.se)
- Mars 1966 Ledande POR(T)-medlemmar fängslas åter för fortsatt aktivitet.
- December 1973 POR(T)-medlemmar får upp till 12 års fängelse för försök att återuppbygga ett trotskistiskt parti.